Anul VIII ( ) Cartea (III) EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA, 'W-Г ~ - ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII m ay - ju n CONȚINUT E: Vl S Solovyov Conceptul de Dumnezeu ? : '■ · · *·''■'*'· G E Struve Abilitățile și dezvoltarea minții filosofice A N Gilyarov gânduri pe moarte al secolului nostru în Franţa Jb Uf Lopatină Spiritualismul ca ipoteză psihologică B Kliucevskii Zapadnoe vliyanie' în Rusia KhVP v (Eseu istoric și psihologic) Domnul P Sokolov Fapte și teoria auzului culorilor N D Vinogradov Mecanism biologic și materialism P K Engelmeyer Teoria cunoașterii a lui Ernst Mach G F Shershenevici Referitor la cartea lui Vl S Solovyov "Justificarea binelui" Controversă: I Vl S Soloviev Observații despre articol de prof G F Shershenevici P B N Chicherin Mai multe despre idealism PI Carte S N Trubetskoy Câteva cuvinte ca răspuns la B N Chicherin Critică și bibliografie: I Recenzie de cărți II Revizuirea revistelor IP Știri ale literaturii filozofice străine Societatea psihologică Știri și note MOSCOVA Tyaio-litografia celui mai înalt aprobat T-va I N Kushyerev și K Pimenovskaya Uytsa, col casa Biblioteca "Run es" G°Db(tm) "Întrebări de filozofie și psihologie" PROGRAM JURNAL:) Articole și note independente de filozofie și psihologie Conceptele de filozofie și psihologie includ: logica și teoria cunoașterii, etica și filosofia dreptului, estetica, istoria filosofiei și metafizicii, filosofia științelor, psihologia experimentală și fiziologică, psihopatologie) Articole critice și analize ale învățăturilor și scrierilor filosofilor și psihologilor din Europa de Vest;) Critica filozofică și psihologică a operelor de artă și a scrierilor științifice din diverse departamente de cunoaștere) Traduceri de opere clasice asupra filozofiei timpurilor antice și moderne Revista este publicată de cinci ori pe an (aproximativ la sfârșitul lunilor ianuarie, martie, mai, septembrie și noiembrie) în cărți de aproximativ coli tipărite Conținutul celor mai recente cărți ale revistei: mai-iunie (nr) -Principiul de bază al frumuseții N A Ivantsov - Filosofia istoriei a lui Herder V I GERIE - Bazele idealismului Carte N Trubetskoy -H N Strahov ca critic de artă VA Golzeia-De ce sunt constante și indispensabile viziunile spațiului și timpului? V f Chizha -"Cartea cinstirii părinților* D P Konissi - Cabala, filozofia mistică a evreilor Cu o prefaţă de Vl S Solovieva-Bar D G Gintsburga - Psihofiziolog, cercetare asupra microorganismelor N D Vinogradovaya etc septembrie-octombrie (nr) - Sarcinile art N A Ivantsova - Semnificatia lui Descartes in istoria stiintelor fizice N A Umova Conștiința de sine a claselor în progresul social L-E- Obolensky - Fundamentele idealismului Carte S N Trubetskoy -Organizarea morală a omenirii Vl Solovieva -Descartes ca fondator al unei noi perspective filozofice și științifice asupra lumii L M Lopatina -Doctrina neuronilor în aplicarea la explicarea unor fenomene mentale A Sukhanova Viko și sistemul său de filozofie a istoriei AK Dzkivlegova -Al patrulea congres internaţional de antropologie penală de la Geneva V P sârbă și așa mai departe Noiembrie decembrie (nr) - Despre viața și personalitatea lui Descartes N Ya Grota - Oameni criminali și cinstiți V P Serbsky - Despre prostie A A Tokarokago - Organizarea morală a omenirii Vl S Solovyova - Bazele idealismului Carte S Ξ Trubetskoy -Al IV-lea Congres Internațional de Antropologie Criminală de la Geneva, V P Serbsky -Neurastenia și lenea V K Rota, - Despre regularitatea fenomenelor sociale N Bulgakova - Al -lea Congres Internaţional de Psihologie de la München A A Tokarokago -Polemică Ianuarie-Feshaay βθ G (Nr) -Câteva cuvinte despre revenirile filozofice și istorice ale lui Granovsky B N Chicherina - Contemplarea lumii a lui Francesco Petrarh M Qi Korelina -Societate şi Stat V V Ivanovskago - Doctrina Logo ъi, în

(filozofie antică Carte S N Trubetskoy -Influența occidentală în Rusia XV Γ*i · (Eseu istoric și psihologic) V Klyuchevsky - Piri-ShankaragAcharya, indian - înțelept V Johnston -Despre percepția stimulilor constanți și variabili A N Bernshtein-To the Bibliography of the History of Religions Cartea S N Trubetskoy -Teaching about Aperception* in Psychology B ~N Ivanovsky -Economic materialism and regularity a fenomenelor sociale N I Karѣva -Libertate şi necesitate istorică Ts B Struve -Critică şi bibliografie -Societatea Psihologică martie-aprilie (nr) - Despre ateismul în filosofia lui Spinoza A I Vvedensky - Esența și metodele idealismului B N Chicherina - Conceptul de suflet și energie mentală în psihologie N Ya Grota - Gândurile pe moarte ale secolului nostru în Franța A N Gilyarova^Sierki dezvoltarea gândirii filozofice în Renaştere M S Korelina -Foundations of Machiavelianism V E Waldenberg - Care este această introducere în filosofie? M V Bezobrazova - Fapte și teorii ale auzului culorilor P P Sokolova -Controversa - Critică și bibliografie - Societatea Psihologică Biblioteca "Runiverse" EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL VIII Cartea ( ) Editat de L M Lopatin și V P Preobrazhensky MAI-IUNIE MOSCOVA Tipografie Foarte aprobat T-va I N Kushnerev și K Strada Pimenovskaya, casă proprie Biblioteca "Runivers" CONŢINUT Pagină Conceptul de Dumnezeu - Vl S Solovyov Abilitățile și dezvoltarea minții filozofatoare - G E Struve Gânduri de moarte ale secolului nostru în Franța (Continuare) - A N Gilyarova Spiritualismul ca ipoteză psihologică -L M Lopatina Influența occidentală în Rusia în secolul al XVII-lea (Continuare) - V Klyuchevskiy Fapte și teoria auzului culorilor (Continuare) -П P Sokolova Mecanism biologic și materialism -N D Vinogradova Teoria-cunoașterea lui Ernst Mach -II K Engelmeyer Referitor la cartea lui Vl S Soloviev "Justificarea binelui" - G F Piershenevici P polemică Comentarii la articolul prof G F Shershenevici-Vl S Solovyova Mai multe despre idealism -B N Chicherina Câteva cuvinte ca răspuns la B N Chicherin -Kn S N Trubetskoi Biblioteca "Runivers" II Pagină Critică și bibliografie I RECENZIE de cărți V M Bekhterev Despre localizarea activității conștiente la om și animale -N D Vinogradova Johannes Volkelt Aesthetik des Tragischen -LA P Zantsevici Da N Kolubovek Anuarul Filosofic Anul II -H Loeskago Cărți și broșuri noi primite de editori II REVIEW JOURNALOV Monistul, , - -A P Baeietova Revue philosophique, , v- Yu I Aikhenvald III Știri de literatură filosofică străină (Extracte din recenzii în reviste străine) Societatea Psihologică Știri și note ANUNTURI Biblioteca "Runivers " Conceptul de Dumnezeu (În apărarea filozofiei lui Spinoza) Profesorul Alexander Ivanovici Vvedensky trebuie să fie recunoscut ca având o abilitate rară de a ridica și de a indica marginea întrebărilor filozofice de cel mai mare interes vital pentru oamenii gânditori Indiferent de una sau alta parere despre solutiile propuse de autorul acestui gen de intrebari, afirmatia lor clara este deja un serios merit in literatura filozofica Ultimul articol al venerabilului profesor "despre ateismul în filosofia lui Spinoza", plasat în cartea din "Întrebări de filosofie și psihologie", mi se pare un asemenea merit, deși nu sunt puternic de acord cu opiniile exprimate atât în el despre învățătura lui Spinoza în special și despre conceptul de Dumnezeu în general Consider că este un merit în formularea clară și distinctă a întrebării: ce se gândește de fapt în conceptul de Dumnezeu, care sunt condițiile mentale în care acest concept este de fapt prezent în mintea noastră și după eliminarea căruia dispare? , lăsând în locul ei doar un cuvânt gol? că articolul

lui A I Vvedensky m-a atins în grabă, mai întâi din cauza lui Spinoza (care a fost prima mea dragoste în domeniul filosofiei), și apoi și din cauza unui alt interes și mai important eu Conform definiției lui Spinoza, după cum își amintește autorul nostru, Dumnezeu este o ființă absolut infinită, adică o sub- Filosofia Voirosy, KP , Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV o stație formată din infinit de atribute, fiecare dintre ele exprimând o esență eternă și infinită În legătură cu aceasta, Spinoza neagă în Dumnezeu activitatea conform scopurilor și arbitrarului și, în consecință, personalitatea în sensul general acceptat al cuvântului Prin urmare, Prof Vvedensky concluzionează că filosofia lui Spinoza este ateismul Deși în "Etica" sa, filozoful vorbește în fiecare minut despre Dumnezeu, numindu-și substanța absolută așa, dar nu are dreptul să facă acest lucru, căci îi lipsește conceptul de Dumnezeu "Fără îndoială", spune prof Vvedensky, că fiecare are dreptul să-L înțeleagă pe Dumnezeu în felul său, dar numai într-o anumită măsură, tocmai până când nu contrazicem acele semne care se dovedesc a fi inerente lui Dumnezeu în general, adică fiecărui Dumnezeu Într-adevăr, înțelegerea lui Dumnezeu trebuie să fie supusă acelorași cerințe ale logicii ca și înțelegerea oricărui lucru: avem dreptul să ne gândim la orice lucru numai care nu contrazice conținutul conceptului său Și că dreptul de a gândi la Dumnezeu în felul propriu este limitat și de o limită similară, este evident din faptul că altfel nimic nu ne-ar împiedica să înțelegem prin cuvântul "Dumnezeu" orice lucru, de exemplu, măsură, materie , și pentru a nega existența oricărui alt Dumnezeu și în absența oricărei restricții privind dreptul de a-L gândi pe Dumnezeu în felul său, tot nu am putea fi acuzați de ateism Dar aceasta este o absurditate pură" (p) Destul de bine Dreptul fiecăruia de a-L înțelege pe Dumnezeu în felul său are, fără îndoială, propria sa limită, care este asumată de trăsăturile esențiale ale acestui concept, cu excluderea căruia își pierde tot conținutul Dar cum să găsești aceste semne? Potrivit lui A I Vvedensky, lucrul comun care este atribuit lui Dumnezeu în toate religiile actuale, în care toate aceste religii sunt de acord între ele, acesta va exprima esența inalienabilă a conceptului "Să luăm în considerare", spune el, "semne care ar fi comune pentru Zeus, și pentru Perun și pentru Dumnezeu ma Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU pentru Dumnezeul creștinilor, și pentru Dumnezeul fetiștilor etc Vor fi semne că, fără a intra într-un joc de cuvinte nepermis din punct de vedere logic, nimeni nu are dreptul să-l contrazică, indiferent cum îl înțelege pe Dumnezeu în alte privințe "Și prima trăsătură comună a oricărui Dumnezeu este că el este întotdeauna mai mult sau mai puțin superior omului Dumnezeul creștin este infinit superior omului; Zeus depășește doar semnificativ, și nu infinit; zeii fetiștilor sunt chiar mai puțin superiori lui decât chiar și Zeus, dar fiecare zeu este conceput ca fiind mai mult sau mai puțin superior omului Această superioritate îi putem atribui nemurirea atribuită zeilor Al doilea semn al lui Dumnezeu în general este că Dumnezeu este întotdeauna conceput ca o persoană (având fie o singură persoană, așa cum se întâmplă în majoritatea cazurilor, fie trei persoane, ca Dumnezeul creștinilor), acționând conform scopurilor și, prin urmare, având și o voi Unii zei acţionează conform scopurilor legii morale, cum ar fi, de exemplu, Dumnezeul creştinilor; alţii, ca Zeus, mai mult sau mai puţin după scopurile stârnite de mofturile lor; dar fiecare zeu este în mod necesar conceput în fiecare religie ca acţionând conform scopurilor Chiar și fetiștii atribuie fetișurilor lor o activitate conformă scopurilor Acestea sunt cele două semne care sunt concepute în conceptul de orice Dumnezeu, indiferent de toate

diferențele religioase A respinge unul dintre aceste semne înseamnă a distruge conceptul de Dumnezeu în general De fapt, dacă semnul superiorității este aruncat, atunci conceptul de Dumnezeu nu va diferi de conceptul de persoană remarcabilă sau chiar de orice animal, dacă presupunem că acesta din urmă are o personalitate (?) care acționează conform scopurilor Dacă renunțăm la persoana care acționează conform scopurilor, vom vedea că conceptul de Dumnezeu va înceta să mai difere de conceptul de materie sau de conceptul unei forțe uriașe a naturii, vizibil superioară omului, de exemplu, dintr-o uragan * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV "Ignorați, adică a distruge aceste trăsături esențiale care alcătuiesc conceptul de Dumnezeu în general și, în același timp, a folosi cuvântul "Dumnezeu" înseamnă a te juca cu cuvintele; Între timp, Spinoza face exact asta În conceptul său despre Dumnezeu apare doar unul dintre semnele mai sus menționate - superioritatea, întrucât, conform definiției sale, Dumnezeu este o ființă absolut infinită Dar se încăpățânează să elimine cel de-al doilea semn - o persoană care acționează conform scopurilor, precum și deținerea unei voințe, și astfel distruge conceptul de Dumnezeu chiar în momentul în care operează asupra lui (pp -IÓI) Acest raționament, care nu poate fi negat claritatea, ridică însă obiecții foarte semnificative Nu credem că toți zeii acționează după scopuri, ci din acest motiv, acest semn, caracteristic unei zeități, conform πρo(r) Vvedensky, este prea remarcabil în propriul mod de a gândi despre venerabilul om de știință Avându-și scopul de a abstrage un anumit concept despre Dumnezeu din toate religiile existente, el uită complet de religiile care sunt hotărât nepotrivite acestui scop, iar acele religii care nu sunt tocmai potrivite pentru el, le supune unei operațiuni adaptative În budismul sudic, care a păstrat învățăturile originale ale lui Shakyamuni și apostolilor săi și a rămas religia dominantă în Ceylon, Nepal și cea mai mare parte a Indochinei, nu există loc pentru o ființă personală ca obiect de cult A lua o astfel de ființă drept cauza lumii pare să fie aici cea mai mare eroare și răutate Aisvarik, adică un adorator al lui Isvara, un Dumnezeu personal în general, este o înjurătură pentru un budist adevărat El nu se închină la nicio Isvara și, permițând multor ființe fantastice să acționeze mai mult sau mai puțin în funcție de obiective, nu le consideră nimic, ci are încredere doar în Buddha - un om care a salvat oamenii prin învățătura lui și a renunțat la orice Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU personalitate, din toată voința și toată activitatea în pacea absolută și indiferența nirvanei * **)) AI Vvedensky poate, desigur, urmând exemplul multor oameni de știință, să numească această religie ateism (deși acest lucru ar fi incorect), el poate prefera budismul din nord cu panteonul său uriaș budismului din sud Dar acest lucru nu schimbă câtuși de puțin poziția întrebării Venerabilul autor susține că a făcut abstracție din toate religiile, fără deosebire, două semne esențiale, necesare în mod egal și în comun pentru conceptul de Dumnezeu - superioritatea asupra omului și voința personală cu scop; aceste semne trebuie să fie prezente în fiecare religie fără excepție Dar acum s-a găsit o religie și, în plus, de semnificație istorică mondială, care contrazice în mod decisiv o asemenea afirmație În conceptele budiștilor ortodocși, două semne, stabilite de A I Vvedensky ca articulație necesară, sunt puternic și consecvent separate unul de celălalt Acești oameni ciudați, după ce au adoptat fără nicio dificultate ca moștenire din fosta lor religie o mare mulțime de zei umanoizi și bestiali, mai mult sau mai puțin intenționați, deși monstruos, care acționează, le-au luat odată pentru

totdeauna semnul superiorității asupra omului în esența și tot dreptul suprem kiya asupra lui și, pe de altă parte, au recunoscut un nou obiect al atitudinii religioase, o ființă, ființă sau stare fără îndoială excelentă (^ *), dar una care trebuie să fie ha- *) Dacă prof Vvedensky nu are încredere în acest punct în gazda savanților europeni și ruși ai budismului, lăsați-l să apeleze la catehismul budismului sudic, aprobat oficial de marele preot al budiștilor din Ceylon, și va vedea că în această religie nu este loc pentru Dumnezeu personal Catehismul amintit, întocmit de un american, a fost descoperit de cei care s-au convertit de la creștinism la budism, se pare că există și în rusă **) Mă exprim în mod deliberat vag pentru a transmite mai corect ideea budistă Cuvintele pe care le-am folosit se aplică în mod egal nirvana și Buddha perfect care a atins nirvana, care, în conformitate cu cerințele budiste, nu face distincția între subiect și obiect   rasterizat de absența completă a voinței, scopului, activității și personalității A recunoaște o astfel de doctrină ca ateism ar fi o nedreptate clară Divinitatea nirvanei nu este un cuvânt gol, deși este destul de clar că acest concept este contrar conceptului de Divinitate, care este prof Vvedensky consideră că este absolut obligatoriu Nu mă îndoiesc că budismul în general, și budismul sudic în special, este o religie unilaterală și insuficientă; pentru a nu mă certa despre cuvinte, sunt gata să o numesc direct religie falsă Dar când se trag concluzii din acordul în ceva din toate religiile existente, atunci, evident, trebuie luată în considerare și aceasta, oricât de dezgustătoare ar fi pentru noi A afirma că doctrina, la care conștiința și viața a treizeci sau patruzeci de milioane de oameni au fost supuse în mod tradițional timp de de ani, nu este o religie, ar fi un joc de cuvinte copilăresc II O altă religie importantă care contrazice concluzia profului Vvedensky, există brahmanismul, o doctrină pentru care Vedele (în sensul cel mai larg, cu includerea Upanishad-urilor) constituie autoritatea sacră supremă Brahminismul este o religie foarte complexă sau, poate, un ansamblu de religii unite de o Scriptură sacră comună și de casta brahmanilor care o păstrează Pe această bază comună se îmbină o mare varietate de credințe și culte, de origini și epoci diferite, cu idei uneori monstruos de sălbatice, alteori filozofice rafinate Nu este nevoie să intrăm în toată această diversitate atunci când există o bază religioasă comună în Upanishadele sacre, la fel cum pentru a determina conceptul musulman despre Dumnezeu, nu este nevoie să înțelegem diferitele idei mitologice despre Ali, califul Gakem și alți "imami * , dar este suficient să faceți cunoștință cu Coranul și cu tradițiile general acceptate, cele mai apropiate de Mahomed   Învățătura sacră a Upanishad-urilor, referindu-se în mod condescendent la multitudinea de zei populari și la cultul lor ritual, ea însăși se ridică hotărât deasupra acestei "religii a faptelor" și se adresează singurei adevărate esențe a tuturor, sufletului infinit al lumii, în care este unul și același, în care orice separație este abolită și singularitatea, toate diferențele particulare și individuale Acest întreg suflet sau tot spirit (atma) nu este o absolutitate pur negativă precum nirvana budistă: textele sacre ale brahmanilor atribuie esenței absolute tot felul de calități pozitive, fizice și mentale, într-o potență infinită - ei doar nu recunoașteți un lucru pentru aceasta: activități după o anumită voință și anumite scopuri; poate că scriitorii Upanishad-urilor nu au văzut nicio calitate pozitivă în aceasta Pentru o astfel de vedere, A I Vvedensky trebuie să-i recunoască drept atei Lăsați-i să repete până la

epuizare: adevărata Zeitate este totul și totul este adevărata Zeitate, arătându-se de-a dreptul panteiști în sensul cel mai precis și strict al cuvântului, acest lucru nu îi va ajuta, la fel cum nu va ajuta că ei atribuie Divinității gândire și omnisciență absolută Într-adevăr, Spinoza a recunoscut, alături de extensie, și gândirea infinită ca atribut necesar al substanței absolute, care, după convingerea sa, posedă, pe lângă aceasta, o multitudine infinită de alte atribute infinite sau proprietăți esențiale; totuși, toată această abundență calitativă și cantitativă nu îl împiedică pe autorul nostru să acuze filosofia lui Spinoza a ateismului doar pentru că a negat în substanța divină activitatea arbitrară în funcție de scopuri Dar în acest punct nu există nicio diferență între spinozaism și învățăturile religioase ale Upanishad-urilor sacre și, în consecință, trebuie fie să recunoaștem în ambele învățături, așa cum s-a făcut întotdeauna și pe bună dreptate, panteismul, fie, împreună cu filosofia lui Spinoza, să acuzi brahminismul de ateism de asemenea religie, iar într-un asemenea caz va fi necesar Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV poate pentru a elimina cu totul conceptul de panteism din circulație Prof Vvedensky indică în treacăt esența acestui concept în imanența Divinului față de lucruri sau lume Dar este o astfel de imanență compatibilă cu al doilea semn pe care îl afirmă în conceptul de Dumnezeu? Cum face o persoană în sensul Prof Vvedensky, adică posedând propria sa voinţă specială şi acţionând conform scopurilor, deci în afara ei însuşi, poate fi în acelaşi timp imanent, adică inerent a ceea ce nu este el însuși, ci doar obiectul acțiunii sale? Pentru a nu cădea într-un joc de cuvinte, autorul nostru trebuie să recunoască o divinitate impersonală imanentă în lucruri și, în consecință, să admită că panteismul, care afirmă o asemenea divinitate impersonală, neagă însăși conceptul de Dumnezeu și este același cu ateismul, iar în acest caz trebuie exclus de la folosirea însuși termenului "panteism" ca sursă de importante neînțelegeri Cu greu, însă, categoriile filozofice consacrate și universal recunoscute sunt distruse atât de ușor ca banii de hârtie de stil vechi III Fără a menționa deloc religiile budiste și brahmane, autorul nostru menționează religia creștină fără o acuratețe corespunzătoare După ce am spus că Dumnezeu este întotdeauna gândit ca o persoană, croF Vvedensky adaugă între paranteze: fie având o singură persoană, așa cum se întâmplă în majoritatea cazurilor, fie fețe shri, ca Dumnezeul creștin (p ibo, cursivele mele) Întrucât Dumnezeul creștin este necorporal, cuvântul "persoană" nu poate fi înțeles aici în niciun caz ca o înfățișare fizică, ci ca o persoană metafizică și morală și, în consecință, expresia: "o persoană având trei fețe" este echivalentă cu expresie: o persoană care are trei persoane Dar ce înseamnă asta? Nu este o combinație de cuvinte, lipsită de orice conținut imaginabil? Nici la creștin, nici în nicio altă religie nu găsim o formulă atât de ciudată pentru conceptul de Dumnezeu Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU De fapt, în creștinism, Dumnezeu este definit ca o singură ființă, sau esență (esență, natură - ουσία, φύσις) în trei posturi inseparabile, sau persoane - un concept care, deși depășește rațiunea umană obișnuită, se rotește rămâne în tărâmul lucruri finite, dar conţine în sine o anumită gândire, lipsită de contradicţie logică şi dând satisfacţie deplină celor mai înalte cerinţe speculative În orice caz, conceptul creștin despre Dumnezeu ca esență triună, veșnică și atotperfectă, se află în relații foarte tensionate cu "al doilea semn" al prof Vvedensky: căci scopul implică imperfecțiunea în cel care se străduiește pentru el, și Nu trebuie uitat că, conform învățăturii creștine, în al doilea subiect (postazie) al Sfintei Treimi - Logosul -

care este cel mai apropiat de lume, în virtutea întrupării predestinate veacului și din veacul întrupării, Divinul este acoperit de "semnul unui sclav" și că toate antropopatismele religioase pot fi atribuite acestui postasis fără nicio contradicție, dar nu este în niciun caz posibil să se concluzioneze de aici la însuși conceptul de Dumnezeu în esență, la fel cum au făcut-o My-Pophysites-Theopaschites, care afirmau că însăși Zeitatea a suferit și a murit pe cruce *) PROF Vvedensky notează pe bună dreptate că dreptul minții gânditoare de a transforma sau "reconstrui" aceste concepte religioase ar trebui să aibă o limită Aceasta este fără îndoială: un gânditor serios nu va înlocui niciun conținut sub termenul general acceptat, Conform definiției ortodoxe, în virtutea unirii adevărate a două naturi în Hristos, se poate spune că Dumnezeu a suferit, a murit și a înviat, tocmai în sensul că Cel care a suferit, a murit și a înviat a fost adevăratul Dumnezeu; dar nu se poate spune că însăși Divinitatea sau natura divină a suferit, a murit și a înviat, ceea ce este la fel de absurd și de nelegiuit Pe scurt, formula ortodoxă împotriva miofizitului este că Hristos a suferit, a murit și a înviat, nu după divinitate, ci după umanitate Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV nu, să înțeleg printr-un cuvânt special tot ce a apărut Dar a găsi aici o limită reală, obligatorie pentru minte este mult mai dificil decât crede venerabilul profesor În orice caz, este imposibil să te oprești la limita indicată de el Deja în doctrina principală a creștinismului, vechile concepte religioase despre Dumnezeu au suferit o restructurare radicală și în acel punct, care pare inviolabil autorului nostru Conform conceptelor creştine, atributul esențial al lui Dumnezeu este perfecțiunea absolută, nu numai în sens moral, ci și în sens metafizic, adică este inevitabil ca Dumnezeu să fie deasupra tuturor limitărilor, de altfel, deasupra timpului și, în consecință, deasupra acelei activități separate în funcție de scopuri, care este de conceput doar în timp și pe care, totuși, autorul nostru o atribuie cu hotărâre lui Dumnezeu ca atare, că este, pentru Dumnezeul creștin Cu toate acestea, nu voi insista asupra acestei contradicții involuntare între punctul de vedere al venerabilului Philrsophos și anumite fundamente ale doctrinei creștine În discuția sa ulterioară, A I Vvedensky, care a început cu o referire la toate religiile fără deosebire, vine imperceptibil la sine și pe neașteptate pentru cititor la o astfel de afirmație, care desființează în mod decisiv toate religiile fără deosebire · IV Deși consider că acuzația a filozofiei ateismului a lui Spinoza este complet nedreaptă, mă grăbesc să observ că această acuzație, așa cum o exprimă A I Vvedensky, nu are nimic în comun cu acele atacuri personale odioase la care filozoful din Amsterdam a fost adesea supus divin " autorul articolului analizat, menținându-se constant la apogeul discuției teoretice de idei, stipulează cu sârguință și temeinic că Spinoza nu era personal ateu, că starea sa de spirit avea un caracter religios, ci că, dezvoltându-se într-un mod unilateral, mecanic direcţie, Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU Leniând sistemul lui Descartes, el a ajuns la vederi care exclud conceptul de Dumnezeu, dar păstrând, printr-o iluzie conștiincioasă, cuvântul Dumnezeu pentru a desemna un obiect care nu este deloc asemănător lui Dumnezeu Dacă acest lucru a fost așa în privința lui Spinoza, vom examina în continuare; dar acum trebuie să remarcăm că ceva asemănător cu ceea ce ne spune despre Spinoza i s-a întâmplat însuși lui AI Vvedensky Rămânând pe același teren pur teoretic sau ideologic și deloc îndoindu-ne de personalul sincer dat de venerabilul profesor intereselor religioase și principiile creștine, constatăm că dezvoltarea unilaterală și directă a

ideilor lui Kant în mod involuntar a condus autorul nostru la vederi care privează religia în general de conținutul ei esențial și caracterul său distinctiv - rațiunea ei de a fi c Conceptul de Dumnezeu, citim la pagina , nu se referă la obiectul dat în experiment Dacă s-ar referi la un astfel de obiect, atunci, desigur, ar trebui să corespundă obiectului său, iar în absența unei corespondențe între ele, filosofia ar avea dreptul să schimbe acest concept fără a-și schimba numele Dar în conceptul de Dumnezeu, nu ceea ce este dat în experiență este conceput, ci ceea ce ne-ar satisface nevoile religioase și în ceea ce noi, ca urmare a tuturor acestor lucruri, credem doar, ca în existență Confruntați după aceasta cu Filosofia, ne întoarcem, desigur, la ea cu întrebarea dacă avem dreptate în credința noastră, adică, dacă ceea ce credem există" Se pare că, deși "credem doar" în Dumnezeu, încă nu știm dacă El există sau nu cu adevărat - în religie, deși credem, dar, în opinia profesorului Vvedensky, nu există nicio dovadă a existenței reale a obiectul nu avem credința noastră și trebuie să solicităm o astfel de certificare la filozofie, care, fără a intra în considerare conceptele dumneavoastră religioase în esență sau din partea lor cu Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV holding, se ocupă doar de întrebarea dacă obiectele reale corespunzătoare acestor concepte există sau nu există Mărturisesc, citind o astfel de afirmație, am avut impresia că este vorba despre ceva ce se întâmplă pe inelele lui Saturn sau pe Mercur, unde se întâmplă totul, poate opusul a ceea ce știm din experiența sublunară de aici Desigur, nu mă voi referi la experiența mea personală; dar în domeniul religiei, ca și în alte domenii ale spiritului uman, există "experți" recunoscuți a căror mărturie asupra anumitor probleme este de o importanță decisivă, indiferent de orice opinii personale ҍ, indiferent de autoritatea sa sfântă: "Ce a fost din începutul, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am contemplat și ce s-au atins mâinile noastre, despre Cuvântul vieții (περί τού Λόγου της ςωής); - și viața a apărut, și am văzut și am mărturisit și vestim vouă Viața veșnică, ceea ce a fost cu Tatăl și ni s-a arătat; - ceea ce am văzut și am auzit, vă vestim vouă, pentru ca și voi să aveți părtășie cu noi: părtășia noastră este cu Tatăl și cu Fiul Său Isus Hristos " (și a mâncat Ioan I, -) ÎN Potrivit prof AI Vvedensky, conceptul de Dumnezeu nu se aplică obiectului dat în experiment Ap Sfântul Ioan Teologul insistă cu un accent deosebit că conceptul său despre Dumnezeu se referă la un obiect dat în experiență chiar și pentru simțurile exterioare Desigur, nu se poate vedea, auzi sau simți însăși esența lui Dumnezeu, dar acest lucru este imposibil și în ceea ce privește orice ființă ca atare Experimentăm senzual doar efectele aparente ale ființelor, care ne servesc ca semne și expresii ale propriei ființe și naturii lor interioare Indiferent de noțiunea de experiență a lui Kant, pe care o consider eronată, nu neg deloc importantă Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU diferențele dintre experiența religioasă și acea experiență în care ni se oferă obiectele lumii fizice Dar în ceea ce privește subiectul în discuție, aceste două tipuri de experiență coincid perfect Convingerea noastră în existența reală a soarelui se naște în mod inseparabil din acele senzații de lumină și căldură pe care le atribuim acțiunii acestui obiect; orij Da, nicio astronomie nu ne-ar putea dovedi existența soarelui dacă luăm punctul de vedere al idealismului subiectiv sau al iluzionismului Sarcina științei cu privire la acest subiect este doar să ne ofere concepte noi, mai clare, mai precise și complete ale acelei totalități de fenomene pe care o numim soare; întrebarea dacă aceste fenomene și concepte corespund unei

realități care există în afara conștiinței noastre - această problemă a existenței unui obiect nu este deloc rezolvată și nu este pusă de știință, care se ocupă doar de relațiile fenomenelor Cel mai învățat astronom își ia la fel de mult credit pentru existența obiectivă a corpurilor cerești ca și ultimul sălbatic Și toate observațiile telescopice, analizele spectrale și calculele matematice nu vor da un singur argument serios în favoarea existenței reale a soarelui, dacă acest om de știință ajunge cu mintea la punctul de vedere al idealismului subiectiv; căci toată această bogăție științifică este perfect plasată în cadrul conceptului de corp ceresc ca fenomen legat de alte fenomene într-o ordine strict definită în conștiința noastră, fără nici cea mai mică legătură cu nimic din afara acestuia *) ♦) Previziunile eclipselor și ale altor triumfuri ale științei exacte ar putea infirma, fie de nimeni, totuși, punctul de vedere al "voluntarismului" sau "arbitrarismului", care nu este reprezentat de nimeni, conform căruia fenomenele apar, la întâmplare, conform arbitrarului oarb și incoerent al forței care acționează, sau al forței care acționează Ci la idealismul subiectiv, conform căruia lumea fenomenelor Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV În ciuda tuturor diferențelor din alte privințe, ceea ce am spus despre certitudinea Soarelui Fizic este pe deplin aplicabil și la întrebarea cu privire la certitudinea Soarelui spiritual Încrederea lui Nant în existența reală a Divinității este inseparabil legată de acele fenomene care sunt date în experiența religioasă și pe care le atribuim acțiunii Divinității asupra noastră Acest lucru este valabil pentru toate religiile Elenul antic nu ar fi crezut în existența lui Dionysos, dacă nu ar fi experimentat acțiunea sa mentală și fizică în ebrietate Credința în Dumnezeul creștin se bazează pe apariția Sa perfectă în experiența istorică a omenirii Și, desigur, această experiență, deși și-a avut cea mai intensă și concentrată expresie în evenimentele vieții pământești a lui Hristos, nu se limitează numai la acestea Nimeni nu va nega adevărata experiență religioasă a Apostolului Pavel, Sf Francisc sau Sf Sergius Există, în sfârșit, o experiență religioasă indirectă asociată cu încrederea în ceilalți, cu viața de tradiție, cu solidaritatea tribală și spirituală Același lucru se poate observa și despre obiectele lumii fizice Fără a folosi un telescop, totuși, nu am nicio îndoială cu privire la existența reală a planetei Neptun și a altor corpuri cerești invizibile cu ochiul liber Dacă certitudinea existenței efective a unui obiect religios se bazează pe experiența religioasă, atunci sarcina filosofiei în acest sens nu poate fi decât aceea de a transforma și extinde această experiență, adică de a face mai precise, clare și mai complete conceptele noastre de date în religia actuală ahh Filosofia poate studia religia, există un sistem empato ordonat sau regulat de halucinații, triumfurile științei nu au nimic de-a face cu asta A crede că previziunile viitoare adevărate ale eclipsei spun ceva în favoarea realității acestor fenomene, înseamnă deja să-ți asumi valoarea reală a timpului, adică exact ceea ce trebuie dovedit Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE ZEI obiecte, dar nici pentru a le crea și nici pentru a ne da încredere în existența lor în sine nu poate, la fel cum astronomia nu poate face acest lucru în raport cu corpurile cerești Față de aceasta, ar fi în zadar să arătăm la așa-numitele dovezi ale existenței lui Dumnezeu, care se bazează parțial pe erori logice, așa cum arată Kant, dar parțial (mai ales dovezile teleologice și morale) își trag puterea din date de experiență externă și internă și, în consecință, confirmă teza noastră Desigur, certificarea noastră în materie de religie nu este acoperită de datele

experienței noastre religioase, dar este la fel de sigur că se bazează pe aceste date și nu poate exista fără ele, la fel cum nu este acoperită fiabilitatea cunoștințelor noastre astronomice prin ceea ce vedem și observăm în rai, dar fără îndoială doar pe baza asta O ilustrare vie poate fi văzută în celebra descoperire a lui Leverrier În primul rând, această descoperire s-a datorat datelor din experiența fenomenului altor planete și a orbitelor lor calculate pe baza observațiilor; Și, în al doilea rând, matematica îndepărtată a calculului și a combinațiilor, care l-a adus pe astronomul parizian la nevoia unei noi planete, nu putea să ofere nimănui mult nimănui, deoarece s-ar putea dovedi a fi la fel, cu "anti-terrenul" " pyagoretsy Lucrarea lui Leverrier a primit toată semnificația sa reală doar prin verificarea sa experimentală, adică atunci când o nouă planetă a fost de fapt văzută printr-un telescop Într-adevăr, mulți astronomi descoperă anual noi asteroizi și comete, iar pentru certitudinea existenței acestor corpuri, faptul observării lor este destul de suficient În general, rolul principal în succesul astronomiei revine, fără îndoială, telescopului și analizei spectrale, adică metode îmbunătățite de observare și experiență Dacă numai așa Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV presupusele dovezi ale existenței lui Dumnezeu ne-au indicat condițiile în care am putea experimenta noi percepții ale obiectelor divine - la fel cum calculele lui Le Verrier indicau astronomilor unde să-și îndrepte telescopul pentru a vedea o nouă planetă - atunci, desigur, aceste dovezile ar putea fi esenţiale pentru formarea convingerilor religioase VI Spre deosebire de discuțiile teoretice despre subiectele religioase, în orice religie reală Zeitatea, adică cel mai înalt obiect de reverență, sau sentimentul religios, este invariabil recunoscut ca fiind dat în experiență Iata primul semn al acestui concept, care nu risca sa intalneasca vreo instantia contrarii Nirvana, în fața căreia înțeleptul budist se înclină și se străduiește, nu este pentru el un concept abstract, ci ceva deja experimentat de alții și pe cale să fie experimentat de el însuși A simți absolutul în sine, ca o detașare necondiționată de toate definițiile, este acea stare de experiență interioară care dă budismului tot conținutul său religios și astfel îl deosebește atât de alte religii, cât și de raționamentul teoretic despre infinit Sufletul total al brahmanilor este cunoscut în experiența actuală a concentrării interioare a tuturor forțelor omului, a întregii sale ființe psihofizice, care într-o asemenea concentrare este într-adevăr unită și coincide cu însuși obiectul acestei religii, și într-un asemenea o "identitate a subiectului și obiectului" Divinitatea absolută este trăită în mod esențial de om trecut și trece prin experiența religioasă a panteismului - prin percepția sau sentimentul intern al identității cuiva cu substanța universală a lumii Gânditori de natură exclusiv rațională , care nu au experimentat nimic de acest fel, numesc o asemenea stare dată în experiență "Fanatism" și "Fantezie", dar poate fi Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU rămas fără nicio atenție, mai ales dacă ne amintim că pentru mulți fiecare religie și chiar orice "metafizică" este Fanatism, Fantezie și superstiție Sentimentul panteist al comuniunii cu substanța atotcuprinzătoare, dând naștere unor învățături religioase întregi, dă, împreună cu aceasta, o profundă animație religioasă viziunii asupra lumii a celor mai multe minți, precum Spinoza și Goethe Fiind un re-yagy popular în îndepărtata Asia, panteismul a devenit de mult în Europa religia preferată a metafizicienilor și poeților, pentru care nu este un concept abstract, ci o experiență dată Dar - ceea ce este și

mai important și mai remarcabil - ideile de absolut, bazate pe experiența religioasă, ca renunțare necondiționată la toate definițiile (budismul) și ca substanță atotcuprinzătoare a tuturor ființelor (brahmanismul), au intrat fără îndoială ca elemente subordonate într-o mai substanțială, na o experiență religioasă mai profundă și mai perfectă (în adevărata Revelație) viziunea întemeiată a creștinismului Nu vorbesc despre diverse erezii mistice și gnostice care au vrut să facă din acest element răsăritean unul subordonat celui dominant și să restabilească păgânismul sub o înveliș creștin - vorbesc despre scriitori religioși cu totul ortodocși și autoritari din biserică - teologi, misticii si ascetii În primul rând, voi semnala acele scrieri care, pentru înalta lor demnitate, au fost atribuite soțului apostolic, Sf Dionisie Areopagitul, iar după din secolul al V-lea au primit autoritate universal recunoscută în biserică; apoi, despre scrierile comentatorului chibzuit și învățat al acestor scrieri, Sf Maxim Mărturisitorul, care a suferit pentru Ortodoxie în lupta împotriva ereziei monotelite; în sfârşit, asupra diferitelor lucrări ale sfinţilor asceţi, atât vechi cât şi mai noi, cuprinse în culegeri de diverse volume cu denumirea comună "Filokalia" (Φιλοζαλία) Desigur, toată această literatură nu este o expresie completă a creştinismului, ea exprimând doar o latură de ea; dar prevalență și mare Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV iar autoritatea acestor scrieri dovedește fără îndoială că partea creștinismului pe care o exprimă este de o importanță esențială pentru el și că trebuie luată în considerare atunci când se definește conceptul creștin despre Dumnezeu În acest sens, trebuie remarcată o concepție tradițională principală, în care toate literele indicate ■:"· sunt adiacente Areopagitului Conceptul corect al lui Dumnezeu, potrivit acestora, este stabilit în două moduri: i) prin "negarea consecventă și necondiționată a tuturor ■ definițiilor de către Dumnezeu (aceasta se numește θεολογία αποφατική) și) prin atribuirea tuturor proprietăților pozitive lui Dumnezeu în cel mai înalt grad sau potență absolută θεολογία καταφατική) Presupusul Areopagit, desigur, nu ar fi fost acceptat în adevăratul Areopag al Părinților și al Învățătorilor Bisericii, dacă părerile mistice ale acestui scriitor ar fi fost la fel de departe de creștinismul pozitiv ca și panteismul lui Spinoza; și totuși, mi-e foarte teamă că un teolog ecleziastic de mare autoritate, în gândurile sale despre Dumnezeu, are încă mai multă afinitate interioară cu filozoful din Amsterdam decât cu cel din Petersburg Nu spun asta ca un reproș Prof Vvedensky are dreptul deplin și inalienabil de a prefera conceptele rațional-scolastice ale lui Dumnezeu ideilor de misticism contemplativ I se poate reproșa numai atunci când își transformă dreptul într-o datorie comună, excluzând implicit din religia creștină un element, fără îndoială), inerent acesteia, deși nu se potrivește cerințelor uneia sau alteia minți filosofice , VII În totalitate de acord cu A I Vvedensky că dreptul nostru logic de a-L înțelege pe Dumnezeu după propriul concept ar trebui să aibă o limită care depinde de conținutul esențial al religiilor actuale, am constatat că limita indicată de autorul nostru nu coincide cu acțiunea Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DESPRE YOGA Corp și că semnele indispensabile ale conceptului de Divinitate propus de el să fie transformate pentru a satisface acest concept, așa cum este inerent tuturor religiilor În primul rând, a fost necesară refacerea pe prof ratat Vvedensky și chiar, parcă negat de el, un semn (baza conceptului în experiența religioasă reală), care distinge acest concept ca fiind religios, i e ca exprimând o relație vie cu subiectul, din raționament abstract

despre subiect Apoi, dintre semnele propuse de autorul nostru, doar primul ar trebui acceptat direct Fără îndoială, gândul la Dumnezeu include conceptul de superioritate asupra omului, la fel cum religia însăși este, în conceptul ei, cult sau închinare reverențioasă, care presupune superioritatea obiectului Desigur, aici se poate vorbi de superioritate doar în diferite privințe și grade Autorul pare să restrângă prea mult această trăsătură atunci când consideră că este imposibil să-L vadă pe Dumnezeu în obiecte precum materia și uraganul Adevărata materie și adevăratul uragan au fost și sunt obiectul de închinare Este posibil, totuși, ca autorul nostru să fi avut în vedere doar ideile și ipotezele chimiștilor și fizicienilor despre materie și fenomenele ei, care, desigur, nu trezesc gânduri despre Divinitate în nimeni Aceste mituri fără aripi create de minți unilaterale nu sunt în mod evident superioare omului în nicio privință, ceea ce nu poate fi spus despre materia reală sau chiar despre un uragan real În ceea ce privește cel de-al doilea semn al voinței conștiente personale și al acțiunii intenționate, el necesită o transformare radicală Dacă autorul nostru ar putea să-și exprime punctul de vedere într-o formă atât de negativă: Divinitatea nu ar trebui să fie de imaginat impersonală, cu voință slabă, inconștientă și care acționează fără scop, atunci am fi acum de acord cu el și am găsi că această teză necesită doar o clarificare * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Este imposibil să-L recunoaștem pe Dumnezeu ca impersonal, cu voință slabă etc , pentru că asta ar însemna să-l așezi sub om sau să negați atributul necesar al Divinului - superioritatea față de om Nu fără motiv considerând anumite obiecte, cum ar fi, de exemplu, mobilierul, pietrele de pavaj, buștenii, mormanele de nisip, ca fiind slabe de voință, impersonale și inconștiente, afirmăm prin aceasta superioritatea asupra lor a unei ființe umane personale, conștiente și care acționează, și niciun sofisme nu poate schimba această judecată axiomatică a noastră Dar într-un astfel de caz, a recunoaște Zeitatea ca impersonală, fără voință etc , ar însemna să-l reducem la nivelul lucrurilor de jos care nu au atins avantajele generale și elementare ale naturii umane și afirmăm cu tărie că niciun păgân religia și nicio filozofie panteistă nu a căzut vreodată într-o prostie atât de evidentă Însă venerabilul autor crede în mod eronat că din imposibilitatea de a considera divinitatea impersonală, decurge necesitatea recunoașterii lui ca persoană - sau, vorbind în limbajul logicii formale, vede în zadar relația contradictorie în care este vorba de relativă opoziție și în zadar pune o dilemă în care datur tertium quid / VIII Cuvântul persoană, personalitate, nu are deloc un înțeles atât de bine stabilit pe care se pare că i-o atribuie autorul nostru Ca să nu mai vorbim despre terminologia romană, unde persona nu însemna mai mult decât o mască, cuvântul corespunzător este utilizat în prezent în toate limbile în două direcții complet diferite Pe de o parte, atunci când se vorbește de demnitate personală, drepturi, libertate etc , o persoană este înțeleasă ca un principiu pozitiv al independenței, aparținând unei persoane ca ființă spirituală, în contrast cu proprietățile negative ale unei materiale, pasive -fiinţă inertă Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU Dar dacă în acest fel personalitatea omului se opune naturii impersonale inferioare, atunci, pe de altă parte, caracterul personal se opune celei mai înalte demnități și destin a omului, când spunem: this is a personal man c'est un homme personnel, er ist nur einer persôn-lichen Gesinnung fähig Semnificația unor astfel de expresii devine clar dacă le comparăm cu cuvântul evanghelic: cine are grijă de sufletul său îl va distruge, iar cine își

pierde sufletul îl va mântui *) Desigur, aici prin această pierdere salvatoare a sufletului se înțelege nu transformarea omului într-un lucru fără suflet, nu sinuciderea ființei sale metafizice, ci doar mortificarea morală a egoismului său Ceea ce în această vorbă evanghelică se numește suflet, ceea ce de obicei numim eu, sau personalitatea noastră, nu este un cerc închis în sine și plin de viață, având propriul conținut, esența sau sensul ființei sale, ci doar un purtător sau purtător stand (ὑπόατασις) din care altceva, mai sus Predându-se acestui celălalt, uitând de l-ul său, o persoană pare să se piardă, se sacrifică, dar de fapt se afirmă în adevăratul său sens și scop, își umple viața personală cu adevărat conținut, cu care se contopește inseparabil, o transformă în viata vesnica Dimpotrivă, îndreptându-și forțele spirituale asupra sufletului său luat separat, luând poziția vieții ca conținut al vieții și purtătorul ca scop, adică predarea egoismului, o persoană își distruge sufletul, își pierde personalitatea reală , cufundându-l în gol sau fără conținut; ness Egoismul este doar o autoafirmare imaginară a personalității umane; într-adevăr, se afirmă atunci când se predă liber și conștient altuia superior; egoismul este de fapt o separare de personalitate *) Conținutul general al textelor evanghelice este transmis în forma cea mai concisă: Mat X și XVI, ; Marcă VIII, ; Ceapă IX și XVII ; Io XII, Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV din conținutul său vital, separarea standului, postasisul ființei de esență (ουσία), decalajul dintre mijloacele de existență și scopul ei, între Faptul extern și valoarea internă, între ceea ce trăiește și ceea ce pentru care trăiește merită trăit O astfel de separare a eului auto-întors de esența sa vitală este, fără îndoială, moarte morală și moartea sufletului Dar dacă în acest fel independența sau auto-conținerea personalității noastre este doar formală și devine în mod esențial independentă și semnificativă doar afirmându-se ca suport pentru altul, mai înalt, atunci este corect să transferăm conceptul abstras din viața noastră personală la acest altul superior, în care o personalitate noastră poate și ar trebui să fie păstrată doar prin predarea ei și intrând odată cu ea într-o plinătate de unire pe care nu am experimentat-o încă? Nu ar trebui să fie recunoscută neapărat această cea mai înaltă, adică Divinitatea, ca supra-personală? Se poate însă obiecta că Divinitatea, suprapersonală în raport cu noi, cu personalitatea noastră, nu rămâne mai puțin personală în sine Dar, la urma urmei, acest lucru se rezumă la afirmația că Zeitatea, pe lângă faptul că se raportează la noi, este aceeași persoană ca și noi, iar un astfel de concept antropopatic al lui Dumnezeu poate fi aplicat numai formelor inferioare ale religiilor păgâne și prin ce drept îi vom cere filosofului ca el să-și armonizeze conceptele cu cele ale politeiștilor? Dacă, totuși, excludem din conceptul de personalitate tot acel conținut empiric care nu se cuvine lui Dumnezeu monoteiști, atunci nu vor exista semne pozitive concrete în conceptul de persoană și doar pozitivitatea logică va rezulta printr-o serie de duble negative: Divinul nu este impersonal, nu este inconștient, nu este inactiv etc , iar dacă este imposibil pentru a lega cu această definiție orice date de autoobservare și analiză psihologică, toate aceste duble negative pot fi înlocuite cu poziția de ființă nu personală, ci suprapersonală Cel mai polo Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU(r) o persoană vie-religioasă, străină de orice panteism filozofic, va înțelege imediat și va fi de acord cu noi dacă îi spunem că Zeitatea, deși gândește, nu este deloc așa cum suntem noi, că, deși are conștiință și voință, este deloc așa , ca ale noastre etc

Dar până la urmă, desemnând Divinitatea ca fiind superpersonală, exprimăm doar într-un cuvânt toate aceste axiome religioase, iar acest cuvânt reprezintă tocmai limita logică dezirabilă care închide conceptul de Dumnezeu, protejând el din confuzia cu conceptul de ființă fără suflet, inertă și din confuzia sa nu mai puțin tristă cu conceptul de personalitate empirică a omului Desemnând Divinitatea ca supra-personală, nu dăm naștere la nicio neînțelegere, în timp ce atribuind un caracter personal unei ființe atotcuprinzătoare, nesupusă timpului și, prin urmare, neschimbătoare etc , ne jucăm fără îndoială cu vorbe și căzând în același quaternio terminorum, de care se teme atât de mult venerabilul profesor IX Semnul suprapersonalității, deși este mai clar dezvăluit la cele mai înalte niveluri de dezvoltare religioasă, este totuși prezent la toate cele inferioare, dându-ne dreptul de a-l accepta ca semn general al conceptului de Dumnezeu însuși Cu tot antropomorfismul și antropopatia zeităților păgâne, niciuna dintre ele nu este acoperită de o idee fermă și distinctă a unei persoane ca ființă care nu este în întregime determinată de natura sa dată, dar poate fi liberă de ea Închinarea la pietre, închinarea copacilor și închinarea la animale sunt adevărate culte religioase, dar este posibil în conștiință să găsească personalitate în obiectele lor, de ex în ființe legate în mod necesar și indisolubil de această piatră, de acest copac sau de acest fel de copac, de acest animal sau de această rasă de animale? Și în Formele superioare ale unei religii cu ochi de limbă, Helios își trimite razele către Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV mu ce ii place, si nu pentru ca are o natura luminifera, solara? Locuiește Hades în lumea interlopă în loc de Olimp prin alegere și decizie liberă și nu pentru că are natura unei ființe interlope? Este posibil să vedem serios o persoană acționând în scopuri speciale conștiente și arbitrare - în marea Artemis cu sâni mulți din Efes, dând naștere și hrănind toate plantele și toate animalele fără deosebire? Sau în acea Isis, care este ceva între lună și vacă? Evident, în toate aceste ființe, natura și spiritul, necesitatea fatală și libertatea, sunt interconectate într-un mod atât de strâns, încât nu este complet acoperit de conceptele noastre de personalitate și dacă nu putem recunoaște aceste ființe ca impersonale și dacă natura lor o depășește pe a noastră în putere și putere, atunci trebuie să le cedăm o anumită cantitate de superpersonalitate Cu cât se ridică mai sus conștiința umanității, îmbogățită atât de experiența religioasă individuală, cât și colectivă, cu atât mai clar devine nevoia de a înțelege obiectul său principal ca supra-personal Această necesitate este subliniată clar în principalele dogme creștine ale Treimii și ale întrupării Fiecare ființă personală, ca atare, este epuizată de una dintre propriile fețe și, în consecință, o singură ființă pe trei fețe este, așadar, o ființă supra-personală Mai mult, dacă Dumnezeu în sine ar fi deja o persoană, așa cum o înțelege prof Vvedensky, adică în sens uman, atunci nu ar mai fi nevoie de vreo întrupare și întrupare specială: Dumnezeu, care este personal în esența sa, ar putea, rămânând el însuși și nu "devenind trup", fără a atașa natura umană de sine, să fie accesibil omului, se dezvăluie lui și intră într-un fel de relație plăcută, Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU X Natura materială este impersonală, personalitatea este o trăsătură specifică a omului și, în sfârșit, Divinul, în sine, sau ca absolut, este suprapersonal În aceasta, atât panteismul, cât și chiar negativismul budist converg atât cu doctrina creștină, cât și cu cerințele speculației filozofice Conceptul de divinitate ca atare, sau conceptul de absolut, din toate aceste puncte de vedere, este unul și același Mistici asiatici și europeni,

platoniști alexandrini și cabaliști evrei, părinți ai bisericii și gânditori independenți, Susan persană și călugări italieni, cardinalul Nicolae de Cusa și Iacov Boehm, Dionisie Areopagitul și Spinoza, Maxim Mărturisitorul și Schelling - toate mărturisesc cu o singură inimă și cu o singură gură absolutitatea de neconceput şi inefabil a Zeităţii^ În conceptul de bază și original al absolutului ca atare, nu există dezacord; începe doar cu acele definiții secundare ale Divinității, care sunt condiționate logic de relația Sa cu tot ceea ce nu este Sine Divinitatea, ca absolută, nu este condiționată de nimic altceva decât de ea însăși (este causa sui) și împreună cu aceasta condiționează totul de la sine (este causa omnium) Tot ceea ce există are în Divin ultima sau ultima fundație a ființei sale, substanța sa Acest concept despre Dumnezeu ca substanță unică a tuturor lucrurilor, care decurge logic din însuși conceptul de absolutitate sau divinitate adevărată a Lui (căci dacă baza absolută a ceva ar fi în afara lui Dumnezeu, l-ar limita și, prin urmare, ar desființa divinitatea Sa), acesta este adevărul substanța atot-una, mărturisită de păgâni sub diferite nume, este mărturisită de creștini sub numele real de Dumnezeu Atotputernicul în acord cu evreii și musulmanii Din această parte principală și necesară a Crezului nostru, Spinoza a făcut un întreg Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV sistem filosofic și să-i recunoaștem filosofia ca ateism pentru că se oprește la această parte și nu merge mai departe, ar fi aproape la fel de nedrept ca să afirmi că Euclid nu a fost matematician, pentru că s-a limitat la geometria elementară, fără să se atingă de analiză și diferențială socoteală, sau că Kepler nu era astronom, pentru că s-a limitat la statica sistemului solar, fără a se ocupa nici de problema originii acestuia, nici de alte lumi stelare Adevărat, oprirea lui Spinoza asupra conceptului de substanță absolută l-a condus la câteva erori importante Văzând în tot ceea ce există numai proprietăți și relații generale, a priori, mai geometrico, deduse din conceptul de a fi și a gândi o substanță infinită, el însuși a luat-o drept o cauză directă și imediat producătoare a tot ceea ce există Fără a nega câtuși de puțin propria sa viață absolută a lui Dumnezeu Atotputernicul, El L-a definit în același timp ca natura naturans a lumii noastre de fenomene, înțeleasă în mod realist ca natura naturata, sau o expresie adecvată a cauzei fundamentale absolute în totalitatea ei Cu falsitatea totală a unei astfel de concepții, care acum este prea evidentă pentru mintea noastră, nu trebuie să uităm că din punct de vedere filozofic o astfel de concepție ar putea fi cu adevărat eliminată doar prin idealismul critic, care a arătat că între esența absolută (asumarea unui astfel de aspect) și lume a fenomenelor subiectul cunoaşterii, care, prin natura exclusiv formală a Funcţiilor sale, nu poate fi recunoscut ca absolut Un astfel de punct de vedere distruge spinozismul ca sistem filozofic, sau o explicație completă a lumii, fără, totuși, să-l transforme în ateism XI Și mai semnificativă este o altă unilateralitate a filozofiei lui Spinoza sau insuficiența concepției sale despre Dumnezeu ca doar substanță absolută Pe lângă generală Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU proprietăți și relații ale obiectelor care rămân și sunt identice cu ele însele, există ceva opus acestui lucru în lumea reală, există o dezvoltare, un proces Această lume nu numai că există, dar se face sau se face ceva în ea Deasupra laturii statice a existentei lumii, exista o latura dinamica sau, mai exact, latura istorica Dar dacă ideea de substanță absolută leagă ființa și esența lumii cu Divinul, atunci nu oferă nicio bază pentru existența sau formarea acesteia (γενεσις, Werden), nu / introduce această latură istorică a lumii și umanitatea în orice

relație pozitivă cu Divinul De îndată ce semnificația acestei părți a vieții lumii este recunoscută și înțeleasă, panteismul static al lui Spinoza încetează să satisfacă atât sentimentul religios, cât și gândirea filozofică Dumnezeu nu poate fi doar Dumnezeul geometriei și al fizicii, El trebuie să fie și Dumnezeul istoriei Dar în sistemul lui Spinoza există la fel de puțin loc pentru Dumnezeul istoriei ca și în sistemul eleaticilor Mulți i-au reproșat deja lui Spinoza acest neajuns Ar fi nedrept să repetăm aceste reproșuri fără următoarele rezerve esențiale I În afară de religiile evreiești și creștine și de anumite concepții filozofice particulare, în toate celelalte sisteme de religie și filozofie nu găsim prezența unui element istoric Totalitatea schimbărilor lumii nu este înțeleasă de majoritatea credincioșilor și gânditorilor din punct de vedere istoric ca un singur proces prin care ceva nou devine sau se realizează, un proces cu un anumit sens și direcție pozitivă În tot păgânismul, Zeitatea nu a fost nicăieri și nu a fost niciodată înțeleasă ca Dumnezeul istoriei Ca să nu mai vorbim de vederile antiistorice tipice ale înțelepciunii religioase și filozofice indiene și chineze, iar în mai multe țări occidentale întâlnim fie o imobilitate perfectă, ca în zeitățile înghețate ale egiptenilor sau în înfășarea Artemis din Efes, fie o constantă, dar inutilă, mișcare care nu realizează nimic ca homers- Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV olimpici de schi · Neînțelegerea păgână a istoriei s-a păstrat în credința duală a popoarelor creștine, și chiar și în știința europeană conceptul de proces istoric unic și definit a început să apară la numai o sută de ani după Spinoza În orice caz, nu se poate numi ateism absența în conceptul de Dumnezeu a unui astfel de element care era străin de majoritatea învățăturilor religioase și metafizice Recunoscând în Divin plinătatea absolută a vieții, asociem cu El sau introducem cu El într-o oarecare corelație lumea și procesul istoric, găsim în Divin bazele finale atât pentru istoria colectivă a omenirii, cât și pentru istoria personală a fiecărui suflet uman Afirmăm prezența decisivă a Divinului în toate evenimentele vieții lumii și private; aici totul este recunoscut de noi ca non sine numine factum Dar aceasta se referă numai la Faptul: modul prezenței divine - factum - ne poate fi complet necunoscut: știm doar că acest mod este demn de Divinitate, sau corespunde esenței Sale absolute; știm că Divinitatea ca atare participă la procesul cosmic și istoric într-un mod divin Plenitudinea crescândă a percepției prezenței reale a Divinului în tot ceea ce este uman este dată în Apocalipsa, dar și aici crește doar latura umană Ni s-a dat Faptul unirii perfecte a naturii divine cu natura umană în Hristos și putem înțelege întreaga necesitate rațională sau întreg sensul acestui Fapt; dar calea, conexiunea quomodo nu ne putea fi deschisă și ne este disponibilă doar "ca o oglindă în divinație" În orice caz, Dumnezeu este Dumnezeul istoriei nu după Divinitatea Sa, ci după umanitate și, în consecință, absența unei laturi istorice în conceptul de Dumnezeu nu face încă un filozof ateu, dar o face! numai non-Hristos Întrucât procesul istoric este conceput ca un anumit Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL DE DUMNEZEU corelarea a două laturi, divină și umană, prezente în ea împreună, atunci nu este în niciun caz posibil să transferăm vreo condiție și semn al unui proces luat în concret direct la una dintre laturi, și anume divinul, în sine sau luat separat Nu trebuie să ne lăsăm duși de analogia procesului istoric cu activitatea umană obișnuită și, de exemplu, din faptul că o persoană care participă la procesul istoric acționează conform scopurilor, nu se poate concluziona că Zeitatea participă la același proces , la rândul său, trebuie să acționeze și în funcție de scopuri Acest lucru ar fi,

în esență, la fel de neîntemeiat ca și cum, dintr-un anumit efect general sau analog al luminii solare și al luminii unei lămpi de cameră, am decis să concluzionam că soarele, ca o lampă, poate fi aprins de chibrituri suedeze În fine, să observăm că, deși conceptul de zeitate ca substanță absolută nu este suficient pentru o viziune religios-istoric, dar că fără primul nu ar exista a doua De fapt, numai prin înțelegerea Divinității ca substanță absolută, ca Atotputernic, putem simți necesitatea logică de a ne conecta cu El toate aspectele existentei și, prin urmare, formarea istorică Și dacă nu am înțelege Divinitatea ca absolută sau atot-una, am putea, cu calm, ca și deiștii, să credem că Dumnezeu este în sine, iar lumea cu toată istoria ei este și ea în sine Mi se pare fără îndoială că panteismul static al lui Spinoza a fost necesar ca presupoziție pentru apariția panteismului istoric al lui Hegel, și apoi a FILOZOFIEI creștine pozitive XII Rămâne să spun câteva cuvinte despre încercare A I Vvedensky pentru a explica de ce Spinoza, fiind un filozof cu minte religioasă, a creat, totuși, fi Biblioteca "Runivers" Vladimir Solovyov filozofia atee Adevăratul vinovat este Descartes "Desigur, cu Descartes", spune Pro(r) Vvedensky, nu exista doar numele, ci și conceptul de Dumnezeu; căci Dumnezeul său, indiferent cum îl definește în oratorul său de expunere geometrică, acționează conform scopului, de exemplu, evită înșelăciunea și nu formează doar o substanță oarbă, deși infinită Dar, după cum știți, acest Dumnezeu a jucat doar un rol auxiliar pentru Descartes: cu ajutorul acestui concept, el a conectat unul cu celălalt ceea ce nu putea conecta în alt mod, așa cum Anaxagoras folosea ajutorul conceptului de rațiune numai atunci când nu putea explica nimic mecanic Potrivit tocmai remarcă a lui Windelband, "Descartes ar trata atât conceptul de materie, cât și conceptul de Dumnezeu, dacă primul ar putea oferi aceleași servicii ca și al doilea " Nu este ciudat că filozofia, în care conceptul de Dumnezeu joacă doar un rol auxiliar, și care s-ar descurca de bunăvoie fără el, va pregăti cu siguranță panteistul, și nu orice altă direcție? Nu este clar că poate pregăti la fel de ușor ateismul? Să nu uităm că La Mettrie, în dezvoltarea materialismului său, s-a referit la Descartes mai binevoitor decât la toţi ceilalţi scriitori" (p i) "Dacă cineva", scrie A I Vvedensky în continuare (p), identifică destul de consecvent relațiile reale cu cele logice și consideră toate acțiunile și stările împreună cu Descartes drept consecințe și motivele drept temeiuri, el trebuie să dețină pe deplin și să decurgă din această identificare , contemplarea lumii pur mecanică trebuie să o desfășoare cu și mai mare consistență decât a făcut-o Descartes însuși Și atunci substanța, care devine una, își va pierde orice activitate în ceea ce privește scopurile și tot ce este în ea se va transforma în consecințe logic inevitabile ale naturii sale, adică nu se mai potrivește conceptului de Dumnezeu Iată câteva pu- Biblioteca "Runivers" conceptul de dumnezeu Filozofia carteziană a făcut loc ateismului în învățăturile lui Spinoza; aceasta depindea de faptul că identificarea relațiilor reale cu cele logice, începută de Descartes și realizată consecvent de Spinoza, a condus la o viziune asupra lumii pur mecanică, asimilată pe deplin de Spinoza "Dar poate că voi fi întrebat", remarcă autorul nostru în încheiere, "de ce, atunci, alte sisteme care au apărut sub influența lui Descartes, Malebranche și Leibniz nu au căpătat un caracter ateu? Depindea tocmai de faptul că niciunul dintre ele nu era un mecanism pur; în ocazie, Dumnezeu își adaptează activitatea la dorințele noastre, pentru că acționează asupra lor, iar ele nu sunt încă considerate ca fiind inevitabile din punct de vedere logic În plus, în Malebranche Dumnezeu-, rit lumea, ghidează

ideile, adică scopurile În Leibniz, întregul univers este explicat în cele din urmă teleologic Astfel, în sistemul lor nu a existat un mecanism pur, adică nu au existat cauze care au dat naștere ateismului în sistemul lui Spinoza și, prin urmare, nu a existat ateism" (p) Fără a intra în întrebarea dacă filosofia lui Spinoza, cu substanța sa infinit gânditoare, poate fi definită ca o viziune pur mecanică asupra lumii și, de asemenea, fără a atinge afirmația decisivă, dar totuși misterioasă a autorului, că identificarea relațiilor reale cu cele logice duce inevitabil la o reprezentare pur mecanică despre lume, voi sublinia doar principala contradicție internă în toată această explicație Dacă sistemul lui Descartes includea posibilitatea de a fi dezvoltat și reelaborat într-o direcție teistă, sau în orice caz nu ateistă, iar Malebranche, fiind o persoană religioasă, a dezvoltat în această direcție filosofia profesorului său, atunci de ce este și Spinoza, o persoană religioasă și deloc ateu, nu a procedat în același mod? În virtutea a ceea ce este necesar Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV De ce a luat de la Descartes doar ceea ce a dus inevitabil la ateism, străin de sentimentele și vederile sale personale? De ce nu a lăsat elaborarea elementelor ateiste ale cartezianismului în seama unor oameni înclinați în mod firesc către el, cel puțin ca acel scriitor materialist de mai târziu La Mettrie, la care se referă autorul nostru? La urma urmei, în general, elevii iau din gândurile profesorului și dezvoltă ceea ce le este mai potrivit De exemplu, printre hegelieni, unii teologi și pietiști au transformat sistemul profesorului într-un comentariu filozofic asupra teologiei luterane ortodoxe, iar colegii lor de altă natură au dedus din același sistem cel mai radical ateism La fel, în privința lui Spinoza, nu se poate evita dilema: fie el a dedus din cartezianism tocmai ateul, și nu vreo altă viziune, pentru că, după convingerile și sentimentele sale personale, era înclinat către ateism - pe care, însă, prof nu permite Vvedensky, sau trebuie să recunoaștem că filosofia lui Spinoza nu era deloc ateă, ci corespundea în esență stării de spirit religios-contemplative, panteiste a minții sale Conceptul de Dumnezeu pe care ni-l dă filozofia lui Spinoza, cu toată incompletitudinea și imperfecțiunea ei, îndeplinește totuși prima și indispensabilă cerință a adevăratei închinare și contemplare a lui Dumnezeu Mulți oameni religioși au găsit sprijin spiritual în această filozofie Iar această scurtă apologie a fost inspirată în primul rând de un sentiment de recunoștință pentru ceea ce datoram spinozismului în perioada de tranziție a tinereții mele - nu numai filozofic, ci și religios În încheiere, trebuie să-mi exprim sincera recunoştinţă venerabilului Prof Vvedensky, care, prin prezentarea clară și interesantă a întrebării, m-a îndemnat, fără a mai întârzia, să plătesc măcar o parte din vechea datorie Vladimir Solovyov Biblioteca "Runivers" Abilitățile și dezvoltarea minții filosofice Sarcinile filozofiei sunt stabilite și rezolvate exclusiv de individ, dotat cu anumite abilități și dezvoltate în consecință Orice fel de cercetare care privește esența filosofiei, dar nu ține cont de natura minții filozofice, rămâne în domeniul raționamentului abstract și, prin urmare, nu poate avea o importanță vitală Filosofia există și se dezvoltă numai la filosof, în afara activității sale mentale ea nu există deloc Gândurile cele mai profunde, cercetările cele mai fundamentale expuse în lucrările filosofice, nu ar exista deloc fără mintea filozofatoare și rămân un alfabet mort, o materie lipsită de spirit, dacă nu ar fi însuflețite de mintea gânditorului Doar o persoană care gândește le dă acestor semne moarte un sens adecvat, le umple Forma materială cu conținut spiritual, le pătrunde în sensul și

le folosește pentru dezvoltarea lor mentală Este clar, așadar, că adevăratul sens al vieții nu este filosofia care este stocată în cărți, ci filosofia care se manifestă și acționează într-o minte vie De aici rezultă că orice fel de cercetare teoretică și istorico-critică despre filosofie, despre esența ei, sarcinile și scopurile ei trebuie să fie complet completată fără greș de o analiză a minții filozofice, a abilităților și dezvoltării sale O astfel de completare este ceea ce avem în vedere în discuția de față Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" G STRUVE Abilități tipice ale minții filozofatoare Ca orice activitate care rezolvă anumite probleme, filosofia este o manifestare a unor talente deosebite care se dezvăluie în starea de spirit adecvată a facultăților minții Această dispoziție a facultăților mintale constituie prima condiție pentru munca independentă în domeniul filosofiei, adică filozofie Analiza principiilor mentale ale acestei dispoziții și determinarea exactă a condițiilor dezvoltării ei contribuie la obișnuirea conștientă a minții cu munca de gândire care produce FILOZOFIA Filosofia, în esența ei, are un conținut atât de bogat, manifestă în dezvoltarea ei aspecte atât de diverse ale vieții mentale, încât este imposibil să reducem toate fenomenele filosofiei la un singur tip mental comun; Da, acest lucru nu ar duce nicăieri: în loc de o persoană reală, am obține un concept abstract care este inconsecvent cu viața reală Câte aspirații filosofice de bază diferite și direcții diferite în filosofie, cât de multe, s-ar putea spune, și diferite personalități tipice, minți, care lucrează la Filosofie În toate aceste tipuri, de fapt, există anumite trăsături comune care caracterizează orice filozofie; la fel ca în toate sarcinile separate ale filosofiei și în diferite viziuni filozofice, se găsesc anumite trăsături comune ale filosofiei, ca o manifestare particulară a vieții mentale Cu toate acestea, aceste trăsături generale ale minții filozofatoare capătă o formă individuală în fiecare persoană în parte și conferă filosofiei sale un caracter distinctiv propriu numai lui Adevărat, nu există nicio îndoială că, cu cât mintea filozofatoare este mai înaltă înzestrată cu abilități mai înalte, cu atât personalitatea filosofilor este mai dezvoltată, cu atât mai strâns sunt combinate în ea diverse aspirații tipice ale filosofiei, cu atât mai dense Biblioteca "Runivers" abilităţile şi dezvoltarea minţii filosofice lì sunt concentrate în individualitatea sa astfel de trăsături care sunt de obicei împrăștiate printre mințile filosofice individuale care nu posedă atât de multe și atât de variate abilități Un geniu în domeniul filosofiei, slujind în dezvoltarea mentală și în modul său de viață ca ideal al filosofiei, este de fapt o anumită combinație a tuturor abilităților de bază ale minții filozofatoare și, ca urmare a acesteia, devine o stea călăuzitoare pentru posibila rezolvare completă a problemelor filozofiei Cu toate acestea, un geniu, ca persoană reală, este întotdeauna înzestrat doar cu anumite abilități individuale, care sunt doar o modificare a diverselor aspirații ale minții filozofice în general Prin urmare, el nu poate atinge perfecțiunea necondiționată, îmbrățișând toate abilitățile tipice ale Filosofului în combinația lor organică și în cel mai înalt grad de dezvoltare Deci, în ciuda tuturor bogățiilor celor mai înalte talente, chiar și geniul reprezintă doar anumite aspecte ale vieții mentale a Filosofului Iar geniul trebuie înglobat într-unul dintre tipurile caracteristice de oameni capabili să Filosofeze Din esența filosofiei și sarcinile ei decurg binecunoscutele trăsături de bază ale minții care se angajează în Filosofie, trăsăturile care caracterizează filozoful, gânditorul în general Fără a argumenta mult

timp, se poate recunoaște că filosofia este o manifestare a gândirii independente, străduindu-se cu ajutorul criticii către o viziune generală asupra lumii (Pentru o justificare a acestei concepții despre filozofie, a se vedea Op Introduction to Philosophy, , pp -) Prin urmare, filosofilor li se cere: i) autonomie și independență de gândire,) criticitate și h) capacitatea de a înțelege cu mintea întrebările de bază ale cunoașterii umane, de a forma o întreagă viziune asupra lumii Primul dintre aceste trei momente care îl caracterizează pe adevăratul Filosof, adică independența minții și independența gândirii, decurge din capacitatea minții de a cunoaște Biblioteca "Runivers" G STRUVE se dezvoltă în mod natural independent, indiferent de opiniile existente și general acceptate Vom numi această abilitate dialectică, deoarece manifestarea ei cea mai evidentă este dialectica, adică activitatea minții care creează gânduri din profunzimea propriului conținut, într-o direcție subiectivă corespunzătoare stării individuale de spirit a unei persoane date Acest tip de minte dialectică folosește lumea obiectivă, datele vieții și științei, doar ca mijloc de dezvoltare independentă a propriei gândiri, în concordanță cu nevoile sale, uneori capricii și, prin urmare, rămâne în limitele unui mental complet subiectiv activitate Facultatea critică, ca a doua dintre trăsăturile caracteristice ale minții filozofice, este cel mai strâns legată de dorința de cercetare științifică Orice cercetare se bazează pe analiza subiectului de cercetat, fie că este vorba de fenomene ale lumii exterioare, fie ale lumii interne: gânduri, idei, vederi, teorii Mintea filozofatoare, dacă este posibil, nu acceptă niciun conținut direct, gata făcut sau pe credință; dimpotrivă, supus îndoielii care îl tulbură, o ia de la capăt, investighează, analizează și critică totul El recunoaște ca adevărate doar rezultatele propriei analize critice, le folosește doar în cercetări și concluzii ulterioare Ultimul dintre punctele menționate, i e capacitatea de a îmbrățișa cu mintea întrebările de bază ale cunoașterii umane și de a forma o viziune integrală asupra lumii, are un caracter constructiv, constructiv și se exprimă într-o prezentare sistematică a tuturor cunoștințelor, în știința filozofică Numai în această formă este prezentată o perspectivă generală și, în plus, întreaga lume Nu este greu să arătăm că această capacitate constructivă, în organizarea normală a minții filozofatoare, este Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE oferă o completare necesară la ambele începuturi anterioare Ideea este că dialectica subiectivă care acționează singur îl duce adesea pe Filosof prea departe de lumea obiectivă Ca urmare a dezvoltării unilaterale a individualității într-o direcție subiectivă, filozoful devine cu ușurință un excentric, o personalitate de sine stătătoare, trăind aproape exclusiv propria viață O persoană de acest fel nu numai că evită cunoștințele cu oricine, nu ia parte activ la viața publică, dar și mental rupe legăturile de obicei naturale care o leagă de modul de gândire și aspirațiile altor oameni Pentru a nu deveni atât de izolat, pentru a nu deveni atât de excentric, pentru a nu pierde ca urmare a acestui fapt oportunitatea de a influența mediul înconjurător, filosoful trebuie să ia parte activ la treburile umane și să se străduiască să formeze o întreagă viziune asupra lumii, îmbrățișând toate fenomenele de bază ale vieţii mentale Datorită acestei abilități unificatoare, constructive, filozoful talentat de mai sus nu admiră opinii personale prea unilaterale, de obicei destul de înguste, ci devine un gânditor cu o viziune mai largă Combinând în personalitatea sa, pe cât posibil, bogatele rezerve de cunoștințe obiective și opera

de gândire a întregii omeniri, el încearcă să găsească în acești Factori un adaos și o dovadă critică a propriilor opinii Pe de altă parte, facultatea critică își dezvoltă foarte ușor obiceiul de a ne îndoi constant, de a nega totul, fără o justificare suficientă pentru o astfel de dezvoltare unilaterală a eforturilor negative Activitatea analitică, critică, prin natura sa, are o proprietate distructivă, distructivă Ea descompune întregul real în părți și particule, în atomi, dar ea însăși îi pasă puțin de procesul invers, de cum să compună din nou întregul din descompunerea rezultată Biblioteca "Runivers" G STRUVE particule Dezvoltarea unilaterală a acestui efort negativ al minții critice este contracarată de facultatea constructivă menționată mai sus, luptă pentru o viziune comună Sub influența sa, adevăratul filosof nu își găsește satisfacție în critica negativă, în însăși analiza elementelor cunoașterii, ci simte în același timp nevoia de a restabili în mintea sa lumea reală, întregul originar, descompus critic Numai această abilitate îl conduce pe gânditor la posibila rezolvare a problemelor filosofiei într-un spirit cu adevărat pozitiv; este singura capabilă să satisfacă pe deplin mintea cu conținutul ei pozitiv, constructiv, care transferă spiritul uman în tărâmul adevărului accesibil acestuia Din cele de mai sus se poate observa că orice filosof care dorește să rezolve cuprinzător problemele filosofiei trebuie să posede într-o anumită măsură atât abilități dialectice și constructive, cât și abilități critice Cu toate acestea, în viața reală, în istoria filozofiei, nu întâlnim indivizi care ar avea toate aceste abilități în același grad de dezvoltare Dimpotrivă, printre filosofi, judecând după activitatea lor, unele minți sunt predominant dialectice, altele din nou predominant critice, iar altele încă constructive Cazurile de combinare a două principii din cele menționate mai sus, de altfel, în cel mai înalt grad de dezvoltare, sunt deja rare și caracterizează indivizi care ies din mediul filosofilor obișnuiți În același timp, abilitatea dialectică, ca principală, este de obicei combinată acum cu capacitatea critică, acum cu capacitatea constructivă Platon și Aristotel ocupă locul cel mai proeminent în capacitatea lor de a filozofa în istoria filosofiei antice În primul, marea independență și vioiciune a minții dialectice sunt combinate cu abilitatea constructivă primordială Cât despre Aristotel, el, datorită diversității filozofiei sale Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE organizație sofică, este vârful dezvoltării filozofiei grecești În filosofia modernă, primele locuri în acest sens aparțin lui: Descartes, Leibniz și Kant În ele, o înaltă dezvoltare a abilităților dialectice și constructive este completată de o dezvoltare corespunzătoare a activității critice Drept urmare, lucrările filozofice ale acestor gânditori au avut o influență decisivă asupra cursului filosofiei moderne, atât în raport cu dialecticul și constructiv, cât și în ceea ce privește filozofia atitudine faţă de aspiraţiile critice Majoritatea celorlalți filozofi reprezintă în mod predominant cea mai înaltă dezvoltare a unuia dintre principiile menționate ale minții filosofice, completate de alte principii doar în măsura necesară pentru a lucra la Filosofie în general Din cele de mai sus rezultă că, din punctul de vedere al darurilor mentale, îi putem reduce pe toți filozofii la trei tipuri remarcabile: dialectic, critic și constructiv Mințile dialectice se disting prin independență, vioicitate și originalitate a gândirii, care se dezvoltă sub influența puternică a sentimentului subiectiv Aceste minți, de obicei, au lipsă de facultate critică, mai ales în legătură cu propriile lor produse mentale; de asemenea, le lipsește capacitatea constructivă în sensul

mai larg al cuvântului, adică capacitatea de a asimilarea în cel mai mare volum posibil de stocuri de cunoștințe pentru a forma din acestea o întreagă viziune asupra lumii Mințile critice se ridică deasupra celorlalți cu capacitatea de a analiza, de a analiza Această facultate analitică atinge adesea cele mai subtile întrebări ale cunoașterii umane și ale subiectului de studiu dat în general Însă mințile critice nu au o gândire vie, independentă, care să se ridice deasupra contradicțiilor și îndoielilor stârnite constant de analizele meschine; nu există niciun gând să meargă înainte în numele iubirii imuabile pentru pozitiv Biblioteca "Runivers" G STRUVE adevărul, strălucind pe cerul spiritului, ca soarele pe cerul sensibil În același mod, de obicei le lipsește capacitatea de a-și forma o viziune asupra lumii întregi, conectată intern Ei se limitează la luarea în considerare numai a elementelor de cunoaștere și își concentrează atenția aproape exclusiv asupra cochiliilor obținute în urma analizei sau chiar distrugerii violente a vederii naturale a obiectelor În cele din urmă, se mulțumesc cu o compilație artificială, adesea foarte stângace, din aceste cochilii a unui întreg nou, lipsit de completitate sistematică - Mințile constructive, în sfârșit, se disting prin mari abilități arhitectonice în domeniul filosofiei Creativitatea energică este elementul lor Ei ridică fără dificultate structuri magnifice de gândire, sistem, teorie, unind munca generațiilor anterioare, provocând uimire și recunoaștere Dar chiar și în aceste minți există anumite abateri ascuțite, care rezultă din dezvoltarea unilaterală a gândirii în direcția indicată Într-adevăr, privind mai îndeaproape chestiunea, constatăm adesea că structura gândirii lor este prea artificială și nu corespunde condițiilor realității Acestea sunt clădiri, adesea formate din materialele străine, slab sau doar mecanic comparate, cărora le lipsește cimentul propriului gândire al arhitectului care le ține împreună, sau stau pe o Fundație zdruncinată, nu se bazează pe prevederile fundamentate critic ale cunoștințelor umane și, prin urmare, nu oferă o garanție a putere și securitate Așadar, nu găsim o capacitate completă și cuprinzătoare de a filozofa la indivizi separati Această abilitate este unică pentru întreaga omenire, luată împreună, înțeleasă ca o singură ființă, o ființă care gândește, străduindu-se să se înțeleagă pe sine, lumea și principiile ființei Întreaga omenire lucrează la rezolvarea problemelor filozofiei și abordează această soluție cu Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE puterea de a împărți capacitatea de a filozofa între tipuri mentale remarcabile, o diviziune care implică, împreună cu aceasta, și diviziunea muncii lor mentale Mințile dialectice, critice și constructive sunt doar manifestări individuale diferite ale unei minți universale de filosofare umană, înzestrată cu o abilitate completă care oferă omenirii oportunitatea de a lucra într-un mod exhaustiv pentru a obține atât o viziune asupra lumii independentă, cât și la fel de critică și integrală ƀniya Să încercăm acum să luăm în considerare în detaliu trăsăturile distinctive ale fiecăruia dintre tipurile de minte filosofică menționate mai sus și să le determinăm semnificația în dezvoltarea filozofiei Minte dialectică Un gând viu, raționând independent despre tot ce este demn de remarcat și dând concluziilor reflectării sale o formă coerentă - acesta este primul principiu de bază al unei minți filosofice Am numit acest început dialectică Se bazează în principal pe originalitatea filozofiilor Datorită acestui început, care participă direct la dezvoltarea gândirii și activității unei anumite persoane, filozoful își satisface cu îndrăzneală nevoile interioare ale minții sale, fără a fi stânjenit nici de râs, nici de

ură, nici de aplauze sau de recunoașterea celorlalți Supunerea față de procesul propriei gândiri, consecvența în dezvoltarea acesteia, devine cu timpul o pasiune pentru mintea dialectică și se exprimă în independența și independența judecăților sale asupra obiectelor Datorită semnificației de bază a principiului dialectic, mintea filozofatoare se distinge clar de alte minți cu abilități și mai mari De fapt, majoritatea oamenilor, cu cea mai mare dezvoltare a activității mentale, raționează și despre obiecte și în mod egal Biblioteca "Runivers" G STRUVE deci ajung la anumite concluzii independente, dovada, de exemplu, de activitatea mentala a specialistilor stiintifici Dar, de obicei, limitează această activitate la un volum nesemnificativ de subiecte și, în afară de aceasta - și acesta este cel mai important lucru - nu încearcă să combine rezultatele cercetărilor lor speciale cu restul gândurilor lor, cu opiniile lor asupra altor subiecte care nu sunt incluse în cercul specialității lor De foarte multe ori întâlnim specialiști celebri care, de exemplu, în chestiuni de ordin moral și religios, în chestiuni legate de suflet, liberul arbitru, viața de apoi, Dumnezeu etc , se mulțumesc cu concepte preluate din surse diverse, mai mult sau mai puțin întâmplătoare, și, mai mult, ei nu se întreabă deloc cum aceste concepte sunt în concordanță cu rezultatele propriilor cercetări științifice speciale Între timp, filosoful, ca și specialistul cu abilități de filosofare, simte nevoia să-și conecteze toate gândurile, să-și echilibreze punctele de vedere asupra celor mai diverse subiecte, nu doar asupra celor care sunt incluse în domeniul cercetării sale speciale la momentul prezent, dar și asupra celor cu care studiase anterior, precum și asupra celor despre care s-au format în el concepte cunoscute prin experiență directă de viață, educație, pricepere, tradiție științifică etc Într-un cuvânt, filosoful, datorită capacității sale dialectice, leagă tot ce este începuturile remarcabile ale vieții sale mentale și încearcă să le ofere un aspect coerent Aceasta dialectică • Această abilitate este tocmai prima trăsătură distinctivă a filozofiei în comparație cu abilitățile mentale ale altor oameni O manifestare naturală a acestei dorințe de a conecta un anumit conținut al gândurilor este unificarea lor în anumite concepte și principii generale sau principii, cu alte cuvinte, reducerea diferitelor elemente ale gândirii la un comun comun Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE mu numitor Și, de fapt, numai cu ajutorul conceptelor și principiilor generale este posibilă unirea într-un mod intern a gândurilor private disparate și a le oferi un aspect armonios Prin urmare, opera Filosofului constă în mare măsură în compilarea conceptelor generale, cuprinzând multe obiecte separate și în explicarea materialului specific al gândirii din punctul de vedere al acestor concepte generale Drept urmare, se poate spune că depășirea haosului inițial de impresii, gânduri, fenomene, obiecte, cu ajutorul unor concepte și principii generale care introduc o ordine logică în acest haos, este principala activitate a minții filozofice, care este în strânsă legătură cu capacitatea sa dialectică În viața mentală a majorității oamenilor, fără a exclude specialiștii învățați, ideile particulare obținute prin intermediul simțurilor din lumea exterioară domină concepte și principii generale Filosoful, dimpotrivă, nu se mulțumește niciodată cu materialul disparat al cunoașterii empirice, chiar și cu cel mai bogat El se străduiește întotdeauna să înțeleagă acest material dintr-un punct de vedere general, pentru că numai așa este capabil să asimileze în mod independent stocurile de cunoștințe și să pătrundă cu gândul propriu în

conținutul lor esențial Cu aceste manifestări mentale se combină în mintea dialectică o dezvoltare vie a simțirii, ceea ce înseamnă a satisface diferitele cerințe subiective ale spiritului Ea constituie izvorul liber al gândirii, acea căldură cordială și acea dispoziție subiectivă sublimă, care disting de obicei lucrările dialecticii Cu cea mai înaltă dezvoltare a minții filozofatoare, capacitatea dialectică, așa cum am văzut mai înainte, este legată acum de principiile critice, acum de principiile constructive ale activității mentale Fără acțiunea corespunzătoare a acestor principii, filozoful devine o minte dialectică în sensul unilateral al cuvântului, cu Biblioteca "Runivers" G STRUVE tami, dezvoltându-se exclusiv în direcția indicată și dând personalității sale un caracter cu totul aparte Să încercăm aici să prezentăm acest tip unilateral de filosofare dialectică, poate similar cu realitatea ' Mintea dialectică se deosebește de alte abilități tipice ale minții filozofatoare în primul rând prin activitatea independentă a gândirii vii, poate mai puțin fără a se sprijini pe datele lumii exterioare, deci abstracte, abstracte Ea rezidă preponderent în domeniul conceptelor generale și dezvăluie în dezvoltarea sa individualitatea exclusiv subiectivă a gânditorului, în contrast cu principiile umane universale care operează în fiecare personalitate mai dezvoltată, bogat înzestrată Ca urmare a acestui fapt, mintea dialectică unilaterală prezintă de obicei un dezacord surprinzător între conținutul general al gândirii, îmbrățișând tot ceea ce este remarcabil, și subiectivismul, adesea foarte limitat, în vederile asupra obiectelor individuale Cu volumul vast de obiecte de gândire, cu dezvoltarea sa cantitativă (extensivă) neobișnuită, într-o minte dialectică unilaterală, se combină de obicei o dezvoltare destul de slabă a gândirii în raport cu cea calitativă (intensivă) Volumul gândirii, care cuprinde totul, întreaga lume în activitate agitată, nu se află într-o relație corespunzătoare cu conținutul său interior Acesta din urmă este extras nu din vasta lume obiectivă și fenomenele sale, din macrocosmos, ci mai ales din cercul restrâns al vieții individuale și din starea subiectivă a spiritului, din lumea mică, din microcosmosul personal Semnul originalității, care se găsește mai ușor în mintea dialectică decât în alte facultăți tipice ale minții filozofice, constă în principal într-o activitate atât de vastă a gândirii sub influența unor principii individuale puternice Din punct de vedere critic, punctele de vedere ale unilaterale Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE minţile dialectice sunt de obicei prezentate ca rezultat al generalizărilor superficiale, deoarece nu cresc organic din cunoaşterea concretă, din conţinutul lumii obiective Fiind interesată de toate și având propriile gânduri despre toate, mintea dialectică se mulțumește de obicei doar cu combinația lor slabă, bazată mai degrabă pe sensul cuvintelor, pe comparația și opoziția lor, decât pe natura subiectului dat de cercetare Ipoteze, apropiindu-se cu greu de probabilitate, combinații arbitrare de gânduri și presupuneri, el trece drept un adevăr neîndoielnic Mai mult, produsele dialecticii plutitoare sunt marcate de o mare monotonie Bazată pe principii limitate, individuale ale gândirii, dialectica repetă aceste principii în mod monoton la fiecare întrebare Nu percepe începuturile lumii obiective, nu își folosește conținutul bogat, nu acordă atenție diverselor nevoi ale vieții reale În ciuda faptului că construcțiile de acest fel la prima vedere par adesea foarte originale, ele frapează întreaga lume prin lărgimea orizontului și fermitatea convingerii individuale cu care vorbesc Mintea dialectică se încrede în mod direct, dogmatic, în procesul

gândirii sale, fără nicio perplexitate critică, și de aceea își exprimă părerile sub formă de divinații, oracole, prin care alte minți, mai puțin independente, se supun cu ușurință În istoria filozofiei, mințile dialectice se ridică la cele mai înalte generalizări și principii și își derivă opiniile particulare din acestea Și deși dezvoltarea unilaterală a conceptelor generale, precum și combinarea lor sub influența principiilor predominant subiective, nu pot satisface cerințele critice și constructive ale filosofiei, cu toate acestea, aceste concepte generale reprezintă materialul necesar oricărei filosofii, ca și începuturile a unei viziuni generale asupra lumii Prin urmare, în Biblioteca "Runivers" G STRUVE În fruntea filozofiei se află mințile dialectice care au format acest stoc auxiliar de generalizări care îmbrățișează cele mai extinse cercuri de fenomene și ființe mondiale Acest lucru este dovedit de școlile originale de FILOZOFIE greacă Școala ionică a propus astfel de concepte generale ca: substrat material, substanță, substanță a tuturor fenomenelor Lumii Fizice (apa lui Thales, eterul lui Anaximene, focul lui Heraclit), procesul mondial care se produce din lupta principiilor constitutive ale ființă (Heraclit), elementele materiei și forțele ei ură și prietenie (repulsie și atracție, Empedocle), atomi (Leucip, Democrit), etc Școala pioajureană a introdus în conștiința umană conceptul de ordine juridică universală, care poate fi definit matematic Școala eleatică, cu Xenofan și Parmenide în frunte, s-a ridicat la conceptul metafizic al unei singure lumi în sine, îmbrățișând ambele principii constante și neschimbate ale ființei, adică esență, și începuturile schimbării, având doar o ființă imaginară, temporară, în orice caz în funcție de începuturile permanentei, adică fenomene În viața de zi cu zi, majoritatea minților filosofice, chiar și dintre cei care participă activ la literatura filozofică, au o facultate dialectică dezvoltată unilateral Se exprimă mai ales în primele zboruri ale gândirii independente Dar în mințile care sunt insuficient educate în istoria filosofiei și, ca urmare a acesteia, au doar un concept slab asupra problemelor practice ale filosofiei, această capacitate este dezvăluită de dezvoltarea gândirii, nestingherită de niciunul, chiar elementar, cerinţele teoriei cunoaşterii Acest tip de minți raționează cu o hotărâre extremă despre orice și despre toată lumea, pe baza unor presupuneri pur subiective Recunoscându-se drept judecători infailibili chiar și în cele mai dificile întrebări, ei nu acordă atenție muncii pregătitoare necesare pentru a rezolva aceste probleme Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE de întrebări corecte și în concordanță cu cerințele științifice ale metodei filozofice Încrederea în propria gândire independentă devine în astfel de minți, de obicei, o aroganță exagerată, care, fără nicio critică, este înălțată mai presus nu numai de muncitorii moderni, special educați din domeniul filosofiei, ci și de cei mai cunoscuți gânditori din toate timpurile În ceea ce privește independența filozofică a gândirii, aceasta preia proprietatea unei judecăți arbitrare cu privire la orice, neglijând atât argumentele exacte care pot justifica punctele de vedere propuse, cât și sentimentul de responsabilitate pentru conținutul acestora Stimulul principal al activității unor astfel de minți nu este dragostea dezinteresată pentru adevăr, sacrificarea celor mai plăcute dorințe și vederi subiective, de îndată ce adevărul o cere, ci plăcerea egoistă, îmbinată întotdeauna cu un joc arbitrar, gânduri și cu independenta lui dezvoltare Personalitățile de acest fel evită de obicei studiile mai profunde ale realității, în primul rând, din cauza antipatiei față de tensiunea mentală în această direcție și apoi de

teamă să nu ajungă la concluzii care să oprească procesiunea triumfală a propriului gând Aici, filosofia încetează să mai fie o lucrare serioasă, ridicând un edificiu mental pe baza unor fundații examinate critic, un plan clar gândit și un material strâns cu sârguință, dar devine o distracție, zbătându-se frivol cu adevărul și minciuna, ca o pisică cu șoarecele, numai pentru satisfacerea capriciilor personale Un tip de astfel de erori ale unei capacități dialectice în curs de dezvoltare unilaterală, din cauza lipsei de pregătire științifică pentru lucrări serioase despre filosofie, au fost printre greci în principal sofiști, cu Protagoras și Gorgias în frunte Nu există puține astfel de concepții greșite în timpurile moderne, mai ales în rândul numeroaselor popularizatori educați superficial Biblioteca "Runivers" G STRUVE diferite viziuni filozofice, mai întâi despre hegelism, iar mai nou despre materialism, pozitivism, pesimism etc Minte critică Autoactivitatea dialectică a gândirii, care se dezvoltă în direcția individualității vii, nu este direct legată de dorința minții de a investiga subiectul dat de reflecție, de a-l supune analizei Nu este identic cu dorința, poate mai amănunțită, de a pătrunde în începuturile viziunilor filozofice asupra lumii, în fundamentele și cauzele lor Dimpotrivă, strălucitul joc dialectic al gândirii se opune deseori acestei eforturi, îi slăbește dezvoltarea corectă sau o abate de la calea unei examinări conștiincioase a adevărului Se dovedește, investigator^(c), că dorința de cercetare denotă o capacitate cu totul specială a minții Am numit-o facultatea critică mai sus, deoarece se regăsește în activitatea analitică a minții, care nu se mulțumește cu datele directe ale unei viziuni tradiționale sau create artificial, ci necesită justificarea tuturor vederilor, precum și modul în care acestea se formează, cu ajutorul unor probe justificate corespunzător Dialectica este în sine dogmatică și se eliberează de îmbrățișarea convingerilor și a credințelor imediat preconcepute numai atunci când se unește cu facultatea critică, când marșul acesteia este întrerupt de activitatea analitică a gândirii Dependența de sine și independența gândirii, care sunt caracteristice minților dialectice vii, nu mărturisesc deloc criticitatea lor, așa cum cred mulți oameni și despre care minți de acest fel încearcă să se convingă pe sine și pe alții Se poate fi autosuficient și independent și totuși să fie cel mai mare admirator al dogmatismului În plus, personalități puternice, cu o capacitate dialectică unilaterală, formându-și opiniile sub influența încrederii directe în mentalul lor Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE de activități, impun aceste concepții altora destul de dogmatic și în acest sens ajung adesea chiar la despotism Astfel de minți sunt purtate de ele însele într-o asemenea măsură încât sunt complet incapabile de o analiză imparțială a opiniilor altor oameni Ei nu pot privi problema dintr-un punct de vedere obiectiv, ci merg înainte doar mânați de gândirea lor subiectivă și cer recunoașterea necondiționată de la ceilalți pentru aceasta Aceasta provine din starea de spirit predominant egoistă a minții dialectice Cu totul altfel, în toate aceste privințe, mintea critică ne apare în dezvoltarea sa corectă Procesul gândirii sale este judicios, lent, mai degrabă timid din cauza conștiinciozității decât hotărât și necondiționat O dispoziție subiectivă mai vie de sentiment nu îi influențează direct gândirea, nu-l ridică cu ușurință la tărâmul ideal al conceptelor generale, îmbrățișând totul dintr-o singură privire Având în minte în primul rând adevărul, poate pur, lipsit de influențe subiective, adevărul de dragul său, mintea critică nu este purtată nici măcar de mișcările cele mai înalte ale simțurilor Dimpotrivă, el

privește cu o oarecare neîncredere la tot și la toți, și mai ales la propozițiile generale care decurg din surse subiective Idealul său este obiectivitatea, care se află în afara dorințelor personale ale gânditorului, adică realitatea, existând de la sine, neschimbându-și conținutul, nici de dragul celor mai nobile sentimente ale inimii umane, nici de dragul unor construcții de gândire care să răspundă nevoilor individuale ale gânditorului Asimilarea tocmai acestei obiectivități, într-o formă pe care o poate înțelege minții, este scopul final al tuturor investigațiilor și eforturilor minții critice Un instrument pentru atingerea acestui scop este, pe de o parte, îndoiala, pe de altă parte, analiza, analiza Prin urmare, mintea critică nu recunoaște imediat niciun punct de vedere ca fiind adevărat, indiferent de unde sunt preluate, Questions of Philosophy, vol S Biblioteca "Runivers" G STRUVE surse Mai întâi se îndoiește de totul și apoi supune totul analizei În acest fel, el speră să ajungă la o distincție clară între adevăr și minciună în conceptele umane, să pătrundă în principiile primare atât ale ființei exterioare, cât și ale propriei sale activități mentale și, cu ajutorul lor, să găsească un criteriu neîndoielnic de evaluare a tuturor judecăților umane , temelii de nezdruncinat pentru cunoașterea obiectivă a lumii Adevărul, neplăcut, deplorabil, inconsecvent cu dorințele personale, dacă doar este justificat critic, are pentru el mai multă semnificație decât toate opiniile care răspund cerințelor personale, sociale sau tradiționale, îndoielnice din punct de vedere obiectiv Dezvoltarea progresivă a activității analitice, căutând să descopere elementele primare ale ființei și gândirii, în măsura în care acestea pot fi cunoscute în condiții date, caracterizează facultatea critică a minții filozofice în comparație cu starea critică adesea întâlnită a altora, foarte talentați și minți dezvoltate Criticitatea este o proprietate a oricărei lucrări științifice în general, care are în vedere să investigheze un anumit subiect și, prin urmare, se poate spune că fiecare persoană științifică trebuie să fie o minte critică Dar munca științifică obișnuită își concentrează investigațiile pe obiecte unice, concrete și nu simte deloc înclinația de a aprofunda în principiile lor, cu atât mai puțin de a recunoaște proprietățile acestor principii Dimpotrivă, mintea filozofatoare este departe de a fi atât de temperată Îmbrăcat în întregime de dorința de a explora, el continuă și mai departe în căutările sale, supune ideile și obiectele unei analize din ce în ce mai detaliate și abia apoi experimentează pacea interioară atunci când fie găsește începuturile căutate ale ființei și gândirii, fie devine convins într-un mod evident de imposibilitatea de departe cea mai recentă aplicare a analizei la procesele activităţii cognitive Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE Pe de altă parte, există minți foarte capabile, cu anumite aspirații critice, dar subiective, sentimentale, atașate de tot ceea ce le este plăcut, în așa măsură încât, în ciuda criticității lor, nu se pot smulge de odată recunoscut, dragă la inima lor de opinii și, prin urmare, ei adaptează rezultatele investigațiilor lor la aceste opinii Acesta nu este adevăratul filosof El se distinge prin dezvoltarea consecventă a începutului criticii, prin urmare se tratează cu strictețe și rupe orice legătură chiar și cu cele mai scumpe achiziții ale gândirii sale, de îndată ce adevărul obiectiv o cere Critica filozofică elimină, pe cât posibil, orice principii ale dogmatismului, nu numai din vederile obișnuite primite conform tradiției, ci și din domeniul științelor speciale Filosoful critic nu recunoaște alte limitări în investigațiile sale decât cele care decurg din natura sau obiectul investigației în

sine, sau din mintea umană El nu are în el însuși căpăstrul dogmatic care îi reține opera critică în mijlocul drumului, așa cum vedem la majoritatea oamenilor devotați viziunilor dominante asupra lumii și la mulți specialiști, pentru care tradiția științifică servește de obicei drept baza recunoscută imediat a cercetării lor private Specialistul, împins de consistența internă a criticii să analizeze principiile de bază ale propriei științe, devine filozof În același mod, fiecare devine un filosof care dorește să-și dea o relatare critică a ceea ce i se pare imediat ca un adevăr indubitabil Critica filozofică depășește întotdeauna datele tradiționale înguste ale vieții mentale și încearcă să pătrundă în fundamentele primare atât ale fenomenelor particulare, cât și ale cunoașterii în general În istoria filozofiei, acest efort critic se regăsește deja la Heraclit, care se îndoiește de adevăr / Biblioteca "Runivers" G STRUVE perspectivă senzuală asupra obiectelor; mai departe, la Socrate, care critică aspru dialectica sofiştilor; de la Aristotel, care își începe cercetarea cu o analiză critică a proceselor de cunoaștere; printre stoici, cu Zenon în fruntea lor, luând în considerare problema criteriului adevărului În filosofia modernă, în special Bacon a contribuit la dezvoltarea acestui principiu critic prin critica sa la adresa metodei scolastice; Descartes cu principiul său de îndoială, al doilea numai după certitudinea propriei gândiri și a existenței sale (cogito, ergo sum); mai departe Locke și Hume cu analiza lor asupra principiilor de bază ale vieții mentale Dar cel mai înalt efort filosofic al minții pentru analiză o găsim în critica lui Kant În ciuda importanței mari pe care o are analiza critică, dezvoltarea ei unilaterală, cu excluderea altor Factori ai minții filozofice, face dificilă rezolvarea corectă a problemelor filosofiei Numai în strânsă legătură cu începutul dialectic și constructiv al activității mentale, mintea critică se dezvoltă normal și contribuie la îndeplinirea cerințelor adevăratei filozofii Factorul dialectic este necesar pentru a conecta elementele constitutive ale muncii critice într-o direcție compatibilă cu nevoile pozitive ale spiritului Efortul constructiv, constructiv constituie completarea sintetică necesară a activității analitice Prin urmare, o persoană lipsită de acești Factori ai vieții mentale, dezvoltându-se exclusiv pe o direcție critică, devine o caricatură a filosofilor, dar nu un filozof în adevăratul sens al cuvântului Fără viteză dialectică a gândirii și fără a-și organiza conținutul într-un sistem științific coerent de cunoaștere, critica capătă un caracter șocant și aleatoriu Adevărat, atinge multe întrebări diferite, dar cu toate acestea nu încearcă să ajungă la rezultate decisive, cu adevărat pozitive și nu le conectează, chiar dacă Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE au fost pur negative, într-un întreg, dintr-o singură privire la întrebările luate în considerare La fel ca viața de zi cu zi, la fel și istoria filozofiei ne oferă posibilitatea de a observa minți cu o dispoziție atât de critică unilaterală Acestea sunt minți iritabile, cu plăcerea găsind peste tot și mereu părțile negative, slabe, stârnind îndoieli și neplăcere Fiecare părere, chiar și cea mai evidentă și cea mai solidă, provoacă o negare din partea lor; fiecărei teze opun o antiteză Nici măcar nu îndrăznesc să-și apere și să accepte propriile opinii, cele mai apropiate, după părerea lor, de adevăr, fără diverse obiecții Tocmai aceasta este sursa precaritatii si indoielii lor chiar si in chestiuni care necesita decizii categorice si le permit Conceptele care conțin o anumită opoziție, cum ar fi, de exemplu, subiect și obiect, spirit și materie, libertate și legalitate, esență și fenomen, Dumnezeu și natură etc , capătă în gândirea lor caracter de

contradicții, în niciun caz în stare a fi eliminat; contradicții, antinomii, ele găsesc în fiecare subiect de cunoaștere, în fiecare întrebare filosofică Critica, analiza, îndoiala sunt pentru ei nu mijloace auxiliare pentru atingerea unor scopuri superioare, ci scopuri complet independente Critica de dragul criticii, analiza de dragul analizei, îndoiala de dragul îndoielii - acesta este singurul izvor, care acționează adesea involuntar și inconștient în viața lor mentală Obișnuită, în sfârșit, fie cu o indignare bilioasă constantă, fie, cu ajutorul unor abilități și cunoștințe speciale, cu subminarea constantă a tot felul de opinii în general pozitive, o minte de acest fel își găsește plăcerea interioară numai în negarea opiniilor altora și în generarea îndoielii în mințile pozitive Oamenilor cu astfel de minți nu le place să meargă pe calea obișnuită călcată a dezvoltării mentale, chiar dacă Biblioteca "Runivers" G STRUVE această cale a fost deja testată, chiar dacă viața și experiența ar putea servi drept test al adevărului și imuabilității sale În schimb, ei caută cu o plăcere deosebită acel teren zdruncinat al gândirii umane, în care la fiecare pas își pierd piciorul ferm și adesea se scufundă în nisipurile mișcătoare, pierzând în același timp speranța eliberării dintr-o situație atât de critică Există și astfel de minți care, cu un râs acre pe buze sau cu îndrăzneală sinucigașă în inimă, rătăcesc prin asemenea mlaștini înșelătoare până pier în adâncurile lor misterioase, bucurându-se dacă reușesc să-i tragă în jos cu ei pe cei care i-au ales ca ghizi În viață, în relațiile sociale, dezvoltarea unilaterală a abilității critice cu o direcție negativă dă naștere la tot felul de nemulțumiți - nemulțumiți de ei înșiși, de umanitate și de întreaga lume în general Dacă în domeniul teoriei fiecare adevăr, chiar și cel mai fundamental, dă naștere la îndoială și negare în mințile critice unilaterale, atunci în viață tot ce este bun, cinstit și sacru provoacă indignarea lor totală Nemulțumirea critică nu recunoaște nici existența oamenilor buni, nici a nimic bun în viață În acțiunile fiecărei persoane, el este capabil să observe doar motivele cele mai nepotrivite; totuși, aranjarea relațiilor umane reciproce i se pare produsul instinctelor scăzute, violenței sau prefăcătorii "Nu crede în nicio aspirație nobilă și cinstită a oamenilor, în sacrificiul de sine, în virtute, în îndeplinirea strictă a îndatoriri, în dragoste pentru bine de dragul acestei vieți, idealismul în ochii lui este doar un halou teatral artificial, cu ajutorul căruia oamenii se înșală reciproc și ascund adevăratele motive ale acțiunilor lor Sonda sa critică caută în fiecare * Biblioteca "Runivers" Abilitățile și dezvoltarea minții filosofice manifestările vieții sunt doar putrede și vulgare Despre dezvoltarea lentă a principiilor pozitive, despre implementarea treptată a idealurilor etice, sociale, umane - nici nu vrea să audă Negarea constituie și aici punctul de plecare și scopul final al activității minții cu o dispoziție critică unilaterală Nu este surprinzător faptul că, cu o astfel de dezvoltare unilaterală a abilităților critice, întâlnim adesea chiar și scriitori talentați care nu numai că se îneacă în noroiul public cu o anumită plăcere, dar cer și minți mai pozitive și mai ideale, care au avut ocazia să testează atât în viață, cât și asupra lor înșiși acțiuni ale unor principii mai nobile, au fost tentați împreună cu ei de imagini de josnicie și ticăloșie umană În loc să inspirați o persoană, creșteți-o la; cea mai înaltă treaptă de perfecțiune și indicați-i mijloacele pentru; auto-îmbunătățirea, pentru a îmbunătăți condițiile de viață, conținutul mic de acest fel insuflă propria otravă în păturile mai largi ale societății, le slăbește energia morală, statornicia în condiții

dificile de viață și dorința de îmbunătățire neîntreruptă Această dragoste pentru aspectele negative ale vieții, pentru rău și răutate, devine în cele din urmă meșteșugul lui; ei se dedică în întregime, distrugând încetul cu încetul în sine rămășițele unor aspirații mai pozitive și mai umane Istoria cinismului, scepticismului și pesimismului ilustrează abaterile menționate mai sus de la dezvoltarea unilaterală a minții critice Exemplele sunt multe și nu se regăsesc doar în limitele filosofiei, ci și în literatura generală Este suficient să cităm numele lui Diogene, de la Sinope, Pyrrho, Sextius Empiricus, Peter Bayle, Schopenhauer, Hartmann, Bourges, Nietzsche și numeroșii lor adepți și adepți, mergând într-un lung șir de-a lungul secolelor - din cele mai vechi timpuri - până la timpul nostru Biblioteca "Runivers" G STRUVE Minte constructivă Dialectica și critica corespund unor linii de gândire progresive și regresive Dialecticianul merge continuu înainte, împins la aceasta de neliniștea interioară a gândirii, curgând liber din sursele stării sale subiective Criticul, dimpotrivă, se îndreaptă către sursele diverselor viziuni asupra lumii și caută constant sprijin obiectiv pentru edificiul gândirii care trebuie construit Nici unul, nici celălalt nu lucrează cu propriile mâini la construcția unei clădiri și nu începe lucrări serioase în această direcție Pentru cei dintâi, filosofia nu este decât un plan îndrăzneț pentru munca serioasă a gândirii; pentru al doilea, este o sarcină prea dificilă, a cărei rezolvare este amânată de la o zi la alta din cauza tot mai multor îndoieli întâlnite pe drum Ambelor le lipsește o energie creatoare pozitivă, care, ținând cont de scopul principal al aspirațiilor, nu le-ar permite să fie duși în rătăcire nici de construcțiile fictive ale dialecticii frivole, nici de temerile exagerate ale criticii suspecte Această energie calmă, rezonabilă și persistentă este miezul minții constructive în dezvoltarea sa normală, principalul început al aspirațiilor sale filozofice Mintea constructivă este ca un arhitect care nu se mulțumește nici cu conturul superficial al unei clădiri, chiar și cu cea mai frumoasă, nici cu calculul cel mai precis al rezistenței Fundațiilor și al greutății care ar trebui să stea pe ele Toate acestea, în ochii lui, sunt doar acțiuni pregătitoare pentru rezolvarea exactă și corectă a sarcinii arhitectonice, care constă în construcția reală a unei clădiri noi - durabilă, sigură, care să satisfacă toate cerințele O astfel de structură în domeniul filosofiei este o întreagă viziune asupra lumii, rezolvând întrebările de bază ale cunoașterii umane, în măsura în care, desigur, aceasta Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE este posibil în aceste condiții Fundamentul natural pentru o astfel de clădire este viziunea tradițională general acceptată a bunului simț Acest punct de vedere, însă, necesită, de asemenea, justificare și consolidare și modificări și completări mai mult sau mai puțin importante; dar fiind suportul indispensabil al oricărei filosofii în general, ea nu poate fi înlocuită nici de dialectica abstractă, nici de critica suspectă Este, ca să spunem așa, solul pe care trăim și acționăm mental, care, în consecință, nu ar trebui nici abandonat de dragul speculațiilor artificiale ale dialecticii, nici subminat de dragul zelului critic Acest lucru este bine înțeles de eficientul arhitect-filozof El folosește așadar construcțiile dialecticii și rezultatele criticii doar în măsura în care aceasta nu duce la pierderea unui suport solid și, bineînțeles, în măsura în care aceasta îi favorizează munca asupra unei noi structuri de gândire, care a pentru a înlocui sau completa principiile insuficient fundamentate ale vederilor tradiţionale Conștiința nevoilor serioase ale vieții, mai

satisfăcute de perspectiva propusă decât de cea predominantă până acum, obligă mintea constructivă să se asigure că studiile pregătitoare menționate nu limitează realizarea scopului principal al lucrării întreprinse, adică pentru ca dezvoltarea lor unilaterală sau excepțională să nu întârzie clădiri fără un motiv întemeiat Într-adevăr, arhitectul inteligent nu se sfiește de aceste studii pregătitoare, întrucât este bine conștient de necesitatea lor și înțelege beneficiul care decurge din ele pentru clădirea în sine Cu toate acestea, nu se dă prea mult acestei pregătiri Datorită energiei și creativității, se grăbește să intre în acțiune cât mai curând posibil și să creeze ceva pozitiv Filosofia este de valoare pentru mintea constructivă numai în măsura în care conduce la o perspectivă completă și în același timp satisfăcătoare, adică în măsura în care rezolvă întrebările principale solicitări de cunoaștere care tulbură mintea și inima unei persoane În acest scop el aspiră în primul rând Semnul distinctiv al unei minți constructive în domeniul filozofiei este efortul de a aduce toate cunoștințele filozofice într-un sistem coerent Sistemul este la fel de important pentru filozofie pe cât sunt necesare conceptele generale pentru dialectică, iar îndoiala și analiza criticii Fiecare construcție a gândirii devine un sistem Fiecare știință și, prin urmare, filosofia ca știință, își asumă caracterul unui întreg sistematic Combinația armonică a principiilor de bază ale cunoașterii umane într-un astfel de întreg sistematic, pe cât posibil în armonie cu lumea din jurul nostru, este idealul pe care mintea constructivă încearcă să-l atingă Dacă în dialectică sau critică găsim începutul sistematicității științifice, atunci aceasta se întâmplă doar datorită începutului constructiv, care reîntregește într-un gânditor adevărat abilitățile sale dialectice și critice Dialectica și critica fără începuturi constructive diferă în toate direcțiile Este adevărat că ating multe probleme diferite și ajung la anumite rezultate, dar nu acordă atenție formării unui întreg armonios din aceste rezultate; in general, nu isi desfasoara activitatile corect, sistematic Secvența dialectică de gândire, despre care am vorbit mai sus, are de obicei un caracter artificial, forțat, și este lipsită de justificarea obiectivă necesară Critica, prin ea însăși, aplică principiul analizei fiecărui obiect care îi atrage atenția, indiferent de importanța sa sau de locul căruia ar trebui să-i fie atribuit în imaginea mentală a lumii reale Mintea constructivă, dimpotrivă, își avansează constant munca, în conformitate cu legile arhitectonicii Gândind precis și conștient planul, se pune pe treabă, construiește Fundații solide și, în cele din urmă, își ridică clădirea pe ele, având grijă constant de legătura organică a părților constitutive ale structurii, de densitatea și rezistența acesteia Se naște astfel un sistem de gânduri, fundamentat corespunzător, științific, cu o arhitectonică terminată, satisfacând atât cerințele subiective ale organizării mintale, cât și datele neîndoielnice ale ființei obiective Într-un sistem filozofic adevărat, ambele principii se completează reciproc și complet Este o manifestare a acelei energii vitale, cu ajutorul căreia o persoană, prin gândire și acțiune, ia în stăpânire lumea, realizându-și aspirațiile și scopurile în ea Ceea ce în lumea reală constituie un întreg inseparabil - subiect și obiect, spirit și natură - își găsește expresia corespunzătoare în dezvoltarea treptată a sistemului filozofic În Forma Gândirii, ea îmbrățișează toate aceste principii și formează din ele o viziune coerentă, cât mai aproape de realitate Datorită activității corecte a acestei energii

constructive a minții filozofice, viziunea asupra lumii a unui gânditor adevărat nu numai că explică întrebările de bază ale cunoașterii umane, ci servește și ca punct de plecare al aspirațiilor sale de viață Acțiunea, creativitatea practică în numeroasele domenii ale vieții, în domeniul eticii, sociologiei, religiei, devine pentru gânditorul energetic o continuare firească a Filosofării sale, o realizare ulterioară a viziunii sale asupra lumii, printre condițiile obiective ale existenței umane Practica vieții se îmbină în cel mai apropiat mod cu dezvoltarea gândirii sale din ce în ce mai maturizate, care își dă socoteală despre adevăratele sarcini și scopul unei persoane Discordia dintre teorie și practică, dintre gândire și viață, dintre principiile subiective și obiective ale existenței umane - acea discordie care constituie cauza principală a tuturor relelor dintre oameni - cedează din ce în ce mai mult interacțiunii raționale a tuturor acestor principii, la conștiința întregii interioare a ființei umane Această conștiință, la rândul ei, devine o sursă a unui sentiment vesel al conexiunii unei persoane cu restul lumii și îi susține dorința pentru realizarea cât mai deplină posibilă a acestei conexiuni în viață Filosofia încetează atunci să fie singura cunoaștere, știința, ci capătă caracterul unei înțelepciuni mature a vieții; filozoful însuși nu se mulțumește deja în această etapă de dezvoltare cu rolul unui gânditor abstract, ci dorește să fie un înțelept care merită pe deplin acest nume și realizează în sine, în activitatea sa de viață, tot ceea ce a recunoscut ca adevăr neîndoielnic, ceea ce îi apare ca idealul perfecţiunii umane Toate acestea sunt de obicei uitate de mințile dialectice și critice unilaterale Mințile înzestrate cu cea mai înaltă dezvoltare a capacității constructive, completate, bineînțeles, cu restul principiilor filosofării, concentrează de obicei în ele însele opera gândirii generațiilor precedente și, dându-i o formă sistematică, devin în istoria filozofiei principalii reprezentanţi ai viziunilor tipice asupra lumii Din acest punct de vedere, poemul lui Lucretius "De rerum natura** în antichitate, și în timpurile moderne, opera lui Holbach: "Système de la nature" pare a fi o expresie tipică a învățăturilor naturalismului și materialismului, dezvoltate mai devreme într-o formă mai fragmentară Platon, Spinoza, Fichte , Schelling, Hegel - combină în sine principalele principii ale idealismului ' Aristotel, Cartesius, Leibniz, Herbart sunt cei mai proeminenți reprezentanți ai concepțiilor sintetice, străduindu-se să îmbine sau să echilibreze idealismul și realismul Mințile constructive, precum și mințile dialectice și critice, se dezvoltă adesea într-o direcție unilaterală și se găsesc, ca urmare a acestui fenomen, neconforme cu adevăratele cerințe ale filosofiei Acest lucru se întâmplă atunci când mintea constructivă este lipsită de asistența adecvată din partea principiilor dialectice și critice Într-un asemenea caz, efortul constructiv nu are caracterul unei activități independente a minții și nu folosește rezultatele unei analize critice a proceselor și obiectelor cunoașterii În efortul său neliniștit de a crea ceva nou, ea construiește edificii imaginare de gândire, uneori bogate în arhitectură artificială, dar lipsite de coeziunea organică a părților sale componente și de un suport solid și testat Aceasta conduce la o combinație formală de gânduri, lipsită, totuși, de un conținut rațional și suficient de fundamentat Acestea sunt sisteme care par finisate până la cel mai mic detaliu, precum lucrarea dantelă a arhitecturii gotice sau Formele fantastic juxtapuse ale stilului maur; dar în interiorul acestor clădiri, în ciuda

dimensiunilor lor enorme, nu găsim nimic care să poată interesa o gândire mai vie, care să satisfacă cerințele serioase ale minții filozofice În plus, constructorul acestui tip de edificiu de gândire se mulțumește, de obicei, cu materialul cel mai dur, neprelucrat sau cu materialul vechi, care se întâlnește accidental pe un drum dat și, în plus, nepotrivit clădirii în construcție Se străduiește doar să-și satisfacă dorința - să-și arate activitatea în domeniul gândirii, pentru a realiza conturul alcătuit în grabă al unei clădiri sau al unui sanctuar, astfel încât clădirea din exterior să mulțumească publicului și să aibă aspectul arhitectonic completitudine Cum este în interior și ce se va întâmpla cu el în timp, dacă îndeplinește "cerințe reale", dacă are condiții de rezistență și siguranță - nu se gândește la asta Toate acestea sunt întrebări care îi pot opri sau slăbi creativitatea ; prin urmare, el le evită și uneori chiar le elimină complet din domeniul activității sale mentale O explicație vizuală a abaterilor indicate ale dezvoltării excepționale a capacității constructive ne este dată în teoria filozofiei manifestării formalismului și scolasticii Biblioteca "Runivers" G STRUVE învăţătura medievală Un sistem de dragul unui sistem, fără a ține cont de sensul și adevărul conținutului său, este o caracteristică a minților scolastice O comparație a conceptelor extrase din surse obscure este mai importantă pentru ele decât întrebarea adevărului acestor concepte Așa cum dialectica unilaterală, conform celor de mai sus, devine de obicei sofism, iar critica unilaterală capătă caracter de cinism, scepticism și pesimism, tot așa efortul constructiv, cu o dezvoltare unilaterală, devine ușor formalism lipsit de sens Având grijă de dezvoltarea corectă a ei, mintea filozofatoare trebuie să evite abaterile menționate mai sus și să dobândească, pe cât posibil, toate principiile pozitive ale filosofiei și anume acelea care constituie completarea necesară a propriei stări mentale, înnăscute acesteia Din aceasta nu rezultă deloc că renunțăm la originalitate, la individualitatea originară în favoarea unui "mixtum compositum" filosofic nedefinit - ea indică doar scopul cel mai înalt al dezvoltării normale, pe care "orice minte filozofică trebuie să-l aibă în vedere și de la care nu trebuie să renunțe de dragul satisfacerii capriciilor individuale Numai pe baza unor astfel de căutări de reîncărcare a sinelui, geniul filosofic contribuie la progresul omenirii, la cunoașterea lumii și la realizarea idealurilor umane G Struve (Urmeaza finalul) Biblioteca "Runivers" Gândurile pe moarte ale venei noastre în Franța * **)) {Continuare) IV Maupassant, vorbind despre proprietățile distinctive ale poporului francez, pune printre principalele, alături de mobilitatea caracterului, dragostea francezilor pentru femei Francezii (explică el) iubesc femeile într-un mod cu totul special - cu putere, pasiune și frivol, la minte și la inimă, astfel încât galanteria franceză nu poate fi comparată cu nimic din nicio altă țară Care păstrează în inima lui flacăra galanta a secolelor trecute, înconjoară femeile cu profundă, blândă, neliniştită, plină de tandreţe de viaţă El iubește tot ce le aparține, tot ce vine de la ei, întreaga lor ființă și toate activitățile lor Îi iubește hainele, mărunțișurile, viclenia, inocența, perfidia, minciunile și bunăvoința lor Îi iubește pe toți, bogați și săraci, tineri și bătrâni, grasi și slabi, etc Printre ei, se simte ca acasă și și-ar petrece cu bucurie tot timpul în cercul lor, fără oboseală, fără plictiseală, fericit în simpla lor prezență El este mereu gata să răspundă chemării lor, să le vină în ajutor, să-i protejeze; bucuros să mă sacrific pentru ei - și pentru cei pe care *) Vezi cartea a -a "Probleme de filosofie și psihologie" **) Sur;l'Eau, p și următoarele " Biblioteca

"Runivers" A GILYAROV știe puțin, și pentru cei pe care nu-i cunoaște deloc și nu i-a văzut niciodată Pentru toate acestea, el cere de la ei doar puțină favoare, puțină încredere, puțină atenție, puțină favoare sau chiar înșelăciune Pentru el, femeile împodobesc lumea și fac viața atractivă Aceste observații aparent superficiale declanșează un fapt de mare importanță Dragostea pentru o femeie ocupă un loc proeminent în dezvoltarea idealurilor culturii franceze Cultul modern pan-european al femeii a fost creat în primul rând de spiritul francez În Evul Mediu, cavalerismul, cu respectul ei pentru femei, nu a înflorit niciodată atât de luxuriant ca în Franța Cântecul de dragoste medieval a sunat pentru prima dată în Franța și de acolo s-a răspândit în toată Europa Roman de dragoste modern-creare a spiritului francez Nicio națiune nu a făcut atât de mult pentru a glorifica dragostea ca francezii Întregul conținut al literaturii franceze de-a lungul istoriei sale este în întregime amoros În măsura în care se poate epuiza în operele literare toate genurile, tipurile, nuanțele sentimentului de iubire, francezii au făcut totul pentru a-și îndeplini această sarcină Idealul în relație cu o femeie este sugerat minții franceze de tradițiile cavalerești Loialitatea, onestitatea, politețea sunt principalele trăsături ale acestui ideal Ca toate celelalte, acest ideal are și semnificația unui scop infinit de îndepărtat, de care realitatea se apropie doar puțin Relațiile între sexe în Franța au fost întotdeauna laxe, iar în vremuri mai mult decât acum Dar există o diferență uriașă de opinii cu privire la această licențiere în trecut și acum Anterior, când în om au văzut chipul și asemănarea lui Dumnezeu, nestăpânirea s-a considerat nevoită să se justifice, arătând cu amărăciune slăbiciunea cărnii noastre, un vas prea muritor pentru a conține principiul divin În prezent, nu este necesară nicio justificare pentru orice fel de licențiere, deoarece o persoană este redusă la vite și zwzzíw este identificat cu rzzí Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA Cu toate acestea, pentru noi aici latura morală este de interes secundar Important este că, din dragoste pentru o femeie, cultura franceză a creat un fel de idol, că adorarea acestui idol aduce culori idealiste în viața poporului francez, că mișcările negative din ultimele două secole, care a răsturnat toți ceilalți idoli, nu l-a crutat nici pe acesta și că condițiile complexe ale culturii nu au un sentiment nu este atât de pervertit ca iubirea Romanul naturalist modern nu precupețește efort și culoare pentru a reprezenta dragostea în toată goliciunea ei fizică inestetică, pentru a demonstra că în acest "exaltat" al simțurilor omului există aceeași fiară (bète humaine) ca și în orice altceva Istoria literaturii în toate epocile și între toate popoarele civilizate nu poate indica un singur autor care să meargă atât de îndrăzneț și atât de departe în acest sens ca Emil Zola Iar dacă reprezentanții romanului naturalist modern încearcă să expună urâciunea umană cu o liniște epică, prin care, totuși, strălucește un sentiment de dezgust, capabil să facă un suflet sensibil să caute consolare în ideal, atunci reprezentanții poeziei în vers naturaliste dezmintă idol al iubirii cu batjocură în sunetul unei balaleici, dorind să înăbușe doar un sentiment că tot ceea ce este sacru pentru noi nu este altceva decât o țesătură țesătă de minciuni și prejudecăți, acoperind o necesitate firească și deci vulgară Nu este chiar ridicol să te închini dragostei când este un simplu act fiziologic, să adori o femeie când este doar o femeie, să onorezi părinții când suntem cu toții copii ai întâmplării care determină actul sexual Asta este ceea ce Гоп venerează! Să mergem! Suntem copii ai întâmplării care a lansat Un spermatozoid orb în ovar *) *) Richepin, Les Blasphemies, p (Tatăl

și mama ta) Вопросы философіи, КН , Библиотека"Runivers" А ГИЛЯРОВЪ Cu atât mai puțin se poate spune despre misteriosul și sublimul din așa-zisa unitate a sufletelor O astfel de unitate nu există deloc Indiferent cât de mult ne străduim să ne apropiem unii de alții, rămânem întotdeauna străini unul de celălalt, iar motivul care ne obligă să căutăm relații mai strânse nu este deloc principiul altruist al naturii noastre, așa cum cred în mod eronat moraliștii, ci destul de opusul - egoismul nostru, singurul motor al vieții noastre În singurătate simțim goliciune și plictiseală; pentru a scăpa de această condiție neplăcută, însetăm după părtășie și, de îndată ce găsim o persoană potrivită, încercăm să-l supunem despotismului nostru; dar din moment ce fiecare persoană este fundamental egoistă, fiecare își apără individualitatea și dorește să-l subjugheze pe celălalt, iar din aceasta toată comunicarea, toată prietenia și dragostea duc la discordie "Fiecare dintre noi (spune Maupassant), simțind în preajma lui un gol, un gol incomensurabil, în care ne tremură inima, în care gândul nostru se repezi, merge ca un nebun cu brațele întinse și buzele întinse către o făptură care ar putea fi îmbrățișată Și se îmbrățișează în dreapta, în stânga, cum se va întâmpla, fără să știe, să nu se uite, să nu deranjeze, doar ca să nu fie singur De îndată ce dă mâna, pare să spună: "Acum îmi aparține puțin Îmi datorezi ceva din viața ta, din gândul tău, din timpul tău Și de aceea atât de mulți oameni cred că se iubesc, fără să se cunoască deloc, atât de mulți oameni merg mână în mână mână sau gură la gură, neavând timp nici măcar să se uite unul la altul Au nevoie să fie iubiți pentru a nu fi singuri; pentru aceasta au nevoie de dragoste și prietenie, tandrețe, iubire pentru totdeauna Și vorbesc despre o astfel de iubire, jură în ea, devin încântați, își revarsă toată inima în inima necunoscută găsită cu o zi înainte, tot sufletul în sufletul celui pe care îl întâlnesc, al cărui chip le-a plăcut Și din această grabă Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Sunt atât de multe neînțelegeri, surprize, greșeli și drame în mijlocul neînțelegerilor "Dar așa cum rămânem singuri în ciuda tuturor eforturilor noastre, tot așa rămânem liberi în ciuda tuturor îmbrățișărilor noastre "Nimeni nu aparține vreodată nimănui Ne răsfățăm, împotriva voinței noastre, unui joc cochet sau pasional al posesiei, dar nimeni nu se dăruiește niciodată Omul, împins la disperare de nevoia de a fi stăpân pe cineva, a instituit tirania, sclavia și căsătoria El poate ucide, tortura, întemnița, dar voința umană îl scapă întotdeauna, chiar dacă ea a acceptat să se supună pentru câteva minute ■ "Mamele își au copiii? Nu începe oare micuța făptură, abia ieșită din pântec, să țipe să spună ce vrea, să-și declare singurătatea și să-și afirme independența? "O femeie îți aparține vreodată complet? Știi ce crede ea, chiar dacă te adoră? Sărută-i trupul, lâncezi pe buze Un cuvânt care a ieșit din gura ta sau din gura ei, un singur cuvânt este suficient pentru a insufla dușmănie ireconciliabilă între voi! "Toate afecțiunile noastre își pierd farmecul de îndată ce devin despotice Din faptul că îmi este plăcut să văd pe cineva și să vorbesc cu el, rezultă că am voie să știu ce face și ce îi place? Și între timp, "neliniștea orașelor mari și mici, din toate grupurile societății, curiozitatea diabolică, invidioasă, calomnioasă, calomnioasă, preocuparea neîncetată pentru relații, pentru afecțiunile altuia, bârfe și scandaluri - nu pretențiile noastre de a controla comportamentul celorlalți, ca și cum totul ne aparține într-o măsură sau altul, provin din asta? Și ne imaginăm cu adevărat că avem drepturi asupra lor, asupra vieții lor, Biblioteca "Runivers" A GILYAROV pentru că vrem să fie în concordanță cu ale noastre, cu

gândurile lor, din moment ce le cerem să fie de aceeași ordine cu ale noastre, cu opiniile lor, din moment ce noi nu suntem îi tolerăm pe cei diferiți de ai noștri, pe reputația lor, din moment ce o cerem în conformitate cu principiile noastre, pe moravuri, din moment ce ne indignăm când nu sunt supuși moravurilor noastre"*) Dacă dragostea nu este justifică ceea ce spun visătorii și moraliștii despre asta, atunci este fără valoare și ca o simplă plăcere Plăcerile iubirii sunt scurte pentru toți oamenii, dar pentru cel care posedă un sentiment rafinat și o pasiune puternică, iubirea nu este plăcere, ci chin Idealurile de iubire sunt mai puțin realizabile decât oricare altele Adevărul că nimic nu este perfect nu este nicăieri mai evident decât în dragoste, care tinde să divinizeze ființa iubită Numai visătorii naivi pot vorbi despre frumusețea divină și iubirea cerească; de fapt, sub buzele roz există întotdeauna un dinte stricat, iar cu cât iubirea noastră este mai bună, cu atât greața este mai dureroasă consecința ei **) Unirea sexelor, la care se reduce toată dragostea, este un lucru brutal, murdar, dezgustător, iar viața care se naște în acest proces dezgustător este noul proces de decădere care se naște Ce este trupul nostru cu adevărat, atât de lăudat și slăvit? "O, corp, ești un bălegar seducator și viu, o putrefacție care umblă, gândește, vorbește, privește și zâmbește, unde hrănitoare cutreieră și care este roz, seducătoare, înșelătoare, ca un suflet" ***) Fericiți sunt cei ale căror simțuri grosolane îi împiedică să simtă acest miros putred Astfel de oameni observă mai puțin cât de puțin *) Sur l'Eau, pp i i- · La fel este aproape textual în Solitudine (în colecția Monsieur Parent) Maupassant se oprește la acest gând în alte locuri de mai multe ori **) Toujours la dent gâtée est sous la levre rose Et le pire degoût suit les meilleurs amours Richepin, Blasfeme, p (Le bon Temps) ■· *) Maupassant·, Un cas de divorce (în colecţia L'inutile Beauté) Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA realitatea umană la imagini ideale fluturând în visele noastre de dragoste Poți iubi la nebunie doar când nu vezi ceea ce iubești, pentru că a vedea înseamnă a înțelege, iar a înțelege înseamnă a disprețui Atâta timp cât dorim doar în mod ideal să stăpânim ființa iubită, acesta este pentru noi un vis irealizabil, gata să devină realitate, dar din momentul în care îl ținem în mâini, pentru noi este doar o creatură creată de natură cu scopul de a ne înșela toate speranțele *) Nu mai puțin, dar mai mult decât orice, dragostea duce la dezamăgire, duce la gânduri fără speranță, te face să cauți alinare în vise irealizabile De ce sunt florile parfumate și nu femeile? De ce femeile nu sunt flori? De ce numai flori, și numai ele se înmulțesc, fără a-și încălca puritatea, răspândind în jurul lor aroma dumnezeiască a iubirii lor, evaporarea parfumată a mângâierii lor, tămâia trupului lor incomparabil, trupul lor, împodobit cu toate farmecele, toată grația, toate Forme care posedă cochetărie de toate culorile și seducția îmbătătoare a tuturor mirosurilor? Încântătoare sunt florile cu cupele lor parfumate întredeschise, cu buzele lor cărnoase, dantelate, senzuale, polenizate de sămânța vieții, răspândind în fiecare mirosul său aparte Dar câți oameni cunosc dragostea pentru ei, ca "ființe materiale", ca "femei într-un harem? ^ Câți oameni cunosc dulceața, nebunia, desfătarea tremurătoare, atât senzuală, cât și ideală, despre o asemenea iubire? Câți oameni cunosc săruturile în lor corp roz, roșu, alb? Dacă vrei să experimentezi o astfel de încântare, ia-ți o seră, umple-o cu flori și du-o acolo, ca într-un sanctuar, acces tuturor, cu excepția celui căruia îi încredințezi îngrijirea sanctuarului , *) Acolo Biblioteca "Runivers" A GILYAROV Intră acolo ca un loc de plăcere

interzisă Într-un templu înalt de sticlă vei trece între două cete de cupe închise, întredeschise și deschise, care se ridică de-a lungul pantei de la pământ până la tavan Aici florile vă vor trimite primul lor salut, primul lor sărut Dar aceste flori, care împodobesc doar fața pasiunilor voastre mistice, să fie pentru voi doar slujnice, și nu favorite Ei te întâmpină la venirea ta cu strălucirea lor schimbătoare și vaporii lor proaspeți Sunt dulci, cochete, sunt aranjate în opt rânduri în dreapta și opt rânduri în stânga și sunt atât de înghesuiți unul lângă altul, încât par două grădini care coboară la picioarele tale La vederea lor, inima ta va tremura, ochii ti se vor lumina, sangele tau se va legana, sufletul tau va ezita si mainile tale vor tremura de dorinta de a le atinge Dar treci pe lângă ei Există trei uși încuiate în templul tău și fiecare duce la un harem special Alege oricare, dar mai ales mergi la orhidee, care le permit să fie cântecele tale de leagăn preferate Camera lor este joasă și înăbușitoare Aerul brut și cald hidratează pielea, face pieptul să respire rapid, degetele tremură Au venit, aceste orhidee, aceste fete ciudate, din țări mlăștinoase, sufocoase și nesănătoase Sunt atrăgătoare ca sirenele, mortale ca otrava, minunat de bizare; amândoi obosesc și se sperie Iată unul, care seamănă cu fluturi cu aripi uriașe, labe mici și ochi Da, au ochi! Te privesc, te văd, ei, aceste creaturi minunate, improbabile, aceste Zâne, fiice ale pământului sacru, aer insesizabil și lumină fierbinte - mama lumii Da, au aripi, ochi și nuanțe pe care niciun artist nu le poate reproduce, au toate farmecele, toate farmecele, toate Formele la care te poți gândi Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA vis Sânul lor adânc, parfumat și transparent, este deschis iubirii și mai seducător decât orice corp feminin Tiparele de neimaginat ale trupurilor lor mici aruncă un suflet îmbătat într-un paradis al imaginilor ideale și al voluptății Tremură pe tulpini, de parcă s-ar pregăti să zboare Vei crede că ei sunt cei care vor să zboare, să vină la tine Dar nu, inima ta plutește deasupra lor, ca un bărbat mistic chinuit de dragoste Sunt caste, nici măcar o pasăre nu le atinge cu aripa Tu și el - sunteți singuri, în închisoarea strălucitoare pe care ați construit-o pentru ei, îi priviți, contemplați, admirați, adorați unul după altul Ce pline, adânci, roze sunt, atât de roz încât buzele se udă de dorință Marginile cupelor lor sunt dantelate, mai palide decât sânii lor și se ascunde o corolă, buze misterioase, ademenitoare, buze dulci care dezvăluie și ascund organele delicate, minunate și sacre ale acestor creaturi divine, mici, care miros bine și nu spun nimic *) Dacă uneori se aprinde în tine o pasiune pentru unul dintre ei, o pasiune la fel de trecătoare ca viața lor, o pasiune pentru câteva zile, câteva seri, atunci transferă-ți preferatul din templul comun în un mic refugiu sticlos, unde apa gâlgâie peste o peluză tropicală adusă din insulele Oceanului Pacific și stai lângă ea, arzând, tremurând și chinuit la gândul că moartea ei este aproape, că se va ofili chiar în momentul în care tu posezi ea, când inspiri, bei, adună scurta ei viață în mângâieri inexprimabile **) Aceasta, desigur, este o prostie nesănătoasă, dar "o asemenea prostie este mai puțin rară decât s-ar putea crede, în epoca noastră *) Prostia și vulgaritatea conversațiilor de dragoste, potrivit lui Maupassant, sunt la fel de mortale pentru visele noastre de dragoste, precum sunt pentru realitatea unirii sexuale **) Acolo Destul de asemănător în A rebours Huysmans Biblioteca "Runivers" L GILYAROV nebunie isterică și decadență pervertită " *) Și ce se poate aștepta de la un sentiment rafinat, dar epuizat și slăbit, care, ca urmare a acestei epuizări și neputințe, nu este capabil să-și găsească satisfacție în realitatea la îndemână?

simțire, există un singur rezultat - să te amâni cu imagini fantastice, dar prin această amânare, nu face decât să inflameze și mai mult sufletul deja otrăvit și îl împinge la nebunie O pasiune puternică duce și mai rău, după ce a epuizat întreaga gamă de plăceri posibile pentru ea și, prin urmare, neînfrânată și depravată Multumita de nimic, ar fi gata sa-si arda sau sa-si devoreze fiinta iubita, dar nu poate face acest lucru, iar pentru a se razbuna pentru aceasta imposibilitate deseneaza imagini infernale si sopteste sugestii infernale Imaginația desenează un amurg mistic roz-albăstrui de camere singuratice, unde canapelele sunt adânci ca morminte, unde flori tropicale bizare revarsă aroma și unde pe un pat larg și parfumat, două creaturi, în mijlocul focului pasiunii, cu o lovitură, de parcă cu un singur suspine lung, mănâncă plin de rămas-bun, își încheie viața în speranța că un înger bun le va reaprinde pe amândouă, de data aceasta deja conectate, lumini de pasiune și va lumina din nou ambele oglinzi șterse ale sufletului, în care aceasta pasiunea se reflectă Sau, în mijlocul aceluiași decor, ea atrage capete tăiate lângă cadavre, rod al "iubirii sumbre" care îi amuză pe îngerii răi fluturând în faldurile perdelei peste patul patimii și se consolează cu gândul că remuşcarea pentru un păcat grav, teribil, ireparabil nu va părăsi niciodată inima criminală şi va imprima în ea o imagine dragă cu o unire indisolubilă pentru totdeauna **) La urma urmei, care este tipul de iubire pe care ni l-a lăsat moștenirea trecerii? ') La fel '*) Încântător ca formă, revoltător în conținut, poemul lui Baudelaire La Mort des amants și Une Martyre Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA "Întâlnirea a două sațietăți și lupta a două depravații - iată ce este gata să facă progresul epocii noastre, atât de ciudat de ignorant a legilor vieții interioare, din iubire, ridicată de creștinism, la culmea religiei Cu dragoste va fi la fel ca și cu Bordeaux modern, care include totul, cu excepția vinului Și totul va intra în această iubire, cu excepția dragostei* **) Nu ar fi atât de amar dacă, în afară de iubire, ar exista un alt sentiment puternic în care viața să-și poată găsi sprijin; dar un astfel de sentiment nu există; iubirea este singurul fundament al vieții noastre Această fundație este decrepită și nesemnificativă, iar orice altceva este decrepită și nesemnificativă "La ce ne putem aștepta? Din dragoste? Încă câteva sărutări și ești neputincios "Și apoi mai departe? Din bani? Dar de ce? Să plătească femeile? Fericire uluitoare! Să mănânci mult, să devii obez și să țipi toată noaptea din cauza atacurilor de gută? "Și apoi din nou? Din glorie? La ce folosește dacă nu poate fi culeasă sub forma iubirii? "Și apoi mai departe? Până la urmă, e tot aceeași moarte" Nicio iubire nu ne poate salva de ea, iar tragedia iubirii este intensificată de faptul că, deși reînvie viața, este neputincioasă împotriva morții, astfel încât nu este clar de ce se ridică tot acest zgomot amoros Când mor, cei cărora le sunt drag pot modela statui și măști de la mine, altele noi pot fi modelate din aceste statui și măști și așa mai departe fără sfârșit Dar trupul meu, chipul meu, gândurile mele, dorințele mele nu vor reapărea niciodată Se vor naște milioane, miliarde de ființe, care "în câtiva centimetri pătrați" vor avea exact la fel ca mine, nasul, ochii, fruntea, obrajii, gura, vor avea, ca și mine, un suflet, dar totuși nu voi apărea niciodată iar si nimic **) Bourget, Physiologie de Amour moderne, p ni Biblioteca "Runivers" A GILYAROV din ceea ce putea fi recunoscut de mine, nu va reapare in aceste nenumărate ființe, deși asemănătoare între ele, dar diferite, infinit diferite "De ce trebuie atașat? La cine să se întoarcă cu un strigăt de disperare? Ce putem crede? "Religie? Dar religiile pot consola cu promisiunile lor

copilărești doar oamenii naivi și cu mintea îngustă ' "Un singur lucru este sigur: este moartea" * **)) Ea se plimbă în jurul nostru, ne privește în fiecare oră, în fiecare minut; în fiecare clipă ne subminează tot mai mult trupul, această casă veșnic putrezită, gata să se destramă până nu va fi în sfârșit înghițit de abisul uitării Acest gând de moarte, care apare constant în mintea franceză la gândul de iubire, este una dintre cele mai elocvente dovezi ale cât de profund sunt otrăvite cele mai bune sentimente ale noastre v Sentimentele noastre sunt otrăvite, ca orice altceva, de mintea noastră Pe măsură ce progresul cultural progresează, orizonturile noastre mentale se extind și creează nevoi tot mai noi; dar mediul material în care trăim rămâne neschimbat și, prin urmare, nu poate satisface aceste nevoi în creștere "De ce suferim atât de mult (se întreabă Maupassant*)?" - Pentru că, fără îndoială, ne-am născut mai mult pentru viața materială decât spirituală; dar ca rezultat al capacității noastre de a gândi, s-a dezvoltat o disproporție între starea înțelegerii noastre extinse și condițiile neschimbate ale vieții noastre Imposibilitatea de a găsi satisfacție în realitatea externă ne face să ne concentrăm în noi înșine, să reflectăm asupra stărilor noastre, să le cântărim și să le evaluăm și creează astfel tendința de a analiza *) Maupassant, Bel Anii, ρρ -ibg **) Tom același, rr - Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA cel mai rău flagel din viața noastră Analiza caută cauze în orice, cere socoteală de la toate, împarte totul întreg și frumos în elemente de bază, departe de frumos, și astfel introduce otravă și amărăciune în toate plăcerile noastre "O, chin misterios și crud! În loc să se bucure naiv de totul, o persoană, analizând totul, se chinuie Nu este suficient pentru el să aibă o persoană iubită; el caută de ce îi place ceea ce iubește, de ce un lucru este frumos și altul urât, care sunt binele și opusul lui în baza lor și ce ar trebui concluzionat, dedus, abstras din aceasta Și cu toată această muncă, mintea încăpățânată în cele din urmă extrage, ca mierea amară, numai cunoștințe incerte în sine și ne otrăvește, în loc să inhaleze parfumul florilor din cupa lor plină Chiar și atunci când trăim bucurie, o oprim imediat din mers și discutăm: "De unde vii? Ce vrei? Unde este dreptul tau de a exista? De ce apari si dispari? Te posed cu adevărat și nu sunt eu jucăria unui miraj și seducție? Nu te pot cunoaște pe tine, lumea care mă închide, altfel decât cu sentimentele mele; dar cine mi-a spus că nu sunt înșelători? Trebuie să găsesc un motiv și un motiv pentru toate Să vedem! Și, străpungând cu un ac inima acestor molii, aceste molii ușoare și strălucitoare ale bucuriei, scoatem aurul subțire al aripilor lor de mătase și nu găsim sub ele decât un vierme jalnic pe moarte, lăsând puțin praf între degete Luăm în mâini acest cadavru zdrențuit și spunem: "O bucurie! Tu ești doar o omidă!" Și așa este în toate Cine caută esența în temelia lucrurilor, pentru că fiecare lucru se dizolvă în nimic " Pentru cine caută esența de jos Lucruri, totul se topește într-un neant*) *) Richepin, Les Blasphemies Ultimii idoli, pp - Библиотека"Runivers" A ГИЛЯРОВЪ Această tendință de analiză este cea mai caracteristică trăsătură a timpului nostru La francezi, ea are rădăcini, pe lângă cauza tocmai amintită, comună tuturor popoarelor civilizate, în predispoziția spiritului francez către raționalism, în dorința de a interpreta toată realitatea în general din rațiune, iar în secolul nostru este încă întărit de evenimentele politice tulburi și mai ales de marele pogrom din - , care ne-a făcut să ne întoarcem de la dificila realitate exterioară către lumea interioară în speranța de a găsi în ea confort și consolare Dar lumea interioară s-a dovedit a fi atât de

vagă, zdrobită, zdrobită, încât nu a putut oferi sentimentului moral niciun sprijin și, în schimb, a prezentat material abundent pentru observare, studiu și analiză De aceea toți reprezentanții majori ai literaturii franceze moderne sunt analitici, dar prin excelență; și o dovadă clară a cât de puțină viață "după rațiune" dă francezului modern cu "orizonturile sale extinse" poate fi recunoașterea lui însuși ca cel mai avansat analist - romancierul, întruchipând în sine ceea ce, într-un fel sau altul , este caracteristic tuturor contemporanilor săi "Ah, (spune Maupassant *) îmi doresc totul și nu mă bucur de nimic Aș avea nevoie de vitalitatea întregii rase, de înțelegerea diversificată împrăștiată între toate ființele, de toate facultățile, de toate puterile și de o mie de existențe în rezervă, pentru că port în mine toate poftele și toate curiozitățile și nu trebuie decât să privesc și nu primești nimic" ■ Acest chin de viață vine din "viziunea dublă", care desparte o persoană Oricine o posedă, "nu mai există nici un simplu sentiment Tot ceea ce vede, toate bucuriile, plăcerile, suferințele, dezamăgirile sale, devin imediat obiectul de observație, El analizează totul, indiferent de ce, *) Sur l'Eau, pp -ii Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA împotriva lui însuși, fără sfârșit, analizează inimi, chipuri, gesturi, intonații La fiecare privire, la fiecare privire la orice, are nevoie de un "de ce" Nu are nici un impuls, nici un strigăt, nici un sărut care să fie sincer, nici una dintre acele acțiuni bruște care se fac pentru că ar trebui făcute, fără să se gândească, fără să înțeleagă, fără să-ți dai socoteală după "Se pare că are două suflete, dintre care unul observă, explică, interpretează fiecare sentiment al său: un vecin, un suflet firesc, comun tuturor oamenilor, și trăiește condamnat să fie mereu, în toate cazurile, o reflectare a lui însuși și o reflectare a altora, condamnat să se considere cum simte, acționează, iubește, gândește, suferă și nu suferă niciodată, nu gândește, nu iubește, ca toți oamenii, cu bunăvoință, sinceritate, simplu, fără să se analizeze pe sine după fiecare bucurie si fiecare respiratie "Actor și spectator al lui însuși și al altora, nu este niciodată doar un actor, precum oamenii buni care trăiesc fără să se gândească Totul în jurul lui devine sticlos, inimile, acțiunile, intențiile secrete și suferă de o boală ciudată, de un fel de spirit despărțit, ceea ce îl face o creatură teribil de instabilă, complicată, complexă și obositoare pentru el însuși Acest chin, pe care ni-l insuflă înclinația spre analiză, ar putea fi împăcat dacă ar furniza niște elemente valoroase de știință sau filozofie pentru construirea unei sinteze care să ne consoleze conștiința morală Dar nici științele particulare, nici "știința științelor" nu sunt capabile de o asemenea sinteză și, în această privință, sunt la fel de neputincioși Adevărat, știința a stat la început cu mândrie, ca regina lumii, și, referindu-se la autoritatea infailibilă și atotputernicia rațiunii, a anunțat numai ceea ce este clar pentru minte este valabil și tot ceea ce este mai înalt decât el este inutil Biblioteca "Runivers" A GILYAROV gând Pe deplin încrezătoare în puterile ei, a început o luptă cu tot ceea ce i-ar putea limita pretențiile îndrăznețe și, mai ales, cu principala ei rivală, religia, sperând ferm să o înlocuiască Dar lupta era departe de a fi încheiată, când a început dezamăgirea Nimeni, desigur, nu neagă că știința poate contribui la bunăstarea externă a oamenilor individuali; dar în prezent a devenit absolut incontestabil pentru majoritatea că este incapabil să ofere unei persoane vreo îndrumare morală "Știința îl înarmează pe om, dar nu îl dirijează; ea! luminează lumea pentru el până la ultimele limite ale stelelor, dar lasă noaptea în inima lui "Ca

orice unealtă, poate sluji la fel de bine și rău, în funcție de mâinile cui se află melinita și vaccinările protectoare, dă arme pentru război și pentru pace, promovează atât moartea, cât și viața, schimbă doar cantitatea de bine și rău, și nu raportul lor "*) Într-un singur caz ar putea oferi satisfacție morală - dacă ar fi mărturisit despre măreția rațiunii noastre și, astfel, a reînviat credința pierdută în puterile sale Dar nu oferă asemenea dovezi și nici nu susține o astfel de credință Dimpotrivă, pentru un observator imparțial este evident că progresul științific este lent, că mijloacele sale sunt slabe, instrumentele sale sunt imperfecte, iar rezultatele sale sunt neglijabile "Întregul progres al tensiunii noastre cerebrale (spune Maupassant**) constă în Enunțarea Faptelor materiale cu ajutorul unor instrumente ridicol de imperfecte, care compensează însă ușor incapacitatea organelor noastre " , va descoperi un nou gaz, sau un nou imponderabil, inexplicabil și indefinibil *) Darmesteter, Les prophets d'Jsrael, , p VIII **) Sur l'Eau, p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA o mare putere, sau o nouă stea printre nenumăratele altele, un bărbat cu o perspectivă largă nu poate să nu se întrebe: Ce este important în toate acestea? De ce toate aceste descoperiri? Îmbunătățesc ele viața tuturor oamenilor? Și cunoștințele noastre chiar merg atât de departe pe cât credem? Sărbătorim că am descoperit microbi și știm să luptăm cu ei, dar "știm (întreabă Maupassant) de unde provin acești microbi? Și bolile acestor ființe invizibile în sine? Și soarele, de unde vin? Nu știm nimic, nu vedem nimic, nu putem face nimic, nu prevedem nimic, nu ne imaginăm nimic, suntem închiși, întemnițați în noi înșine Și oamenii sunt surprinși de geniul uman Eșecul științei de a da un răspuns la întrebările morale este un fapt atât de universal recunoscut în prezent, încât este de obicei doar notat, dar nu răspândit despre el, ca o chestiune destul de incontestabilă și evidentă "O utilizare mai pricepută a naturii și o cunoaștere exactă a ei - aceasta (spune Bourges**) este binecuvântarea neîndoielnică a științei; dar cât de scump este plătită, dacă este adevărat că nihilismul filosofic trebuie să finalizeze în sfârșit acest gigantic efort de investigare fără o posibilă concluzie! Presat în prezent de incognoscibil, silit să admită că metoda sa este incapabilă să dezvăluie vreodată cauzele din spatele fenomenelor și substanța din spatele proprietăților, ce hrană aduce sufletului această știință, dacă nu pâinea amărăciunii și nu băutura morții? Dezvoltând spiritul de experiment și de critică până la extrem în omul modern, a făcut credința în supranatural aproape imposibilă pentru nenumăratele legiuni de minți medii care alcătuiesc așa-numita conștiință națională De aici diminuarea idealului în Europa modernă! Ce tremurături în convingeri și cât de necesar urmează Acolo, r **) Outre Meg ( ), i, p Biblioteca "Runivers" A GILYAROV wow, ce slăbiciune tremurătoare a voinței! Ce sărăcire de caracter, ce dezordine de energie, ce boli morale, renaștere constantă și complicații din ce în ce mai rodnice în ultimii ani ai sfârșitului de secol nostru, care atât de însetați de prosperitate! Fără îndoială, chiar și în zilele noastre există încă autori care își pun speranțe strălucitoare în știință, căreia, în cuvintele lor, "aparține viitorul" și care singură este capabilă să ofere oamenilor fericire*) Critica franceză, asemenea cărți, deși și apar la sfârșitul secolului, "îndemnat de spirit, cu douăzeci sau treizeci de ani mai în vârstă decât el" **) Autorii francezi nu mai trebuie să irosească cuvintele pentru a demonstra că nici filosofia nu poate oferi satisfacție morală, deoarece este destul de evident că o minte care și-a pierdut încrederea în sine nu este

capabilă să ofere ceva satisfăcător din ea însăși Dacă se vorbește despre filozofie în zilele noastre, de obicei se înțelege fie filosofia pesimistă, așa cum este reprezentată în sistemele lui Schopenhauer și Hartmann și adepții lor, fie, chiar mai des, filosofia "luptei tuturor împotriva tuturor", determinată de doctrina evoluţiei pe baza luptei pentru existenţă Această ultimă filozofie își găsește sprijinul efectiv în viața marilor centre culturale, unde fiecare este forțat să-și mențină existența printr-o luptă grea cu oamenii și condițiile exterioare, și de aceea se întâlnește în prezent cu cea mai mare simpatie în rândul maselor și se bucură de cea mai mare distribuţie Din punctul de vedere al unei astfel de filozofii, viața noastră, gândirea noastră, întreaga noastră ființă, pământul pe care trăim, lumile pe care le vedem, toate acestea sunt doar un fenomen întâmplător, fără sens, în sânul întunecat al infinitului, o stropire de val pe oceanul mereu furios și care se luptă mereu cu tine *) Lefevre, La Religion ( ) **) Brunetière în Revue des deux Mondes, , or , p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE ЂEKA NOSTRU ÎN FRANTA Indiferent acest ocean dă viață, indiferent o absoarbe; în fiinţa lui nici iubire, nici ură; în ea domnește o singură lege, o singură necesitate - lupta tuturor împotriva tuturor "Oceanul (spune cel mai lizibil dintre cei mai noi filosofi francezi ♦) nu funcționează, nu produce - este agitat; el nu dă viață, o conține; sau, mai degrabă, dă și ia viață cu aceeași indiferență; el este marea roată eternă care întoarce ființele Când privim în adâncurile ei, vedem viața plină de acolo; nu există nici măcar o picătură de apă în care să nu fie locuitori și toți se războiesc unii împotriva altora, se urmăresc unii pe alții, se feresc, se devorează Ce înseamnă aceste mulțimi pentru întreg, ce înseamnă aceste mulțimi pentru oceanul adânc, zguduit, așa cum se întâmplă, de valurile lui amare? El însuși ne oferă spectacolul războiului, al luptei fără odihnă: valurile lui care se sparg, dintre care cel mai puternic îl întâlnește și îl duce pe cel mai slab, ne prezintă într-o schiță concisă istoria lumilor, istoria pământului și a omenirii Oceanul, s-ar putea spune, universul, făcut transparent pentru ochii noștri Această furtună de ape este doar o continuare, o consecință a unei furtuni de aer; Mișcarea aerului nu este comunicată mării? La rândul lor, undele de aer găsesc o explicație în fluctuațiile luminii și căldurii Dacă ochii noștri ar putea îmbrățișa imensitatea eterului, am vedea pretutindeni doar o ciocnire uluitoare de valuri, o luptă nesfârșită, din moment ce nu există niciun motiv pentru aceasta (sans raison), lupta tuturor împotriva tuturor Nu există nimic care să nu fie dus în acest vârtej: pământul însuși, omul, mintea umană, nimic din toate acestea nu ne poate da ceva permanent, pe care să ne putem stabili; toate acestea sunt purtate de neliniște, deși mai lentă, dar nu mai puțin irezistibilă, și aici domnește războiul veșnic și dreptul celui puternic *) Guyau, Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction, pp - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A GILYAROV Și cu cât ne uităm mai aproape în ocean, cu atât mai mult ni se va părea că oceanul se ridică din ce în ce mai mult în jurul nostru, înghițind totul, ducând totul; că noi înșine suntem doar unul dintre valuri, doar o picătură din valuri; că pământul dispare și nu rămâne decât natura, cu nesfârșitele ei tumulte, cu fluxul și refluxul ei, cu schimbările necontenite ale suprafeței sale, ascunzându-și uniformitatea profundă și monotonă Care este gândul nostru în acest mare întreg sumbru? Pătrunde în inima lucrurilor sau pur și simplu trece peste suprafața lor? Când credem că am pătruns în această inimă, atingem într-adevăr doar suprafața? Și dacă ni se pare că știința și

arta măsoară adâncimea prăpastiei, nu se opresc ele doar la marginea lui? Da, se opresc; gândul nostru zboară doar la suprafață; este la fel de schimbătoare, accidentală, de scurtă durată ca orice altceva Când căutăm cunoașterea, suntem ca niște copii care se joacă pe ocean înaintea valului Copiii se joacă veseli și nepăsători; dar acum norii coboară pe ocean, aerul se întunecă, valurile sunt furioase și îi fac pe copii să fugă la țărm Nici aici nu se opresc din jocul lor lipsit de griji Ce contează pentru ei că în apropierea lor există o prăpastie de nepătruns, acel val după val se ridică din adâncurile lui, gata să înghită totul: în fața ochilor lor se vede o mică dâră strălucitoare, iar asta le este suficient pentru a-și continua distracția pe marginea abisului "Ființe fragile care sunt urmărite de val și asupra cărora se apropie oceanul răcnet, copii miopi, cât de asemănătoare sunteți cu noi! Pentru noi, ca și pentru voi, orizontul naturii este închis; la fel ca tine, ne înconjoară cu curbele răsucite ale valurilor sale Și totuși, ochii noștri nu sunt mai puțin amuzați de suprafața ei Îi sortăm culorile, schimbându-ne în fața ochilor noștri; ne jucăm cu jucăriile la care apelăm Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA б artele noastre, științele noastre; credem că natura ne este supusă, de îndată ce ni se lasă puțină spumă în mâinile noastre, luată din abisul veșnic, năprasnic în noapte Adâncimea universului fuge de noi; ochii noștri tremurători ating doar ușor totul, dar nu pătrund în nimic Totul alunecă în fața ochilor noștri, ca aceste valuri pe moarte, dispărând treptat în abisul în mișcare Gândul în această lume nu este decât zdrăngănirea unui copil; într-un univers orb se naște brusc, scânteie și plutește ușor pe un val care se sparge *) Ca orice distracție copilărească, jocul gândirii duce mai degrabă la distrugere decât la creație Copiii sunt mai dispuși să distrugă decât să construiască: dă-le un zăngănitor și îl vor sparge La fel, gândit Nu este mulțumită de faptul că își distruge propriile construcții, încearcă să ne smulgă de sub picioare tot pământul, la fel de speculativ, moral și religios Cu cât o clădire spirituală este mai puternică și mai lungă, cu atât gândul devine mai puternic împotriva ei Credința creștină este fermă și neclintită; de multe secole multe milioane au trăit prin ea și nu există nimic împotriva căruia gândul să lupte cu atâta râvnă, cu atâta perseverență, cu atâta foc, ca împotriva acestei credințe Lupta nu a fost zadarnică Când un creștin care și-a pierdut credința se apropie de distrugător și spune: Mi-ai zburat pe Hristos și l-ai transformat în țărână, mi-ai închis intrarea în rai, ai făcut din viață un lucru fără rost și fără speranță pentru mine, așa că răsplătește ce mi-ai luat; spune-mi ce ar trebui să fac cu viața mea; te voi asculta orbeste; poruncă!" ea este stânjenită, mormăie și mărturisește cu confuzie și groază că tot ce poate spune ca răspuns este că marea ei descoperire, ultimul ei cuvânt despre destinul uman, este chiar cuvântul care a fost sugerat de religia pe care a condamnat-o Lumea asta nu valorează nimic!" *) Guyau, Versul unui filozof Gândire și natură, p cm Fouillée, La inorale, l'art et la religion d'après Guyau, (ed) * Библиотека"Runivers" А ГИЛЯРОВЪ Ea nu știe să dea ordine omenirii, nu poate, nu îndrăznește Ce instrucțiuni îi poate da? În numele cărei puteri, ce necesitate invincibilă? "Lumea aceasta nu valorează nimic", deoarece nu există nimic etern, necondiționat, de încredere în ea, dar totul este schimbător, condiționat, îndoielnic fiecare trăiește conform dispozițiilor sale de moment, își caută mântuirea în ceea ce îi place; să chestiunea mântuirii să fie considerată la fel de nesemnificativă ca orice altceva "Ce ne salvează? (intreaba Renan)**) Oh, Doamne, acesta este ceea ce dă fiecăruia

motivul său de a trăi Mijloacele de mântuire nu sunt aceleași pentru toți Pentru unii este virtute, pentru alții este zel pentru adevăr; pentru alții, dragoste pentru artă; pentru alții, curiozitate, ambiție, călătorii, lux, femei, bogăție; la treapta cea mai de jos, morfina și alcoolul Oamenii virtuoși își găsesc răsplata în virtutea însăși; confort, cine nu o posedă, există plăcere Astfel de reguli morale sau, mai degrabă, profund imorale confundă oamenii cu un simț moral simpatic și, pe bună dreptate, îi fac să se plângă că cunoștințele moderne, fiind în mâinile unor oameni fără conștiință morală, agravează, datorită autorității de care știința nu încetează să se bucure, depravare "În mijlocul acestei atotputernici și a acestei neputințe a cunoașterii (spune unul dintre acești autori)***) în jurul lui întreaga lume morală se descompune Pentru toate principiile după care trăiesc omul și societatea, din cunoaștere se cere o cerință ca acestea să își justifice viabilitatea *) Darmesteter, p , pp VS-IX **) Feuilles détachées, pp - - ***) Darmesteter, p , str X Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE BÉKA NOSTRU ÎN FRANTA dovezi ale rațiunii și, întrucât nu se bazează pe dovezile rațiunii, sunt condamnați și răsturnați Înainte de această cunoaștere, în mâinile oamenilor fără conștiință morală (la science, maniée par des inconscients), tot ceea ce poate fi explicat își găsește justificarea, iar omul care a coborât din animal este iertat când se întoarce la el Prin urmare, conceptul de drept este netezit; -între oameni, clase, popoare, apetitul este proclamat măsură de lege; pretutindeni înflorirea eului nostru, bestial sau fericit; literatură dedicată diferitelor forme de relații sexuale (rut) și rafinamentul extrem al înțelegerii, ducând prin toate mijloacele la dezlănțuirea bestialului din om (bête humaine)" NOI S-ar părea că dacă satisfacția nu poate fi găsită în realitatea prezentă, atunci se poate căuta în realizarea ei ideală - în artă Dar este posibil un dublu punct de vedere asupra artei Este posibil, în primul rând, să o privim din punct de vedere al materialismului - să vedem în el o simplă imitație, o reproducere a realității, o aluzie la ea prin cutare sau cutare simbol, preluat din realitate sau din imaginație; și, în al doilea rând, se poate privi din punctul de vedere al idealismului - să vedem în el revelația eternului, neschimbător, ideal, infinit, divin, pentru care imaginile sau simbolurile preluate din realitate sau din Fantezie nu servesc ca o asemănare, ci doar ca mijloc imperfect de exprimare Este evident că arta nu poate renunța la realitate decât din acest ultim punct de vedere, iar cu primul nu îi depășește limitele, pentru că dacă nu punem nimic ideal în operele sale, ele devin aceeași realitate ca orice altceva De asemenea, este evident că pentru cel care și-a pierdut încrederea în ideal, primul punct de vedere este singurul posibil Prin urmare, arta nu dă pace conștiinței franceze moderne Nu numai atât: deoarece copia este întotdeauna mai slabă Biblioteca "Runivers" A GILYAROV originalul, reproducerea naturii sub realitate, simbolul este ceva insuficient în comparație cu ceea ce face aluzie, atunci operele de artă nu fac decât să sporească dezamăgirea, dând noi dovezi ale slăbiciunii umane "Mângâiere, ne spun ei, în arte" (Maupassant vorbește pe iahtul lui *) Dar ce este arta? Ce este pictura și poezia? "Pictura constă în a reproduce cu culori peisaje monotone care nu sunt niciodată ca natura, în înfățișarea oamenilor, străduindu-se în zadar să le dea aspectul de a fi vii Oamenii se străduiesc inutil ani de zile să imite ceea ce este și abia reușesc să-i facă pe ochii experimentați să înțeleagă ce încercau să realizeze cu această copie nemișcată și mută a actelor vieții "De ce aceste eforturi? De ce această imitație deșartă? De ce această reproducere vulgară a

lucrurilor în sine atât de tristă? O păcat! "Poeții fac cu cuvintele ceea ce pictorii încearcă să facă cu culorile De ce din nou? "După ce le-ai citit pe cele patru cele mai capabile, cele mai inventive dintre ele, nu este nevoie să-i dezvălui pe restul Și nimic nu se poate învăța de la ei Și ei, acești oameni, la fel, nu pot face nimic altceva decât să imite o persoană Se epuizează într-o muncă zadarnică Omul nu se schimbă, iar arta lor inutilă rămâne neschimbată Din momentul în care gândul nostru îngust la minte se mișcă, persoana este în continuare aceeași: sentimentele sale, convingerile, senzațiile sale sunt în continuare aceleași, nu a înaintat și nu a făcut un pas înapoi, nu s-a mișcat De ce să aflu ce sunt, să citesc ce gândesc, să mă privesc în aventurile vulgare ale unui roman? "Ah! dacă poeții ar putea depăși spațiul, *) Sur Geai, pp , - o Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA explorez stelele, descopăr lumi noi, alte ființe, modific neîncetat pentru mintea mea natura și forma lucrurilor, mă plimbă neîncetat prin necunoscutul schimbător și uimitor, deschid uși misterioase către orizonturi neașteptate și minunate, le-aș citi zi și noapte Dar ei, acești neputincioși, nu pot decât să rearanjeze cuvintele și să-mi arate imaginea mea, ca niște pictori De ce asta? "Gândirea umană este nemișcată "De îndată ce sunt atinse limite exacte, apropiate, de netrecut, se învârte ca un cal într-un circ, ca o muscă într-o sticlă cu dop și, ajungând la pereți, bate constant împotriva lor "Și totuși, în lipsa unei căi mai bune, este dulce să gândești când trăiești singur "În această corabie care se leagănă pe mare, pe care un val o poate scufunda și răsturna, știu și simt că nimic nu există din ceea ce știm noi, din moment ce pământul care plutește în gol este și mai singuratic, chiar mai pierdut decât această barcă în valuri Sensul lor este același, soarta lor va fi împlinită Și mă bucur, înțelegând nesemnificația credințelor și deșertăciunea speranțelor generate de vanitatea noastră de insecte! Această "deșertăciune a insectelor" ne face să vedem ceva important în artă, să credem că ne deschide orizonturi nesfârșite De fapt, aceste orizonturi nu sunt mai largi decât cele pe care o muscă le vede în fața ei, bătând într-o sticlă închisă Este timpul să ieșim din această sticlă, este timpul să privim imparțial lumea, să înțelegem cât de meschină este toată viața noastră, începând de la înaltele dispute estetice și terminând cu discuția de bază a bugetelor "Gândește-te la asta, gândește-te la asta zile, luni, ani și vei privi altfel existența Încearcă să te eliberezi de tot ce te închidează, fă acest efort supraomenesc de a ieși viu din corpul tău, din interesele tale, din gândurile tale, din întreaga ființă umană Biblioteca "Runivers" A GILYAROV valorile să priviți în altă parte și vă veți da seama cât de puține sunt disputele dintre romantici și naturaliști și discuția despre buget"*) Poezia nu era privită așa în prima jumătate a secolului actual, când credința în măreția naturii umane era vie "Poetul național" francez a comparat apoi poezia cu imnul universal, iar sufletul poetului cu clopotul catedralei, chemând la preoție credincioșii și necredincioșii Artistul care a turnat acest clopot și-a înscris un verb divin, iar trecătorii au lăsat nenumărate inscripții, dovezi ale nesemnificației, răutății, pasiunilor lor Aceste inscripții nu cruță nici măcar verbul divin, iar rugina îl acoperă Dar sub această batjocură a trecătorului asupra eternului, verbul divin trăiește Și de îndată ce Duhul Sfânt va chema clopotul la vestea bună, acesta va tremura cu tot metalul său, iar sunetele vor curge în mod egal din verbul divin și din inscripțiile omenești și totul se va contopi într-o armonie comună, unde tot ce este divin și uman pe pământ este unit Și

acest clopoțel este receptiv: răspunde la orice vânt și chiar și atunci când nu se observă nicio respirație, în bolta lui mohorâtă bâzâie sunete obscure Și toată lumea se gândește la sunetele acestui mare suflet simpatic, așa cum se gândește la zgomotul înfundat al mării furioase Înțeleptul adânc în gând și fecioara care visează la Fântână și copilul vesel, și văduva nemângâiată, și țăranul din spatele plugului, și negustorul din spatele tejghelei și toată strada indiferentă și într-un suflet sensibil, ca un roi de albine, gânduri aglomerate Marele poet care a făcut această comparație ingenioasă avea profundă dreptate**) *) Maupassant, Bel Ami, r iba *') V Hugo A Louis B Vezi pamfletul meu: Poeții vechi în traduceri noi rusești, p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA VII Cineva poate fi surprins că un reprezentant atât de proeminent al artei precum Maupassant vorbește atât de disprețuitor despre artă; dar nu este nimic surprinzător în acest răspuns în sine Mintea, care și-a pierdut încrederea în propriile puteri, nu poate vedea raționalul în nimic uman și dacă în zilele în care a fost dusă de minte, ca principiu suprem al universului, spiritul nostru a fost recunoscut ca purtător infinit al acest principiu, apoi odată cu pierderea credinței în minte, omul a devenit un simplu animal împreună cu restul și cu aceleași orizonturi limitate ca și ei Rațiunea, așa cum știm deja, a fost forțată să-și piardă încrederea în propriile forțe, în principal prin ciocnirile sale cu realitatea, prin incapacitatea ei de a realiza principiile politice pe care le-a creat și sunt, evident, adevărate pentru ea Nici dezamăgirea în mijlocul furtunilor revoluționare, nici domniile lui Napoleon, Bourbons și Orleans care au urmat revoluției nu au putut submina în mod fundamental această credință, deoarece rațiunea era justificată în circumstanțe externe și interne nefavorabile Și în anii patruzeci, Comte, urmând preceptele revoluției, l-a idolatrizat pe om și a visat la un cult al umanității Dar de îndată ce sistemul republican modern, bazat pe principii revoluționare, a fost ferm stabilit și nimic nu a amenințat acest sistem nici din interior, nici din exterior, impracticabilitatea practică a idealurilor politice ale rațiunii a început să fie recunoscută din ce în ce mai clar Lăsați pe fiecare stradă și fiecare răscruce de drumuri, pe fiecare clădire publică să se etaleze inscripții: "libertate, egalitate, fraternitate" - aceste cuvinte mărețe servesc doar ca o amintire constantă a cât de puțină realitate corespunde idealului Dacă acum sclavia politică a fost abolită, a fost abolită sclavia socială? Nu cumva cei puternici îi asupresc pe cei slabi prin poziția lor socială? Ce înseamnă libertatea când nu există nimic de mâncat și nu are timp să se gândească la nimic Biblioteca "Runivers" A GILYAROV gom, cu excepția cum să obții o bucată de pâine? Se poate vorbi de egalitate când unul este sărac, celălalt este bogat, unul suferă de foame involuntară, celălalt de sațietate? Nobilimea distrusă de revoluție nu a renăscut din nou, și-a pierdut exclusivitatea și aroganța și, odată cu vechea aristocrație, nu a apărut o nouă aristocrație administrativă și financiară? Și nu sună cuvântul "frăție" ca o batjocură când atât de mulți oameni mor de foame și bogaților nu le pasă de săraci? Unul din două lucruri: fie principiile create de rațiune sunt insuportabile și, prin urmare, nerezonabile, fie natura noastră nu corespunde acestor principii În ambele cazuri, viața noastră este la fel de tristă, pentru că nu își poate găsi îndrumare pentru ea însăși Patru idealuri politice și sociale sunt prezentate conștiinței franceze moderne Dar toate sunt la fel de inadecvate Aceste idealuri sunt democratice, aristocratice, socialiste, anarhiste Idealul democratic este de a asigura bunăstarea

tuturor la jumătate (un demi bien-être) Acest lucru, desigur, este de dorit, dar având în vedere proprietățile existente ale naturii umane, un astfel de ideal nu poate fi realizat fără o asuprire generală, de care ființele alese, incapabile să suporte această asuprire, trebuie să sufere în principal *) O asemenea asuprire ar fi nedreaptă, dar în același timp timpul este inutil, de vreme ce istoria ultimelor două secole, care a epuizat toate mijloacele pentru realizarea idealului democratic, a arătat clar cât de puțin este fezabil El cere comasarea tuturor moșiilor într-o comunitate omogenă, iar această contopire între un popor cu o istorie lungă este imposibilă: o persoană nu își poate șterge trecutul și acele moșii care prețuiesc cel mai mult tradiția și a căror izolare este, prin urmare, cea mai mare ·) Lemaître, Les Rois ( ), p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA care caută să submineze democrația, nu numai că nu sunt distruși, dar, ca urmare a reacției, se închid și mai strâns "În prezent (spune Bourget) se vorbește mult despre democrație Dar nu cred că egalitatea a pătruns atât de mult în morala noastră, cât spun iubitorii de formule gata făcute Mă îndoiesc, de exemplu, că o ducesă adevărată - și există una - ar trebui să arate mai puțină trufie acum decât străbunica ei cu o sută sau mai mulți ani în urmă Faubourg Saint-Germain, orice ar crede batjocoritorii despre el, încă există A devenit o "suburbie și mai nobilă" doar prin reacție Indiferent de punctul de vedere pe care l-am lua, fundație sau formă, principiu sau înfățișare, o fuziune imaginară a claselor, un subiect comun al ditirambelor sau al satirei pentru moraliști, pare așa doar la o privire superficială Aristocrațiile titlurilor și moravurilor - două dintre ele - rămân la fel de închise, dacă nu mai mult decât în secolul trecut Dimpotrivă, este corect să admitem că democrația, pe de o parte de mână, a echilibrat inegalitatea forțată a numelor și a trecutului, instituind o adevărată inegalitate politică, în favoarea celor care sunt fii ai muncii lor și cărora le încredințează toate Funcțiile de stat, precum și pe care le-a multiplicat și pus la dispoziție fiecare ceva de genul (à peu près) de lux, grație și secularitate, care produc o iluzie - de departe "*) "Sufragiul universal, adică tirania nebună a numărului, domnia forței în forma sa cea mai nedreaptă și oarbă, acesta este regimul instituit de democrație oriunde a triumfat La aceasta ea a adăugat trezirea frenetică a mulțimii, nemulțumirea generală față de soartă și amenințarea constantă cu rebeliunea din clasa a patra, clasa sărăciei și urii unei civilizații care promitea libertate, egalitate, fraternitate și falimentară cu aceste impracticabile promisiuni *) Pasteluri, pp - **) Outre-Mer ( ), I, pp - ' Biblioteca "Runivers" A GILYAROV O asemenea democrație - "cât de amenințătoare este, cât de diferită de cea la care au visat părinții noștri la sfârșitul secolului trecut, primind-o cu strigăte de speranță naivă în zorii revoluției!"*) Idealul aristocratic stabilește sarcina realizării unei dezvoltări întregi și armonioase unui număr mic de oameni cei mai buni, în care "universul va deveni din ce în ce mai conștient de sine" Pentru a atinge acest scop, ar fi necesar să sacrificăm, sau cel puțin să aruncăm în uitare, milioane și milioane de oameni de ordin inferior Dar aceasta ar fi prea crudă, ar presupune o prea mare indiferență față de durerea aproapelui pentru privilegiați și, prin urmare, ar indica o contradicție în idealul aristocratic, întrucât conștiința superioară nu poate fi conștientă de ea însăși fără o bunătate infinită **) Presupunând, însă, practicabilitatea unui astfel de ideal, cine nu-i vede inadecvarea practică? Nu cumva curentul revoluționar din ultimele două secole a fost îndreptat, în spirit de egalitate, împotriva

aristocrației? Este posibil să revenim la ceea ce a fost respins de istorie ca nepotrivit? Idealul aristocratic merită să fie menționat doar ca unul dintre posibili teoretic; ■ De fapt, el este complet nesemnificativ Visul socialist este o idilă compusă din dragoste reciprocă și bunăvoință Dar, de îndată ce societatea modernă este dată, este foarte puțin probabil ca epoca acestui roman să nu înceapă cu violența Cu alte cuvinte, acest vis poate fi asimilat doar de sufletele blânde; dar pentru realizarea ei este necesară o distrugere prealabilă și numai oamenii cruzi o pot lua asupra lor Și cine nu cunoaște "ticăloșia ticăloasă (lachete scélérate) a politicienilor revoluționari și prostia invariabilă a poporului? Da, așa este: chiar și atunci când oamenii își cunosc viața, *) Acolo **) Lemaître, Les Rois, r Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA chiar și atunci când i s-a dovedit că mint, el continuă totuși să-i urmeze, acești exploatatori, mai răi decât capitaliștii, le iartă totul, pentru că știu să-i spună cuvinte de seducție, pe care trebuie să le asculte la Și ce poate face bunătatea lungă și cinstită cu acești nefericiți, care, neapărat a început să vrea să fie înșelat? Cu toate acestea, deși acest vis apare într-o colorare idealistă, în esență este destul de material Este vorba de a folosi pământul, de a-l folosi cât mai mult, cu cel mai mic efort și cu cea mai mică muncă din partea tuturor În același timp, ideea este că ar trebui să fie folosit de toți împreună în același mod, pentru ca cei puternici să nu-i ia pe cei slabi Aceasta presupune iubire, cumpătare, stăpânire de sine, toate acele virtuți care până acum nu au găsit un sprijin mai bun decât credințele religioase Într-un cuvânt, realizarea acestui vis presupune virtute creștină, dar această virtute caută comori în cer, și nu pe pământ, și de aceea neagă acest vis cu toată ființa În cele din urmă, acest vis visează la o revenire la starea naturii, îmbunătățită de secole de industrie și invenție Dar oricât de artificială ar părea adevărata organizare socială, totuși oamenii au devenit ceea ce sunt acum, grație jocului forțelor naturale Nu există nimic mai natural; decât egoismul, instinctul de proprietate, posesie, exploatare; · nu există nimic mai firesc decât inegalitatea fizică și psihică, predominanța celor puternici asupra celor slabi Și astfel, unul din două lucruri: fie această societate ideală, care se presupune că este conformă cu natura, va fi în curând coruptă la fel ca vechea societate, de puterea acelorași instincte și a acelorași necesități, fie această societate, presupus a fi natural, poate exista în siguranță, numai cu condiția ca fiecare dintre membri să suprime natura în sine Biblioteca "Runivers" A GILYAROV Acest lucru, desigur, este foarte puțin probabil Pe de altă parte, este fără îndoială că, dacă până acum doar credința religioasă a făcut posibilă o împăcare fără plângere cu nedreptățile sociale, atunci doar acele virtuți care au fost susținute de această credință pot da stabilitate societății din care vor fi izgonite aceste nedreptăți Dar credința oamenilor este subminată Și pentru o persoană cu mintea limpede, nu trebuie să se creadă pe sine pentru a recunoaște în ce măsură această eliberare a spiritului este distructivă pentru bunătate și altruism la oamenii nepoliticoși, incapabili să găsească un echivalent cu îndrumarea religioasă într-un mod liber creat si regula morala asimilata Dacă astfel de oameni devin stăpâni, cum își vor folosi puterea? La ce jaf, la ce dezordine, la ce haos să ne așteptăm atunci? Idealul anarhist insistă asupra distrugerii complete și necondiționate a întregului sistem existent, în speranța că un nou pământ poate "încolți" Realitatea actuală i se pare atât de coruptă, încât nici o îmbunătățire, nicio reformă nu este de neconceput Dacă

distrugerea completă prin mijloace legale este imposibilă, atunci există foc și sabie, pumnal, dinamită și otravă **) Adevăratul erou al anarhismului este un tâlhar, care zguduie lumea cu atrocități terifiante, "fără fraze extrase din cărți" Totuși, chiar dacă se admite că o astfel de distrugere completă este posibilă, unde este garanția că vechiul rău nu va reapărea pe pământ reînnoit? Să nu ne temem că lumea nouă va fi coruptă de aceleași nedreptăți ca și cea veche, că cei bolnavi și *) Acolo, pp - **) Allons debout! brisons l'ordre bourgeois, Faisons joacă dinamită și potență: Quand nous aurons flambé codes et lois, Chacun aura le droit à l'existence Un extras dintr-un cântec anarhist din Boilley, Les trois socialismes, anarchisme, colectivisme, réformisme ( ), p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA sănătoşi, mai dibaci şi mai inteligenţi, care se vor îmbogăţi în toate, iar pe de altă parte, slabi şi leneşi, care se vor transforma din nou în sclavi? Ca răspuns la aceasta, anarhiștii doar "strigă cu o voce sălbatică că, dacă dreptatea este imposibilă pentru o persoană, atunci o persoană trebuie să dispară Câte societăți putrede, atâta vărsare de sânge, până când toate sunt exterminate până la urmă *) Dar cu ce drept poate fi întreprinsă această exterminare? Anarhiștii spun că "își doresc să aibă dreptul la o viață bună, să bea și să mănânce când vor, fără nicio constrângere", pentru a "să fie liberi, să muncească și să petreacă timpul după bunul plac" **) Dar toată lumea o vrea Cine ar fi de acord să-și dea viața pentru nimic? Și unde este dovada că luptătorii sunt mai buni decât cei exterminați? Toată lumea noastră să fie o prostie; a distruge totul de dragul unei singure exterminări, fără un scop definit, fără o speranță definită, într-un cuvânt, fără sens, înseamnă să adaugi o nouă, cea mai mare prostie la cele care există Astfel, toate idealurile politice sunt la fel de lipsite de valoare și există la fel de puțină scăpare din dificultățile sociale ca și din toate celelalte Adevărat, conștiința modernă indică patru căi către ieșire, dar toate aceste căi, la o examinare mai atentă, sunt impracticabile Prima cale este reînnoirea vieții pe baza eticii renunțării Pentru o asemenea etică, scopul vieții nu este în bunăstarea tuturor, nu în bunăstarea aleșilor, ci este îndemnat de convingerea că ne naștem nu pentru plăcere, ci pentru sacrificiu de sine, că rezolvarea tuturor dificultăților morale constă în renunțarea la sine în folosul celorlalți și că cea mai bună bucurie este renunțarea la fiecare bucurie O astfel de etică nu găsește suport în realitatea prezentă și nu poate fi dusă în conștiința generală nici de Filosofie, nici de religie Ambele s-au instalat în mod repetat *) Zola, Germinal, ρρ , , $v, **) Dintr-un cântec anarhist din Boilley, pp o- i Biblioteca "Runivers" A GILYAROV pare a fi un astfel de ideal, filozofie cu mult înaintea creștinismului, iar creștinismul este expresia sa cea mai umană și sublimă Dar direcțiile filozofiei și religiei au fost până acum urmate de câțiva, dar acum autoritatea filosofiei a fost distrusă, credința religioasă a fost subminată Nu este de mirare, așadar, că o astfel de cale pare a fi o "himeră prin excelență" *) A doua cale este adunarea tuturor pentru dragoste reciprocă și asistență reciprocă datorită recunoașterii inutilității a tot ceea ce există "Să presupunem că întreaga omenire și-a pierdut orice credință religioasă, că, în același timp, toată energia pasiunilor sale s-a epuizat (ceea ce, în ciuda tuturor, putem deja observa), că a recunoscut în sfârșit (și acest lucru este inevitabil) vanitatea chiar și a egoismului însuși și că el, ca orice altceva, a renunțat la incapacitatea sa, dovedită de îndelungată experiență, de a asigura o viață fericită chiar și pentru cei mai puternici Atunci

oamenii se vor spune unul altuia: "Din moment ce nu știm nimic, din moment ce nu avem nimic la care să ne așteptăm și nimic la care să sperăm, din moment ce ne apărăm doar pentru o clipă pe suprafața uneia dintre cele mai mici planete ale sistemului solar și, în plus, pentru a ne cufunda imediat în noaptea veșnică, atunci să ne aranjam astfel încât această trecere să nu fie foarte tristă pentru noi sau să fie așa pentru cel mai mic număr posibil dintre noi Să ne sprijinim și să ne ajutăm unii pe alții Acum este destul de firesc să ne iubim unii pe alții; din moment ce convingerea că toți împărtășim, cu toții fără excepție, despre nesemnificația și deșertăciunea lucrurilor, aceasta este renunțarea la orice speranță pentru "lumea cealaltă*, nu este aceasta tocmai ceea ce au căutat și n-au găsit toate generațiile precedente , și anume, reală legătura sufletelor, comuniune în sentiment cu adevărat universal? Dacă oamenii au nevoie de consimțământ pentru mântuire, atunci cine nu vede asta *) Lemaître, Les Rois, p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Nu cu afirmații metafizice, ci cu renunțare completă la metafizică, cu deznădejde metafizică deplină, pot ei să fie de fapt de acord și, în plus, să fie de acord tandru, ca frații, în ignoranță și renunțare? Este foarte departe, dar va fi" *) Nu este greu de observat că această cale este chiar mai puțin traversabilă decât prima În primul rând, el împinge decizia într-un viitor infinit de îndepărtat, ceea ce echivalează cu absența unei decizii; în al doilea rând, acordul pe care și-l asumă nu poate fi atins prin niciun mijloc, întrucât o persoană nu poate renunța la individualitatea sa și, chiar dacă ar putea, atunci nu există nicio modalitate de a stabili o decizie unanimă a tuturor oamenilor fără excepție (vorbind despre acordul tuturor oameni conform telegrafului, etc , după cum sugerează Hartmann, este a spune o prostie evidentă); în al treilea rând, acest ideal conține o contradicție, deoarece dacă oamenii recunosc inutilitatea a tot ceea ce există, atunci trebuie să recunoască inutilitatea nu numai a egoismului, ci și a asistenței reciproce; în sfârșit, în al patrulea rând, consistența unui astfel de ideal este infirmată de experiența istorică, care mărturisește că atunci când oamenii sunt conștienți de mari catastrofe inevitabile, nu blândețea sau iubirea față de aproapele se manifestă, ci cele mai rele pasiuni sunt dezlănțuite, călcând toate în picioare legi, divine și umane *■*) Dacă prima cale este "himera prin excelență", atunci aceasta este "himera himerelor" Tonul încrezător cu care proclamă acest ideal fără speranță nu face decât să mărturisească profunzimea deziluziei moderne A treia cale este de a recunoaște lumea veche ca fără speranță și de a căuta realizarea idealurilor sociale în noua - în America Cu lumea veche, decrepită, "nu se poate face mare lucru El este chinuit de o neliniște fără rod și sumbră În este- *) Acolo, pp - **) Descrierea ciumei la Tucidide și în cronici Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Î A GILYAROV în artă și literatură, ca urmare a unui exces de cunoaștere și a anemiei, revine la bolboroseală, iar în dragoste se termină într-o neputință depravată Scriitorii progresiste care s-au angajat să-i dea din nou un suflet nu au credința pe care o propovăduiesc și conduc o cruciadă în care crucea este doar o metaforă În timp ce predică noua Evanghelie, ei nici măcar nu dau ei înșiși milostenie Dar chiar dacă ar avea dragoste perfectă pentru aproapele lor, aceasta nu ar fi suficient Nenorocirile umane nu pot fi înlăturate prin virtute, care poate fi întotdeauna proprietatea doar a unei minorități discrete Prin urmare, cei care cred că "existența planetei numită pământ nu este un accident fără nici un sens, ar trebui să-și îndrepte ochii către Lumea Nouă" Dacă se poate

rezolva problema socială, sau, ce este la fel, "problema umanității", dacă fiecare ar trebui să aibă o bucată de pâine, dacă omenirea nu s-a născut degeaba, dacă îi rămâne să facă ceva, să realizeze oarecare scop, deoarece în general scopul este realizabil, atunci totul se poate face în primul rând în Lumea Nouă Acest continent a fost dat oamenilor atât de târziu, astfel încât să poată beneficia de experiența îndelungată a suferinței lor în alte părți ale planetei lor Totul este aici ■ contribuie la realizarea idealului și a oamenilor și a sistemului social și a naturii Oamenii de aici îmbină două virtuți: sunt împreună și apropiați de omul primitiv și au toate îmbunătățirile pe care le-a dat cultura Ei sunt abia la prima etapă a "dezvoltării umane legale" , dar încep deja o viață plină Sunt lacomi, dar nu timizi și nici zgârciți; idealismul lor este sincer și firesc, precum rapacitatea lor Instinctul lor religios se manifestă liber: își creează și își aleg propria religie ■ "Comerțul" lor cu Eternul ("ia și dă ") amintește de relația oamenilor foarte vechi cu zeitatea La fel, activitatea lor viguroasă, curajul, energia de inițiativă Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA amintesc de oamenii primitivi care au descoperit ei înșiși totul: focul și cuprul și fierul și proprietățile plantelor, și roata, și plugul, și barca și vela Într-un cuvânt, este, parcă, omenirea care a apărut pe pământ după zece sau douăzeci de mii de ani de existență Fără să experimenteze ei înșiși nimic, acești oameni sunt deja îmbogățiți de vasta experiență atârnată de generațiile anterioare Natura din jurul lor este la fel de virgină ca și ei; dar pentru folosirea acestei naturi au toate instrumentele, toate tehnicile elaborate de lumea veche Americanul, acesta este Adam, aruncat pe un sol complet proaspăt și umflat cu fertilitate, dar Adam nu este gol, ci posedă toată știința și toate instrumentele lui Edison Aceasta este viața patriarhală, ajutată și împodobită de "pan-mecanismul industrial" America este liberă de orice fel de sclavie pe care istoria noastră lungă le-a cântărit asupra noastră Risipirea puterii este mai mică aici decât oriunde altundeva Nu există armată, aproape că nu există taxe, mașina guvernamentală a fost redusă la minimum Sărăcia este cunoscută doar în câteva orașe mari unde se acumulează imigranți Nu există clase, nu există caste Relațiile sociale sunt aici doar rezultatul relațiilor naturale de interes sau simpatie dintre indivizi și nu sunt determinate, ca în cazul nostru, de prejudecăți vechi, bazate pe violență sau nedreptate Viața aici este bună, în același timp confortabilă și apropiată de natură, înnobilată de curaj și disprețul față de moarte Solul, aproape neatins, este aproape nelimitat, iar ochelarii lui sunt inexprimabil de maiestuos Aici râurile sunt late ca lacurile, lacurile sunt ca mările, aici munții sunt de zece ori mai lungi decât Alpii și formează, parcă, coloana vertebrală a pământului Și cât de încântător este să călăriți călare prin aceste regiuni încântătoare, unde aerul este la fel de moale și pur ca cel pe care l-a respirat primul om între cele patru râuri ale paradisului Și ce farmec astea Biblioteca "Runivers" a Ghiliarov apusuri locale, dând - nu se știe cum - ocazia de a simți Forma pământului, Forma sistemului stelar și infinitul lumii! În cele din urmă, există un alt avantaj al Lumii Noi față de Vechiul În nou, ne eliberăm de dorul îmblânzitor de trecut și de aceste vrăji de regret cu care sufletul se umple la Roma, Florența, Munchen, Paris etc Amintirea este mereu tristă, mai ales dacă ne duce cu câteva secole înapoi Cu toate acestea, în America va apărea, fără îndoială, propria poezie, nu livrescă, ci autohtonă Va avea și propria sa artă, frumoasă (de ce nu?) și la fel de diferită de vechea artă, pe cât materialele și metodele

sale mecanice sunt diferite de ale noastre Arhitectura metalică, care abia începe să se dezvolte, a atins deja, în ciuda greutății sale, un grad ridicat de frumusețe și subtilitate, și nimic nu se poate compara cu strălucirea unei zile pe moarte prin această rețea de fier!*) Desigur, un european care este reinstalat în America experimentează uneori "o adevărată nostalgie pentru țara istoriei, unde se află morții în spatele celor vii" Pe de altă parte, este imposibil să părăsești această republică uimitoare "fără entuziasmul recunoștinței și respectului Acolo se încetează să se mai teamă pentru ziua de mâine misterioasă care amenință întreaga lume civilizată în mijlocul atâtor devastări și distrugeri triste pe care este prea greu să le consideri necesare" **) Și așa, acolo - în America Nu este nevoie să demonstrăm caracterul iluzoriu al acestei ieșiri Lăsând deoparte exagerările evidente, admitând imposibilul - că în America natura umană este diferită de cea din Europa și că americanii nu vor suferi până la urmă, dacă nu aceleași, atunci nenorociri asemănătoare cu cele care s-au întâmplat în vechea Europă, de ce trebuie să avem? cred că rasa europeană flăcătoare, transferată în America, se va întări, *) Acolo, r $$o ' **) Bourget, · Outre-Mer, I p III Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA și să nu cadă în lupta împotriva americanului mai energic? Și această energie este de așa natură încât ne face să ne temem pentru viitorul nu numai al imigranților europeni, ci și al americanilor înșiși Printre neajunsurile vieții americane, Bourget notează *) "incoerența și graba sa; asperitatea străzilor și a marilor orașe; extreme ale vieții seculare și lipsă de echilibru, măsură, gust; tensiune prea artificială a culturii, dând atât florilor, cât și femeilor aerul plantelor de seră; folosirea greșită a energiei, care duce lupta dintre oamenii de afaceri la cruzime și cei care sunt învinși în această luptă la cea mai groaznică extremă a nenorocirii; corupția poliției, oficialităților, politicienilor etc Trebuie să considerăm cu adevărat că Europa este complet fără speranță pentru a fi umplut de " încântare misterioasă" la vederea tuturor acestor și "să-și deschidă total inima la marea suflare a speranței și curajului venind de peste ocean" Toate aceste utopii politice nu numai că nu indică vreo ieșire reală, dar mărturisesc slăbiciunea minții, incapabilă de a se regăsi în realitatea care o înconjoară și, prin urmare, forțată să se liniștească în vise irealizabile Această adormire este o consecință a declinului energiei și este o trăsătură caracteristică decadenței moderne Baudelaire, primul dintre vestitorii săi, a remarcat admirabil asupra acestei trăsături, iar ceea ce spune cu această ocazie poate fi aplicat pe deplin și fără nicio limitare la autorii viselor politice care tocmai afirmă: Iubitori de himere, căutători ai Americilor! Este posibil să-ți încătușezi praful agitat în fier? Sau aterizează curând pe un țărm nesociabil? Oh, amar fără mirajul tău curcubeu! Bătrâni vagabonzi, voi mergeți greoi pe drumul murdar cu capul ridicat la cer, *) Ibid , , p Biblioteca "Runivers" A GILYAROV Și luxul din Capua ți se pare acolo, Unde o veioză fumează puțin într-o baracă urâtă*) A patra și ultima cale are o bază mai reală Europa revoluționară a fost construită de ideologi Nu este posibil nici acum să ne așteptăm la o reînnoire a vieții de la ei? Presupunând că ideologii pot reapărea - nu o repetare literală a celor care au trăit la sfârșitul secolului trecut și începutul secolului prezent, ci ideologi noi, mai înțelepți prin secole de experiență - ce program ar propune și este posibil să ducă o reformă conform instrucțiunilor acestui program? Acești noi ideologi (spun susținătorii ideologiei) **) ar renunța la toate greșelile și pasiunile

predecesorilor lor Ei nu ar crede în omnipotența rațiunii; ei nu ar considera libertatea, egalitatea și fraternitatea ca pe o lege naturală; s-ar îndoi poate de perfecţiunea infinită a naturii umane Dar pentru ei rațiunea ar fi o floare prețioasă și delicată, a cărei cultură poate pregăti, dacă nu poate aduce, orice progres și poate da vieții un farmec și un preț nou Libertatea li s-ar părea un lucru minunat doar dacă ar fi luminată de o minte care este la fel de preocupată de respectarea drepturilor altora, precum și de folosirea drepturilor proprii Egalitatea le-ar părea de dorit doar dacă ar aduce fiecare persoană în parte din ce în ce mai aproape de cei care sunt mai înalți decât înțelegerea și moralitatea sa Ei și-ar iubi patria și ar contribui, în măsura posibilităților lor, la măreția și farmecul ei Dar ei nu și-ar considera munca terminată prin aceasta; nu ar uita că locuitorii altor ţări sunt aceiaşi oameni În măsura în care ar putea, ei ar lupta împotriva prejudecăților și neînțelegerilor care înarmează popoarele unul împotriva celuilalt Cu toată puterea lor, ar fi făcut-o *) Baudelaire, Le Voyage, trad Balmont **) Picavet, Les Ideologues, p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA contracarează marea în creștere a egoismului; ar arăta prin sfaturile lor și prin exemplul lor că singurul mod de a face existența suportabilă este să uiți de sine pentru a te gândi la alții Deasupra luptei pentru existență, a acestei legi naturale a ființelor vii, ei ar fi plasat acea frăție ideală la care au visat budiștii și stoicii, primii creștini și filozofii secolului al XVIII-lea Ei ar studia natura și, prin mijloacele pe care ea le pune în mâna noastră, s-ar strădui să diminueze suferințele indivizilor, să facă lupta dintre ei mai puțin severă, să le distrugă imperfecțiunile și să le sporească demnitatea morală și ar ai grija de aceasta demnitate mai mult decat despre fericire Ei ar admite că pentru progresul uman este necesar să forțați natura la ascultare; că munca neîntreruptă este necesară pentru a păstra câștigurile obținute, pentru a face altele noi și pentru a face ca realitatea să servească realizării idealului Un astfel de program, în ciuda vagului său, nu poate decât să fie recunoscut ca excelent și ar putea fi primit cu bucurie dacă ar putea deveni proprietatea conștiinței generale, ca Factor în viața publică Dar presupune credința în rațiune și ideal, ambele fiind subminate în mod egal Dacă nici budiștii, nici stoicii, nici primii creștini, nici filozofii secolului al XVIII-lea nu au putut realiza visul unei fraternități ideale, deși au semănat-o pe sol receptiv, atunci este mult mai puțin posibil să o plantăm pe solul actual, plin de îndoieli și dezamăgiri Pentru realizarea acesteia, iubirea reciprocă este necesară în primul rând și unde o putem găsi în "marea în continuă creștere a egoismului?" (Va urma) A Ghiliarov Biblioteca "Runivers" Spiritualismul ca ipoteză psihologică*) Viziunea relației dintre fenomenele mentale și cele corporale din noi care predomină în prezent în știința psihologică poate fi cel mai bine caracterizată prin cuvintele: monism fiziologic Sensul acestui punct de vedere poate fi exprimat pe scurt astfel: nu este nevoie să recunoaștem sufletul ca o sursă specială de fenomene psihice independente de corp; în scopul explicației științifice, este suficient să vedem în viața mentală funcția diferitelor procese fiziologice din creierul și sistemul nostru nervos Aceasta nu înseamnă deloc că adepții ipotezei moniste sunt toți materialiști: această ipoteză este mai degrabă o metodă de investigare decât o doctrină pozitivă a esenței omului James spune: "Psihologia se mișcă în prezent într-o direcție materialistă și, în interesul succesului său final, trebuie să i se permită libertate deplină de a se mișca în această

direcție, chiar și de către cei care sunt siguri că nu își va atinge niciodată scopul final fără a se întoarce "* *) Alături de această preferinţă pentru ipoteza monismului fiziologic, psihologii observă de obicei o hotărâre *) Rezumat citit în ședința de la Moscova Psiholog Societăți din mai **) William James, "Nivelul de psihologie per , p Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE H prejudecată împotriva vechiului punct de vedere spiritualist sau dualist asupra vieții sufletești *) Eșecul său este recunoscut în tăcere de aproape toată lumea Ipoteza spiritualistă a domnit în psihologie un secol întreg, dar ce a dat? Nimic decât o doctrină ciudată a facultăților, conform căreia sufletul este împărțit în părți de neînțeles, fiecare dintre acestea, la rândul lor, pare a fi o ființă independentă; pe lângă dispute inutile despre locul unde se află sediul sufletului, și pe lângă certuri goale despre diverse alte întrebări nu mai puțin goale și insolubile Este corectă o astfel de judecată? Oare ipoteza spiritualistă dă, și trebuie să dea întotdeauna, numai asta și nu poate da nimic altceva? Este adevărat că nu are niciun merit sau avantaj teoretic? Să luăm punctul de vedere al experienței riguroase și să nu prejudecăm nicio problemă metafizică Să privim spiritismul și monismul fiziologic ca două posibile ipoteze directoare și să ne întrebăm dacă *) Probabil mi se va reproșa o astfel de identificare a spiritismului cu dualismul și voi sublinia că în istoria filozofiei se pot observa exemple de învățături spiritualiste care purtau un aspect strict monist Totuși, mi se pare că monismul spiritualist este o viziune mai mult metafizică decât psihologică În psihologie, ea poate avea loc doar dacă existența corpului uman este complet negata Dar, deși foarte mulți psihologi sunt foarte dispuși să demonstreze că corpul nostru, și într-adevăr întreaga lume materială din jurul nostru, sunt doar ideile noastre, prin urmare, doar un produs al vieții mentale, de obicei acceptă acest lucru doar în cuvinte și, atunci când vine întrebarea despre prima apariție a faptelor mentale, fără a fi stânjeniți, își expun cauza proceselor din celulele cortexului cerebral În practică, toți psihologii recunosc realitatea corpului și cu greu pot face altfel cu metodele moderne de cercetare Prin urmare, un psiholog care recunoaște sufletul ca un principiu original, nematerial, va fi astfel un dualist Nu se pot face excepții pentru viziunea monadologică asupra lumii: această viziune este monistă în sens metafizic, dar în doctrina omului duce la dualism; după cum vom vedea mai târziu, el trebuie inevitabil să distingă între trup, ca colecție de monade inferioare, și suflet, ca monadă superioară Între timp, prin dualism în psihologie, mă refer doar la recunoașterea sufletului și a trupului ca principii separate Biblioteca "Runivers" L LOPATIN, iar în spiritism orice utilităţi speciale care sunt absente în monism şi care permit, în investigarea fenomenelor psihice, recurgerea la presupuneri spiritualiste? Ipoteza monismului fiziologic are un mare merit: a forțat să se concentreze atenția asupra investigațiilor psihofizice și îi suntem în principal datori pentru marile progrese recente în acest domeniu Dar există și deficiențe majore în el, care ar trebui să fie clare pentru un psiholog imparțial Și, mai presus de toate, generează în adepții săi o dorință involuntară de schematism fiziologic: în loc de o descriere și un studiu liber și cuprinzător al Faptelor psihice în natura lor interioară, subiectivă - ceea ce în sine este o sarcină foarte dificilă - ei își cheltuiesc forțele pentru inventând tot felul de scheme pentru acele procese fiziologice din creier, care ar trebui să explice aceste Fapte în toată complexitatea lor și, adesea, să considere acesta scopul principal al cercetării lor O problemă cu ele

este uneori complet eliminată și înlocuită cu alta Încă nu ar fi mari probleme în asta dacă astfel de scheme ar avea un merit științific irelevant Dar, de fapt, știm prea puține despre creier pentru a stabili, pe o bază Factuală exactă, în detaliu procesele din el care corespund tuturor operațiilor spiritului Prin urmare, cu cât sarcina este stabilită mai amplă în astfel de cazuri, cu atât mai mult trebuie să recurgem la ajutorul Fanteziei și să adune ipoteze peste ipoteze Și acum îndoiala inevitabil se strecoară în criticul calm: toate acestea ar fi bune dacă ipoteza monismului fiziologic ar reprezenta în sine un adevăr incontestabil despre viața psihică Dacă lucrurile ar fi altfel? Ce se întâmplă dacă nu există corespondențe fiziologice absolut exhaustive pentru fiecare fapt psihic, iar lumea noastră psihică este un rezultat mixt și complex al reciprocului Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZA PSIHOLOGICA, actiunea Factorilor Fizici cu o forta de alt ordin? Care va fi atunci prețul acestor abateri ale Fanteziei creatoare de la studiul direct al datelor experienței? Cea mai proastă latură a unei astfel de fantezii, însă, nu este doar în foarte posibila ei sterilitate: are consecințe pozitive dăunătoare, dacă doar admitem că monismul fiziologic nu este un adevăr metafizic, ci o simplă ipoteză Înclinația către schematizarea fiziologică dă naștere în multe privințe unei evaluări distorsionate și prejudecate a vieții mentale Din această tendință decurg cele mai slabe puncte ale psihologiei moderne În primul rând, căutările exagerate pentru tot ceea ce este conștient din spatele elementelor inconștiente conduc de la aceasta Pentru mulți psihologi, fiecare stare mentală specifică este considerată ca un simplu agregat de unități ipotetice care se află în afara conștiinței; diversitatea calitativă a fenomenelor mentale, în individualitatea lor vie, ele încearcă să explice și să derive dintr-o combinație diferită de elemente complet omogene care reprezintă, parcă, atomii psihicului nostru Marele merit al lui James constă în faptul că el, cu o inteligență remarcabilă, a arătat golul logic și nepotrivirea științifică a unei astfel de metode Este logic de neconceput să descompunem integritatea internă și izolarea calitativă a Faptelor mentale individuale în grupuri de orice fel de unități care diferă doar cantitativ Într-o astfel de sarcină se află o incongruență directă: atomismul este bun în fizică și chimie, dar nu are și nu poate avea loc în psihologie Și totuși, această sarcină este pusă inevitabil de la sine pentru viziunea monistă realizată în mod consecvent Din punctul de vedere al monismului Fiziologic, fiecare fenomen mental reprezintă o rezultantă a proceselor Fizicului, reflectarea lor totală; între timp, fiecare proces fizic constă din nenumărate mai multe elemente elementare Biblioteca "Runivers" L LOPATIN procesele care intră în ea ca termeni Acest lucru duce involuntar la presupunerea că fiecare Fapt psihic este doar suma acțiunilor a ceva în afara conținutului său imediat dat La aceasta se adaugă ideea inerentă monismului despre paralelismul total al proceselor fizice și mentale din noi: dacă viața mentală este doar o imagine subiectivă a diferitelor procese ale creierului nostru, ideea compoziției sale similare cu acestea se sugerează Și, într-adevăr, dorința de a explica fenomene mentale deosebite calitativ dintr-o simplă însumare a fenomenelor inferioare este observată chiar și la astfel de psihologi, de la care acest lucru ar putea fi cel mai puțin așteptat Cel mai bun exemplu în acest sens este James însuși Este greu să arăți spre un apărător mai înflăcărat și mai talentat al individualității indecompuse a Faptelor Vieții Psihice Și totuși acest lucru nu l-a împiedicat să declare că cele mai individuale, evazive și subiective din noi - emoțiile noastre - sunt

simple agregate de senzații pur corporale Al doilea punct slab al ipotezei monismului fiziologic constă în afirmarea inevitabilă a pasivității absolute a existenței mentale și în recunoașterea unui caracter pur iluzoriu în spatele conștiinței noastre a activității sale Din nou, această evaluare negativă a indicațiilor experienței noastre interioare este o concluzie necesară din perspectiva vieții mentale ca o simplă rezultată a proceselor fiziologice sau chiar ca o reflectare pur subiectivă a unor astfel de rezultate Rezultă direct din acest punct de vedere că cauzalitatea reală din care derivă aceste rezultate trebuie să se afle cu totul în afara sferei psihice Această sferă, într-un astfel de caz, constă din reflecții, semne, simboluri ale agenților reali, dar ea însăși nu este un agent independent alături de ei: creierul acționează în noi, iar viața mentală își traduce schimbările doar în propriile sale coalizări Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE subiectiv: limbaj La aceasta trebuie adusă o completare importantă: cauzele reale ale fenomenelor vieții noastre interioare nu intră în ea nici măcar ca reflecții În experiența noastră interioară, sunt date doar, ca să spunem așa, semnele totale ale schimbărilor din creierul nostru, dar nu suntem în stare să percepem o imagine detaliată a proceselor moleculare din celulele creierului Cu toate acestea, chiar dacă ar fi altfel și am putea vedea prin mecanismul creierului nostru, atunci și atunci ceea ce trăim ca propria noastră activitate de sine ar rămâne o iluzie completă Trebuie să ne amintim diferența puternică dintre cauzalitatea fizică și cea care este experimentată direct de noi ca activitate a ego-ului nostru După cum am avut de spus în repetate rânduri despre aceasta, cauzalitatea psihică se distinge printr-un caracter calitativ și motive calitative: ea este dirijată de aspirații determinate de o evaluare diferită a stărilor pe care le trăim Acest lucru, în primul rând, se reflectă în tonul senzațiilor: unele dintre ele ne sunt plăcute, altele neplăcute - de aceea le căutăm pe unele, le evităm pe altele Puterea plăcerilor și a durerilor de-a lungul proceselor mentale este expresia cea mai directă și elementară a activității mentale, dar în toate etapele ulterioare ale dezvoltării ei se realizează în aspirații ghidate de o evaluare a scopurilor Între timp, în organismul nostru fizic nu există nimic care să corespundă acestor concepte de aspirații și evaluare particulele reale se calmează când nimic nu le împinge, se mișcă cu necesitate când se dau condiții favorabile pentru aceasta și când o anumită mișcare de o anumită viteză și în le este transferată o anumită direcție din exterior În afară de aceasta, nu există nimic în corpurile fizice și, prin urmare, în organisme De aceea când Biblioteca "Runivers" L LOPATIN vorbim despre aspirațiile organismelor de a se proteja, despre eforturile lor în lupta împotriva mediului etc , folosim doar analogii nepotrivite: aceste aspirații și eforturi nu sunt decât o aparență în spatele căreia se ascunde indiferentă față de orice sarcini și estimări s jocul legilor mecanice, iar acest aspect se schimbă; o altă aparență este efortul de autodistrugere, atunci când se instalează "moartea" organismului Dacă același joc mecanic este adevăratul purtător al vieții mentale, atunci tot ceea ce în el este desemnat prin cuvintele: efort, efort, sine -activitatea, este doar o aparenta, doar un Simbol Fals, care ascunde ceva destul de diferit de ea, ceva ce nu are nicio legatura cu ele Al treilea punct slab al teoriei moniste nu este mai puțin este strâns legată de schematismul fiziologic despre care vorbeam mai devreme: în psihologia monistă există extrem de multe fapte definitive care sunt încă inexplicabile din legile și datele vieții mentale; pentru auto-observarea directă,

afinitatea interioară și unitatea indisolubilă a acestor Fapte este neîndoielnică, și totuși această legătură interioară direct evidentă în ideile psihologice populare este înlocuită cu o legătură externă și accidentală a agenților fiziologici, a cărei funcție se presupune că aceste Fapte ar trebui să aibă constitui Ne batjocorim rău de vechea psihologie, cu abilitățile ei sufletești, care erau izolate una de cealaltă într-o asemenea măsură încât erau, parcă, entități reale independente, și totuși unite amiabil într-un întreg inseparabil în aproape orice eveniment psihic ; și nu observăm că în marea majoritate a teoriilor psihologice predominante avem același defect, de altfel   este încă mult mai clar și mai clar exprimat, deși în ^ termeni diferiți Încă din vremea frenologiei, purtătorii fiziologici ai proprietăților și acțiunilor mentale individuale par a fi incredibil de fragmentați, împrăștiați și deconectați unul de celălalt Problema localizării funcțiilor creierului, care este foarte importantă pentru fiziologie și psihologie, primește de obicei o interpretare și o acoperire prea categorică Ni se pare serios că Faptele de conștiință, sau chiar cele mai mici elemente ale uneia și aceleiași stări mentale, apar în locuri diferite, uneori la distanță considerabilă unul de celălalt, există, prin urmare, separat și totuși în moduri indiscernibile se contopesc în o unitate indisolubilă şi integrală Senzațiile diferitelor sentimente apar în diferite centre ale creierului (subcortical) - reproducerea lor sub formă de reprezentări, la rândul său, presupune o zonă complet diferită a activității creierului (straturile superioare ale creierului), cu fiecare tip de reprezentări fiind limitat la propria sa zonă specială, separată (astfel, centrul reprezentărilor vizuale - în lobul occipital, centrul auditiv - în temporal, centrul tactil - în parietal); în plus, sentimentul de plăcut sau neplăcut al senzațiilor necesită și condiții speciale în procesele cerebrale (modificări ale circulației sângelui), trecerea unui gând într-un act volitiv trebuie să afecteze din nou centrii speciali (psihomotori) ai acestuia etc Să luăm percepția noastră a unui lucru foarte simplu, - dacă ar fi fost însoțit de excitarea mai multor simțuri deodată, conștiința cunoașterii noastre anterioare cu acest lucru și sentimentul plăcut sau neplăcut din el, și vom încerca să conturăm aproximativ pe harta anatomică ale creierului acele părți ale acestuia care trebuie să funcționeze pentru ca o astfel de percepție să aibă loc: ce contrast uimitor între simplitatea unui eveniment psihic și complexitatea și dispersarea extraordinară a corelatului său fiziologic Cum să împaci și să înțelegi asta   contrast, dacă cineva este sigur că acest corelat este o cauză exhaustivă și destul de adecvată fapte mentale? Abundența datelor definitive în psihologie este o consecință inevitabilă și directă a unei astfel de încrederi De obicei, ele arată diferit: de foarte multe ori în psihologia modernă tocmai unitatea explicațiilor și construcțiilor sale este cea care este lăudată; de multe ori în senzații se vede acele ultime unități din care, cu ajutorul celor mai simple legi, se poate construi o imagine completă a vieții noastre spirituale Cu toate acestea, dacă ne uităm mai atent, problema va căpăta un alt aspect Există o serie întreagă de întrebări la care psihologul monist trebuie să răspundă uniform repetând aceleași considerații: acesta este Faptul final al experienței noastre interioare; poate explica alte Fapte, dar pentru propria sa explicație în domeniul conceptelor psihologice nu există date De ce există senzații? Acesta este un fapt, dar cum trebuie explicat? De ce nu se reflectă toate procesele cortexului cerebral în stările conștiinței

noastre, în complexitatea lor infinită și diversitatea simultană, ci mai degrabă câteva, mai ales intense? Acesta este din nou un "Fapt" care trebuie recunoscut ca fiind definitiv De ce legea relativității domină sfera psihică, adică fiecare stare mentală de care suntem conștienți în legătură cu alta și altfel, probabil, nu am putea fi conștienți de ea? Din nou, acesta este doar un fapt De ce senzațiile noastre nu sunt indiferente, ci mai mult sau mai puțin colorate pentru conștiința noastră după ton, adică sau dezgustător pentru noi sau plăcut? Aici avem din nou un fapt - nu mai mult De ce percepem în interior procesele celor mai diverse și îndepărtate părți ale creierului ca un singur întreg indivizibil? De ce suntem conștienți de succesiunea stărilor noastre mentale și convinși invincibil de realitatea trecutului nostru atunci când dar a încetat să mai fie? De ce legile contiguității, asemănării și contrastului cântăresc activitatea de reproducere a gândirii noastre? De ce nu percepem pasiv realitatea din jurul nostru, ci răspundem la influențele ei cu emoțiile și afectele noastre? De ce stările noastre interne se supun legii autoconservării, care ne face să căutăm pe unii și să evităm pe alții? De ce realizăm unitatea personalității noastre în prezent și trecut? De ce, în sfârșit, suntem deloc conștienți? Toate acestea sunt Fapte și nimic mai mult, și vor fi multe altele dacă doriți să le căutați Pentru explicarea unora construim scheme Fiziologice mai mult sau mai puțin ingenioase, pentru explicarea altora nu sunt posibile în mod evident scheme Fiziologice, dar pentru psiholog rămân date finale, în continuare, de nerezolvat Și cât de împrăștiate, ciudate, incoerente, misterioase sunt, dacă le comparăm cu presupusa lor bază și corelăm, cu procesele fizico-chimice ale celulelor creierului Era nevoie de multă inteligență și perspicacitate pentru a construi din astfel de materiale, deși cu omisiuni importante, aspectul plictisitor a ceva care seamănă cu adevărat cu lumea noastră interioară II Că o astfel de psihologie construită pe schematismul fiziologic, din punctul de vedere al indicațiilor directe ale experienței interioare, are un aspect foarte tendențios, cu greu se poate argumenta despre asta Și acum pentru știință se pune o întrebare de o importanță capitală: care este demnitatea irelevantă a principalelor tendințe ale psihologiei moniste? Toate cercetările psihologice trebuie să fie ghidate de ele sau, alături de ele, alte presupuneri călăuzitoare pot fi aplicate cu rod în studiul vieții sufletului? Repet, aici avem de-a face cu valoarea fundamentală a ipotezei moniste θ rareori ajunge de către vreun cercetător din orice domeniu al cunoașterii Dar este de dorit ca psihologia să se blocheze pentru totdeauna în cadrul monismului fiziologic și să plece din el în toate concluziile sale, ca dintr-un adevăr incontestabil, sau ar fi mai bine dacă psihologii ar vedea în el doar o ipoteză și, în interesul obiectivitatea rezultatelor analizei psihologice, a permis posibilitatea și alte ipoteze? Evident, pentru a considera monismul fiziologic ca un adevăr de neclintit, trebuie să fie de fapt un astfel de adevăr Deci, ar trebui ipoteza monistă să fie privită ca o anumită axiomă teoretică? Cele mai convingătoare motive pot fi subliniate pentru a nu face acest lucru Această ipoteză are, fără îndoială, o importantă semnificație metodologică ca dispozitiv sau metodă de investigare și interpretare a fenomenelor psihice, dar cu greu poate pretinde nimic mai mult Folosirea sa dogmatică ca doctrină pozitivă despre adevărata natură a lumii noastre mentale este puternic împiedicată de neajunsurile ei logice fundamentale: împotriva ei, cu o

asemenea atitudine față de ea, se ridică toate contradicțiile materialismului obișnuit, și totuși asta spune multe Cu greu întâlnim psihologi care, oricât de ferm convinși ar fi de imuabilitatea principiilor moniste în știința lor, ar fi ușor de acord să subscrie la catehismul metafizicii materialiste Dimpotrivă, inconsecvența materialismului dogmatic în psihologie este unanim afirmată de psihologii celor mai diverse tendințe Și totuși, o teorie fiziologică sau fizică a sufletului, dacă este luată destul de în serios ca un adevăr complet, va conține aceleași contradicții care sunt inerente teoriilor materialiste, și pentru care aceste teorii sunt atât de des condamnate călcâiul lui Ahile de monism   Pe lângă materialism, el constă în primul rând în imposibilitatea completă de a stabili vreo relație clară și de înțeles între faptele mentale și cele fizice Am avut de-a face cu acest punct atât de des înainte încât nu voi intra în el mult timp, dar totuși nu pot trece de el complet în tăcere Pe scurt, în monismul fiziologic, viața psihică se bazează pe astfel de procese din care nu există nicio modalitate de concepere și exprimare în nicio categorie logică de tranziție la ea De fapt, cum se raportează fenomenele psihice - senzațiile, gândurile, sentimentele, dorințele noastre - cu mișcările creierului sau cu orice alt mediu fizic (de exemplu, eterul), pe care ar prefera să-l recunoască drept sursa imediată a vieții mentale? Să spunem că fenomenele mentale și mișcările fizice care le însoțesc sunt exact aceleași, astfel încât să nu existe nicio diferență între ele și, de exemplu, gândul nostru despre creierul nostru este exact una cu acele procese fizico-chimice complexe din celulele cortexul cerebral care reprezintă corespondența fizică a acestui gând al nostru? Conform justei observații a lui Paulsen *), este extrem de dificil să argumentezi împotriva acestei afirmații, dar numai pentru că este complet lipsită de sens El spune: "Poziția: gândurile nu sunt de fapt altceva decât mișcări ale creierului, sentimentele nu sunt altceva decât fenomene corporale în sistemul vasomotor - această poziție este complet de nerefuzat, nu pentru că desigur că este adevărată, ci pentru că este absolut lipsită de sens " Cel lipsit de sens împărtășește cu adevărul avantajul că nu poate fi infirmat Gândul, care nu este în esență altceva decât mișcare, este fier, care este de fapt lemn Nu se poate argumenta împotriva acestui lucru; se poate spune doar: prin gand ma refer la gand, si nu la miscarea moleculelor creierului si exact *) "Introducere în filozofie" Ediția Moscova Psych General, p *   dar și prin cuvintele mânie și frică, desemnez tocmai mânia și frica însăși, și nu strângerea sau dilatarea vaselor de sânge " Într-adevăr, pentru a afirma, de exemplu, că senzația de roșu este pur și simplu și numai mișcarea atomilor de sânge creierul, în care, totuși, nu există nimic roșu, sau că ideea de spațiu infinit este și mișcarea atomilor, care, totuși, în craniul nostru nu formează niciun spațiu infinit, este același lucru cu a spune că negru este alb, sau că un pătrat este un cerc unde este evident, unde nu poate fi trecut cu vederea și unde, totuși, nu este văzut Într-o astfel de stare de lucruri, argumentele cele mai rafinate nu vor ajuta Dar dacă afirmațiile din identitatea completă a Faptelor psihice și fizice nu poate fi infirmată, ele trebuie totuși respinse fără greș tocmai pentru că reprezintă cel mai pur, absurd pentru fiecare minte limpede Sau vom explica relația dintre viața mentală și purtătorul ei fizic în sensul că este un produs al proceselor fizice? Dar, de îndată ce admitem acest lucru, cădem imediat într-o serie întreagă de nedumeriri complet fără speranță: la urma

urmei, procesele fizico-chimice trebuie să conducă la anumite produse fizico-chimice, altfel orice concept de proces fizico-chimic este distrus Între timp, stările subiective ale conștiinței noastre - senzații, gândire, voință, simțire - considerate în sine, nu au proprietăți nici fizice, nici chimice, cum pot fi ele produsul denumirilor fizico-chimice? Această remarcă poate fi generalizată: acum mai încăpățânat ca niciodată, insistă distribuirea legii conservării energiei la toate procesele fizice, oriunde și oriunde au loc Dar legea conservării energiei, ca teoremă mecanică exactă, presupune, ca condiție inevitabilă a adevărului ei, Faptul general că orice mișcare Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE este capabil să genereze doar fie o altă mișcare, fie un nou aranjament de particule materiale (dacă forma cinetică a energiei se transformă într-una potențială) Cu toate acestea, fenomenele psihice, luate de la sine ca stări de conștiință, nu sunt extinse și, prin urmare, nu se mișcă în spațiu și nu sunt compuse din părți materiale, toți psihologii sunt de acord în acest sens Nu înseamnă asta că dacă, de fapt, mișcarea fizică produce sau transformă stări mentale, atunci de fiecare dată când apare o stare mentală în creier sau oriunde altundeva, legea conservării energiei este grav încălcată? În același timp, o anumită cantitate de energie fizică dispare inevitabil, iar în locul ei apare ceva care nu are atribute fizice și este inexprimabil în orice concepte mecanice, adică această cantitate de Energie Fizică dispare fără a fi înlocuită cu o cantitate corespunzătoare din aceeași energie Totuși, pe lângă faptul că ne referim la legea conservării energiei (rolul ei de formulă universală pentru toate acțiunile fizice este în orice caz doar conjectural *)), trebuie să ne oprim involuntar la următoarea obiecție simplă: mișcarea mecanică, indiferent ce Formele complexe pe care i le atribuim, vor fi aceleași să rămână mult în urmă în toate proprietățile sale față de proprietățile și calitățile lumii noastre mentale - cum poate fi o cauză adecvată a stărilor mentale? Nu trebuie să i se adauge ceva pentru aceasta, și ceva în el trebuie să se schimbe în mod esențial, dar cum este posibil acest lucru dacă nu conține nimic în afară de sine? ' Iată considerații simple care obligă în mod inevitabil să abandoneze ideea că procesele fizice, chimice și, în general, mecanice ale materiei pot fi cauzele reale, exhaustive, ale Faptelor psihice Având în vedere aceasta, apărătorii ipotezei moniste *) Vezi problemele mele pozitive de filosofie, partea a II-a, pp goi- Biblioteca "Runivers" L LOPATIN suntem adesea obligați să ne întoarcem la o serie diferită de presupuneri, al căror sens general poate fi exprimat astfel: ideile noastre obișnuite despre existența materială sunt insuficiente Când vine vorba de interpretarea Faptelor experienței exterioare, ne putem mulțumi cu acele concepte de materie pe care le oferă mecanica, fizica, chimia; dar asta nu înseamnă deloc că în proprietățile mecanice, fizice și chimice ale lumii materiale ființa sa interioară se dezvăluie până la capăt Universul material pentru noi este în primul rând o lume a obiectelor, privim lucrurile dintr-un punct de vedere extern - prin urmare, nu este nimic surprinzător că relațiile și semnele lor externe ies în prim-plan pentru noi Înseamnă aceasta, totuși, că în afară de aceste relații și semne, nu există nimic în natură şi no Ce ne împiedică să presupunem că esenţa interioară a materialului experimentează o serie de stări subiective analoge acelor Fapte psihice pe care le observăm în noi înşine? De ce să nu credeți că aceste stări subiective stau chiar la baza relațiilor externe dintre obiecte? Nu există nimic contrar logicii în a presupune o astfel de animație universală Între timp, unde va ajunge misterul

tranziției de la fizic la psihic? Atunci nu există tranziție: în conștiința noastră se dezvăluie însuși lucrul care este prezent în restul lumii; numai în noi sunt concentrate, unite, adunate și dezvoltate stările subiective formele cele mai complexe, în restul naturii sunt împrăștiate, mai elementare și brute Această ipoteză îmbracă adesea o formă foarte vagă: acest lucru se întâmplă în acele cazuri când viața mentală este atribuită elementelor materiei nu ca proprietate reală a acestora, ci doar ca un potențial activ, adică numai ca o posibilă dezvoltare a acesteia în împrejurări favorabile Susținătorii unei astfel de înțelegeri, de obicei, nu observă că stau din punctul de vedere al vulvei Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE materialism și doar să-l ascund în spatele conceptului obscur și scolastic de posibilitate sau abilitate, fără, totuși, să elibereze câtuși de puțin viziunea cuiva de contradicțiile sale inerente Ele ies așa: moleculele unei substanțe, până când sunt combinate în organisme, au doar Proprietăți fizice și nu altele; dar intrând în organism, sunt capabili să genereze stări mentale De ce, totuși, sunt ei capabili de acest lucru și cum pot fi capabili? La urma urmei, așa cum tocmai am văzut, tocmai trecerea de la proprietățile externe ale materiei la conținutul intern al vieții mentale este cea care prezintă dificultăți invincibile pentru gândire Este prea clar că o astfel de ipoteză nu rezolvă problema, ci presupune ca aceasta să fie rezolvată; se bazează pe un cerc logic ascuns în spatele folosirii cuvintelor ambigue Cu toate acestea, ipoteza animației universale capătă uneori o formă incomparabil mai completă și mai semnificativă Mă refer la acele învățături în care se presupune destul de serios că elementele întregii realități sunt centre substanțiale de forță interioară, monade vii, trăind mereu o anumită stare interioară, oricât de rudimentare și vagi ar fi ele Din acest punct de vedere, fiecare atom este de la început subiectul propriei sale vieți interioare speciale Și astfel, cu o astfel de vedere, poate apărea o încercare foarte firească de a explica viața noastră mentală ca o expresie concentrată, colectivă a nenumăratelor conștiințe și sentimente de sine ale acelor elemente care alcătuiesc corpul nostru, sau cel puțin creierul și sistemul nervos O astfel de concepție ar fi strict monistă și, în același timp, ar părea să se ridice deasupra numeroaselor deficiențe ale monismului în forma sa obișnuită Poate acest punct de vedere, totuși, să fie considerat fără cusur logic? Aici, în primul rând, apare o nedumerire involuntară Biblioteca "Runivers" L LOPATIN, nu: de ce, dacă pentru conștiința atomică presupunem existența unor subiecte substanțiale care le posedă (care sunt atomii înșiși), atunci pentru propria noastră conștiință nu avem nevoie de un astfel de subiect și credem că poate fi un rezultat colectiv al conștiințelor altor oameni (pentru că viața interioară a atomilor individuali s-a închis pentru noi)? S-ar părea că aici nu există cale de mijloc: fie conștiința în general presupune un subiect inerent ei, căruia îi aparține, fie nu-l presupune În orice caz, nu există mici dificultăți în conceptul de conștiință colectivă, este doar o metaforă, care se transformă în ceva complet contradictoriu și vag, dacă este luată în sens literal Într-adevăr, dacă conștiința noastră este un fenomen colectiv, atunci din ce constituie o colecție? Conștiința atomului? Bineînțeles, nu știm absolut nimic despre ele, dar tot ceea ce ne putem asuma în acest domeniu ne face mai degrabă să ne gândim la diferența totală a stărilor subiective ale atomului elementar față de viața mentală a eului nostru, altfel ne vom face vinovați de antropomorfismul cel mai grosier Cum, atunci, din conștiința atomilor individuali, ne

putem lipi conștiința, aparent diferită de ei în nimic? În cele din urmă, trebuie să luăm în considerare acel fapt incontestabil al experienței noastre interioare că nu avem nici cea mai mică suspiciune cu privire la modul în care atomii individuali ai corpului nostru trăiesc și simt Sau să presupunem că, pe lângă centrii inferiori ai conștiinței atomilor, există monade superioare, care sunt sufletele celulelor creierului, nodurilor nervoase, poate secțiuni întregi ale cortexului cerebral și că conștiința noastră este compusă din conștiințe ale aceste monade superioare? Dar de ce atunci să nu mergem până la capăt și să nu recunoaștem existența unui singur centru mental superior în organismul nostru, care este recunoscut de noi ca fiind al nostru? Și la urma urmei, acesta va fi sufletul nostru unic, diferit de procesele corporale, deși conectat cu acestea, adică vme- Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE o sută de monism vom obţine dualism, sufletul va fi o monadă deosebită, diferită de acele monade care alcătuiesc trupul; între timp, sub dualism în psihologie, se înțelege doar recunoașterea unei diferențe reale între suflet și corp Să recurgem și în acest caz, pentru a evita concluziile dualiste, la acea presupunere foarte populară că conștiința noastră este pur și simplu rezultatul diferitelor stări din elementele creierului? Cu toate acestea, ar trebui să înțelegem odată pentru totdeauna cât de evident abuzăm de conceptul de rezultat în toate astfel de explicații La urma urmei, rezultanta, conform regulilor mecanicii, apare numai atunci când impulsurile către mișcări în direcții diferite sunt comunicate în același punct indivizibil, dar dacă sunt cauzate în puncte diferite, atunci nu va rezulta nici o rezultantă, ci un întreg serie de mişcări diverse şi simultane Același raționament, dacă vrem doar să păstrăm sensul în spatele analogiei pe care am ales-o, trebuie în mod evident aplicat raportului dintre conștiința elementară din celulele creierului nostru și conștiința noastră personală: pentru ca o astfel de conștiință să apară ca o rezultantă, este necesar să existe purtătorul ei indivizibil, în care excitațiile care provin din centrii inferiori sunt colectate, rezumate și combinate Altfel, nu va exista conștiință rezultată, dar o multitudine nenumărată de conștiințe ale celulelor creierului, moleculelor sau chiar atomilor vor rămâne în izolare unele de altele Este unitatea conștiinței, care stabilește granițe invincibile între conștiința mea și a altcuiva, oricât de asemănător ar fi conținutul lor, se dovedește a fi de neînțeles, imposibil și de neconceput cu o pluralitate de centri conștienți Ca într-o mulțime de oameni, nu există un singur eu personal și vorbim doar la figurat despre starea ei unică, sentimentul unic etc , adică prin aceasta pur și simplu omogenitatea mișcărilor spirituale Biblioteca "Runivers" L LOPATIN în fețele care o alcătuiesc și influența lor reciprocă una asupra altora, deci într-un agregat de celule conștiente nu poate apărea o singură conștiință, deși starea internă a fiecăreia dintre ele poate experimenta diverse influențe din partea altor celule: cu toate acestea, într-un astfel de agregat vor fi multe conștiințe, și nu una, ca în mulțime Dacă, în același timp, conform principiului localizării funcțiilor mentale în diferite zone ale creierului, atribuim celulelor creierului diferențe în conținutul lor mental, atunci din interacțiunea acestor celule se pot obține doar Fapte mentale unificate intern nici o judecată nu poate fi făcută din faptul că o persoană va gândi subiectul, dar fără să se gândească la predicat, în timp ce alta se va gândi la predicat, fără să aibă în vedere subiectul Când vom lua în considerare toate acestea, vom înțelege clar că trecerea de la presupusa conștiință a monadelor animate care alcătuiesc organismul

nostru la conștiința umană unificată este cu greu mai puțin dificilă decât cea logică o tranziție de la mișcările atomilor complet inconștienți la conștiința în general Ipoteza animației generale poate fi utilă, dar numai dacă se presupune un centru mental special pentru conștiința individuală a unei persoane, adică numai pe baza dualismului Încercările luate acum în considerare de a justifica punctul de vedere monist prin transformarea conceptelor noastre despre natura intrinsecă a materiei capătă o formă mult mai radicală atunci când se bazează pe concluziile filozofiei critice a lui Kant Potrivit lui Kant, spațiul, timpul, chiar și orice multiplicitate și dependență cauzală a lucrurilor, sunt doar Formele înțelegerii și cunoașterii noastre, și nu o proprietate a realității în sine Aproape de o astfel de viziune este concluzia că realul, în sine și independent de acțiunile noastre cognitive, este complet în afara acestor definiții - trebuie să fie non-spațial, non-temporal, unificat, absolut Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE extrem de liber Așa trebuie să fie materia, în măsura în care există în sine ca bază a fenomenelor conștiinței - așa este corpul nostru ca purtător real al vieții psihice Tocmai această cale a urmat Schopenhauer în concepțiile sale asupra esenței omului Pentru el, adevărata esență a tuturor lucrurilor este singura voință universală, pe care o percepem direct în noi înșine, ca motorul intern al existenței noastre Este, de asemenea, esența interioară a corpului nostru: corpul nostru este însăși voința universală, în măsura în care a fost obiectivată în reprezentarea noastră condiționată Prin urmare, tot ceea ce corpul diferă de voința universală este doar o idee sau un fenomen subiectiv al conștiinței noastre, cu alte cuvinte, doar o fantomă Și la Schopenhauer Calea Lactee, și stelele, și soarele și materia însăși cu proprietățile ei mecanice, fizice și chimice se dovedesc a fi niște fantome asemănătoare: există o singură voință și nimic în afară de ea O astfel de viziune nu poate decât să fie recunoscută ca monistă în cel mai înalt grad - este doar greu de înțeles ce poate câștiga monismul fiziologic din ea? Până la urmă, organismul nostru corporal, limitat în spațiu și timp, condiționat în ființa sa de acțiunea complexă a legilor Fizicei, nu are o singură trăsătură de asemănare cu arbitrul atemporal, atemporal, absolut liber Prin urmare, monismul lui Schopenhauer ar trebui mai degrabă numit spiritualist: voința este încă un concept psihologic, deși este luminat de Schopenhauer foarte unilateral Și acesta este doar monism, deoarece existența corpului nostru și a oricăror lucruri materiale în general este complet negata Doar inconsecvența grosolană și uitarea premiselor de bază ale propriului său sistem îi permit lui Schopenhauer să vorbească atât de des despre viața mentală ca un produs al creierului Și toți kantienii sunt vinovați de această inconsecvență, care, uitând că atât pentru ei spațiul, cât și timpul, și lucrurile care se mișcă în ei, Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Procesul și, într-adevăr, toate legile naturii în plus, sunt doar produsul gândirii, începe să considere gândirea în sine ca un produs al proceselor materiale Din ceea ce s-a spus până acum, se vede clar că, indiferent de modul în care ne transformăm conceptul despre materie și oricum îl rafinăm, tot nu vom ajunge la acea origine a vieții noastre mentale din procesele fiziologice ale creierului , ca din propria noastră rațiune exhaustivă și suficientă, a devenit imaginabilă și probabilă Trebuie să fim convinși odată pentru totdeauna că există o altă relație între materie și Faptele psihice, și nu relația dintre bază și manifestările sale Din această conștiință se încearcă justificarea ipotezei moniste din principiile paralelismului

Presupunerea sa fundamentală este formulată astfel: nici fenomenele fizice nu pot fi cauza celor mentale, nici, dimpotrivă, cele psihic-fizice Atât sfera psihică, cât și cea fizică a fenomenelor se dezvoltă pe cont propriu, în conformitate cu propriile lor legi speciale, neatingându-se niciodată una de alta, și totuși merg pas cu pas în toată natura, coincid în rezultatele lor în toate punctele vieții lumii: fiecare Fenomenul fizic are propria sa corespondență psihică și invers Depinde de faptul că atât ordinea fizică, cât și cea mentală ale fenomenelor reprezintă reflectări ale unei singure esențe mondiale, care se dezvăluie în fiecare dintre ele deplin și independent de cealaltă Am dedicat odată un articol special luării în considerare a acestei teorii *), iar acum nu ar fi potrivit să ne lansăm din nou o evaluare detaliată a conținutului ei dificil, uneori foarte artificial Voi observa doar faptul indubitabil că nici un singur adept al paralelismului nu a reușit până acum nu numai să demonstreze necesitatea unei coincidențe indispensabile în toate verigile acestor două eterogene, independente, *) "Întrebările lui Phil și psiho *, Prinț , mai Teoria paralelistă a vieţii mentale Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE serie de fenomene închise în sine, dar chiar pentru a arăta simpla imaginabilitate a unei asemenea coincidențe Sferele mentale și fizice reprezintă două lumi diferite, complet diferite în calitățile lor, conduse de legi diferite, care nu se afectează în niciun fel una pe cealaltă - cine le poate forța să se reproducă continuu una pe cealaltă? Să ne referim la esența unică a lumii? Dar ce fel de entitate ciudată este aceasta, care este la fel de bine copiată în două imagini diferite care nu se aseamănă una cu alta? Totuși, în acest caz, nu aceste contradicții interne ale viziunii paraleliste asupra lumii ne interesează: este important pentru noi ca în ipoteza paralelistă, dacă i se dă un sens obiectiv, să nu existe monism Dimpotrivă, dacă ne gândim cu atenție, vom vedea în curând că avem în el un dualism absolut, extins la întreg universul și adus la cele mai extreme și absurde consecințe Astfel, aici avem o nouă confirmare că încercările de a duce în mod consecvent viziunea monistă duc la opusul ei - la dualism La ce concluzie finală trebuie să ajungem? Pentru monismul fiziologic este imposibil să ne gândim la o asemenea Formă în care să poată fi recunoscută ca un adevăr teoretic; dimpotrivă, toate modificările sale imaginabile conţin contradicţii logice profunde Aceasta înseamnă că poate avea valoare doar ca ipoteză de natură regulativă - cu alte cuvinte, ca metodă de investigare Dar, după cum știm, ipoteza monismului fiziologic prezintă și deficiențe importante din această parte: deci, nu există niciun motiv să ne limităm doar la ea Spiritualismul trebuie să aibă și un drept de cetățenie în știința psihologică, fie și doar ca metodă Ipoteza spiritualistă are deja meritul că oferă o imagine complet diferită a sufletului Biblioteca "Runivers" L LOPATII viața, în multe privințe opusul celui care este prezentat psihologilor moderni și, în același timp, mai aproape de indicațiile experienței directe Are și alte avantaje importante, despre care voi discuta în capitolele următoare ale articolului meu III Atunci când unele fenomene sunt dependente de un anumit factor, dar în același timp au trăsături și semne care nu decurg deloc din acest factor, atunci aceste fenomene nu pot fi explicate numai prin ele, chiar dacă dependența lor de el a fost indubitabilă pentru noi Aceasta este o regulă de logică evidentă, care, de altfel, stă la baza metodei reziduurilor Formarea chimică a apei presupune prezența hidrogenului, dar totuși apa nu va apărea acolo unde este prezent un singur hidrogen: alături trebuie dat un alt principiu

chimic, oxigenul, iar apa se obține numai prin combinare, într-o anumită proporţie , de hidrogen cu oxigen Sau când arunc o piatră, va descrie o curbă și va cădea; această mişcare de-a lungul curbei se va datora acţiunii gravitaţiei Dar ar fi foarte nerezonabil să concluzionez din aceasta că zborul pietrei este cauzat și produs numai de gravitație, deoarece depinde nu mai puțin evident de forța valului mâinii mele, adică, de la viteza inițială pe care am dat-o pietrei, din direcția dată acesteia etc S-ar putea da multe exemple de acest fel Și în toate acestea este cuprinsă aceeași învățătură: străduința pentru unitatea principiului explicativ al fenomenelor este foarte respectabilă; dar i se opune în mod constant în natură Faptul multiplicării cauzelor Iar când, de dragul unei căutări preconcepute a unității, uităm diversitatea vie a motoarelor realității, nu explicăm lucrurile, ci doar le distorsionăm Monismul este un principiu foarte fructuos în care poate fi realizat fără exagerare și constrângere Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE se află deasupra Faptelor, dar dacă de dragul ei trebuie să închidem ochii la trăsăturile esențiale ale fenomenelor studiate, se dovedește a fi doar o prejudecată, uneori foarte dăunătoare Mi se pare că în psihologie, în starea actuală a cunoștințelor, dorința de a stabili, cu orice preț, monismul, ca principiu explicativ și călăuzitor, este și un fel de prejudecată populară, care are laturile ei rele În activitățile noastre moniste, suntem un pic ca un chimist încăpățânat care cu siguranță ar dori să producă apă numai din hidrogen Este greu de subliniat un fapt mai indiscutabil decât dependența strânsă a proceselor mentale de funcțiile corpului Fără îndoială, această legătură este mult mai profundă decât s-a crezut uneori până acum: se referă nu numai la manifestările cele mai joase și elementare ale vieții mentale, ci și pe cele mai înalte; fără exagerare, putem spune că cuprinde întregul spectru al stărilor mentale Dar ce înseamnă această legătură? În ce măsură conținutul mental al conștiinței noastre este determinat de acte pur fiziologice? În ce măsură fluxurile de schimbări psihice și fiziologice sunt continuu paralele? Este doar Sfera psihică care este influențată de Sfera Fizică sau invers - cursul fizic al proceselor din creierul și sistemul nostru nervos se modifică prin influența factorilor pur psihici? Toate acestea sunt întrebări pe care uneori le decidem foarte categoric, dar le decidem fără date suficiente Și acum ne aflăm în fața următorului Fap: oricât de strânsă este legătura dintre procesele mentale și cele fiziologice, chiar dacă presupunem că succesiunea stărilor psihice este în întregime și continuu determinată de dezvoltarea fenomenelor pur fiziologice, la un moment dat vom rămâne lăsați cu o dificultate inextricabilă: a explica cum se deosebește psihicul de tot ceea ce este Fizic Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Folosind comparația anterioară, numai din proprietățile hidrogenului, putem explica ce diferențiază apa de hidrogen Lăsați gândurile noastre să treacă în minte într-o anumită ordine, nu din cauza afinității lor ideale și nu din cauza logicii interne a relațiilor care le leagă, ci pur și simplu pentru că în centrii creierului nostru se dezvoltă diverse procese fizico-chimice unul după altul cu o necesitate fatală Pentru noi, totuși, rămâne întrebarea, de ce tocmai gândurile curg în conștiința noastră cu toată diferența lor decisivă față de orice fel de fenomene fizico-chimice? Lasă senzațiile noastre să apară ca urmare a unor procese foarte complexe în organele perceptive, în nervii conducători, în centrii creierului, de ce, ca urmare a acestor procese, este tocmai senzația care se obține, în toată diferența sa izbitoare cu lor? După cum am putut vedea, nicio transformare a conceptului de

materie nu ne va ajuta să răspundem la aceste întrebări și să punem o punte reală între procesele obiective din organismul corporal și conștiința noastră subiectivă Vor spune că în viața conștiinței noastre procesele fizice sunt pur și simplu traduse în limbajul subiectiv al semnelor și simbolurilor psihice? Dar, până la urmă, ne întrebăm exact de ce există acest limbaj subiectiv și ce putere face posibilă traducerea în el a unui conținut complet diferit de acesta? Dacă Faptele mentale sunt reflectări subiective ale proceselor fiziologice, atunci se presupune că în organismul nostru, pe lângă aceste procese reflectate, există, parcă, un fel de oglindă care le reflectă, care adună într-un singur Focal al conștiinței cele împrăștiate razele emanate din diferite puncte ale creierului nostru Fără așa ceva, existența a ceva subiectiv în noi este de neînțeles și de neconceput în sensul strict al acestor cuvinte Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE Comparația semenului psihic cu oglinda, ca orice comparație, are însă deficiențele sale și conferă problemei psihologice o iluminare unilaterală Conștiința noastră nu este doar o oglindă care reflectă indiferent tot ce se întâmplă în fața ei S-a remarcat de mult timp că spiritul nostru este o oglindă infidelă, reflectând realitatea fizică nu în adevărata ei formă Omogene calitativ, continue în gradații, mișcările inerte ale părților materiale ale organismului nostru sunt descrise în el sub forma unor semne mentale diferite calitativ, separate și izolate unele de altele; iar această diversitate calitativă depinde în mare măsură de faptul că această presupusă oglindă nu este pasivă în raport cu influențele asupra ei: rezistă unor reflecții, se străduiește pentru altele Diferențele dintre ceea ce este plăcut și ceea ce este neplăcut, ceea ce este de dorit și ceea ce este contrar, ceea ce este bine și ceea ce este rău, sunt înrădăcinate în această proprietate a puterii noastre conștiente - de a nu fi indiferenți la influențele externe De aceea, în experiența noastră interioară, avem de-a face nu numai cu asemănarea unei oglinzi, ci și cu ceva mult mai mare Ceea ce este conștient în noi este, în același timp, sursa acțiunii și a luptei pentru acțiune Conștiința noastră însăși este experimentată direct de noi, ca activitate de asimilare a diferitelor date ale experienței într-un singur act de înțelegere sau discernământ Aceste proprietăți ale sferei psihice au pentru noi o certitudine și o evidență directă: se poate încerca să le explice în diverse moduri, dar nu se poate nega prezența lor subiectivă în noi Între timp, ne-am convins că încercările de a explica aceste proprietăți ca doar o aparență aparentă și de a le fundamenta din schemele fizice, oricât de ingenioase ar fi ele, de fiecare dată nu fac decât să dovedească deplina incomensurabilitate a oricăror scheme fizice cu conţinutul real al proceselor mentale Nu înseamnă asta că, alături de o foarte complexă Questions of Philosophy, Vol θ Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Trebuie să recunoaștem ca compoziție fizică în organismul nostru prezența unui agent special, a cărui funcție este, în primul rând, de a traduce modificările fiziologice într-un limbaj subiectiv cu toate trăsăturile sale indicate acum? Că acest limbaj subiectiv, conștiința noastră, există, acesta este cel mai indubitabil fapt dintre toate ѣхъ posibil pentru fiecare dintre noi; și că acest Fapte are o cauză, acest lucru trebuie să fie de asemenea incontestabil pentru oricine crede că nu există lucruri necauzate în lume Pe de altă parte, procesele fizice nu pot fi o astfel de cauză având în vedere incomensurabilitatea lor absolută cu acest Fap: această cauză trebuie să aibă o natură specială în comparație cu obiectele și fenomenele despre care Fizica le cunoaște și care sunt în întregime supuse legilor

sale Un astfel de agent, diferit de corp, deși foarte strâns legat de acesta în manifestările sale, subiacent conștiinței în totalitatea stărilor și acțiunilor sale, îl numim suflet Așadar, trebuie să recunoaștem sufletul, dacă nu vrem să devenim pentru totdeauna ca un chimist care se bate inutil să facă apă numai din hidrogen Esența ipotezei spiritualiste constă în doctrina sufletului ca sursă independentă și purtătoare a fenomenelor subiective trăite de noi Și acum puteți vedea că este ceva mai important decât o simplă ipoteză: după toate indicațiile, este vorba despre adevăr pozitiv; formula finală a raţionamentului nostru anterior poate fi exprimată astfel: fenomenele psihice există, fără îndoială yut, și nimic nu le poate explica, în afară de suflet Dar, deocamdată, să privim spiritismul doar ca pe o ipoteză care explică faptele individuale ale vieții psihice Ce te face să te certe împotriva lui și să te lupți cu el? Este condamnarea viziunilor spiritualiste inspirată de simple prejudecăți sau există motive serioase pentru aceasta? Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE Principalul reproș la adresa ipotezei spiritualiste, mi se pare, se rezumă la faptul că, pe de o parte, duce la neglijarea cercetării psihofizice și, pe de altă parte, la o evaluare exagerată și incorectă a foarte multor faptele experienței noastre interioare Recunoașterea spiritului ca o ființă independentă, substanțială, din acest motiv spiritualiștii încearcă să-l prezinte cât mai liber de influențele corpului; la fel, de dragul acestui lucru, ei atribuie anumitor proprietăți și legi mentale, fără îndoială reale, o valoare absolută nemeritată, uitând de relativitatea lor Aceasta este unitatea conștiinței noastre, identitatea interioară a sinelui nostru, imuabilitatea personalității noastre etc Toate acestea sunt de fapt date în noi, dar în limite limitate și constant fluctuante și distorsionăm adevărata stare a lucrurilor când vedem în aceste fenomene o imagine adecvată a subiectului nostru de fond în sine Dacă un astfel de verdict poate părea just, este doar în raport cu tendințele extreme ale unor spiritualiști individuali, și nu cu sciritualismul în sensul fundamental al acestui punct de vedere Legătura sufletului cu trupul a fost recunoscută în principiu de toți spiritiștii, iar în prezent semnificația ei profundă și atotcuprinzătoare este un Fapt general recunoscut, cu care fiecare ipoteză va trebui să-l socotească în mod egal Dacă fosta psihologie spiritualistă a făcut relativ puțin în domeniul cercetării psihofizice, aceasta se datorează în primul rând faptului că acest domeniu aproape că nu a existat deloc Materialiștii antici au făcut cu greu mai mult în ea Ce este, de exemplu, mai bun decât schemele fiziologice ale lui Hobbes decât cele ale lui Descartes? Dimpotrivă, Descartes a fost părintele neîndoielnic al psihofiziologiei și a fost, de asemenea, fondatorul noului spiritualism în cea mai ascuțită formă dualistă Este nevoie de o dovadă mai bună a compatibilității spiritismului? Biblioteca "Runivers" L LOPATIN cu sarcini psihologice? Un alt exemplu poate fi dat în persoana lui Fechner, unul dintre cei mai importanți fondatori ai psihofizicii moderne și un spiritist înflăcărat în convingerile sale sincere Odată ce interacțiunea și legătura constantă dintre procesele mentale și fizice din noi sunt recunoscute, studiul condițiilor fizice ale vieții psihice capătă inevitabil un interes primordial Adevărat, spiritualiștii fac o evaluare oarecum diferită a legăturii dintre spiritual și corporal decât susținătorii monismului strict: această legătură, în ochii spiritistului, nu este atât de absolută, nu echivalează cu identitatea internă și nu presupune o corespondență completă continuă în conținutul Fapte fizice și mentale

Dar acesta este, poate, cel mai mare avantaj al ipotezei spiritualiste: psihologul spiritualist nu are o asemenea nevoie de căutarea infructuoasă a schemelor Fiziologice exhaustive pentru toate evenimentele psihice, care nu părăsește niciodată psihologii moniști; pentru el dispar multe probleme de prisos, pozitia lui este in general mai libera, iar acest lucru este foarte important intr-un domeniu in care s-au facut succese private indubitabile, dar in care, oricum, s-a investigat foarte putin În ceea ce privește reproșul de denaturare a Faptelor referitoare la unitatea conștiinței și la imuabilitatea personalității, acesta este complet eliminat și printr-o recunoaștere serioasă a legăturii dintre spirit și corp, de la care spiritualismul consecvent trebuie să plece în toate concluziile sale Dacă se admite această legătură, nu se mai poate presupune că proprietățile spiritului sunt revelate cu aceeași perfecțiune, amploare și claritate în toate momentele vieții umane Atunci fiecare fenomen spiritual este un produs al interacțiunii forței psihice și a mediului în care își dezvoltă stările Pentru a fi mai precis, fiecare Fapt psihic este o schimbare internă a minții Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE shi, exprimând atitudinea pe care o experimentează față de procesele corpului Este prea clar că, odată cu schimbări radicale în aceste procese, și viața noastră spirituală trebuie să se schimbe profund În măsura în care Faptele experienței ne permit să judecăm, nu numai percepția senzațiilor se datorează unor procese fiziologice speciale în organele noastre senzoriale, fără de care senzațiile nu ar fi apărut deloc, ci reproducerea noastră conștientă a senzațiilor sub formă de amintiri presupune o reproducere organică în centrii creierului nostru a iritațiilor trăite de aceștia: o reproducere clară minanie , din punct de vedere psihofiziologic, există o percepție repetată, deși de obicei într-o formă mai puțin distinctă Să fim de acord cu aceasta și vom înțelege cum manifestările unității interioare și identității sufletului trebuie să se schimbe brusc odată cu schimbările organice ale aparatului nostru cerebral Nu există conștiință fără unitate și identitate - nimic nu poate fi conștient de noi fără a fi sintetizat în conținutul său succesiv și simultan și conectat cu orice altceva/ceea ce suntem conștienți în acest moment - asta depinde de natura subiectului nostru conștient*) ; dar nu depinde doar de activitatea sa unificatoare cât de larg poate capta câmpul, ci și de materialele care îi sunt date - Să presupunem că creierul nostru este atât de distrus încât și-a pierdut complet capacitatea de a reproduce impresiile experimentate - noi nu vom avea amintiri, toate ideile noastre vor fi distorsionate, vom pierde o conștiință clară a personalității noastre, ca purtători ai unui anumit caracter și a unui anumit destin Dar totuși, dacă în același timp suntem conștienți de măcar ceva, în acel câmp îngust de conștiință care ne rămâne, unitatea și identitatea vor fi aceleași semne indispensabile ale activității noastre conștiente, ca și în viața normală Dacă trăim o senzație, o va face *) Vezi "Conceptul de suflet după datele experienței interioare", "Vopr Phil şi lsih ", , carte , p - Biblioteca "Runivers" ie l Lopatin! copil al unei singure senzații, deși va consta dintr-o serie de momente succesive de conștientizare *) Dacă un gând strălucește prin noi, chiar și cel mai absurd, va fi unul singur, unde va exista un subiect și un predicat și în fiecare dintre ele, probabil, va exista o anumită complexitate a relațiilor cu alte idei, deși ar fii cel mai întunecat și cel mai ciudat Conștiința noastră poate avea un conținut plictisitor sau clar, extins sau foarte sărac, în concordanță cu realitatea sau puternic contradictoriu cu aceasta - proprietățile sale de bază, ca act

mental, vor rămâne în continuare cu ea Subiectul nostru conștient, în acest sens, poate fi comparat cu ochiul: ochiul vede destul de diferit în întuneric sau în lumină, dar în ambele cazuri arată și rămâne un ochi Suntem conștienți de noi înșine așa cum suntem: nu ne percepem spiritul, în independența lui absolută față de corp, din simplul motiv că nu are deloc o asemenea independență Totuși, se va obiecta, tocmai elucidarea legăturii dintre suflet și corp constituie poate cea mai dificilă problemă a filosofiei Întreaga istorie a școlii carteziene prezintă o serie de dovezi elocvente cu privire la măsura în care aceasta este insolubilă Sufletul și corpul sunt entități opuse în toate proprietățile lor - nicio punte nu poate fi aruncată între ele - cum pot ele forma o singură ființă și se contopesc într-o singură viață? La aceasta trebuie în primul rând să răspundem că avem aici nu o problemă psihologică, ci una metafizică Pentru psihologie, ca știință experimentală, interacțiunea dintre viața mentală și cea corporală nu este un fapt mai misterios decât orice altă interacțiune din natură Fiecare cercetare experimentală pleacă de la recunoașterea diferitelor conexiuni și interacțiuni, care sunt date în lucruri, dar despre esența interioară a cărora nu o are *) Tai, p - Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE habar n-are Ce poate fi mai banal decât fenomenele de impact, dar cine are o idee clară despre acel proces intern care permite corpurilor să acționeze unul asupra celuilalt atunci când intră în contact? Vorbim despre puterea sau proprietatea impenetrabilității, dar nu generalizăm în această proprietate doar Faptul gol? Ce este prezent în corpuri care nu le permite să lase ceva străin? Știm că mișcarea se transmite constant de la un corp la altul; dar ce înseamnă că aici trece din trup în trup, și într-adevăr trece ceva? La toate aceste întrebări, experiența este complet tăcută Prin urmare, interacțiunea dintre suflet și trup nu este în niciun caz mai misterioasă decât interacțiunea corpurilor între ele - ele sunt de neînțeles exact în același mod pentru o viziune empirică a lucrurilor În ele avem datele inițiale ale experienței, și nu ceea ce ar putea fi supus explicației ei Nu există microscop prin care să se poată observa prin ce mecanism produce senzație mișcarea centrului nervos; dar la urma urmei, nu există nimeni care să ne arate în ce moduri curge mișcarea de la un corp la altul Este deosebit de ciudat să auzim reproșuri ale incomprehensibilității interacțiunii sufletului și trupului împotriva doctrinei spiritualiste din partea acelor psihologi cărora nu le este deloc greu să-și asume acea mișcare fizică, în virtutea proprietăților și legilor sale , se transformă în acte mentale După cum am văzut deja, tot ceea ce știm despre materie din mecanică, fizică și chimie exclude absolut posibilitatea unei astfel de transformări: stările noastre subiective nu sunt supuse cunoașterii acestor științe, deoarece în toate calitățile lor depășesc limitele conţinutul acelor concepte cu care circulă aceste ştiinţe Așadar, în învățătura acestor oponenți ai spiritualismului există o contradicție logică evidentă: rezultă că din date mecanice, prin intermediul modificărilor mecanice, un nemecanic Biblioteca "Runivers" L LOPATIN rezultă, în același mod ca din procesele fizice - nefizice și din chimie - nechimice, deși mecanice, și procesele fizice și chimice în același timp își păstrează complet natura Între timp, ipoteza spiritualistă are deja enormul avantaj că nu presupune nicio absurditate Purtătorului fenomenelor psihice i se atribuie o natură imaterială deosebită; este clar că acțiunea sa asupra unui organism sau asupra unui organism asupra acestuia nu poate fi exprimată în legile fizicii sau chimiei: la urma urmei, aceste legi reglementează relațiile

corpurilor între ele, dar cu greu pot avea nici cea mai mică pretenție de a determina legătura dintre corporal și necorporal În ceea ce priveşte latura metafizică a problemei, în acest sens poziţia ipotezei spiritualiste nu este atât de fatală pe cât ar părea la început În acest caz, este imposibil să nu remarcăm următorul Fap instructiv: monismul în sensul modern al acestui concept este un fenomen relativ târziu în dezvoltarea psihologiei Înainte de aceasta, în aproape toate școlile (chiar și în rândul materialiștilor) în teoriile psihologice, a dominat viziunea dualistă, adică sufletul se distingea de trup ca principiu special Cu toate acestea, doar adepții lui Descartes au fost primii care au recunoscut dificultatea extraordinară de a înțelege legătura dintre suflet și corp De ce depindea? Mi se pare că pentru orice critic imparțial ar trebui să fie evident că acest lucru s-a datorat concepțiilor speciale ale lui Descartes despre spirit și materie Când spiritul a fost definit ca gândire pură fără spațiu, iar corpul ca extensie pură, a fost cu adevărat imposibil să se stabilească vreo legătură imaginabilă între ele pe baza clară că aceste două concepte reprezintă o negație logică reciprocă Dar aceasta mai arată că dificultatea cartuşenilor era specific cartuşian Și dacă privim lumea altfel și, în principal, SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE despre natura materiei, atunci problema care i-a asuprit pe cartezieni va căpăta o cu totul altă privire Cu această ocazie este imposibil să nu subliniem o oarecare ambivalență ciudată în atitudinea psihologilor moderni față de problema materiei în general și a organismului nostru în special Când vine vorba de originea ideilor noastre despre realitatea materială și despre propriul nostru corp, de obicei nu găsesc cuvinte pentru a sublinia suficient caracterul lor derivat și condiționat Aceste noțiuni sunt în mod persistent descrise ca un produs îndepărtat al unui joc foarte complex, capricios și complet subiectiv al asociațiilor noastre Mulți nu se opresc la asta, mai ales dacă au experimentat influența filozofiei lui Kant: ei proclamă întreaga lume materială, și, prin urmare, corpul și creierul nostru, ca o fantomă subiectivă a conștiinței noastre, un produs involuntar al psihicului nostru Dar de îndată ce se pune problema originii psihicului și a conștiinței în sine, ei uită imediat de scepticismul lor, iar creierul, cu procesele și energiile sale fizice, se transformă imediat în singura și atotputernitoare sursă a întregii compoziții a noastră viata mentala Din idealismul subiectiv ^' gol ei trec cu o inimă ușoară la presupunerile materialismului simplu și puțin le pasă ca astfel de puncte de vedere ostile să nu trăiască împreună în aceeași minte Ar fi de prisos să demonstrăm cât de anormală este o asemenea atitudine față de problema corpului nostru Este puțin probabil ca metafizicienii sau psihologii să reușească vreodată să reducă organismul nostru fizic la nimic, pentru aceasta el își dezvăluie prea convingător și viu realitatea în fiecare moment al existenței noastre Dar, pe de altă parte, nu avem motive reale pentru a măsura esența lucrurilor materiale exclusiv prin generalizări ale fizicii Dacă întrebarea este despre natura metafizică a materiei, presupunerea că aceasta este l l o p a t i și b substanţa absolut şi în sine exterioară, pe care se construieşte întreaga viziune carteziană asupra lumii, trebuie considerată cea mai puţin probabilă dintre toate Considerații foarte convingătoare fac să credem *) că materia, ca orice altă realitate, are o existență internă sau subiectivă și că această latură internă a ființei sale stă la baza manifestărilor și proprietăților sale externe Am vorbit deja parțial despre asta în legătură cu ipoteza animației universale Să presupunem,

de exemplu, împreună cu Giordano Bruno și Leibniz, că materia este compusă din centre spirituale interne, monade, și că sufletul nostru este și o monada, doar mai dezvoltată și mai bogată în viața interioară în comparație cu monadele materialului lume Atunci problema interacțiunii dintre suflet și corp își va pierde o parte considerabilă din dificultate: atunci se va dovedi că sufletul acționează asupra elementelor organismului său în același mod în care monadele acționează unele asupra altora în general Cele două probleme se vor reduce astfel la una - despre existența unei interacțiuni între lucruri în general Desigur, și aceasta este o întrebare foarte complexă, care privește cele mai profunde rădăcini ale ființei; Totuși, nu se poate decât să fie de acord că din punct de vedere metafizic este mai ușor să ne gândim la interacțiunea ființelor decât să ne imaginăm realitatea, formată din elemente care în niciun caz nu acționează unele asupra altora Lumea este înțeleasă doar din unghiul unității interne și coerente diverse forme şi manifestări ale vieţii sale Dar din nou repet că această problemă este pur metafizică, care nu are nicio legătură directă cu psihologia Dar - probabil, ei ne vor obiecta - la urma urmei, sufletul însuși este un concept metafizic - cum putem vorbi despre el fără a umple psihologia cu ghicirea metafizică? Întreaga problemă cu ipoteza spiritualistă constă tocmai în faptul că ea introduce metafizica în studiul vieții psihice Sufletul nu este un obiect al experienței; disponibil pentru experiența directă *) Mier "Poziția, sarcinile filozofiei", partea a II-a pp - Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE numai fenomene şi stări ale sufletului, şi nu sufletul însuşi Sufletul este o entitate transcendentă despre care nu ne putem forma nicio idee vie În cel mai bun caz, aceasta este doar o presupunere, poate necesară pentru a explica procesele mentale, dar care nu va fi niciodată justificată prin date Factuale directe Convingerea mea profundă este că o astfel de evaluare a conceptului de suflet conține principala minciună a psihologiei moderne și, într-adevăr, a întregii filosofii moderne în general, care este extrem de bogată în consecințe foarte triste Ultimele mele articole* au fost dedicate unei dovezi detaliate a acestei idei și cred că acum mă pot referi la ele Apariția și starea nu sunt decât abstracții artificiale ale rațiunii noastre, a ipostaza pe care și a le atribui existență independentă este o mare eroare logică Nu există fenomene în afara și în afară de ceea ce este și ceea ce sunt ele în ele și nu există stări în afara lucrurilor și ființelor care le experimentează și, prin urmare, sunt în mod necesar prezente în ele Înfățișarea pură, absolută, starea absolută care nu aparține nimănui, este un contradicho in adjecto cu care aproape că nu poate fi comparat niciun alt abuz de invenție metafizică A afirma că această absurditate logică întruchipată este singurul obiect al experienței noastre înseamnă a rosti o calomnie grandioasă împotriva experienței umane! Dacă am percepe natura exterioară așa cum este ea conform conceptelor fizicii, atunci am percepe direct materia și mișcările ei și nu am avea nimic de perceput altfel; dacă experimentăm în interior starea spiritului nostru, prin aceasta o percepem în sine, deoarece spiritul, evident, trebuie să fie prezent în stările sale *) "Fenomene și esență în viața conștiinței", și "Conceptul de suflet după datele experienței interioare", "Vopr Phil and Psych ", cartea , și cartea , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN niyah exact în același mod în care substanța este prezentă în mișcările sale A presupune că sufletul locuiește undeva în afara propriei sale vieți este un gând atât de ciudat încât nu se poate decât să se minuneze de puternicele drepturi de cetățenie pe care le-a

dobândit în filosofie Sufletul nostru este un simplu vis metafizic, este un obiect complet real al experienței noastre interioare, chiar și singurul său obiect, pentru că totul este perceput de noi ca modificări ale sale În ultimul meu articol, am putea obține o confirmare cuprinzătoare a acestei concluzii fundamentale Nu suntem niciodată conștienți și nu putem fi conștienți de unele fenomene; constanta şi singurul obiect al experienţei noastre interioare se dovedeşte întotdeauna a fi identitatea esenţială - identitatea forţei noastre conştiente în diferitele expresii ale activităţii sale*) Manifestările conștiinței trec continuu Ceea ce simțeam acum a trecut deja și a fost înlocuit cu altul, iar acesta poate fi asemănător cu cel dintâi, dar nu este același lucru cu el Ceea ce a trecut nu mai există; aceasta se aplică în egală măsură senzațiilor anterioare și gândurilor anterioare, sentimentelor trăite și acțiunilor voinței încheiate S-ar părea că, cu toate stările noastre mentale, ar trebui să fim odată pentru totdeauna închiși în cadrul îngust al momentului prezent, legați de acea tetra evazivă, care părea atât de greu de definit chiar și lui Aristotel: la urma urmei, ce poate fi mai simplu decât adevărul că tot ceea ce trăim este trăit în prezent, și nu în viitor și trecut? Și totuși, în ciuda acestui fapt, experiența noastră interioară dezvăluie trăsături destul de diferite Conștiința noastră este inaccesibilă momentului prezent în sensul strict al cuvântului, în despărțirea lui de trecut și viitor - tot ceea ce este conștient de noi, fără greș, durează și numai în acest fel suntem conștienți de el**) În fiecare nesemnificativ *) "Conceptul de suflet după datele experienței interioare", p **) Ibid , p - Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE Într-un act psihic, conștiința noastră se află într-o relație reală nu numai cu prezentul, ci și cu trecutul și așteaptă viitorul Senzația senzorială cea mai elementară trebuie să dureze cel puțin cel mai scurt timp posibil, astfel încât conștiința să o poată asimila ca o singură senzație Dar, la urma urmei, atunci când conștiința unește momentele succesive ale dezvoltării senzației într-un singur întreg, ele vor curge deja: înseamnă asta că în acest caz, conținutul imediat al conștiinței este actul de unificare pe care îl realizăm, și nu acelea? momente în care este regizat, care au trecut deja și care; a servit doar ca material pentru el? Și nu există nicio îndoială că singurul nostru subiect conștient trebuie să fie prezent în acest act unificator, altfel acest act însuși s-ar destrama în momente succesive, dispărând unul după altul și nu ar uni nimic * **)) Cu alte cuvinte, suntem direct conștienți de identitatea noastră în schimbarea actelor și stărilor noastre și doar prin aceasta le percepem consistența și coerența internă și le putem uni pentru noi înșine într-o singură imagine întreagă Iar ceea ce se spune aici despre senzații se aplică și tuturor celorlalte fenomene și procese ale vieții mentale: fiecare dintre ele reprezintă o sinteză a momentelor succesive și numai printr-o astfel de sinteză devine proprietatea conștiinței Și cu cât sufletul se dezvoltă mai sus, cu atât mai larg capătă înțelegerea activității sale de sinteză În fluxul schimbărilor psihice există ceva care se ridică deasupra lui, ceva ce ar trebui să fie numit supratemporal, iar noi toți suntem conștienți, fiind doar conștienți de el, raportând totul la el și măsurând totul prin el Acest supratemporal din noi suntem noi înșine, sinele nostru permanent În articolul despre care vorbesc acum, ne-am putea convinge deja de strânsa afinitate a conceptelor de supratemporalitate cu conceptul de substanțialitate *) ireal *) Ibid , p - **) Ibid , p - Biblioteca Runiverse L LOPATIN procesul este de neconceput, dacă nu se presupune ceva ce rămâne în el,

care rămâne în schimbarea momentelor de timp, stabilind o legătură internă între verigile procesului Numim această substanță sau substrat permanent în care are loc procesul Astfel, nu ne putem gândi la lumea fizică fără substanță, care, cu toate schimbările și mișcările, rămâne una și aceeași, care și acum este exact aceeași cu ea a fost de miliarde de secole înapoi În egală măsură, lumea psihică este de neconceput fără o forță conștientă substanțială, care se dezvăluie continuu în ea Și este într-adevăr dat în "experiența noastră interioară" și este direct perceput și recunoscut de noi în toate curbele sale Cea mai bună dovadă este în faptul că suntem conștienți de timp și convinși de realitatea trecutului* **)): dacă conținutul experienței actuale ar fi, de fapt, compus din fenomene pure, trecutul și viitorul ar fi cuvinte de neînțeles pentru noi Fiecare fenomen aparține în întregime prezentului, dar absolut nu există, când a trecut deja sau nu a venit încă Prin urmare, fenomenele, prin ele însele, pot oferi la fel de puțin conținut pentru ideea de timp real, la fel cum spațiul nu poate fi format prin aplicarea unor puncte neextinse unul altuia Între timp, suntem cu toții conștienți de timp: acesta poate fi numit, pe bună dreptate, împreună cu Kant, Forma originală a experienței noastre Aceasta înseamnă că în viața conștiinței noastre percepem direct forța substanțială care se realizează în ea "Eul nostru sau sufletul nostru este direct revelat experienței interioare ca o substanță unică, permanentă, activă, care este conștientă de sine în aceste calități" *) În opinia mea, aceasta ar trebui să fie o evaluare fără prejudecăți a datelor evidente ale existenței psihice Prin urmare, repet încă o dată: ipoteticul spiritualist *) Ibid , p - **) Ibid , p Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE "căci, în ceea ce privește subiectul principal al afirmațiilor ei, mai mult decât o ipoteză - nu presupune nimic - ea cere doar să nu se facă ipoteze despre imaginarul și falsitatea dovezilor directe ale conștiinței noastre de sine IV Să încercăm să luăm acest punct de vedere și multe dintre problemele asupra cărora se luptă în zadar viziunea monistă a vieții spirituale își vor pierde semnificația fatală și acele părți slabe ale explicațiilor psihologice, despre care am vorbit la începutul articolului şi care sunt inseparabile de înţelegerea monistă, vor dispărea de la sine În primul rând, nu va mai fi nevoie să căutăm peste tot elementele inconștiente ale stărilor conștiente și să ne asumăm, dincolo de limitele conștiinței, existența unui fel de unități omogene, din care, parcă, întreaga diversitate calitativă a subiectivului nostru s-a format viața, ca simplu agregat al lor Ipoteza spiritualistă poate recunoaște cu siguranță individualitatea insolubilă și ireductibilitatea una la alta a actelor psihice individuale Pentru ea, inconștientul se transformă din principiul explicației într-o problemă de investigare Psihologul nu se poate îndoi că există un număr infinit de niveluri de conștiință ale stărilor pe care le trăim, că în viața mentală există într-adevăr niște date complet inconștiente, că, în sfârșit, în fenomenele conștiente, de fapt, este adesea necesar să presupunem inconștientul condițiile pentru care au apărut Veneția Dar trebuie să încercăm să explicăm aceste Fapte din ceea ce ne este cunoscut direct și din ipotezele auxiliare necesare, și nu în ele, dimpotrivă, să căutăm explicații pentru ceea ce este mult mai cunoscut În același mod, nu va trebui să negăm autenticitatea activității noastre de dragul presupusei sale origini din inerția fizică Activitatea de sine a spiritelor noastre Biblioteca "Runivers" ' L LOPATIN ființa lui este o axiomă a spiritismului și nu poate vedea altfel, odată ce a înțeles natura substanțială a sufletului Prin

urmare, acțiunile, eforturile și aspirațiile noastre nu trebuie să fie înfățișate lui ca auto-înșelare și iluzie Pentru el, cealaltă parte a experienței noastre interioare este mai mult o dificultate: limitarea activității noastre de sine, gama îngustă prestabilită a abilităților noastre, multitudinea uriașă de stări involuntare din existența noastră mentală Spiritualistul trebuie să explice cu precizie aceste Fapte și, desigur, va începe să caute o astfel de explicație în primul rând în datele și ipotezele referitoare la relația și legătura dintre sferele psihice și fizice Un avantaj nu mai puțin important al ipotezei spiritualiste este împrejurarea că pentru aceasta acea varietate pestriță și contingența incoerentă a Faptelor finale, chiar inexplicabile, dispar din viața mentală pe care psihologia monismului fiziologic o propune inevitabil Aceste Fapte, în mare măsură, se dovedesc a fi deja derivate din conceptul cel mai general al sufletului, ca consecințe logice Într-adevăr, să admitem, conform presupozițiilor de bază ale viziunii spiritualiste asupra lumii, că există un suflet ca forță permanentă, unificată în interior, activă, conștientă de sine, care, din motive necunoscute nouă, este legată de trup și se străduiește să se realizeze în ea, ca în propriul său organ, și prin ea în lumea înconjurătoare, în conformitate cu interesele și scopurile care se dezvoltă în ea Deja în lumina acestei definiții foarte generale, care formulează doar ceea ce știm direct despre noi înșine, Faptele izolate și misterioase indicate în primul capitol al acestui articol sunt profund legate și chiar se implică direct unele pe altele Într-adevăr, dacă sufletul este conectat cu corpul și este conștient de sine, atunci schimbările din organismul corporal trebuie să se reflecte în bunăstarea lui și, prin urmare, trebuie Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE să încercăm ceva asemănător cu ceea ce numim senzații în noi înșine / Dacă ființa noastră sufletească este una și rămâne ea însăși cu toate schimbările pe care le experimentează, diferitele sale stări, interconectate prin continuitatea șederii sale, trebuie să fie pentru percepția sa de sine corelate unul cu altul diferiți, ca elemente ale unei singure experiențe; cu alte cuvinte, din unitatea substanțială a subiectului nostru conștient decurge dominația universală a legii relativității asupra tuturor fenomenelor fizice De asemenea, am văzut recent cât de strâns legată de natura supertemporală a eului nostru este capacitatea noastră de a fi conștienți de timp și convingerea noastră în realitatea evenimentelor trecute: forța substanțială care acționează în noi rezidă în fiecare dintre stările sale, ca și în unele stări pozitive determinarea internă a dezvoltării sale și trecerea la una nouă prin definiție, nu încetează să fie percepută, experimentată și modificată prin antecedent; pe de altă parte, noua definiție interioară a ființei sale dobândite de ea nu constituie nimic definitiv pentru ea, dar, datorită activității sale inerente, ea se străduiește constant la manifestări, din ce în ce mai noi Să presupunem doar că această forță se recunoaște așa cum este: atunci ea va conține și percepții ale timpului, ca distincție între ceea ce a fost experimentat și ceea ce este experimentat acum și ca așteptare a viitorului și memorie, adică , conștiința realității stărilor trecute în ordinea în care le-am trăit*) La rândul lor, aceste proprietăți ale spiritului nostru pot fi văzute ca rădăcina psihică a legii de asociere prin contiguitate, la fel cum legea generală a relativității poate fi văzută ca solul pe care cresc alte legi de asociere a ideilor Raționând astfel, am putea, pornind de la definiția sufletului pe care am luat-o, să justificăm unele *) Ibid , p Questions of Philosophy, vol Biblioteca "Runivers" • L LOPATIN

alte trăsături ale existenței psihice, care sunt de obicei recunoscute ca Fapte, mai departe inexplicabile Astfel, dacă sufletul este o ființă activă și se străduiește în mod constant să se realizeze pe sine, de aici rezultă inevitabil caracterul teleologic al vieții noastre spirituale: existența noastră mentală este îndreptată în interior de aspirațiile și evaluările noastre; ego-ul nostru, în toate etapele dezvoltării sale, face în mod constant o alegere între ceea ce este potrivit pentru el și ceea ce îi este ostil Cea mai elementară și imediată formă a unei astfel de alegeri constă în tonul senzațiilor noastre Sufletul, în virtutea legăturii sale cu trupul, nu îl tratează indiferent și indiferent, ci ca un organ propriu, în conformitate cu adecvarea lui în această calitate Datorită imediatei și originalității acestei conexiuni, sufletul își face destul de direct evaluarea schimbărilor corporale: posedă, parcă, un fel de clarviziune în raport cu stările corpului său sau, cel puțin, cu neuro-ul său aparatul cerebral, deși destul de limitat Prin urmare, în general, tonalitatea senzațiilor are o bază utilitară: ceea ce la un moment dat este favorabil pentru viața unui organism sau pentru activitatea normală a părților sale este o sursă de lucruri plăcute, dimpotrivă, ceea ce la un moment dat moment distruge funcțiile normale ale corpului sau interferează cu ele, este perceput subiectiv, ca suferința fizică În general, trebuie spus că legea autoconservării, atât de importantă în psihologia empirică, decurge cu necesitate analitică din definiția de esență mentală pe care am dat-o și, în același timp, primește un cadru mai larg La urma urmei, din moment ce spiritul nostru se străduiește neobosit pentru realizarea cât mai deplină posibilă a naturii sale active și se luptă cu imaginația trecând prin obstacole, astfel voința este dată ca principal factor al vieții mentale în infinitatea concretă a Formelor ei; pe de altă parte, aceasta dă un dictat Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE atitudinea internă față de fenomenele realității care ne înconjoară, spălată de aspirațiile noastre, reacție negativă sau pozitivă la acestea, care se întruchipează în emoțiile noastre în toată varietatea lor nelimitată În fine, având în vedere definiția sufletului pe care am dat-o, poate că se va da o oarecare lumină faptului misterios observat în legătura reciprocă dintre schimbările psihice și cele fizice În societatea noastră, a fost discutată în mod repetat o caracteristică particulară a legii lui Weber cu privire la dependența unei schimbări a senzațiilor de mărimea stimulilor fizici S-a subliniat că această lege are un caracter discontinuu; că, în timp ce stimulul crește continuu, variind în orice grad posibil, senzația se schimbă în salturi, astfel încât stimulul trebuie să se ridice la o anumită limită înainte de a urma chiar și cea mai mică creștere a senzației Mi se pare că această concluzie are o semnificație și mai largă și se referă nu numai la relația senzațiilor cu stimulii externi, ci ar trebui să se extindă și la legătura dintre fenomenele mentale în general și procesele cerebrale În acest caz, ea poate fi formulată astfel: nu toate modificările din părțile creierului cu care este conectată viața mentală se reflectă în sfera mentală, ci doar cele care au atins o anumită intensitate Dacă ar fi altfel, noi, după toate probabilitățile, am avea o cunoaștere directă foarte clară a structurii cortexului nostru cerebral și a rolului elementelor sale individuale, așa cum cunoaștem mai bine acele părți ale organismului nostru corporal, din care obținem mai multe senzații separate În orice caz, în fiecare moment al vieții noastre, am avea un câmp de conștiință incomparabil mai mare decât avem de fapt: Compoziția fizică a creierului este extrem de complexă, iar în el au

loc în fiecare moment procese infinit de complexe Pe baza unor considerații similare, se poate afirma în general Biblioteca "Runivers" L LOPATIN să ne așteptăm ca conștiința noastră să nu reflecte pe deplin schimbările oricărui substrat fizic, indiferent de ceea ce ne presupunem ca purtător al acestuia Există o relație certă între viața mentală și procesele fizice, dar această relație nu este paralelismul lor real Acest Fapte se potrivește foarte prost cu presupunerea unui paralelism complet între psihic și Fizic și este în general dificil de conciliat cu teoria conform căreia viața mentală este doar o traducere a fenomenelor materiale în limbaj subiectiv Dar din punctul de vedere al definiției sufletului dată de noi, pare mult mai de înțeles: oricât de strâns sunt legate între ele trupul și spiritul, ele reprezintă totuși două lucruri diferite și nu există niciun motiv să presupune în mod necesar că toate stările unuia trebuie să fie complet traduse în starea altuia Dimpotrivă, relația dintre spirit și trup, ca agent la organul său, ne face mai degrabă să ne așteptăm la un rezultat diferit: o astfel de legătură trebuie să fie determinată de sensul său practic intern; nu toate procesele organismului corporal sunt la fel de importante pentru forța psihică care acționează în el și, în orice caz, fluctuații infinit de mici ale acestor procese cu greu pot fi importante pentru acesta Prețul schimbărilor corporale pentru spirit, din acest punct de vedere, este determinat de semnificația lor pentru integritatea și activitatea nestingherită a corpului, cu alte cuvinte, relația lor cu interesele de autoconservare a unei ființe vii Dacă presupunem că capacitatea conștiinței simultane a multor impresii din spiritul nostru este în general limitată, atunci susceptibilitatea la detaliile infinit de mici ale proceselor fiziologice din interiorul nostru se va dovedi a fi un exces dăunător, încălcând economia internă a existenței mentale Dimpotrivă, cu cât este mai mare susceptibilitatea la toate modificările semnificative ale organismului corporal și, prin aceasta, în lumea înconjurătoare, cu atât siguranța vieții este mai sigură Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISM KAK IPOTEZA PSIHOLOGICĂ creaturi animate În acest punct, concluziile ipotezei spiritualiste sunt în deplin acord cu generalizarea foarte importantă a biologiei: receptivitatea noastră senzuală crește nu din nevoia teoretică de a pătrunde în însăși esența obiectelor exterioare nouă, ci din cerințele practice ale adaptării la mediu Din considerentele evidențiate până acum, se vede clar că, în ciuda generalității extreme a definiției substanței mentale pe care am stabilit-o, este posibil cu aceasta să se deducă a priori Faptele de bază ale vieții mintale, întrucât ele sunt în general exprimabile în concepte abstracte sau ceva foarte apropiat de aceste fapte Să ni se spună că această deducție a devenit posibilă doar prin faptul că am transferat anterior aceste Fapte de bază sufletului în sine și, sub diferite nume, le-am transformat în proprietățile sale? Dar, în primul rând, chiar dacă acest lucru ar fi adevărat, nu ar fi mai bine să recunoaștem acest caracter de bază și final al Faptelor de bază și finale, în loc să le derivăm dintr-o sursă străină, care cu siguranță nu le poate produce? Marele avantaj al ipotezei spiritualiste trebuie avut în vedere și faptul că aceste Fapte finale încetează să fie împrăștiate în interior și întâmplătoare; proprietățile sufletului indicate în definiția noastră se presupun analitic una pe cealaltă și toate celelalte trăsături ale vieții mentale în deducția noastră sunt direct deduse din; lor Dacă sufletul este o forță substanțială, este inevitabil activ *), - are o unitate interioară, - ea; în general, înainte de a se dezvălui în ceva din afara lui, trebuie să aibă o ființă interioară, pentru sine, care se

exprimă în Faptul neîndoielnic că avem un sentiment de sine și suntem conștienți de noi înșine și de ceea ce se exprimă în noi *) Vezi despre aceasta "Probleme pozitive ale filosofiei", Partea a II-a, pp - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ieși La aceste semne substanțiale ale spiritului, implicându-se unele pe altele, în definiția noastră, se adaugă doar o indicație a legăturii sale cu corpul Inevitabilitatea absolută a unei astfel de conexiuni este greu de dezvăluit cu dovezi analitice Dar ce alt sistem de psihologie a fundamentat cu adevărat această inevitabilitate? În al doilea rând, acuzația luată în considerare nu poate fi considerată deloc corectă: dacă este adevărat că substanța vieții mentale este direct dezvăluită autoobservării noastre, atunci semnele ei imediat evidente nu îi sunt transferate artificial de undeva din afară Pe de altă parte, definiția noastră a sufletului este atât de generală încât, chiar dacă avertizează asupra Faptelor particulare ale experienței noastre interioare, cel puțin nu constituie o simplă repovestire a lor De exemplu, dacă unitatea substanțială și activitatea subiectului nostru conștient reprezintă condițiile psihice ale memoriei și conștiinței timpului, nu rezultă deloc că conștiința timpului și a memoriei sunt pur și simplu unitatea și activitatea noastră În același mod, din natura activă a spiritului și legătura lui cu corpul, se explică existența în noi a plăcerilor și durerilor, a diferitelor emoții, influența elegătoare a voinței asupra acțiunilor noastre interne și externe; dar totusi acest lucru nu inseamna ca conceptele de placere, suferinta, emotie, influenta volitiva sunt logic identice cu conceptele de suflet activ si legatura lui cu corpul Relația dintre definiția noastră și conținutul concret al vieții mentale poate fi mai degrabă comparată cu raportul unei legi generale la aplicarea sa particulară Această definiție indică ce ar trebui să fie orice ființă spirituală, indiferent de organizarea învelișului ei material; între timp, manifestările particulare ale vieții interioare ale unor astfel de ființe sunt strâns dependente de această organizare *) Într-adevăr, în comparație *) O atenție deosebită trebuie acordată acestui lucru: deducerea de mai sus se aplică numai fundamentelor și condițiilor pur mentale ale principalelor Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA IPOTEZE PSIHOLOGICE definiția noastră cu legea, va fi o lege care nu permite o expresie matematică exactă Dar, până la urmă, viața mentală este un domeniu de calitate prin excelență Chiar dacă l-am traduce cumva în Formule matematice, cu greu am câștiga mare lucru din asta: Faptele mentale în sine nu sunt supuse unei măsurări exacte, nu sunt compuse din unități separate care ar putea fi numărate Cea mai bună dovadă în acest sens este istoria școlii Herbartian Psihologia Herbartiană conține multe Formule foarte complexe, elegant deduse; dar nici măcar nu ştim dacă ele sunt de fapt aplicate proceselor mentale sau reprezintă ficţiuni perfecte Sarcina mea a fost să arăt cât de nedreaptă este desconsiderarea totală cu care sunt tratate faptele conștiinței noastre Dar în experiența noastră actuală, alături de aceste condiții, există și altele, deja de ordin fiziologic, a căror putere se explică prin legătura strânsă a sufletului cu trupul Dacă nu am avea un singur subiect conștient, noi, așa cum am văzut, nu am avea nici o singură conștiință, dar ceea ce este conținut în această conștiință depinde nu numai de sinele nostru conștient, ci în primul rând de acele impresii pe care le primim prin intermediul nostru organele corpului În același mod, memoria și conștiința timpului sunt posibile numai într-un spirit substanțial și, dimpotrivă, acolo unde este dat un astfel de spirit, trebuie să existe ceva analog cu ele - dar cu toate acestea, memoria noastră conștientă

clară și ideile noastre despre fluxul evenimentele temporale sunt într-o dependență puternică și diversă de funcțiile aparatului nostru cerebral (vezi "Conceptul de suflet după datele experienței interne"*, pp -), etc Prin urmare, acceptarea spiritului ipoteza nu introduce nicio schimbare semnificativă în sarcinile generale ale studiului empiric sau experimental al vieții mentale Cu toate acestea, un psiholog empiric pur trebuie să-l prefere oricăror alte presupuneri, fie și numai prin prisma următoarelor considerații: i) stabilește o relație logic de înțeles între faptele mentale și cele fizice, de altfel, în concordanță cu mărturia experienței directe;) pentru afinitatea și unitatea internă a funcțiilor mentale, indică sursa principală în propria lor natură internă, și nu în coincidența întâmplătoare a elementelor eterogene din sistemul nostru neuro-cerebral;) scutește psihologii de rezolvarea unei sarcini imposibile: găsirea pentru fiecare fenomen mental în mod absolut acoperirea lui și explicarea corelațiilor și schemelor fizice Biblioteca "Runivers " ' L LOPATIN faţă de ipoteza spiritualistă a psihologilor moderni, mi se pare că concluziile la care am ajuns nu distrug semnificaţia ipotezei opuse a fiziologiei monism logic: teoria monistă oferă, deși unilaterală, dar totuși o iluminare foarte particulară a spiritului procese dinamice, care în multe cazuri pot fi utile în sensul metodei În sfârșit, nu poți luați în considerare obiceiurile minții ale cercetătorilor individuali lei, care îi determină involuntar să prefere unele presupuneri altora, nu pentru avantajele lor logice, ci pur și simplu pentru comoditatea subiectivă Asta nu e mai putin adevărul psihologiei nu stă în monism: într-o zi toată lumea își va da seama de asta, iar apoi, în studiul vieții mentale, monopolul explicaţiilor fiziologice va dispărea mereu L Lopatin Biblioteca "Runivers" Influența occidentală în Rusia în secolul al XVII-lea *) ESEU PSIHOLOGIC ISTORIC Atitudinea schismei ruse față de influența occidentală în Rusia în secolul al XVII-lea și constituie conținutul principal al acestui articol**) Schisma este un fapt foarte mare în istoria Bisericii Ruse și a avut propriile sale motive pur ecleziastice, studiate de istoricii bisericești și canoniști Nu ne atingem de această biserică-istoric și canonic părți, dacă numai conținutul principal al Faptului poate fi numit parte Această latură a problemei a fost perfect studiată de un număr de cercetători de specialitate și are o literatură destul de considerabilă Nu este nevoie să ne amintim lucrările semnate de onorabilele nume ale mitropolitului Macarius, Shchapov, Melnikov, domnii Subbotin, Golubinsky, Gibbenet, Kapterev și alții: lucrările lor sunt bine cunoscute Este bine cunoscut faptul că aproximativ jumătate a secolului al XVII-lea reformele au început în Biserica Rusă, ce alarmă a provocat în societatea bisericească rusă corectarea ritului bisericesc și textul cărților liturgice întreprinse de autoritățile bisericești, cum această neliniște a fost complicată de opera Patriarhului Nikon, cum Biserica din Moscova Consiliul a fost convocat și cum s-a încheiat dov, cum Vechii Credincioși au devenit o societate care s-a desprins oficial de Biserica Ortodoxă Rusă Dar dis- *) Vezi cartea "Probleme de filosofie" **) Titlul original al articolului, schimbat din motive editoriale, a fost: Influența occidentală și schisma bisericească Rus' moscovit a făcut două impresii profunde din evenimentele de la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea În primul rând, o parte semnificativă a poporului ortodox rus a fost smuls din Biserica Ortodoxă Rusă și condus prin Unia sub autoritatea Papei În al doilea rând, Rusiei Moscovite însăși, succesorul Bizanțului Ortodox, aproape că a căzut sub aceeași putere

când independența sa politică a fost distrusă sub loviturile poloneze îndreptate de la Roma Din ambele impresii în societatea ortodoxă rusă s-a format curând ideea unei presiuni groaznice, care este concepută și pregătită de Occidentul latin I împotriva Orientului ortodox, până la Moscova, știrile din Germania nu au putut decât să susțină și să sporească această teamă Da, iar eroul protestant al acestui război, regele Gustav-Adolf, i-a subliniat direct țarului Mihai marele pericol că alianța papal-catolică-Habs-Burg-poloneză amenința nu numai protestantismul, ci și credința greacă, și-a numit armata " a înaintat zidul Rus- j al regatului şi a îndemnat guvernul de la Moscova ^ cum era necesar ca vecinii casei în flăcări să ducă apă şi să stingă focul pentru a-şi salva pe ai lor Frica a crescut de afluxul intens la Moscova al aceluiași Occident, deși predominant Luthor, nu papezh, dar totuși eretic În vederea unei furtuni în creștere, rusă • societatea bisericească a devenit alertă, a început să adune puteri și să facă ordine, pregătindu-se pentru luptă și privind cu atenție neajunsurile lor O manifestare acută a acestei aprehensiuni religioase a fost rezoluția Consiliului Bisericii de la Moscova din de a reboteza catolicii, uniații, protestanții și chiar ortodocșii bieloruși care se convertiau la ortodoxie Mai fructuoasă ar putea fi trezirea nevoii de a privi în jur, Biblioteca "Runivers" c Kliucevski observați și corectați-vă deficiențele Această ordine de fenomene poate fi atribuită vestea lui Olearius că la vremea lui, i e pe la mijlocul secolului al XVII-lea, rușii au început să respecte sărbătorile mai strict decât înainte, că patriarhul a interzis deschiderea de magazine, ateliere și băuturi în zilele de sărbătoare, mai ales în timpul orelor de slujbă bisericească Vorbește și despre persecuția muzicii instrumentale ridicată de autoritățile bisericești, căreia i se cântau cântece obscene pe străzi și taverne: patriarhul a interzis acest lucru, ba chiar a ordonat o percheziție din casă în casă la Moscova și să ia instrumentele muzicale găsite , care au fost apoi scoase în cinci vagoane peste râul Moscova și arse Având în vedere dominația ritualurilor bisericești în Rusia antică, s-ar putea crede că În vechea biserică rusă a domnit un protopopiat strict și o reverență deplină Nu a fost așa peste tot și nu întotdeauna Rugăciunea modernă cu obiceiul său de a se concentra concentrat și de a pătrunde contemplativ în sunetele foarte zvelte ale bisericii și iazului, cu tăcerea solemnă a celor viitoare, ar fi stânjenită de multe fenomene destul de obișnuite, care erau permise atunci, sub biserică slujbă: printre rugăciuni se repezi și zgomote, cu farfurii, se târau pe podea și hrăneau pe schilopi, sfinții proști se strâmbau, strigații isterici, bătrânii și bătrânii binecuvântați s-au animat, în biserică au auzit conversație, râsete, suspinele afectate ale sfinților, "părul de creștere și de mers desculț" - accelerarea slujbei ei era trimisă cu glasuri de câte cinci-șase, unii citeam, alții cântau, diaconul vorbea cu ectinitate, a exclamat preotul - toate acestea împreună, în același timp, încât era imposibil să deslușești ceva, mai ales cu felul de a cânta de atunci, întinzând cuvintele până la lipsă de sens, "cu un vuiet incomparabil " Acum au început să le corecteze neajunsuri, cerând sfaturi și îndrumări de la patriarhii răsăriteni, iar în februarie , consiliul episcopilor ruși a decretat cinci în biserici cu decor, fără Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC răzvrătit și unanim și citit cu un glas, în liniște și fără grabă În relațiile dese cu patriarhii răsăriteni privind corectarea ordinelor bisericești interne, s-a reflectat o altă nevoie și mai importantă, care s-a simțit în pregătirea luptei împotriva Occidentului latin - nevoia de a se apropia de Orientul

ortodox real, real Am cinstit cu evlavie și am cunoscut mai bine Orientul ideal, biblic, lumea minunilor și a poveștilor evanghelice, de unde a apărut învățătura apostolilor, Sf părintele și șapte sinoade ecumenice Spuneam despre adevăratul Orient că acolo "credința ortodoxă a fost coruptă de farmecul makhmetian al agarienilor fără Dumnezeu", creștinii răsăriteni erau judecați în principal de acei nou-veniți din Grecia, care uneori sub titlurile autoproclamate de mitropoliți și episcopi, treceau din când în când prin Putivl la Moscova ca să ceară aici pomană și să facă comerț cu sanctuare și scrisori de îngăduință de la păcate Din plimbările sale în locurile sfinte ale Orientului, vechiul pelerin rus a adus mai multe povești minunate și amintiri sacre decât observații ale oamenilor și ordinelor, pe care le-a întâlnit acolo Acum era nevoie și de un Orient ortodox real, disponibil: ei doreau să-l cunoască mai bine și să se apropie de el pentru a găsi acolo mijloace auxiliare și aliați pentru a lupta cu inamicul comun Din ce în ce mai des ierarhi estici au apărut la Moscova cu cereri și sugestii; din ce în ce mai des s-au întors de la Moscova spre Răsărit către ierarhii greci cu cereri de nevoi și nedumeriri bisericești Această apropiere de Orientul Ortodox a fost însoțită de succese semnificative și promițătoare în conștiința de sine religioasă rusă În primul rând, viziunea societății bisericești ruse asupra poziției sale a început să se extindă sau să devină mai clară Dezastrele externe care s-au abătut asupra Rusiei și Bizanțului au izolat Biserica Rusă, slăbind spiritul spiritual Biblioteca "Runivers" c Kliucevski comuniunea ei cu bisericile din Orientul Ortodox Această izolare în societatea bisericească rusă a înăbușit ideea Bisericii universale, înlocuind sub ea ideea Bisericii Ruse ca singura ortodoxă, înlocuind Biserica universală Apoi, autoritatea tradiției creștine universale a început să fie acoperită de autoritatea antichității bisericii locale ruse și a existat pericolul recunoașterii credinței naționale locale ca măsură a adevărului creștin Această neînțelegere periculoasă a fost eliminată prin nevoia trezită de mai mult comunicare vie și bufnițe prietenoase acțiune locală cu alte societăți ortodoxe De la Moscova au cerut, din Răsărit au trimis la Moscova tratate polemice împotriva catolicilor, "biblii grecești împotriva latinilor"; la Moscova, au încercat să obțină greci învățați care să poată traduce cărți din greacă în slavonă "în erezie latină** Pe de altă parte, pentru a veni în întâmpinarea căutării Moscovei pentru lumină în Orient, de acolo au venit sugestii către Moscova însăși să devină o sursă de lumină pentru întregul Orient ortodox Acest Orient înrobit și sărac și-a îndreptat involuntar ochii spre capitala singurului stat ortodox independent, care putea să unească și să dirijeze forțele Ortodoxiei în lupta împotriva oponenților săi și să concentreze în sine mijloacele spirituale și educaționale necesare pentru aceasta, să devină o pepinieră și focar de iluminare spirituală pentru întreaga lume ortodoxă Și astfel, aproximativ de la sfârșitul secolului al XVI-lea, ierarhii răsăriteni din când în când au arătat guvernului de la Moscova cum, în Est, izvorul înțelepciunii amenința să se usuce până la pământ, cum s-a sărăcit iluminarea lor spirituală ; operele patristice tipărite în tipografiile germane și latine sunt stricate de dușmanii Ortodoxiei, iar grecii, turcii, după calomnia germanilor, nu permit să fie tipărite cărți grecești la Tsargrad, pentru că ar fi binefăcător și vesel pentru toti sfintii patriarhi si mitropoliti si prchim christia Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC noi și cum ar fi puși de rușine vrăjmașii credinței noastre dacă țarul suveran ar ordona ca la Moscova să fie înființată o tipografie greacă și o școală greacă, în care un

profesor de greacă să-i învețe pe ruși "filozofia și teologia limbii grecești" și rusă", și ce mare bunăvoință ar fi și folos de ambele părți, când multe cărți grecești vor fi traduse în rusă, iar grecii vor fi eliberați de viclenia ereticilor, neavând nevoie de ediții corupte romane și luthorice, ci folosind cărți ortodoxe din belșug, tipărite direct, autentic și evlavios, ei vor fi suflați din ucenicii școlii care știu să "opună ereticilor și să dea răspunsuri la orice întrebare " Această misiune înaltă trebuia să înspăimânte și să se bucure: să sperie cu dificultatea și pericolul unei sarcini neobișnuite, să ne bucurăm cu gândul că însuși Orientul bizantin, a doua Roma căzută, numește Moscova Răsăritul și, după obiceiul tuturor întârziaților, s-au grăbit, încurcați cu școala greacă, cu știința, au căutat intens profesori greci atât la Constantinopol, cât și la Ierusalim, căutând apoi îndrumați la Leipzig și la Paris În , protosingelul Patriarhului Iosif al Alexandriei a sosit la Moscova: a fost convins să rămână la Moscova pentru a traduce cărți grecești în slavonă și "preda limba și alfabetizarea greacă în curtea profesorului " În a ajuns la Moscova în suită al patriarhului Ierusalimului, rătăcitorul grec Arsenii, necunoscut de el, l-a abordat la Kiev El știa multe limbi, a fost lăsat la Moscova se pare pentru aceleași nevoi ca și mai sus menționat Protosingel Joseph, oamenii de știință de la Kiev Epifeniy Slavinetsky și tovarășii săi în curând a fost chemat la Moscova, de altfel, și "de dragul de a învăța copiii slavo-rus pedeapsa elenă", regii de lângă pat M Rtishchev, îndeplinind cererea de lungă durată a lui Peter Mohyla de a aranja Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI la Moscova, o mănăstire specială, asemănătoare Mănăstirii Frăției din Kiev, unde bătrânii acestei mănăstiri îi învață pe tinerii ruși să citească și să scrie greacă și slavă, a chemat până la de bătrâni învățați din sud la mănăstirea Andreevski construită de el lângă Moscova Astfel, un număr semnificativ de profesori de "înțelepciune liberă" au apărut la Moscova De bunăvoie sau la invitația autoritară a aceluiași Rtishev, care el însuși a început să învețe greacă de la oamenii din Kiev, tinerii din Moscova au mers și ei la știință Pe de altă parte , am predicat cu insistență despre necesitatea și beneficiile spirituale ale științelor școlare în cărțile didactice și educaționale tipărite la Moscova cu binecuvântarea autorităților bisericești, în special în Gramatica slavonă, publicată în În aceste cărți, în prefețe sau Postfațe, se citeau că, pentru ca predarea alfabetizării să servească nu pentru a rușina elevii, ci pentru a le lumina mintea, este necesar în prealabil ca profesorii înșiși să învețe să deosebească între mâncare și natură și să nu scrie unul în locul celuilalt, că înțelepciunea gramaticală a sensului inimii noastre este iluminatoare fără ea Cine chiar crede că știe, nu este nimic de știut" că gramatica este "conducătorul fără pată în toată evlavia, conducătorul viziunii asemănătoare lui Dumnezeu și al teologiei uimitoare și inexpugnabile, de filozofie binecuvântată și cea mai onorabilă, descoperire și iluminare universală", într-un cuvânt, aceasta este "o carte binecuvântată și sfântă" Și aceasta nu este suficient: în prefața la gramatica din scrie că celebrii Părinți ai Bisericii și dascăli de evlavie Vasile cel Mare, Grigore Teologul și mulți alții au studiat cu sârguință nu numai gramatica, ci și retorica, sofisma, filosofia, măsurarea pământului, astronomia, aritmetica și, în general, toată înțelepciunea elenă, de dragul căreia și-au părăsit patria pentru a studia într-o țară străină cu celebri oameni de știință păgâni: Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC?' științe școlare, scriitor necunoscut al prefaței la Gramatica slavonă publicată la Moscova în IÓ Problema, după cum vedem, a mers foarte departe: acea

înțelepciune elenă, trecută de care, ca o mare ispită vătămătoare duhovnicească, ocolindu-se timid și făcându-se cruce, a condus evlaviosul vechi rus al alfabetizarii - aceeași înțelepciune elenă ■ era acum proclamată, dacă nu o sursă, atunci un ajutor necesar înțelepciunii și evlaviei creștine, iar recunoașterea acestei înțelepciuni ca atare ajutor a fost făcută o datorie, ca testament a celebrilor Părinți ai Bisericii și a profesorilor de evlavie - Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și mulți alții Așa au mers lucrurile, dar impresiile nu s-au dezvoltat așa: prima a mers după regulile logicii istorice, iar a doua s-a format după percepțiile mai puțin reglementate ale psihologiei oamenilor Prin urmare, măsurile ierarhiei bisericești ruse, cauzate de creșterea internă a Bisericii Ruse și menite să o protejeze de influența latină, occidentală, o parte semnificativă a societății bisericești ruse, păreau a fi o chestiune de arbitrar personal al individului ierarhi care plănuiau să facă Biserica Rusă latină Să notăm câteva puncte ale acestei neînțelegeri psihologice care par a fi cele mai importante IV În mijlocul impulsurilor și îndoielilor, când privesc timid înainte, când privesc înapoi cu regret, gândul rus, care stătuse pe Cartea coastelor și a Sfinților, s-a apropiat timid de ușile poruncitoare ale învățământului științific școlar, pregătindu-se să intre pe tărâm a unei lumi care i-a fost străină până atunci contemplare, și m-am simțit în "poziția unui înotător care, "într-o navă pentru prima dată, se uită cu regret la țărmul băștinaș pustiu, pe cale să se îmbarce într-un mare invizibilă și nesigură La început, gândirea rusă a decis asupra acestui lucru, cedând nevoilor statului, sub jugul pericolelor naționale externe, fără

înclinație interioară, nesigur de securitatea morală a căii de început: în viața de zi cu zi a unei existențe morale personale, în stocul de mijloace de utilitate sufletească creștină, rusul nu a găsit un loc pentru: aceste noi cunoștințe și concepte A intrat în noua știință, ca un soldat, cu smerenie, dar fără tragere de inimă, știind că regele avea nevoie de asta, dar neștiind dacă îi este plăcut lui Dumnezeu Este demn de remarcat acest moment din istoria vieții noastre spirituale: duce la o singură presupunere Poate că tocmai acest moment a dat o trăsătură specială întregului curs ulterioar al educației noastre, a dat, cum să spun, o oarecare nehotărâre în pașii științifici ai minții rusești, care s-au manifestat în accese de neîncredere în educație Mai târziu întâlnim exemple izbitoare de asceză dezinteresată a minții rusești, dragostea ei dezinteresată pentru iluminare, respectul reverent pentru știință Dar în masa minților obișnuite, obișnuite, chiar și a celor foarte luminate și sănătoase, observarea atentă adesea - cel puțin mai des decât de dorit - dezvăluie o dâră întunecată abia perceptibilă de scepticism științific sau o mică faldă - ca să nu spunem indiferență sau antipatie față de cunoștințele științifice, ci mai degrabă tristețe față de limitările și vanitatea unei minți umane curios Nu este această deznădejde științifică un răspuns întârziat, smuls din sursa ei și oarecum renăscut la o senzație gustativă dintr-o știință gustată fără tragere de inimă, fără o atracție interioară față de ea, fără o sete de cunoaștere, atunci când recrutau și se îmbrăcau la școală? pe măsură ce se recrutau și se îmbrăcau în "regimentele unui sistem străin" de atunci? Unul dintre atacurile acestei deznădejdi mentale sau scepticism științific, dacă nu cel mai vechi dintre ele, îl întâlnim într-un caz care datează din , în vremea valului intensificat de oameni învățați la Moscova Acest episod din istoria educației ruse a fost deja povestit de mai multe ori în literatura noastră; dar el este

plin de asemenea Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC de interes cultural și psihologic, care de altfel nu va fi de prisos să o repetăm Are o strânsă legătură cu tranziția rapidă făcută în publicațiile moscovite de la utilitatea de stat materială a elenului, adică, Știința occidentală, pentru biserica ei mântuitoare de suflet De îndată ce poporul moscovit a gustat din roadele acestei științe, ei încep deja să fie cuprins de o reflecție grea dacă această știință este sigură, dacă va dăuna purității credinței și moravurilor Această meditație trebuia să se intensifice și să se transforme în neliniște atunci când conducătorii societății bisericești înșiși au început să proclame înțelepciunea elenă ca mijloc auxiliar al mântuirii spirituale În cazul anului , toți studenții tinerilor moscoviți vorbesc Cea mai proeminentă persoană de aici este Luchka Golosov, mai târziu grefierul Dumei (secretar de stat) al Ordinului Ambasadorial Lukyan Timofeevici, unul dintre puternicii oponenți conservatori ai cancelarului occidentalizator A L Ordin-Nashchokin Acum el, prin invitație imperioasă, prin invitația lui θ M Rtishcheva, merge la Manastirea Andreevsky la batranii de la Kiev pentru a invata latina Era împotriva acestei științe Kievene, a considerat-o periculoasă pentru credință, deși mai târziu a profitat de ea, transpunând cu versuri bune imnurile bisericești din Săptămâna Mare Modul său de gândire a fost împărtășit de tovarășii săi Stepan Olyabyev, Iv Zasetsky și diaconul Catedralei Buna Vestire Kostka Ivanov Erau foarte îngrijorați de acești oameni de știință de la Kiev cu știința lor dubioasă, care erau favorizați de cei mai influenți oameni de la curte, boierul B I Morozov și F M Rtishchev și, adunându-se într-un cerc intim, au șoptit ce măsuri să ia împotriva pericolului amenințător Ei au contat pe asistența mărturisitorului țarului, protopop al Catedralei Buna Vestire, Stechana VoniFatyev: el și protopopul altei catedrale din Moscova, Iv Neronov - aceștia au fost stâlpii evlaviei și lumina de învățare autohtonă, non-Kiev, în clerul de la Moscova de atunci Rtishchev Gre- * Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI alfabetizare, iar în acea alfabetizare există erezie Olyabyev a spus despre sine: "cum era bătrânul Arsenie grecul la Moscova, el, Stepan, a vrut să învețe latină de la el și cum acel bătrân a fost exilat la Solovki, a încetat să mai studieze și a rupt alfabetul, pentru că rudele lui Da, Luchka Golosov și Zasetsky au început să-l convingă: încetează să mai învețe latina, e rău, dar nu au spus ce lucru rău Catolicismul, potrivit zvonurilor, a acceptat chiar credința basurmană în Turcia, potrivit reamintirii Ierusalimului patriarhul însuși, a fost capabil de orice lenevire rea și a fost exilat la Solovki pentru un test, după care s-a întors la Moscova, după ce a câștigat o încredere deosebită de la Patr Nick ea și, spre surprinderea multora, a devenit grefier și profesor al apoi a înființat școala greco-latină, a rescris și a tradus cărți grecești în rusă: toate acestea fac clar ce impresii s-a format în societatea moscovită atitudinea față de profesorii vizitatori și științele lor Oliabyeva din latină, Luchka-Golosov știa cât de rău era Limba latină, a spus el, este necunoscută, nu există niciun motiv să o cunoaștem și există multe erezii în ea "Spune-ți Protopop (v Voyi'fatyev)", l-a inspirat pe funcționarul Kostka, "ei bine, nu vreau să-l studiez pe Kievsky Cherniov, bătrânii · nu sunt amabili sunt bun în ele; Nu știam și ei nu au o predare bună; acum imi place lui T Rtishchev, fiindu-i frica de el, si de acum inainte nu mai vreau sa studiez in niciun fel, iar "oricine a studiat latina, s-a abatet de la calea cea buna " - Interlocutorii nostri erau preocupati de alti doi tineri oameni, Zerkalnikov și Ozerov, care au învățat și ei la Moscova în limba

latină, doar fără ca ei să se gândească, dar nemulțumiți cu asta, au vrut să meargă să-și termine studiile chiar la Kiev și l-au rugat cu lacrimi pe confesorul lor să-i lase să meargă acolo Dyachek Kostka a implorat asta Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC mărturisitor: nu-i lăsa să plece pentru Dumnezeu, Dumnezeu o va căuta pe sufletul tău Dar tot același t Rtișciov le-a procurat o scrisoare de trecere și, totuși, au plecat să studieze limba latină cu bătrânii din Kiev: "Și amintiți-vă că protopopului", a continuat Luchka pentru a-l inspira pe Kostka, "cum să îi împiedicați să ajungă la Kiev și să se întoarcă, altfel cum va învață la Kiev, dar se vor întoarce la Moscova, vor fi mari necazuri de la ei; și așa îi reproșează tuturor și îi pun în nimic pe cuvioșii protopopi Ivan și Stepan (Neronov și VoniFatiev) și pe alții, spun despre ei: mint, nu au ce să asculte și nu își fac un nume, pur și simplu învață, ei înșiși nu știu nimic, ceea ce învață De ce se temeau acești tineri campioni timizi ai căii bune? Ce "eretici" bănuiau ei în literele grecești și în ce direcție ar putea fi abătută latina de la calea cea bună? Un gând tulburător a fost exprimat cu un anumit grad de claritate în rândul interlocutorilor; erau îngrijorați de un inconvenient moral important, care era amenințat de educația științifică adusă de noii profesori: cunoașterea cu noua știință trezită în tinerii studenți ruși și în cei care studiau cu sinceritate, fără ezitare, îngâmfarea științifică și critica arogantă a tuturor căminului recunoscut -autorităţi crescute Scepticii precum interlocutorii noștri credeau că sămânța acestui viciu se află în noua știință, în însăși natura ei, atunci a fost atât de necesar să-l căutăm în starea de lucruri, iar viciul, ca pleava, a crescut din sol, insuficient pregătit pentru semănat Educația științifică a fost adusă în Rusia din afară și nu a fost dezvoltată prin eforturile mentale inițiale ale societății, nu a fost rodul unei activități mentale originale trezite, ci a fost impusă de stat, ca unul dintre mijloacele de protejare și întărire a existentei comanda Acolo unde stocul de resurse educaționale se acumulează treptat prin eforturile proprii ale societății, acolo asimilarea acestuia cade pe creșterea Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI generații, ca o datorie naturală ereditară, ca o datorie firească a copiilor de a continua munca părinților lor, și de aceea îi ajută să țină pasul cu cei mai mari, menținând și îmbunătățind ordinea existentă Acolo unde, dimpotrivă, este o taxă care cade pe capul oamenilor din afară, așa cum am avut în secolul al XVII-lea, acolo cei care, înaintea altora, trebuie sau reușesc să-l asimileze, ajung într-o poziție excepțională, involuntar ies în evidență din ordinul general Cei mai tineri, stăpânind ceea ce nu au părinții lor, își simt superioritatea față de bătrâni și știind că a fost dobândită printr-o povară pe care părinții nu au purtat-o, cer de la bătrâni recunoașterea cu recunoștință a superiorității lor Noile cunoștințe și concepte devin diferențe și excepții Ca diferență, ei hrănesc mândria în purtătorii lor și, prin excepție, îi pun în opoziție cu ordinea existentă, pe care sunt chemați să o mențină și să o întărească cu noile lor cunoștințe și concepte Mândria celor puțini îi irită pe toată lumea împotriva pretențiilor lor, iar această iritare îi face pe primul să se înstrăineze de cei din jur și îi transformă din paznici și prieteni ai ordinii în criticii și dușmanii săi Astfel, atingerea scopului educației împrumutate este dificilă: numărul forțelor mentale din societate crește, dar viața ei morală se deteriorează din cauza lipsei de unanimitate În timp, experiența unora și răbdarea condescendentă a altora pot netezi această discordie și, cu o nouă schimbare a generațiilor, chiar o pot transforma într-o nouă mișcare

care poate reînnoi și uni întreaga societate; dar la început manifestările sale periculoase, distructive sunt mai repede observate și resimțite mai puternic În protestele împotriva îndrăgostirii de influența occidentală, răsunând de la mijlocul secolului al XVII-lea, se aude teama alarmantă de această discordie cu consecințele ei periculoase Frica era complicată de natura gândirii din acea vreme Apoi, din neobișnuit cu analizele, la o secțiune distinctă Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC În mintea obiectelor, le plăcea să gândească nu cu idei separate, ci cu grupuri întregi de idei asociate, parcă, familii de idei care erau legate într-un fel sau altul Observând semnele de îngâmfare arogantă la tinerii studenți, ei și-au amintit cuvintele Scripturii: tot ce este în lume, pofta cărnii și pofta ochilor și mândria vieții, nu provine din Tată, dar este din lumea aceasta (I Ioan ,) Mândria vieții, generată de noua știință, de rudenie, și ea a fost atrasă în comunitatea rea în care se afla ea însăși, în tărâmul acestei lumi, și a trezit bănuiala că cine iubește această știință a acestei lumi, nu să aibă în ea dragostea Tatălui Pentru gândirea rusă antică, obișnuită cu o astfel de tehnică, i-a fost greu să se obișnuiască cu punctul de vedere al Gramaticii Moscovei din , despre înțelepciunea elenă, ca despre testamentul Sf de către Părinţii Bisericii un mijloc auxiliar al divinităţii şi evlaviei Dar reflecția asupra caracterului sufletesc al noii științe a fost înlocuită cu o convingere hotărâtă și înfricoșată a caracterului ei sufletesc, de îndată ce mințile rusești, obișnuite cu o gândire atât de nearticulată, au stabilit ideea că tocmai această știință, atât de ușor acceptată și urmărită cu insistență de către liderii laici și ecleziastici ai societății ruse, este doar una dintre intrigile latine și chiar cea mai periculoasă intriga, care vizează răsturnarea perfectă a evlaviei rusești Această știință a venit din Occidentul latin, iar Rusia a fost de mult obișnuită să considere acest Occident adevăratul regat al acestei lumi, unde, conform cosmografiilor noastre din secolul al XVII-lea, oamenii trăiesc maiestuos și mândri și ademenitori și curajoși în lupte, ei beau mult rău, la poftele trupești și la tot felul sunt slabi de dulceață și fac totul după voia lor, caută învățătură și înțelepciune și că toate științele sunt temeinice, din evlavie s-au rătăcit , dar au credință în diverse erezii Din acest punct de vedere, a fost interpretată întreaga situație în care a apărut noua formație la Moscova Primii săi ghizi au fost oamenii care vizitau Kievul și grecii Dar cu caracteristica indicată, atunci Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI la Moscova, noțiunea de "unitate", uniat, a fost combinată cu numele unui Kievan și încă își aminteau decretul din , care interzicea păstrarea în biserici și case particulare a oricărui fel de cărți ale presei lituaniene , la fel de suspect într-o relație religioasă Oameni de neînțeles, precum interlocutorii moscoviți cunoscuți de noi în , îi numeau direct pe bătrânii învățați de la Kiev care erau pe atunci în Moscova eretici: iar boierul B I Morozov, șopteau ei între ei, îl ține pe tatăl său duhovnicesc să se plângă - evident, s-a întors în aceleaşi erezii Grecii, dreptatea lor teologică, la Moscova au fost de multă vreme neîncrezătoare, amestecate cu compasiune pentru starea lor mizerabilă Oponenții de la Moscova ai teologului rus occidental Lavrenty Zizaniy, certându-se cu el în despre Catehismul său, i-au spus: "Nu vom accepta cărți grecești noi, pentru că grecii trăiesc acum în mulțimi mari printre necredincioși și, conform voinței lor, tipăresc cărți căci ei nu le cunosc pe ale lor, iar pentru aceasta introduc alte credințe în traduceri (ediții) ale limbii grecești, orice vor Și la Moscova se cunoșteau observații

asemănătoare cu cele care l-au lovit pe un alt teolog rus occidental din acea vreme, Meletius Smotrytsky, în timpul călătoriei sale în Orientul grecesc: a găsit peste tot ignoranța, un declin extrem al ortodoxiei și moralității, urme de latinism nu numai între laici, dar şi între ierarhi ortodocşi [Așadar, Occidentul latin, după ce a umplut Orientul grec ortodox, și-a trimis știința în nordul Rusiei, ultimul bastion al Ortodoxiei: cum a apărut multor ruși starea de lucruri pe la jumătatea secolului al XVII-lea? Nefamiliarizați cu conținutul acestei științe occidentale, în Rus' aveau o idee despre spiritul și direcția ei, chiar și despre originea ei În cosmografiile traduse ei au citit că de la început fiecărei națiuni i s-a dat propriul său V Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC "sprețuitor", el rotorul pe ambele înclinații aparținea inimii ^ d>: Eldinilor - multă creativitate, filozofie și retorică, perșilor și babilonienilor - vedeta și zborul nesărac, egiptenilor - geometria, ariciul este un măsurator de pământ Totuși, toate aceste popoare s-au agitat cu gândurile lor și în loc să-l slăvească pe bunul "sprețuitor" Dumnezeu, s-au închinat în fața făpturii și i-au oferit jertfe Cu toate acestea, mulți dintre filozofi erau abstinenti și aveau o viață curată, îndepărtându-se în orice fel de iubirea feminină și de băut vin, iar pentru mulți dintre ei Dumnezeul filantropic le-a permis să atingă adevărul printre cercetările lor și au fost numiți ori Filozofi si vederi Unii dintre ei chiar spuneau că filozofia sau înțelepciunea este formată din șapte înțelepciuni, printre care, alături de dialectică, că există o interpretare punctuală prin care se caută adevărul, există și "sofistica", care dezvăluie natura umană greu de înțeles, iar apoi numai oamenilor, care sunt extrem de ageri și învățați cu mintea Toate aceste înțelepciuni, constituind o "înțelepciune gelenă" comună, au trecut de la filozofii și teologii înțelepți din vechime în țările occidentale ale Europei, a treia parte a pământului, parte a fiului lui Noe Aphrt, unde oamenii sunt înțelepți și deștepți toate viclene, și au început diverse școli, dintre care cele mai cunoscute în țara Galiei seara, în orașul unui anume Paris, limba latină se numește academie, adică biserica catedrală, în ea învățătura dintre toate domeniile ?, gramatica, filozofia si diverse asteriscuri Odată, la instigarea călugărilor din școlile romane, călugării (învățători), adică profesori de diferite profesii, s-au răzvrătit împotriva suveranului lor și au ieșit la uciderea regală a de elevi numai, adică studenți, și *) Flou gp ou, r -iob Biblioteca "Runivers" FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR În primul volum al lui Tonpsychologie, el indică trei cauze posibile pentru ele În opinia sa, sunetele joase pot părea mai groase, mai largi sau mai mari decât cele înalte, în primul rând prin analogie cu acestea sursa: instrumentele cu tonuri joase predominante sunt de obicei mai multe instrumente cu sunete înalte; corzile de bas sunt întotdeauna mai groase și mai lungi decât cele înalte; adulții cu vocile lor profunde sunt mai mari decât copiii, iar bărbații sunt mai mari și mai masivi decât femeile În plus, sunetele joase și înalte pot dobândi mărimi diferite în legătură cu diferitele dimensiuni ale impresiei fiziologice pe care le produc: sub influența sunetelor joase puternice, simțim un fior al întregului corp; la tonurile joase ale orgăi, ni se pare că sunetele ne înconjoară din toate părțile, iar această impresie subiectivă corespunde pe deplin mărimii undelor lor În sfârșit, sunetele joase pot apărea mai mari și mai groase pentru că sunt mai audibile decât cele înalte: sunetul scăzut al unui clopoțel cu aceeași forță de impact se aude la o distanță mai mare decât cel înalt; ascultând muzică militară la distanță, distingem clar doar sunetele

joase ale tobei, deși lângă tobe nu se evidențiază într-o asemenea măsură de alte instrumente și așa mai departe *) Dar mai târziu, în al doilea volum al aceleiași lucrări, Stumpf a abandonat această viziune și a ajuns la concluzia că predicatele spațiale pe care le asimilăm sunetelor au temeiuri obiective pentru ele însele În opinia sa, sunetele ni se par mai mari sau mai mici, mai late sau mai înguste, mai groase sau mai subțiri, pentru că de fapt au o lungime diferită sau, ca James, care a ajuns în mod independent la aceeași viziune, un volum diferit, schimbându-se înapoi proporțional cu lor înălţime Adevărat, proprietățile spațiale ale sunetului nu sunt chiar analoge cu spațiul văzului și al atingerii, dar formează același moment original și independent în senzația sonoră ca înălțimea și intensitatea Stumpf a fost determinat să adopte acest punct de vedere de două împrejurări În primul rând, el a constatat că asociațiile prin care dorise mai devreme să explice impresia spațială a sunetelor nu puteau fi cauza acesteia Aceasta este impresia de tam-tam *) Stumpf, Tonpsychologie, I Bd Leipzig, , S - Biblioteca "Runivers" p sokolov Sună independent de orice analogii vizuale și tactile, iar tonurile joase vor părea mai voluminoase, mai largi, mai masive decât cele înalte, chiar și pentru cineva care nu știe nimic despre dimensiunea instrumentelor muzicale, nu a văzut niciodată corzi groase și subțiri și habar n-are cam de dimensiunea undelor sonore Copiii care judecă sunetele nu sub influența asociațiilor, ci conform primei impresii directe, adesea nu înțeleg deloc expresiile: tonuri "înalte" și "joase" și disting sunete de diferite tonuri - ca "mare" și "mic" Stumpf a observat doi frați, de patru și cinci ani, care numeau tonurile joase "bătrâne" și tonurile înalte "tineri", iar aceste nume ciudate, în opinia sa, indică, fără îndoială, idei despre diferitele mărimi ale sunetelor Cele mai înalte tonuri li s-au părut acestor frați atât de mici și fragile încât i-au făcut să râdă În al doilea rând, Stumpf s-a convins că proprietățile spațiale ale sunetelor sunt o condiție necesară pentru explicarea timbrului Ideea este că asimilăm predicatele spațiale nu numai tonurilor simple de diferite înălțimi și forțe, ci și sunete de timbre diferite Vorbim de sunete mari, largi, plictisitoare, groase, pline, dense spre deosebire de sunete mici, lichide, ascuțite, subțiri, eterice, iar în acești termeni spațiali sunt exprimate diverse trăsături ale timbrului sonor Care sunt aceste caracteristici și de unde provin? Evident, ele nu pot fi rezultatul înălțimii și intensității diferite a tonurilor parțiale care alcătuiesc sunetul, deoarece aici vorbim despre astfel de semne care sunt esențial diferite de înălțime și putere De asemenea, ele nu pot fi explicate prin influența reprezentărilor secundare vizuale și tactile, care ar putea, din anumite motive aleatorii, să fie asociate cu tonuri parțiale, deoarece aceste reprezentări ar putea însoți sunetul doar dacă tonurile parțiale care le corespund sunt clar că am fi fost diferite unele de altele Astfel, potrivit lui Stumpf, singura explicație posibilă rămâne: trăsăturile timbrului sonor, exprimate prin predicatele spațiale menționate, constau în diferențele spațiale efective ale sunetului, determinate de proprietățile spațiale ale tonurilor sale parțiale Numim tonuri simple Biblioteca "Runivers" FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR, înălțimi și forțe diferite, late, pline, subțiri, ascuțite, nu pentru că ni se par din cauza unor asociații laterale, ci pentru că chiar sunt; prin urmare, dacă aceste tonuri devin elementele constitutive ale sunetului, ele îi conferă o anumită amploare și volum, pe care se bazează în principal trăsăturile timbrului său Fără îndoială, tonurile parțiale ale sunetului nu sunt conectate între ele conform legilor

conform cărora cantități extinse sunt conectate în lumea văzului și a atingerii Tonurile armonice superioare, alăturându-se tonului principal al sunetului, nu îi măresc volumul, ci, dimpotrivă, îl micșorează, făcând sunetul mai ascuțit, mai clar și mai definit Astfel, relațiile cantitative ale volumului sonor se adună într-un mod similar relațiilor calitative și, de altfel, aceasta este diferența esențială dintre spațiul sunetelor și spațiul vizual și tactil *) Acestea sunt cele două temelii pe care se bazează opinia particulară a celui mai competent dintre apărătorii extinderii senzațiilor sonore Nu este greu de observat că al doilea dintre aceste temeiuri este o simplă cerință teoretică, care în sine nu dovedește nimic, chiar dacă se admite a fi adevărată Stumpf poate crede că proprietățile spațiale ale sunetelor sunt o condiție necesară pentru explicarea timbrului; dar cu siguranță nu rezultă din aceasta că sunetele au de fapt asemenea proprietăți Un fapt nu poate exista pentru că face posibilă explicarea unui alt fapt; dimpotrivă, explicarea prin intermediul unui astfel de fapt devine posibilă numai pentru că există A recunoaște spațiul sunetelor pe motiv că este necesar pentru teoria timbrului înseamnă a crea o ipoteză cu ajutorul unei alte ipoteze, i e permit petitio principii Dar este însăși ideea că proprietățile spațiale ale senzațiilor sonore necesare pentru a explica timbrul este justificată? Nu este nimic mai slab decât argumentele pe care le dă Stumpf în apărarea acestei opinii ori Helmholtz *) Stumpf, Tonpsychologie Bd II Leipzig , S - , - Comp James, Principiile psihologiei New York , voi II, p în continuare; G Engel, "Ueber den Begriif der Klangfarbe", Vortrãge der philosophischen Gesell-schaft zu Berlin, Heft , S , ff Biblioteca "Runivers" p sokolov Am privit timbrul ca rezultat al diferitelor înălțimi și forțe ale tonurilor parțiale ale sunetului; Stumpf constată că acești factori nu pot explica proprietatea specială a timbrului, exprimată prin predicate spațiale și, prin urmare, consideră că este necesar să se atribuie magnitudinea spațială timbrului și tonurilor sale compuse Astfel, rezultă că, pentru a explica proprietățile spațiale ale timbrului, este necesar să îi atribuim proprietăți spațiale Dar, se întreabă, de ce suntem obligați să credem că o proprietate specială a timbrului este exprimată prin predicate spațiale, și nu doar o impresie subiectivă făcută asupra noastră de proprietățile ei general recunoscute, acelea înălțimea și puterea tonurilor parțiale ale sunetului? De ce aceste predicate nu pot fi considerate simple metafore prin intermediul cărora descriem trăsăturile senzației noastre sonore, adică reprezentări asociate cu această senzație conform legii asemănării? Stumpf observă că predicatele spațiale ale timbrului nu pot apărea sub influența acelor reprezentări spațiale care, în anumite circumstanțe, pot fi asociate cu tonuri parțiale ale sunetului separat Ideea este foarte solidă Dar de ce aceste predicate nu pot fi considerate rezultatul acelor reprezentări spațiale care pot fi asociate cu timbrul însuși? Dacă Stumpf admite posibilitatea asocierii reprezentărilor spațiale cu tonuri simple, atunci, fără îndoială, trebuie recunoscut că aceste reprezentări pot fi asociate cu un sunet complex Atunci originea asociativă a predicatelor menționate devine de la sine înțeleasă, iar ipoteza lui Stumpf devine complet inutilă * Fără a dovedi necesitatea proprietăților spațiale ale sunetului pentru a explica timbrul, Stumpf repetă totuși că predicatele spațiale ale timbrului își pot avea cauza doar în spațiul propriu-zis al sunetului Bine, dar în acest caz, măcar trebuie să știi ce fel de spațiu este Se dovedește că spațiul sonor nu este ca spațiul văzului și al atingerii, că nu se supune legilor care sunt respectate în relațiile obișnuite ale cantităților extinse și

seamănă mai degrabă cu proprietățile relațiilor calitative, că în el părțile care alcătuiește întregul nu crește volumul acestui întreg, ci dimpotrivă, Biblioteca "Runivers" FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR reduceți-l astfel încât mărimea timbrului să devină mai mică decât mărimea elementelor sale constitutive Cu alte cuvinte, se dovedește că acesta este un spațiu lipsit de toate proprietățile spațiului Merită cu adevărat să creăm o nouă teorie a senzațiilor sonore pentru a ajunge în sfârșit la o asemenea absurditate și este cu adevărat necesară o asemenea absurditate? pentru a explica timbrul? Dacă spațiul sonor nu are nimic de-a face cu spațiul, asta nu înseamnă că nu există cu adevărat spațiu sonor? Astfel, pentru ipoteza Stumpf, rămâne doar prima bază: întreaga întrebare se rezumă la dacă este posibil să explicăm predicatele spațiale ale sunetului prin asociații? După cum știm, Stumpf neagă această posibilitate și, ca dovadă a părerii sale, se referă la copiii care judecă proprietățile sunetelor independent de orice asociere, conform primei impresii, și totuși numesc adesea tonurile joase și înalte mari și mici Acest argument este o neînțelegere la fel de ciudată ca și întregul argument al lui Stumpf De ce crede Stumpf că copiii judecă proprietățile sunetelor, indiferent de orice asociere, este cu siguranță greu de înțeles O astfel de viziune este cu atât mai surprinzătoare cu cât tocmai la copii puterea asociațiilor asupra gândirii este nelimitată Dacă Stumpf era stânjenit de faptul că copiii determină proprietățile sunetelor prin predicate spațiale de la prima impresie, jo, este ușor de observat că prima impresie poate fi evaluată prin asociere la fel ca oricare alta Este destul de firesc ca copiii să nu conștientizeze baza asociativă a unei astfel de evaluări și, numind sunetele mari și mici, să le poată atribui o valoare reală; dar este puțin ridicol atunci când un eminent psiholog ia astfel de judecăți ale copiilor la valoarea nominală și, pe baza lor, dovedește spațialitatea senzațiilor sonore La urma urmei, dacă cineva este ghidat de astfel de judecăți "copilărești", atunci se poate ajunge la cele mai neașteptate concluzii Stumpf însuși cunoaște exemple când copiii numesc sunete nu numai mari și mici, ci bătrâni și tineri: de ce nu, pe această bază, atribuie bătrânețea și tinerețea sunetelor? Atunci Stumpf ar fi putut descoperi în senzațiile sonore, pe lângă magnitudinea spațială, o nouă proprietate - vârsta De ce ar fi Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" p sokolov În acest caz, să nu obiectivăm în general toate epitetele pe care le aplicăm sunetelor? Vorbim, de exemplu, despre sunete "sumbre", "strălucitoare", "transparente": nu rezultă de aici că nuanțele deschise, strălucirea și transparența sunt de fapt caracteristice acestor sunete? Vorbim despre sunete "moale", "dure", "uscate": nu indică asta că astfel de sunete au calități tactile diferite? Vorbim despre sunete "dulci"; nu înseamnă asta că astfel de sunete au un gust dulce? În fine, ca să fim consecvenți, de ce să nu obiectivăm toate acele culori și nuanțe subiective care sunt asimilate sunetelor de către persoanele înzestrate cu auzul colorat? Dacă există persoane cărora anumite sunete le apar roșu, albastru, violet etc , atunci nu înseamnă că sunetele au de fapt culori roșii, albastre, violete? Evident, este necesar să alegem unul dintre două lucruri: fie să permitem toate aceste absurdități, fie să recunoaștem că expresiile spațiale prin care definim trăsăturile senzațiilor sonore sunt pe picior de egalitate cu alte epitete asemănătoare și inclusiv la egalitate cu însăși termenii "înalt" și "jos", esența unor metafore simple care apar prin asocieri Deci, originea asociativă a predicatelor spațiale ale sunetului este dincolo de orice îndoială; rămâne doar

dezvăluirea procesului asociativ care le stă la baza Desigur, aceste predicate pot fi explicate cu greu prin influența ideilor despre dimensiunea instrumentelor muzicale, dimensiunea corzilor muzicale, volumul undelor sonore și asocieri similare aleatorii prin adiacență O astfel de explicație ar fi cu greu probabilă, sau cel puțin insuficientă, întrucât în cele mai multe cazuri nu avem de-a face aici cu capriciile accidentale ale reproducerii, ci cu un fenomen universal și într-un anumit sens necesar În același mod, ar fi inutil să căutăm explicațiile lor în ipoteza că sunetele joase sunt mai audibile pentru noi decât cele înalte și, prin urmare, par mai mari decât acestea din urmă Sunetele nu pot părea mai mari pentru că sunt auzite; mai mult, ce sunete se aud, joase sau înalte, aceasta este o întrebare controversată și, poate, chiar inactivă Dar, pe lângă aceste ipoteze nereușite, Stumpf a mai exprimat o considerație, care i-ar putea oferi un fir călăuzitor pentru rezolvarea corectă a problemei Biblioteca "Runivers" FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR și pe care l-a abandonat prea grăbit: predicatele spațiale ale senzațiilor sonore își pot avea cauza în particularitățile acțiunii fiziologice, sau mai degrabă psihofiziologice a sunetelor De fapt, sunetele de diferite înălțimi și forțe nu acționează numai asupra organului auzului, dând naștere la anumite senzații, ci fac o impresie deosebită asupra întregului nostru sistem nervos, care în sfera psihică se exprimă sub forma unui anumit sentiment Dacă această impresie depinde de magnitudinea undelor sonore sau se datorează altor cauze, este greu de decis; dar cert este că are o oarecare analogie cu acel efect psihofiziologic pe care cantitățile spațiale îl au asupra noastră Astfel, sunetele înalte evocă în noi aproximativ același sentiment ca și vederea unor obiecte subțiri și mici, ca senzația de ceva lichid sau ca o atingere a ceva ascuțit pe corpul nostru; dimpotrivă, percepția sunetelor joase este însoțită de un coeficient emoțional similar cu percepția a ceva mare, lat, gros sau ca sentimentul a ceva gros și dens Acest coeficient emoțional, care este cunoscut psihologilor germani sub denumirea de "tonul de simțire" al senzațiilor (Gefühlston), este în cele mai multe cazuri atât de slab încât rămâne aproape insesizabil pentru conștiință; cu toate acestea, ea este mereu prezentă, iar asemănarea ei devine baza unei legături asociative între astfel de percepții, care în sine nu au nimic în comun între ele Pe baza unei impresii emoționale omogene, asociem cu ușurință sunetele înalte cu ideea de ceva subțire, mic, lichid și ascuțit, iar sunetele joase cu ideea de ceva gros, lat, gros și dens Aceste reprezentări sunt de la sine transferate percepției sunetului ca definiții ale acesteia, iar aici sunt predicatele spațiale ale sunetului Astfel, predicatele spațiale ale senzațiilor sonore nu depind deloc de faptul că sunetele au proprietăți de cantități spațiale, ci de faptul că au o analogie cu cantitățile spațiale pentru simțul nostru Aceste predicate sunt simple metafore bazate pe asociere emoțională Vom vedea că același proces psihologic servește ca bază ascunsă pentru majoritatea fenomenelor Biblioteca Runiverse P (MEDIUL auzul leneș de culoare Aceleași analogii emoționale în virtutea cărora numim sunete subțiri și groase, ascuțite și plictisitoare, lichide și groase, îi determină pe oameni celebri să le imagineze ca fiind deschise și întunecate, alb și negru, galben și albastru, portocaliu și verde, roșu și violet Cu toate diferențele aparente, sensul și cauzele faptului sunt aceleași în ambele cazuri Predicatele spațiale ale senzațiilor sonore și fenomenele auzului de culoare aparțin aceleiași clase de reprezentări asociative Ultimul grup de cromatisme sonore sunt cromatismele strigătelor și zgomotelor animalelor Din câte se poate

judeca din puținele observații care există, strigătele animalelor sunt colorate în funcție de înălțimea lor Astfel, miaunatul unei pisici apare galben, behăitul unei capre apare galben sau roșu, cioara unui cocoș apare roșu, lătratul unui câine apare roșu, maro sau negru*) Cromatismele zgomotelor sunt, de asemenea, parțial influențate de înălțime; cel puțin doar asta poate explica faptul că tunetul apare aproape întotdeauna negru, în timp ce fluierul unei locomotive are culoarea roșie și așa mai departe **) Dar rolul principal în ele este jucat de puterea impresiei sonore În funcție de puterea zgomotului, se schimbă atât nuanțele, cât și intensitatea cromatismului acestuia Dacă cromatismul este transparent, atunci cu creșterea zgomotului își pierde această proprietate Astfel, un ușor foșnet evocă în Bleuler ideea unui vapor transparent de culoare gri deschis; cu un foșnet puternic, acest cromatism se transformă într-o masă densă, opaca, asemănătoare cu un bloc de argint plictisitor Conform observațiilor lui Bleuler și Lehmann, culorile predominante ale zgomotului sunt gri și maro; în același timp, foșnetul și foșnetul sunt în cele mai multe cazuri gri și au transparență, în timp ce sunetul unui corp rostogolit și scârțâitul par maro și opac Galbenul, albastrul și verdele sunt rare, iar roșul este complet absent Dacă unele elemente sonore ale zgomotului ies deosebit de clar, atunci ele conferă o nuanță proprie cromatismului său ***) *) Flournoy^ p ιοί- **) Flournoy, r Suareț de Mendoza, p , ° ***) Bletûer et Lefrmann, S - FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR Cromatismul sunetului este la fel de divers pe cât este de obicei Ele aparțin acelor fenomene de auz de culoare care au atras pentru prima dată atenția anchetatorilor și rămân cele mai cunoscute în prezent Mai puțin frecvente și mai puțin studiate sunt cromatismele altor senzații: gusturi, mirosuri, atingere, temperatură și durere După cum se știe, senzațiile de gust și miros evocă foarte ușor asocieri vizuale în noi și, în plus, au întotdeauna o amprentă emoțională foarte definită, care este atât de favorabilă apariției tot felul de analogii concrete; prin urmare, ar fi de așteptat ca în regiunea acestor două simțuri să se întâlnească cel mai des cromatismele Între timp, de fapt, vedem exact contrariul: culorile gusturilor și mirosurilor sunt observate mult mai rar decât culorile sunetelor Oricum, oricât de ciudat ar părea acest fenomen la prima vedere, este de fapt destul de natural și se datorează tocmai faptului că gusturile și mirosurile evocă prea ușor asocieri vizuale De fapt, majoritatea gusturilor și mirosurilor sunt strâns legate de percepția obiectelor cărora le aparțin, iar reprezentarea vizuală a acestor obiecte este asociată involuntar cu senzația chiar și atunci când nu le vedem Gustul zahărului nu poate fi simțit fără a vedea sau imagina zahărul; mirosul unui trandafir nu poate fi mirosit fără a ne imagina trandafirul însuși Dar toate obiectele gustului și mirosului au culoare și formă, iar reprezentarea culorii și formei lor absoarbe atenția în așa măsură încât apariția altor reprezentări cromatice secundare devine imposibilă sau dificilă Acest lucru este confirmat de faptul că imaginea vizuală a unui obiect înlocuiește adesea cromatismele de gust și mirosuri, chiar și la persoanele care, fără îndoială, le posedă Astfel, aproximativ jumătate dintre subiecții din această categorie, studiati de Bleuler și Lehmann, declară că, deși nu ar putea reprezenta gusturi și mirosuri fără culoare, culorile acestor senzații sunt foarte des suprimate la ei prin reprezentarea substanțelor gustative și mirositoare Acest lucru este dovedit și de faptul că, conform observațiilor autorilor acum numiți, apar cromatisme gustative și olfactive bcçtq p sokolov este mai ușor și mai clar atunci când senzația

apare brusc și cauza ei nu a fost încă ghicită, sau când este cauzată de obiecte care sunt în general puțin cunoscute *) În cele din urmă, influența asociațiilor vizuale obișnuite asupra cromatismelor gusturilor și mirosurilor este deja evidentă din simplul fapt că însăși culoarea acestor senzații este împrumutată în majoritatea cazurilor de la obiectele gustative și mirositoare corespunzătoare Pentru a familiariza cititorul cu acest gen particular de asociere cromatică, voi da câteva exemple raportate de Flournoy O doamnă i se pare că mirosul unor parfumuri are o culoare albă mată Un inginer găsește gustul gri zăpezii Un student își imaginează mirosul unui trandafir galben, iar o altă persoană crede că mirosul acidului hidrosulfuric este galben Culoarea verde este asimilată de gustul de șampanie, mirosul de colonie, gustul de brânză, gustul de piper, chiar și cel de mătase În general, cromatismele gusturilor și mirosurilor iau forma unor idei vagi sau sunt doar gândite; dar uneori sunt prezentate foarte distinct şi chiar obiectivate Într-un subiect, unele mirosuri neplăcute provoacă prezentarea multor colțuri ascuțite care "stropesc" în fața lui în toate direcțiile la o distanță de aproximativ metru de centimetri Aceste unghiuri sunt formate din două linii negre și în interior au, după expresia subiectului, "culoarea spațiului" Se nasc pe nesimțite, cu contururi rotunjite indistincte, apoi cresc foarte repede și devin ascuțiți; de îndată ce dobândesc deplină viață și ajung la o lungime de aproximativ un picior, dispar brusc, lăsând loc altora **) Ce cauzează cromatismele de gusturi și mirosuri? Fără îndoială, analogia emoțională joacă un rol foarte important în ele Conform observațiilor lui Bleuler și Lehman, gusturile și mirosurile plăcute sunt de obicei asociate cu culori plăcute și delicate - roz, violet, albastru etc , și culori neplăcute, aspre - galben-verzui, galben-maro, maro etc , corespund celor neplăcute gust dulce și sărat *) Bleuler ά Lchmann} S **) Flournoy, , UI, Biblioteca "Runivers" FAPTE ȘI TEORIA AUZULUI CULORILOR în cele mai multe cazuri sunt vopsite în culori deschise, în timp ce amarul apare aproape întotdeauna maro închis sau negru; în cromatismele gustului acru apar la fel de des culori deschise și închise *) La fel corelația emoțională este afirmată și de Flournoy El constată că culorile albastru, roz și alb sunt asimilate predominant de gusturi dulci și delicate, iar galbenul și verdele de acrișor, amar și picant **) Dar, după cum sa menționat mai sus, culorile gusturilor și mirosurilor sunt cel mai adesea transferate la senzație de la obiectul său sau sunt determinate de interacțiunea ambilor factori Deci, de exemplu, mirosul de violete pare adesea violet deschis sau albastru, mirosul de trandafiri - roz, mirosul de mosc - galben, mirosul de colonie - alb, transparent, mirosul și gustul cepei - verde, mirosul și gust de anason - de asemenea verde, etc sub Influența analogiilor emoționale asupra acestor cromaticisme împrumutate se regăsește doar în faptul că își schimbă uneori nuanțele și le conferă mai mult sau mai puțină transparență ***) Încă mai puțin frecvente sunt cromatismele de atingere, temperatură și durere În domeniul primelor două simțuri, ele sunt înlocuite de reprezentări vizuale obișnuite asociate cu senzația; la acestea din urmă, ele sunt suprimate de însăși senzația, care captează atât de mult atenția încât este dificilă apariția asociațiilor colaterale Informațiile despre cromatismele atingerii sunt prea puține pentru a permite tragerea unor concluzii definitive din acestea Totuși, potrivit lui Bleuler și Lehman, în domeniul acestor senzații, legea generală operează că o atingere pe puncte individuale ale pielii pare mai ușoară decât o atingere care se extinde pe o suprafață mai largă și este mai puțin localizată Cu cât

obiectul care atinge corpul este mai plictisitor, cu atât cromatismul pe care îl provoacă pare mai închis la culoare ****) Cromatismele senzațiilor de temperatură sunt adesea incolore și limitate la simple nuanțe de lumină În unele cazuri, ele sunt contradictorii și depind de capriciile aleatorii ale indie-ului *) Bleuler & Lehmann, S - **) Flournoy, r ιo · ***) Bleuler & Lebmann^ S , , ; Flouruoy, p - **♦*) Bleuler & Lebmçimh S p sokolov imaginația vizuală De exemplu, unuia apă caldă i se pare mai deschisă decât rece, altuia mai întunecată; pe o oja dă impresia unei culori roșu-brun, pe cealaltă apare galben Dar, în general, influența asociațiilor vizuale obișnuite este vizibilă în ele Astfel, frigul este reprezentat de obicei ca alb, cald ca galben sau roșu, căldura ca roșu sau alb Nu este greu de înțeles ce asociații provoacă astfel de idei ♦) Cromatismele dureroase sunt în cele mai multe cazuri culori strălucitoare, strălucitoare, "tăiătoare", printre care, aparent, predomină o culoare galbenă neplăcută Acest lucru arată că analogiile emoționale joacă un rol primordial în ele Din câte se poate aprecia din datele existente, aceste cromatisme urmează aceeași lege generală care se observă în cromatismele de atingere: durerea ascuțită și ascuțită localizată apare mai strălucitoare decât surdă și slab localizată Deci, lui Bleuler, durerea acută într-un anumit loc pare albă, și mai puțin acută și mai puțin localizată - galben, roșu și maro închis, în funcție de puterea senzației și claritatea localizării Nu se poate stabili o relație mai precisă între natura durerii și culoarea acesteia Într-o duzină de cazuri citate de Bleuler și Lehmann, ciupirea este întotdeauna galbenă (cazuri), înțepătura apare și galbenă pentru majoritatea persoanelor (cazuri din patru), durerea de dinți apare cel mai adesea roșie, durerea de cap apare mai des maro, durerea în abdomen mai des apare galben sau verde; mâncărimea este gri pe o față și roz pal pe alta; colica se prezintă unui subiect sub formă de bile galbene deschise, roșii și maro; durerile, sufocarea și gâdilatul sunt în trei cazuri separate asociate cu reprezentarea de alb, gri și verde Dar din aceste exemple, desigur, nu se pot trage concluzii generale * **)♦) - După cum am remarcat mai sus, dintre toate simțurile, se pare că numai simțurile vizuale sunt lipsite de privilegiul de a evoca reprezentări cromatice secundare Motivul pentru aceasta este de la sine înțeles: senzațiile vizuale sunt incompatibile cu cromatisme deoarece *) Bleuier & Lehmann, S , , , , ; Suareț de Mendoza, p $ **) Bleuie r dç Lehmann, S , , , , , , , , ,   că sunt identice cu ei De fapt, obiectele vizuale au propria lor culoare și nicio fantezie nu le-ar putea colora vreodată în culori arbitrare Văzând zăpada albă, nu o putem imagina ca fiind neagră; văzând un cer albastru, este imposibil să-l imaginezi ca fiind galben sau roșu Dacă, prin eforturile imaginației, ceva de genul acesta s-ar putea realiza pentru un moment, atunci acest experiment ciudat nu s-ar putea niciodată - s-ar putea transforma într-o asociere puternică și permanentă Cu toate acestea, nu există o regulă fără excepție, iar în domeniul unor astfel de fenomene paradoxale precum fenomenele auzului de culoare, excepții sunt posibile chiar și acolo unde par complet de neconceput Dacă senzațiile de culoare sunt într-adevăr incapabile să producă cromatisme, atunci există percepții vizuale incolore, care la unele persoane sunt însoțite de reprezentări cromatice slabe Acestea sunt percepții ale formelor spațiale Fără îndoială, cromatismele unor astfel de percepții trebuie să includă cromatismele literelor în acele puține cazuri când acestea sunt determinate numai de forma acestora din urmă - dacă, totuși, astfel de cazuri există Dar, în primul rând, aici

aparțin cromatismele figurilor geometrice Iată exemple ale acestor combinații deosebite de percepție vizuală incoloră cu reprezentarea unei culori imaginare Bleuler constată că triunghiul are o nuanță ușoară; pătratul i se pare mai întunecat decât triunghiul, iar pătratul dreptunghiular mai deschis decât pătratul; un cerc i se pare gălbui, o linie curbă ondulată întunecată, o linie zimțată deschisă dacă este formată din unghiuri ascuțite și întunecată dacă este compusă din unghiuri obtuze Pentru o altă față, triunghiul apare gri deschis, pătratul maro închis, cercul roșu deschis, linia ondulată întunecată și linia zimțată deschisă Al treilea subiect crede că triunghiul este alb, pătratul este albastru, cercul este verde și așa mai departe Cromatismele de acest fel sunt atât de rare și atât de slabe încât este dificil să spunem ceva cert despre proprietățile lor Culorile lor par a fi dominate de culori acromatice sau simple nuanțe de lumină; în raporturile lor, se poate observa doar faptul că triunghiul în cele mai multe cazuri apare mai ușor decât un pătrat sau un cerc Este și mai dificil să decideți problema originii lor Probabil capul lor Biblioteca Runiverse p şoim Sursa reală constă în unele asocieri aleatorii prin asemănare și contiguitate: o figură geometrică își capătă culoarea sub influența obiectelor care au o formă similară sau sub influența altor idei specifice care sunt legate de ea din întâmplare sau din obișnuință Dar se poate presupune că analogiile emoționale joacă și ele un anumit rol Așadar, triunghiul pare mai ușor decât un pătrat și un cerc, probabil pentru că forma sa unghiulară ascuțită se apropie de culorile deschise pe baza unei impresii emoționale omogene, la fel cum se apropie de ele sunetele înalte și "ascuțite" Este curios de observat că cromatismele figurilor geometrice sunt uneori combinate cu "fonisme", adică cu impresii sonore subiective Cu Bleuler, o linie ondulată evocă nu numai ideea unei culori închise, ci și senzația de sunet scăzut; linia zimțată îi amintește nu numai de nuanțe deschise și închise, ci și de sunete de diferite tonuri Pentru un subiect, cercul i se pare galben și, în același timp, îi dă impresia unui sunet gol Observând aceste cazuri deosebite, Bleuler și Leman ajung la concluzia că fonismele figurilor geometrice corespund în general cromatismelor lor: fonismele înalte coincid cu culorile deschise, iar cele joase cu cele întunecate O astfel de coincidență este extrem de interesantă, dar nu confirmă cu greu presupunerea acestor autori că fonismele de aici servesc drept cauză a cromatismelor Probabil că ambele fenomene au o singură sursă comună: sunt legate de forma figurilor geometrice și apar pe baza unei impresii emoționale omogene *) * P Sokolov (Va urma) *) ЬИевЛсг und Lehmann^ S, , , , o, , , , Biblioteca "Runivers" Mecanism biologic și materialism Mecanismul biologic și materialismul, ambele aceste concepte par a fi precis definite și strict delimitate, astfel încât o explicație detaliată a acestor termeni cunoscuți de mult timp poate părea complet de prisos Dar acest lucru poate fi concluzionat doar din prima dată O cunoaștere mai atentă cu istoria filosofiei și cu istoria științelor naturii arată că ambele concepte au fost de fapt foarte des confundate și sunt confundate Adevărat, acum că avem cercetări excelente, în care se dezvăluie toată inconsecvența materialismului ca sistem filozofic și unde, în același timp, ^^^^^^^^^^^^^^^^^ ^^^^^^^^^^^^^^^^^machismul este recunoscut ca singura metodă posibilă de cercetare științifică naturală (cum ar fi, de exemplu, celebra "Istoria materialismului" de F A Lange), precum o stare de lucruri trebuie să pară anormală; cu toate acestea, în ciuda acestui fapt, putem vedea încă multe exemple ale acestei confuzii în prezent Ca un astfel de exemplu din domeniul fenomenelor filozofice și

științifice din ultima vreme, putem indica faptul apariției și răspândirii neovitalismului Această viziune este predominant biologică, deși are o legătură foarte strânsă cu principalele probleme ale filosofiei și este foarte ușor exploatată de metafizicieni pentru scopurile lor filozofice speciale *) Neovitalismul este de obicei înțeles ca o viziune biologică, care este considerată prin metoda fizico-chimică, de obicei *) Mier A Kozlov: Reflecții provocate de o voce neașteptată din domeniul științelor naturii Întrebări de filosofie, carte în Y Grot: Recenzia cărții Ladd'a: Philosophy of Mind, Questions of Philosophy, carte treizeci Biblioteca "Runivers" N, VINOGRADOV folosită în știință pentru studiul fenomenelor vieții, este nu numai insuficientă, dar uneori chiar direct nepotrivită și propune să o înlocuiască cu metoda observației interne sau cu metoda psihologică propriu-zisă Această neadecvare a metodei fizico-chimice pentru explicarea fenomenelor biologice se datorează, după neovitaliști, diferenței fundamentale dintre fenomenele de viață și fenomenele de natură anorganică și prezența în primul rând a unor asemenea calități care le apropie de fenomenele mentale O astfel de calitate distinctivă este, de exemplu, activitatea, un fenomen cu care suntem familiarizați doar din experiența noastră interioară Deci, cel puțin, unul dintre reprezentanții de seamă ai neovitalismului, prof Bunge *)· Oamenii noștri de știință ruși, simpatizanți cu neovitalismul, profesorii Korzhinsky **) și Borodin ***) se alătură acestui punct de vedere Adevărat, acestea din urmă nu oferă o metodă direct indicată, limitându-se la a critica concluziile trase cu ajutorul metodei mecanice, dar o încercare de apropiere a fenomenelor biologice de cele mentale se remarcă și în ele, mai ales la prof Korjinski ****) Astfel, în neovitalism vedem un exemplu tipic de confuzie a materialismului cu mecanismul biologic Acest lucru este vizibil mai ales în Bunge "Pentru observarea naturii vii, spune Bunge, avem un mijloc special - un simţ interior; serveşte la observarea stărilor şi proceselor propriei conştiinţe Că aceste stări sunt doar procese de mișcare, nu sunt de acord cu asta Față de acesta este simplul fapt că stările și procesele din conștiința noastră nu sunt toate spațiale Spațial este doar ceea ce a intrat în conștiința noastră prin simțul văzului, tactil sau muscular Toate celelalte senzații senzoriale, toate senzațiile, afectele, *) H Bunge Vitalismus und Mechanismus: Leipzig, ♦*) Prof S Korzhinsky: "Ce este viața"?Tomsk, t ***) prof I Borodin: "Protoplasmă și vitalism", Sankt Petersburg, ****) Deci, potrivit lui, plantele se străduiesc instinctiv pentru lumină În experimente, astfel de instincte sunt uneori greșite Pentru a explica mișcările active care există la plante, trebuie să admitem prezența memoriei În procesul de fertilizare a plantelor se observă fenomene asemănătoare celor mentale -S Korjinski "Ce este viața?" v - Biblioteca "Runivers" MECANISM BIOLOGIC ȘI MATERIALISM ' aspirațiile și o serie nemărginită de idei sunt întotdeauna situate doar în timp, și nu în spațiu Aici nu se poate vorbi despre un mecanism Așadar, cea mai profundă, directă pătrundere în sentimentul nostru interior, ne arată altceva, ne arată calități de cel mai divers fel, ne dezvăluie lucruri care nu sunt supuse ordinii spațiale, ne arată procese care nu pot fi create printr-un mecanism În acest pasaj vedem deja clar confuzia mecanismului biologic cu materialismul Certând cu mecanismul, Bunge înțelege în mod evident materialismul și de aceea se referă atât la sentimentul interior, cât și la fenomenele calității vieții, presupunând sub acesta din urmă fenomene nu atât biologice, cât și psihice Acest fapt al amestecării fenomenelor biologice și psihice

reiese cu o claritate deosebită din cele ce urmează, unde Bunge vorbește mai detaliat despre aplicarea metodei sale de observație internă și elucidează sensul vitalismului "Cercetarea fiziologică trebuie să înceapă cu cel mai complex organism, umanul Acest lucru este justificat de faptul că organismul uman este singurul în studiul căruia nu avem doar un simț exterior la dispoziție, ci și în esența interioară a căruia pătrundem într-un mod diferit, cu ajutorul sinelui -observare, un simț intern, dând astfel o mână de ajutor fizicii Acest lucru este similar, potrivit Schopenhauer, cu minerit, unde muncitorii intră în mine din diferite părți, astfel încât unul să audă în sfârșit vocea celuilalt Fecunditatea acestei metode, care începe, cade în prelungirea crestei cu două laturi, a fost recunoscut drept marele profesor al nostru ioannet Muller, iar tezei sale - Psychologus Nisi Physiologus - datoria de a fi teza opusă - Physiologus pets nisi psihologus "**) "Esența vitalismului, conchide Bunge, nu este că ne mulțumim cu simple cuvinte și renunțăm la gândire Esența vitalismului este să ajungem pe singura cale corectă a cunoașterii, astfel încât să plecăm din lumea cunoscută - interioară - pentru *) H Bunge: Vitalismus und Mechanisnius, S **) Ib , S Biblioteca "Runivers" I VINOGRADOV clarificarea necunoscutului - lumea exterioară Mecanismul, care nu este altceva decât materialism, merge în direcția opusă, adică el, pornind din lumea exterioară necunoscută, caută să explice cunoscutul - lumea interioară" *J Aici este deja în fața noastră o identificare directă a mecanismului biologic cu materialismul, iar sensul vitalismului, după Bunge, constă în lupta tocmai cu materialismul Vedem o viziune aproape identică asupra noului vitalism într-un alt susținător numit al acestui punct de vedere, Prof Borodin "În renașterea modernă a vitalismului", spune el, "înclin să văd un protest sănătos împotriva exceselor materialismului din anii șaizeci"**) Deci, faptul de a amesteca mecanismul biologic, ca direcție științifică, cu materialismul, ca un fel de perspectivă psihologică sau sistem filozofic, este dincolo de orice îndoială Având în vedere acest lucru, eseul nostru, fără a pretinde a fi original, va fi dedicat în principal explicării propoziției fundamentale că mecanismul biologic nu este deloc același cu materialismul și că o astfel de identificare nu are nici o bază științifică, nici filozofică pentru în sine Alături de aceasta, vom încerca să arătăm că metoda propovăduită de neovitaliști nu poate fi fructuoasă, deoarece constituie o proprietate aparte a psihologiei, o disciplină cu totul diferită de biologie Materialismul și mecanismul biologic sunt departe de a fi concepte identice Prima este înțeleasă ca o perspectivă filozofică, care pretinde că explică tot ceea ce există din proprietățile de bază ale materiei Prin urmare, pentru materialism, nu există fenomene psihice, logice în sensul lor propriu, deoarece procesele numite cu un astfel de nume sunt pentru el numai funcții ale materiei, ca orice alte procese ale naturii În ceea ce privește mecanismul biologic, acesta este de obicei înțeles ca fiind nimic altceva decât o metodă de investigare a fenomenelor vitale, pornind de la presupunerea că așa-numitele procese biologice se desfășoară după anumite legi mecanice, analoge cu legile naturii anorganice Blana biologica *) Ib , S **) I Borodin: "Protoplasmă și vitalism", p Biblioteca "Runivers" MECANISM BIOLOGIC ȘI MATERIALISM nizm h¿ pune întrebarea despre originea și sensul acestui mecanism, afirmând doar faptul unei explicații reușite cu ajutorul legilor de bază ale mecanicii, fizicii și chimiei a fenomenelor esențiale ale vieții în sens biologic El nu intră în sfera fenomenelor psihice, considerându-le ca fiind o zonă complet independentă, ca fiind desfășurate după legi

speciale și necesitând explicarea ei într-o metodă cu totul diferită - una psihologică specială Acesta este modul în care majoritatea oamenilor de știință moderni din natură reprezintă problema, urmărind în investigațiile lor în primul rând interesele științei, și nu ale metafizicii Dar această direcție a gândirii filozofice și științifice nu reprezintă nimic nou sau, cu atât mai mult, întâmplător, ci apare ca o concluzie după o cunoaștere serioasă și temeinică a vederilor filozofice și științifice remarcabile ale trecutului îndepărtat și recent Putem urmări începutul acestei metode până la Descartes După cum se știe, Descartes a considerat matematica ca un model al certitudinii filozofice și de aici încercarea sa de a reduce la legile de bază ale matematicii și mecanicii toate procesele care au loc în ceea ce el a numit substanță extinsă De aici și dorința sa de a da o explicație pur mecanică a celor mai complexe funcții biologice Adevărat, în special, Descartes s-a înșelat adesea și a făcut deseori concesii concepției vitaliste tradiționale (este doar tentant să-și amintească spiritele animale în substanța nervoasă), dar tocmai prin acest fapt metoda sa, în principiu, nu șovăie deloc, cu atât mai mult încât în acest caz vitalismul, poate, mai mult în nume decât în esenţa problemei În același timp, Descartes nu a trecut niciodată în materialism, pentru că a distins clar substanța extinsă de substanța gânditoare Fără îndoială, în această diferență, așa cum a înțeles-o Descartes, exista multă artificialitate și, prin urmare, nu corespundea experienței noastre psihologice (amintim că a negat orice suflet la animale și le-a transformat în mecanisme simple), dar important este că el credea o diferență esențială între fenomenele mentale și cele materiale și, în consecință, mecanismul său biologic nu a fost niciodată identificat cu materialismul *) *) Descartes, Discursuri asupra metodei, cap V, rus pe N Lyubimova Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV Leibniz, departe de a fi străin în concepțiile sale filozofice despre dependența de Descartes, în cazul unei singure explicații a existentei, și-a predicat propriul principiu În înțelegerea sa asupra lumii, ca fenomene sau procese, este vizibil un mecanism strict *) Adevărat, Leibniz a înțeles acest mecanism nu ca pe ceva independent, ci doar ca pe un mijloc de realizare a unui scop superior și, în consecință, a introdus aici un element metafizic, dar acest lucru nu îndepărtează în nici un fel principiul cel mai metodologic al explicației mecanice În special, în ceea ce privește viziunea sa asupra fenomenelor care au loc în corpurile vii, teoria sa a "armoniei prestabilite" i-a permis utilizarea cea mai largă a metodei mecanice pentru explicarea fenomenelor biologice, lăsând domeniul fenomenelor mentale inviolabil, ca care apar conform propriilor legi speciale **) Dar cel mai remarcabil reprezentant al mecanismului, ca singura metodă posibilă de investigare științifică a întregii sfere a fenomenelor, îl putem considera pe genialul reformator sau chiar pe fondatorul ultimei filozofii - Kant Începându-și filosofia cu o problemă epistemologică și transformând lumea într-o reprezentare care este produsul interacțiunii obiectelor experienței și organizării noastre mentale, Kant prin aceasta nu a zdruncinat deloc bazele științei naturale mecanice El recunoaște conceptul de cauzalitate, pe care se bazează totul *) "Toate; ' pe cât posibil, ar trebui să deducem din natura corpului și "proprietățile sale primare - valori, figuri și mișcări" (A Confession of Nature against Atheists, tradus de membrii Psychic Society, p) "Toate fenomenele particulare ale naturii pot fi explicate matematic și mecanic de către cei care le înțeleg" (Discurs despre metafizică, ib p) **) "Nu am nevoie să recurg la naturi plastice non-materiale, deși

îmi amintesc că Julius Scaliger și alți peripatetici, precum și unii adepți ai învățăturilor lui Helmont, credeau că sufletul însuși își construiește trupul Pot spune despre asta: non mi bisogna e non mi basta (nu am nevoie și nu am nevoie de asta) tocmai pentru că permit transformarea și organizarea la infinit Deoarece animalele nu se formează niciodată în mod natural dintr-o masă anorganică, mecanismul nu poate pentru a re-produce toate aceste organe infinit variate, dar le poate extrage cu ușurință prin dezvoltarea și transformarea corpului organic preexistent teto MECANISM ŞI MATERIALISM LODIC știința sa naturală, conceptul de bază al rațiunii pure și, ca atare, care stă la baza întregii noastre experiențe "Că Kant despre toate subiectele științifice naturale și gândirea strict științifică naturală", spune Lange, "nu este supus niciunei îndoieli, deoarece "principiile metafizice de bază ale științei naturale" conțin doar o încercare de a descoperi principii axiomatice a priori și prin urmare, nu intra în limitele cercetării empirice, care se bazează peste tot pe experiență și privește axiomele ca pe ceva dat În consecință, Kant lasă întregul conținut al gândirii natural-științifice în locul și în semnificația sa, ca marele și singurul mijloc de extindere a experimentelor noastre asupra lumii date de simțurile noastre, aducându-le în legătură și putând astfel să facem această lume inteligibil pentru noi în legătura cauzală a tuturor fenomenelor" *) Experiența, după Kant, este singurul mijloc de cunoaștere a lumii exterioare Nicio speculație metafizică nu ar trebui să aibă loc aici "Știința naturii", spune Kant, "nu ne va dezvălui niciodată lucrurile interioare, adică ceea ce nu este un fenomen, cu toate acestea, poate servi ca bază cea mai înaltă pentru explicarea fenomenelor; dar știința naturii nu are nevoie de el pentru explicațiile sale fizice; chiar dacă i s-a oferit ceva asemănător de undeva (de exemplu, influența ființelor nemateriale), atunci știința naturii trebuie să o refuze și să nu introducă complet explicațiile sale în curs, ci să le bazeze întotdeauna numai pe ceea ce aparține ca obiect a simțirii, a experienței și a ceea ce poate fi adus în legătură cu percepțiile noastre actuale conform legilor experienței În cele din urmă, în Critica puterii de judecată, Kant spune direct că mecanismul este singura modalitate de a investiga întreaga natură "În măsura în care putem, trebuie să investigăm natura după principiul mecanismului, pentru că dacă nu presupunem acest lucru *) F A Lange: "Istoria materialismului *, vol II> Rus pe pagina ♦♦) Prolegomena zu einer jeden künftigen Methaphysik, herausg vou Hartenstein S **♦) Metaphysische Anfangsgrunde der Naturwissenschaft, herausg von Hartenstein, S principiu ca fundament al cercetării, nu poate exista nicio anchetă asupra naturii în sensul propriu De aici reiese clar că doar această metodă poate fi aplicată la explicarea proceselor și în natura organică "Nu putem dovedi în nici un fel", spune Kant, "imposibilitatea producerii unor produse organizate ale naturii cu ajutorul unui singur mecanism, deoarece nu putem prevedea, pe o bază internă, o varietate infinită de legi ale naturii, care sunt întâmplătoare pentru noi, cunoscându-ne doar empiric" * *) Într-adevăr, se poate recunoaște ca neîndoielnic faptul că Kant a considerat metoda mecanică de cercetare ca fiind singura posibilă în întreaga sferă a fenomenelor Dar, în același timp, trebuie remarcat faptul că Kant a privit mecanismul doar ca pe un principiu regulator, fără a-i atribui vreo semnificație constitutivă Prin urmare, desigur, nu ar putea cădea niciodată în materialism Dimpotrivă, critica epistemologică a lui Kant a expus

întreaga inconsecvență a materialismului ca sistem filozofic și a arătat natura dogmatică a propozițiilor sale de bază ' · De la filozofi mai aproape de noi în timp, G Lotze s-a declarat a fi un apărător deosebit de zelos al principiului mecanic Aflat în principiile sale filozofice generale mai aproape de Leibniz decât de Kant, Lotze, în cel mai consecvent mod, încearcă să ducă la îndeplinire metoda explicației mecanice pentru întreaga zonă vastă a ființelor vii El este un adversar înflăcărat al notoriului forță vitală, împotriva căreia se opune chiar și în cele mai vechi lucrări ale acestora ***) El exprimă gânduri similare în Allgemeine Physiologie and Medicinische Psychologie În cele din urmă, cea mai faimoasă lucrare a sa, Microcosmosul, în special primul său volum, este o apologie arzătoare pentru metoda mecanică de investigare a fenomenelor care au loc în ființe noi Împreună Prin aceasta, Lotze nu este nicidecum un materialist; dimpotrivă, el limitează domeniul mecanismului la sfera fenomenelor și la sarcina principală a acestuia ' *) Kritik der Urtheilskraft, heraûsg von Rosenkranz, S **) Ib S ***) Allgemeine Phathologie und Thérapie als mechanisdie Naturwissenschaften," și intrarea "Leben" în Dicționarul de fiziologie al lui Wagner, Biblioteca "Runivers" MECANISM BIOLOGIC ȘI MATERIALISM Lucrări Pune clarificarea "cât de ireproșabil de răspândit și cum, în același timp, semnificația rolului jucat de mecanism în univers"* este extrem de subordonată În această privință, Lotze este oarecum de acord cu Leibniz, deși, în general, principiul său mecanic în domeniul biologiei este realizat mult mai consecvent decât îl găsim la filozoful conciliant și apărătorul mecanismului teleologic În fine, printre reprezentanții metodei mecanice de investigare a fenomenelor naturale, trebuie să amintim autorul "Istoriei materialismului" pe care l-am numit deja de mai multe ori - F A Lange Fiind unul dintre cei mai serioși și atenți adepți ai lui Kant, Lange își stabilește principala sarcină a lucrării sale - să clarifice importanța deplină a principalelor prevederi ale faimosului filozof în știință și filozofie El consideră materialismul, care folosește de obicei metoda mecanică, "o regulă excelentă pentru studiul naturii", negând totodată semnificația sa ca filozofie - "nu mai este o filozofie" **) În acest fel, el se deosebește clar de materialiști ca filozofi Mai mult, el spune că "dorința de a construi o viziune filosofică asupra lumii exclusiv pe științele naturii din vremea noastră poate fi desemnată drept unilateralitate filozofică de cea mai proastă calitate" ***) În special, în ceea ce privește "viziunea sa asupra metodei* de investigare a fenomenelor biologice, el consideră aici singura metodă potrivită - metoda mecanică, reproșând pe bună dreptate acelor anchetatori care, întâmpinând pe drum orice fapte greu de explicat, preferă să abandoneze complet însăși metoda, înlocuind-o cu presupuneri departe de a fi științifice Astfel, el vorbește foarte dur despre încercarea metafizică a lui Hartmann de a reduce toate procesele biologice încă neexplicate la activitatea inconștientului problematic ****) Deci, această considerație istorică și filozofică a problemei ne conduce la concluzia că neovitalismul este departe de a avea dreptate în identificarea mecanismului științific natural ca metodă *) G Lotze: "Microcosmos", I vol , traducere rusă, p XXX **) Lange: "Istoria materialismului", traducere rusă, vol , p ***) Ib pagina ****) Ib S * Biblioteca "Runivers" și vinogradov cu materialismul ca filozofemă definită Vedem că mulți dintre cei mai mari filozofi ai timpurilor moderne, care în același timp au fost nu de puține ori matematicieni și oameni de știință ai naturii remarcabili (de exemplu, Descartes, Leibniz, parțial Lotze), au fost apărători hotărâți ai metodei

mecanice, nefiind în niciun caz materialiști Dar, alături de filozofi, putem evidenția multe nume de naturaliști celebri, iar în practică aceștia au dus la îndeplinire aceleași concepții, a căror justificare teoretică o găsim la filozofii menționați mai sus Fără să căutăm exemple într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, ne vom concentra asupra a doi naturiști care au coborât atât de recent în mormânt, deși în ani înaintați, dar departe de a fi în declinul activității lor fructuoase Ne referim la Helmholtz și Du Bois-Reymond Helmholtz și-a imortalizat numele în domeniul fizicii Dar, în același timp, a fost și un fiziolog remarcabil Cercetările sale în domeniul opticii și acusticii fiziologice sunt binecunoscute În același timp, este considerat, alături de R Mayer și Jaul, unul dintre creatorii legii care stă la baza tuturor construcțiilor filozofice și științifice ale științei naturale moderne și anume legea conservării energiei În virtutea acestui principiu, se presupune că suma energiei conținute în întreaga lume fizică este neschimbată și toate fenomenele lumii materiale sunt doar modificări ale acestei energii Această lege stabilește unitatea naturii organice și anorganice, deoarece, potrivit acesteia, corpurile vii (în raport cu compoziția lor materială) sunt doar transformări ale energiei generale mondiale În ele întâlnim aceleași forțe și elemente ca în natura anorganică, iar diferența lor față de natura moartă constă numai în combinațiile speciale ale acestor forțe și elemente, care determină particularitatea legilor biologice Din aceasta putem observa direct că Helmholtz este un susținător al metodei mecanice în explicarea fenomenelor vieții, negând prezența a ceva care seamănă cu o forță vitală în procesele biologice*) Împreună cu aceasta, limitează aria mecanismului, așa cum *) Helmholtz: Popul, wissenchaftl Vorträge Braunschweig, , S Biblioteca "Runivers" MECANISM BIOLOGIC ȘI MATERIALISM metoda predominant cantitativa, sfera fenomenelor materiale Alături de acestea din urmă, el recunoaște o serie specială de procese deosebit de mentale, care, spre deosebire de fenomenele materiale, se remarcă prin calitatea lor Lumea exterioară, cunoscută de noi cu ajutorul simțurilor, pe baza legii a priori a cauzalității, este ea însăși lipsită de calitate, iar dacă înzestrăm materiei cu anumite proprietăți, atunci o facem în virtutea organizării noastre psihofizice Astfel, Helmholtz se învecinează aici cu Kant, prin a cărui învățătură, sau, mai ales, după a cărui estetică transcendentală el, în propriile sale cuvinte, a fost ghidat cu atât de mult succes, ca după un principiu euristic, în cercetările sale științifice speciale Du Bois-Reymond, celebrul fiziolog, care cu atâta hotărâre se opune spectrului forței vitale în "Investigațiile asupra electricității animalelor", în cunoscutele sale discursuri - "Despre premisele științelor naturale" și "Șapte ghicitori ale lumii" - pune o graniță clară între materialism și mecanism biologic Fără a face o diferență fundamentală între natura anorganică și cea organică *), o compară pe prima cu o clădire simplă, iar pe a doua cu o fabrică, "unde pleacă cărbunele, apa, materiile prime și de acolo acidul carbonic, vaporii de apă, fumul, se obtin cenusa si produse prelucrate * **) În explicarea dezvoltării vieții organice, Du Bois-Reymond nu vede altceva decât o problemă mecanică extrem de dificilă Dar, în același timp, Du Bois-Reymond nu consideră posibilă explicarea fenomenelor mentale elementare din cele mai complexe combinații fizice și chimice Originea conștiinței din condițiile materiale este unul dintre cele șapte mistere ale lumii și aici se află *) "Ceea ce deosebește viul de morți, planta și animalul, considerate în funcțiile lor corporale, stă la capătul tuturor în următoarele: într-un cristal, materia se află în

echilibru stabil, în timp ce materia trece întotdeauna printr-o formă organică aflându-se într-un echilibru dinamic mai mult sau mai puțin perfect, când pozitiv, când egal cu zero, când negativ ("On the Limits of Naturalness", traducere rusă de MtslO 'Slavskaya, pp -) **) Ib pagina Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV limita necondiționată a cunoașterii, despre care Du Bois-Rey-Mont nu ezită să-și pronunțe celebrul ignor abimus *) Prin conștiință în acest caz, Du Bois-Reymond nu înțelege spiritul uman în toată plinătatea sa de dezvoltare, ci forma sa cea mai elementară Să trecem acum la utilitarism Autorul nostru formulează doctrina utilitaristică după cum urmează "Toată lumea vrea să beneficieze singur; dar folosul fiecăruia constă în slujirea binelui comun; de aceea, fiecare ar trebui să slujească binelui comun" (p) Această formulare mi se pare inexactă În primul rând, nu poți să-ți dorești în folosul tău Utilitatea este conștiința că un bun dat este capabil să servească la un anumit scop Prin urmare, pot fi conștient că un anumit subiect îmi este util pentru satisfacerea cutare sau cutare nevoie, dar pot să-mi doresc plăcere sau senzații plăcute, realizabile prin aceste binecuvântări Urma- Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G ȘERȘENEVICI Într-adevăr, prima propoziție este mai degrabă formulată astfel: fiecare își dorește senzații plăcute Dacă prima propoziție este formulată de domnul Solovyov incorect, atunci a doua este formulată incorect Dacă utilitatea fiecărui om constă în slujirea binelui comun, atunci omul individual este doar un mijloc pentru întreg, care este un scop în sine Între timp, din punctul de vedere al utilitarismului, este exact opusul: întregul este un mijloc pentru scopurile individului Satisfacerea cea mai completă și cuprinzătoare a dorințelor umane este posibilă numai prin societate Dacă societatea cere sacrificii de la o persoană, atunci aceste sacrificii sunt în general mai mici decât plăcerile realizate cu ajutorul societății și, în orice caz, aceste sacrificii sunt cerute nu sub forma unui întreg, ca mijloc, ci în interesul altora indivizii În consecință, a doua poziție este exprimată astfel: cea mai bună realizare (din punct de vedere al oportunității) a dorințelor umane este posibilă prin societate De aici concluzia: toată lumea ar trebui să se străduiască să întărească societatea, adică înseamnă că este necesar pentru satisfacerea cât mai deplină a aspirațiilor sale Formularea incorectă a utilitarismului l-a condus pe domnul Solovyov pe calea aplicațiilor eronate, dintre care vom indica câteva Autorul ia ca exemplu un capitalist care, conform unei presupuse doctrine utilitariste, si-a ajustat propriile interese la interesele altora, oferind bani "cresterii"; Aceasta înseamnă că el a oferit servicii vecinilor săi, i-a ajutat în nevoie, "împrumutând bani" "Totul lucru se petrecea în beneficiul reciproc și ambele părți au judecat imparțial între interesele proprii și ale altora" De ce, totuși, se întreabă autorul, nici Mill și nici vreunul dintre cei care au părerea lui nu vor da aprobare morală acțiunilor "cămătarului"? Cu permisiunea domnului Solovyov, aici este permis un calcul pentru impresia nefavorabilă a cuvintelor nesimpatice Mill nu va condamna un om care își împrumută capitalul cu dobândă unui comerciant care, cu ajutorul capitalului, va primi profituri, din care o parte le va împărți capitalistului sub formă de creștere Dar Rostov- Mill va condamna cutia, pentru că nu oricine dă bani în dobândă este cămătar Numele de familie este atașat celui Biblioteca "Runivers" DESPRE CARTEA VL S SOLOVIEV "JUSTIFICAREA BINELOR* care, în folosul lor și profitând de situația deznădăjduită a debitorului, de nevoia extremă a aproapelui său, îi creează în viitor condiții de existență și mai dureroase Există

aici un asemenea depozit de sentimente antisociale, încât nici un singur Tarian de utilitate nu ar vedea în acțiunile unui cămătar un act favorabil întăririi societății, în timp ce nimeni nu ar condamna un rentier Potrivit utilitariștilor, cel mai înalt sistem de moralitate este doar cea mai complexă transformare a impulsurilor originare ale egoismului "Dacă această afirmație ar fi adevărată, atunci avantajul rezultat al utilitarismului ar fi încă evident Din faptul că stejarul provine din ghindă, iar ghindele sunt hrănite la porci, nu rezultă că stejarii înșiși ar putea servi drept hrană pentru porci În același mod, presupunând că cea mai înaltă doctrină morală are o legătură genetică cu egoismul, i e ieșită din ea prin modificări succesive în trecut, nu avem dreptul de a concluziona că această morală superioară, chiar și în forma ei prezentă, perfectă, se poate baza pe interesul propriu (p) În primul rând, comparația domnului Solovyov este nereușită Din faptul că ghindele hrănesc porcii, nu rezultă încă că porcii pot mânca însuși copacul, ci rezultă doar că hrana de care au nevoie va fi obținută constant din stejar În același mod, egoismul (în sensul de a strădui să-și satisfacă nevoile, și nu cu adăugarea: "în detrimentul intereselor altora", după cum rezultă din a doua semnificație a cuvântului egoism) face ca o persoană să realizeze semnificația societății pentru propriile interese și să se supună normelor stabilite de acesta, care, limitându-l pe de o parte, îi oferă, pe de altă parte, spațiu pentru a-și atinge obiectivele personale Egoismul obligă o persoană să se supună standardelor morale, care sunt dezvoltate de societate cu scopul de a oferi tuturor celor mai egale mijloace de a-și satisface nevoile Egoismul generează aceste norme, dar oamenii sunt ghidați în relațiile lor de norme etice, și nu de egoism "Relația reciprocă dintre domeniul moral și domeniul juridic este una dintre întrebările fundamentale ale filozofiei morale" (p) Este imposibil să nu fii de acord cu această poziție G* Biblioteca "Runivers" G SHERSHENEVPCH Dar să vedem ce soluție a întrebării propuse de autorul nostru Conform definiției domnului Solovyov, "legea este limita cea mai inferioară sau un anumit minim de moralitate" (p) Acest punct de vedere, desigur, nu constituie o invenție originală a autorului nostru; dimpotrivă, a primit deja o răspândire considerabilă în literatură (vezi "Definiția mea a conceptului de drept", p , nota i) Legea este un anumit minim de moralitate Dar ce fel de moralitate? Este cea care are rădăcinile în ideile unui popor dat la un moment dat, sau cea care este purtată în imaginația subiectivă a unei persoane date, în cazul de față, domnul Solovyov? Dacă răspunsul este dat în primul sens, atunci va fi greșit, pentru că, în primul rând, dreptul poate trece înaintea moralei atunci când legiuitorul pornește pe calea reformelor decisive, de exemplu, când iobăgie este desființată; în al doilea rând, pentru că normele juridice nu au nicio legătură cu moralitatea; în al treilea rând, și în cele din urmă, pentru că legea poate, în unele dintre părțile sale, să intre în conflict cu morala Negarea în acest din urmă caz a naturii juridice din spatele normelor legale este o scuză goală Dar se pare că domnul Solovyov dă răspunsul în al doilea sens, pentru că aparent nu recunoaște moralitatea pozitivă, ci recunoaște principiile morale necondiționate, acționând mereu și pretutindeni Cel puțin, numai din acest punct de vedere se poate nega, așa cum face el, orice caracter moral din spatele familiei grecești (p) Dar dacă legea este minimul acelor idei morale pe care le are un anumit subiect, atunci este evident că limitele acestui minim sunt extrem de mobile Poate că, din punctul de vedere al idealurilor morale ale unei persoane, morala și legea vor coincide, în timp ce din punctul de

vedere al altui subiect, acest minim va ajunge la zero În general, domnul Solovyov nu se oprește asupra întrebării foarte importante a ceea ce determină poziția acestui minim, prin ce și unde este trasată și ar trebui trasă această graniță între moralitate și lege Personal cred că coincidența dintre normele legale și morale se datorează identității scopurilor lor, în timp ce dezacordul lor se datorează diferenței dintre mijloacele de menținere a acestora De aceea Biblioteca "Runivers" DESPRE CARTEA VL S SOLOVIEV "JUSTIFICAREA BINELOR" reprezentarea moralității și a dreptului sub formă de cercuri concentrice este complet eronată Studiul chestiunii penale din punct de vedere moral (Capitolul XII) se distinge în general prin profunzimea gândirii pe care aveam dreptul să o așteptăm de la un gânditor remarcabil precum domnul Solovyov și prezintă un mare interes pentru avocați Este cu atât mai supărător să vedem cât de superficial este rezolvată problema economică după aceea (Capitolul XIII) Este clar că autorul este departe de a fi familiarizat cu formularea acestor întrebări arzătoare, care sunt un teren atât de fertil pentru moralist Nu vom atinge acest capitol în detaliu, pentru că probabil vor exista economiști mai competenți decât mine în această întrebare, care nu vor lăsa acest capitol din lucrarea domnului Solovyov fără analiză și răspuns Totuși, nu pot decât să fac câteva observații Autorul neagă existența legilor economice, constatând că legea cererii și ofertei nu este mai bună decât regula: "nu poți înșela, nu poți vinde" Legea nu permite excepții - în acest sens domnul Solovyov are perfectă dreptate De aici deduce că așa-numitele legi economice nu sunt legi în sens științific, întrucât permit excepții, iar în sprijinul acesteia invocă aceeași lege a cererii și ofertei, care este eliminată sub acțiunea impozitelor de stat (p) La aceasta, se poate întreba autorul dacă el recunoaște drept lege inflamabilitatea fosforului din frecare? Dar unde este această lege când chibritul se udă? Recunoaște el ca lege gravitația corpurilor spre pământ? Dar unde este această lege când o pasăre zboară prin aer și nu cade la pământ? Sunt gata să cred că toate obiecțiile domnului Solovyov față de legile economice sunt rodul unei neînțelegeri, de neînțeles pentru mine De asemenea, este posibil să explicăm obiecția domnului Solovyov față de socialism prin familiaritatea insuficientă cu întrebarea Socialismul poate fi obiectat pe baza istoriei și psihologiei, dar nu pe baza argumentelor pe care le vine autorul nostru Și în acest sens, compararea cărții domnului Solovyov cu lucrarea mai sus menționată a lui Paulsen (p -), ca să nu mai vorbim de lucrările pr Lange, departe de a vorbi în favoarea primului Principalul reproș trimis de domnul Solovyov socialismului este pentru Biblioteca "Runivers" H ȘERȘENEVICI, constă în faptul că el stă pe baza dominației intereselor materiale, că nu recunoaște alte interese, că determină îmbunătățirea morală a societății prin schimbarea sistemului economic (p și urm) Este suficient să ne uităm la discursurile socialiștilor în favoarea limitării duratei zilei de lucru pentru a vedea cu ce interese sunt ocupați Cine, deci, va nega (nu, sper, domnule Solovyov) că inegalitatea actuală a proprietății dă naștere la neuniformități în bucurarea nu numai a bunurilor materiale, ci și a bunurilor spirituale? Învățământul estetic și științific superior este privilegiul claselor bogate Cine va nega că aceeași inegalitate generează crimă, arătând săracilor, mai ales în orașe, ce lucruri bune există și, în același timp, refuzându-le posibilitatea de a le stăpâni? După aceasta, socialiștii au dreptate când spun că îmbunătățirea morală a societății este posibilă doar cu condiția ca obstacolele care stau în sistemul economic modern să fie înlăturate, ca

problema intereselor spirituale să poată fi pusă doar atunci când cele
materiale sunt multumit Pe această bază, critica invulnerabilă a
socialismului la adresa ordinii moderne din punct de vedere moral este
împărtășită de mulți care nu au nimic în comun cu socialiștii Prin
urmare, este destul de periculos să te opui socialismului cu armele
domnului Solovyov Venerabilul filozof nu a infirmat deloc reproșurile
care, prin propria sa recunoaștere (p , nota, i), i-au fost făcute încă
din , într-o concepție greșită și o evaluare nedreaptă a socialismului
Dar ceea ce se înțelege cel mai puțin este chemarea către aliații
domnilor Mihailovski și Karev, care, cu toată devotamentul lor față de
progresul social, au vorbit împotriva materialismului economic Dar
întrebarea este, care este legătura necesară între socialism și
materialismul economic? Se poate fi socialist și respinge materialismul
economic și invers, se poate admite că întregul curs istoric al
dezvoltării umane este determinat doar de lupta intereselor economice
și, în același timp, să fie un adversar al socialismului Cu același
succes se poate identifica socialismul cu filosofia hegeliană
Biblioteca "Runivers" DESPRE CARTEA VL S, SOLOVIEV "JUSTIFICAREA
BINELOR" Probabil, lipsa lui de simpatie pentru problemele economice l-
a determinat pe domnul Solovyov să critice teoria proprietății muncii,
nu din punct de vedere istoric, ci din punctul de vedere al filosofiei
morale Potrivit autorului, dacă recunoaștem că munca este baza
drepturilor de proprietate, atunci "copiii ar trebui recunoscuți drept
proprietatea mamei, care i-a produs nu fără muncă și efort" (p) Nu
știu dacă domnul Solovyov vorbește aici serios sau pur și simplu
glumește La urma urmei, acesta este un joc de cuvinte! Când se vorbește
despre nașterea dificilă (și nu prin muncă), cuvântul "dificil" este
folosit în sensul de suferință asociat cu acest act fiziologic, și nu
în sensul acelei activități economice care poartă denumirea de muncă
(teoria proprietății muncii) , nu dificil) A doua obiecție este, de
asemenea, insostenabilă Subiectul dreptului de proprietate, spune
domnul Solovyov, nu poate fi decât lucruri, iar între timp munca nu
produce nimic, ci numai utilitate niște proprietăți relative noi care
corespund acestor sau altor nevoi umane" (cf Mill: "Fundarea Economie
politică", ed Γ > τ L CTP) Că munca nu creează sau distruge materia,
asta înțeleg, dar nu pot să înțeleg ce altceva, dacă nu ceva nou,
creează un croitor care a făcut o haină din o bucată de draperie sau un
arhitect care a ridicat o casă din cărămidă, lemn, fier și alte
materiale de construcție? Dacă există un alt concept al unui lucru,
atunci nu este necesar să se folosească cuvântul "lucru" în poziția că
numai lucrurile pot face obiectul dreptului de proprietate Voi aborda
doar o singură întrebare anume Prezentarea principiului ascetic în
morală dă naștere și la unele neînțelegeri Înțelegem pe deplin
predicarea ascetică ca o contrabalansare la excesele dăunătoare din
punct de vedere social În gura domnului Solovyov această predică capătă
un caracter nedefinit și ciudat Vorbind despre funcția sexuală, domnul
Solovyov remarcă pe bună dreptate că răul din punct de vedere moral ar
trebui, desigur, văzut nu în actul fizic al nașterii, ci doar în
atracția nemăsurată și oarbă (p) Potrivit acesteia, autorul pune
Biblioteca "Runivers" H ȘERȘENEVICI, întrebarea este aceasta: ar trebui
privit impulsul sexual în sensul de afirmare și expansiune, sau în
sensul de negație; restrictii sau aboliri? S-ar fi putut crede că
răspunsul ar fi dat în favoarea restricției, dar între timp domnul
Solovyov este de partea abolirii totale Condiția carnală a reproducerii
este rea pentru om De ce, autorul nu răspunde Întrebarea apare în mod
firesc: ce se va întâmpla dacă toți oamenii sunt pătrunși cu o astfel

de filozofie și vor desființa dorința sexuală? Autorul pune această întrebare "A crede că predicarea abstinenței sexuale, oricât de viguroasă și de succes, poate opri prematur (?) reproducerea fizică a rasei umane și duce la distrugerea ei, este o părere atât de absurdă încât ar trebui să ne îndoim pe bună dreptate de sinceritatea ei" (p) Acesta nu este un răspuns Desigur, nimeni nu crede sincer în succesul unei astfel de predici Dar moralistul trebuie să dea astfel de reguli, a căror respectare ar putea fi absolută Ce fel de normă este aceasta când creatorul ei se teme de respectarea ei necondiționată de către toți cărora le este adresată predica? Atunci te poți îndoi de sinceritatea unei predici: când predicatorul arată cum să trăiești, dar remarcă în secret - și mulțumesc lui Dumnezeu că nu toată lumea trăiește așa Răspunsul la întrebarea pusă la început este dat de domnul Solovyov printr-un apel la îmbunătățirea personală și generală Dar de ce și pentru ce trebuie să se îmbunătățească o persoană? Cu tot respectul pentru venerabilul nostru filozof, mă îndoiesc foarte mult că cartea sa va ține de mână măcar o singură sinucidere: nu oferă niciun răspuns la întrebarea dureroasă, Peste care s-au așezat multe capete, Iar el, nehotărât, ca înainte, stă în picioare, G Shershenevici Biblioteca "Runivers" CONTROVERSĂ i Comentarii la articolul Prof G F Shershenevici Venerabilul profesor declară că nu intenționează deloc să intre într-o analiză a acelui răspuns (la întrebarea despre sensul vieții) care constituie conținutul cărții mele; scopul articolului său critic este doar acela de a îndepărta câteva cărămizi din "cladirea zveltă" a filozofiei mele morale și el își exprimă cu amabilitate convingerea că "un arhitect atât de priceput" precum eu "nu trebuie să repar" locurile deteriorate Mulțumesc, dar nu sunt sigur Dacă, după cum însuși G F Shershenevich notează pe bună dreptate, într-o lucrare filozofică totul este construit pe continuitate și coerență logică, atunci este clar că, în adevărata lor semnificație și semnificație, pasajele individuale ale cărții pot fi înțelese și evaluate numai prin legătura lor internă cu întreaga construcţie mentală Cum, deci, este posibil să se desprindă "anumite dovezi și aplicații" ale unei opinii sau idei date fără a atinge esența acestei idei în sine, adică fără a atinge ceea ce se dovedește și ce se atașează? O astfel de analiză nu numai că va fi lipsită de un interes serios, ci va risca să cadă direct în inexactități și inconsecvențe, atunci când, de exemplu, un critic, oprindu-se în locuri separate din legătura lor generală, ia ca dovadă pozitivă o simplă dialectică trecerea de la un gând la altul, sau o astfel de judecată , care în toată seria mentală are doar o valoare ipotetică și auxiliară> Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV va atribui un caracter independent si categoric Elementul propriu al filosofiei, mai ales la înălțimea la care a fost ridicată în Germania după Kant, este gândirea constructiv-dialectică, unde, strict vorbind, nu există loc pentru "anumite dovezi", adică, având putere în afară de ansamblu în abstracția sa și dacă asemenea "dovezi" se găsesc și în dezvoltarea pur filosofică a gândirii, atunci numai de dragul accesibilității publice a expoziției, ca o concesie la revendicările populare Fără a atinge persuasivitatea psihologică, pentru care fundamentele sunt prea complexe și nedefinite, trebuie să admitem că dovada logică în domeniul pur filozofic se dobândește doar printr-o serie tot mai mare de gânduri în totalitatea raționamentelor care se susțin și se justifică reciproc Deci ca prof Shershenevich recunoaște direct această trăsătură a filosofiei, apoi decizia sa, fără a atinge conținutul operei filosofice în esență, de a analiza în ea "câteva "dovezi și aplicații" separate, provoacă surprindere și, - în cuvintele

venerabilului profesor, - "provoacă îndoieli în corectitudinea concluziilor" Această impresie nu este eliminată, ci, dimpotrivă, este agravată de comparația prin care criticul dorește să-și explice intenția De fapt, în ce scop, în ce scop se poate angaja cineva în spargerea cărămizilor individuale dintr-o "cladire zveltă"? Următoarele cuvinte ale venerabilului profesor ne permit să conchidem doar că a făcut-o cu unicul scop de a-mi oferi onoarea și plăcerea de a repara locurile deteriorate Cu toată ciudățenia unei astfel de metode prea altruiste, amabilitatea venerabilului critic m-a obligat să-i îndeplinesc dorința Dar, grăbindu-mă la asta, a trebuit să mă întristez, sau, la fel, până la maturitatea venerabilului critic,- că toate dimensiunile care au fost scoase din BMIT răzbunată> ale aceluiași sunt complet și că au existat nimeni nu le-a cauzat, ceea ce le este cauzat nu trebuie făcut Vorbind fără alegorie, obiecțiile venerabilului profesor, așa cum ar putea fi prevăzut prin formularea sa ciudată a problemei critice, nu au nicio legătură internă cu gândurile mele reale și oricare ar fi deficiențele "filozofiei mele morale" (și cu siguranță nu sunt puține) si foarte Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ important), acestea nu sunt în orice caz cele la care el indică De la primele obiecții, cititorul a fost indus în eroare El are dreptul de a concluziona din cuvintele criticului că există un întreg tratat despre pesimism și sinucidere în cartea mea Între timp, chestiunea este despre câteva observații superficiale la începutul prefeței Revenind la comparația criticului, acesta nu este nici măcar pridvorul clădirii, ci poate doar trotuarul care duce la el Nu este bine, desigur, dacă pavajul este serios deteriorat Să vedem, însă, ce a făcut aici venerabilul critic La observația mea despre frivolitatea acelor oameni care neagă viața în cuvinte, folosind-o în fapte, domnul Shershenevici contrastează cu exemplul unui bărbat care este complet dispus să se sinucidă, dar care rămâne să trăiască din milă față de soția sa și copii, care nu-i împărtășesc opiniile Un astfel de familist, în opinia criticului meu, nu poate fi considerat un pesimist frivol Ce fel de pesimist este acela? La urma urmei, fiecare pesimist consideră viața un rău nu numai pentru el însuși, ci pentru toată lumea fără excepție, atât străinii, cât și ai lui și, desigur, complet indiferent de părerea cuiva în această chestiune Dar domnul Shershenevici să nu fie jignit de familia sa exemplară; deși este un pesimist eminamente frivol, totuși, în general, este posibil doar printr-o neînțelegere să-l clasam printre pesimiști, cel puțin în sensul despre care vorbesc, tocmai printre oamenii care neagă sensul vieții La urma urmei, el nu numai că recunoaște sensul vieții, ci îl și găsește acolo unde ar trebui să fie, și anume în îndeplinirea unei îndatoriri morale Viața este personal o povară pentru el, și-ar dori să se sinucidă, dar nu se consideră în drept să facă asta, le recunoaște altora, soției și copiilor săi, dreptul la viață; sentimentul firesc de milă, care nu are sens din punct de vedere pesimist și care în orice caz ar lăsa cu ușurință loc unui sentiment de dezgust față de viață, este înțeles de această persoană ca ceva mai mare decât sentimentul, ca o datorie morală, care este hotărâtorul suprem al problemei Într-un cuvânt, familia noastră, fiind un pesimist foarte rău, se dovedește a fi un bun adept al filozofiei morale De ce a fost nevoie acum de domnul Shershenevici pentru a face acest lucru unit Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Am numărat o persoană chibzuită și simpatică care acționează în conformitate cu sensul vieții printre negtorii acestui sens condamnat de mine și l-a plasat între sinucideri nebunești, pe de o parte, și mormăi ipocriți, pe de altă parte? În exemplul domnului Shershenevici,

pesimismul are semnificația doar a unei dispoziții psihologice, dependentă parțial de accidente exterioare, parțial de așa-numitul "temperament melancolic", care se întâlnește adesea chiar și la cei mai religioși oameni Când un astfel de temperament se supune cerințelor datoriei conform sensului moral al vieții, atunci nu face decât să ridice prețul interior al activității Este clar că acest lucru nu are nimic de-a face cu acea negare a sensului vieții, despre care se vorbește în prefața mea La fel de irelevantă este și întrebarea domnului Shershenevici, "în ce grup" voi include sinuciderile, care și-au încheiat viața nu din cauza pasiunii oarbe și a descurajării lumești, precum Romeo, ci datorită unei convingeri profunde în lipsa de sens a existenței în general Conform metodei sale critice, acordând atenție unor locuri în afara contextului lor, venerabilul profesor, în special exemplele, date doar de dragul strălucirii lor, nu a observat ideea principală exprimată în următoarele cuvinte: "sensul vieții" este confirmată doar de eșecul fatal al celor care o neagă: această negare îi obligă pe unii (teoreticieni pesimiști) să trăiască nevrednic în contradicție cu predicarea lor, în timp ce pentru alții (practicieni pesimiști sau sinucideri) negarea sensului vieții coincide cu negarea efectivă a însăşi existenţa lor Este clar că există sens în viață atunci când cei care o neagă inevitabil se leagă pe ei înșiși, unii prin existența lor nedemnă, alții prin moartea lor violentă" ("Justifică binele", prefață) Această idee poate părea obscură sau infidelă venerabilului critic, dar, în orice caz, el trebuie să fie de acord că, în ceea ce privește sinuciderea, ea se aplică tuturor sinuciderilor în general și nu numai celor precum Romeo (și ca exemplu, eu nu l-a citat unul) Fără îndoială, există atacatori sinucigași care sunt mai rezonabili și mai puțin impetuosi decât un erou shakespearian, dar domnul Shersheyevich este sigur că există Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ cei care își încheie viața doar printr-o convingere profundă în lipsa de sens, o convingere dobândită prin gândirea rațională și nu insuflată de pasiune? Deși omis probandi, "sarcina probei!" îi revine adversarului meu, dar pentru a-l salva de eforturile zadarnice, voi spune cu plăcere de ce astfel de cazuri de sinucidere ar trebui recunoscute a priori ca imposibile În limitele gândirii raționale, o viziune negativă asupra vieții poate fi exprimată astfel: eu, NN, în acea experiență personală pe care am avut-o până acum, precum și în informațiile și conceptele mele despre experiența trecută a altor oameni, nu am găsit sensul vietii La acest fapt o persoană rezonabilă poate adăuga doar următoarea explicație: rezultatul negativ al experienței mele și al conceptelor mele pot avea diverse cauze; este posibil ca viața într-adevăr să nu aibă sens, dar nu este mai puțin posibil să fi căutat acest sens în locul greșit și nu în modul corect, să fi avut concepte preliminare incorecte despre ea, ceea ce m-a condus pe o cale falsă Dar ce motiv, ce logica permite, de la faptul ca nu am gasit inca sensul vietii, sa trag concluzia la adevarata lipsa de sens a fiintei, la faptul ca nu merita deloc sa traiesti si ca cel mai bine este sa te sinucizi ? Și dacă trecerea de la pesimismul subiectiv și relativ la pesimismul necondiționat și obiectiv cu concluzia sa practică serioasă - sinuciderea - nu se poate face prin puterea rațiunii, care interzice astfel de salturi logice, atunci cum se face această tranziție, dacă nu prin puterea pasiune? La urma urmei, pasiunile nu sunt doar senzuale, ci și spirituale, cum ar fi mândria, iubirea de sine și îngâmfarea Luând în stăpânire o persoană, ei îl obligă să reducă totul la sine și, în cele din urmă, să-și ia propria necugetare și neputință pentru nesimțirea și lipsa de valoare a

întregului univers "Dacă nu am găsit un sens vieții, înseamnă că nu există deloc, dacă mă simt nefericit, atunci viața este rea " Aceasta este logica ascunsă a acestor sinucideri Este clar că aceasta este logica pasiunii oarbe, și nu rațiunea Nu numai orice sinucidere, ci și orice negare principială a vieții în general (tot pesimismul), nepermițând în esență o justificare rezonabilă, are în efect Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV ¿(vreo pasiune nesatisfăcută, trupească sau spirituală Dacă această pasiune este profundă și puternică, atunci provoacă orbire gravă și cazul se termină cu sinucidere; dacă pasiunea care umbrește sensul vieții este meschină sau de puțină intensitate, sau dacă nemulțumirea ei este echilibrată de satisfacerea altor pasiuni, atunci negarea vieții se limitează la vorbă și raționament, renașterea comerțului cu carte, creșterea în bunăstarea autorului și, în sfârșit, o sinteză emoționantă de pesimism teoretic extrem și optimism practic deplin În ambele cazuri, totul se face pe baze psihologice subiective, iar mintea strălucește de absența ei A cere de la filozofia morală să se ocupe de pesimiști impasibili și de sinucideri, acționând conform rațiunii pure, despre care se presupune că sunt deosebit de periculoși, este la fel ca în cursul zoologiei să caute o secțiune specială despre pasărea Phoenix, sau despre fiara Indrik, care este capul tuturor animalelor și care, desigur, era considerată și foarte periculoasă Venerabilul domnul Shershenevici stabilește ca model pentru mine sistemul de etică al lui Paulsen, unde există un tratat lung despre date și indrikas pesimiste Nu pot recunoaște acest exemplu ca fiind obligatoriu, în ciuda unei recomandări atât de autoritare *) Oricum ar fi, eu încă nu văd cărămizi sparte Trecerea de pe trotuar în verandă, i e Din prefață până la introducere, domnul Shershenevici, fidel metodei sale de critică fragmentară și neesențială, transmite unele dintre gândurile mele într-o formă în care nu le pot recunoaște absolut ca fiind ale mele și nici să le apăr și nici să le contest, eu nu vezi cauze Singurul raționament pe care îl citează aici, care îmi aparține cu adevărat, îi dă temei pentru o astfel de obiecție absolut incredibilă: "Cred că domnul Solovyov pur și simplu nu s-a exprimat cu acuratețe, argumentând că o voință rea, chiar dacă nu s-a exprimat nici în faptă sau în cuvânt, este deja supusă condamnării morale: o voință neexprimată nu poate fi condamnată de un moralist, deoarece nu știe ♦) Să notez că odată, în tinerețe, luând pesimism teoretic cu toată seriozitatea, i-am dedicat o întreagă disertație Și acum mă consider îndreptățit să fiu pesimist în raport cu pesimismul ' Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ acțiune Numai din momentul exprimării voinței, cel puțin în mișcarea ochilor, se poate vorbi de condamnarea ei *) Într-adevăr? Dar condamnarea interioară și vocea conștiinței? Și de ce avea nevoie domnul Șerșenevici de un fel de moralist străin, judecând după mișcarea mâinilor, limbii și ochilor, când însuși subiectul voinței rele, înaintea oricărei mișcări exterioare, poate și trebuie să condamne mișcările interne rele din el însuși? Până la urmă, doar această auto-condamnare a fost înțeleasă în cazul de față Definesc diferența dintre punctele de vedere etice și penale astfel: primul privește voința rea în sine, chiar dacă nu este exprimată, iar a doua are în vedere și voința rea, dar numai în una sau alta dintre manifestările sale obiective Iar domnul Shershenevici a obiectat cu acest exemplu: "Monetarul contrafăcut este acoperit pentru pregătirea monedelor, pe care nu le-a pus încă în circulație; deși nu există încă un rău real, criminologul nu va condamna mai puțin voința rea În ce sens, însă? Este de la sine, sau încorporat în mod tangibil în monede contrafăcute pregătite? Chiar dacă identificăm direct, așa

cum face criticul aici, conceptul de voință rea manifestată sau exprimată cu conceptul de rău, atunci este clar că răul pregătit este deja un fel de rău Venerabilul critic pătrunde atât de puțin în esența gândurilor mele, încât găsește posibil să infirme semnificația morală de bază a rușinii, arătând exemple de nerușinare, atât la indivizi, cât și la grupuri întregi Cu toată ciudățenia unei astfel de neînțelegeri, însă, a fost prevăzută de mine (vezi Justificare, p); dar, se pare, prof Shershenevich, deși în general își oprește atenția în carte fiind analizată doar în locuri separate, totuși, din anumite motive, chiar și între ele ocolește unul care l-ar putea avertiza împotriva greșelilor critice Venerabilul profesor își încheie discursul despre rușine cu următoarea remarcă: "Sunt femei foarte decente care, fără nicio rușine, pozează ca modele în fața artiștilor" Dacă femeile foarte decente fac asta, atunci ce ar trebui să facă femeile decente? ' ♦) Cursivele mele Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Pe lângă acest gen de "femei decente", am și un dezacord cu un critic respectat cu privire la alte profesii dubioase, care, după părerea mea, cu condescendența evanghelică obligatorie față de persoane, sunt supuse, ca ocupație, condamnării necondiționate Cu domnul Shershenevici, aparent, avocatul îl umbrește pe moralist și, uitând că este o chestiune de etică, și nu de drept penal și civil, este gata să aprobe toate ocupațiile neinterzise de lege Astfel, el justifică atât pentru sine, cât și chiar pentru Mill (aparent fără autoritate suficientă din partea acestui puritan) practica cămătăriei în anumite limite legale, condamnând această ocupație doar atunci când are un scop direct și deliberat de a-și ruina vecinii Potrivit venerabilului profesor, nu toți cei care împrumută bani cu dobândă sunt cămătar și chiar mă suspectează că am folosit greșit un termen odios Din punct de vedere moral, a cărei expresie istorică cea mai înaltă o găsim în religia creștină, orice împrumut de bani cu încasarea unei taxe speciale pentru însuși faptul împrumutului este o chestiune condamnabilă - păcatul de cămătărie (peccatimi usuriae)), iar conceptul juridic de "interes legitim" nu este inclus în cercul ideilor moral Cred că am prezentat suficiente exemple despre modul în care Prof Shershenevici a spart cărămizile în clădirea filozofiei mele morale Nu consider necesar să mă ocup aici de toate pasajele greșit înțelese sau neînțelese din cartea analizată Voi mai indica doar două exemple, dintre care unul este curios, iar celălalt, cu metoda critică obișnuită, ar fi chiar nepotrivit În observațiile despre eudemonism, spun, de altfel, că plăcerile mentale și estetice sunt disponibile doar pentru câțiva, în timp ce cel mai înalt bine ar trebui să fie universal Criticul și-a imaginat că se vorbește despre disponibilitate materială, adică că doar câțiva sunt suficient de bogați pentru a-și oferi plăceri spirituale și că se presupune că consider acest fapt a fi normal Nu numai opiniile mele generale, ci și afirmațiile directe dintr-un capitol special despre problematica economică, din punct de vedere moral, ar trebui, se pare, să elimine o astfel de neînțelegere grosolană Criticul, atacând acest capitol, nu a citit nici măcar asta Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ideea principală este că a asigura tuturor fără excepție posibilitatea dezvoltării spirituale este, după părerea mea, o datorie morală indispensabilă a societății și a statului Este clar că în critica eudemonismului nu a fost în niciun caz inaccesibilitatea economică a bunurilor spirituale pentru majoritatea, ci incapacitatea firească a majorității oamenilor (fără nicio distincție de clase sociale) la cele mai înalte plăceri mentale și estetice Nu fără surprindere am aflat de la venerabilul critic că definesc dreptul drept morală minimă O parte,

o parte sau un element al unei definiții nu pot fi prezentate ca o definiție întreagă Evident, criticul a citit capitolul "Lege și morală" doar până la următoarele cuvinte ale mele: există o limită inferioară sau un anumit minim de moralitate" (Justificarea binelui, p) În ciuda avertismentului împotriva opiniilor eronate, criticul s-a oprit la ultimele cuvinte și nu a mai citit Și între timp, mai departe după primul punct, mai am două, iar formula finală a dreptului pozitiv este dată astfel: "Dreptul este o definiție fluidă din punct de vedere istoric a unui echilibru forțat a două interese morale - libertatea personală și binele comun" (p) În general, un răspuns complet la critica prof G F Shershenevici ar consta într-un simplu extras dintr-un șir lung de pagini din cartea mea, care, totuși, cu greu ar fi convenabil În concluzie, venerabilul critic declară că cartea mea nu oferă niciun răspuns la întrebarea sensului vieții Dacă această concluzie este comparată cu afirmația inițială a criticului că nu intenționează deloc să intre în considerarea "răspunsului" care constituie conținutul cărții mele, atunci cititorul poate fi imediat lovit de o contradicție Dar, în esență, domnul Shershenevici are dreptate în acest punct și chiar de două ori dreptate Acea întrebare despre sensul vieții, la care nu există răspuns în cartea mea la concluzia criticului, este determinată de el (chiar la început) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Vladimir Solovyov articol) în felul acesta: "Un animal cunoscut culcat în noroi are, cu o unitate de nevoi, o unitate de mijloace de satisfacție O persoană cultă cu nevoi fizice, estetice, mentale, morale complexe, cu i ooo nevoi, are de mijloace de satisfacție Există vreun sens, din punct de vedere al fericirii, să treci de la o stare culturală inferioară la una superioară? Întrucât nu am pus întrebări din punctul de vedere al unui anumit animal culcat în noroi, sau din punctul de vedere al satisfacerii nevoilor sau al fericirii în general, și chiar și chiar acest punct de vedere în domeniul eticii îl consider o eroare foarte elementară, este clar că venerabilul profesor nu a putut găsi niciun răspuns la întrebările mele în cartea mea, chiar dacă nu m-am abținut să o examinez pe fond Dar, pe lângă asta, are dreptate nu numai din punctul lui de vedere, ci și parțial din punctul meu de vedere Cu toată independența propriului conținut al filozofiei morale, care dezvoltă doar ideea de bine, inerentă naturii noastre sub forma sentimentelor de bază de rușine, milă și reverență, această filozofie ajunge la sfârșitul adevăratei probleme de cauzele răului în lume, iar răspunsul final la această întrebare nu se mai găsește în domeniul ei și necesită un apel la cercetarea metafizică, așa cum este indicat în concluzia mea Acum trebuie doar să-i mulțumesc venerabilului profesor G F Shershenevici pentru atenția acordată cărții mele - atenție, cu atât mai măgulitoare pentru mine, că, în ideea sa principală și în cea mai mare parte a conținutului, această carte se află în afara cercului de opinii și simpatii ale un critic respectat Vladimir Solovyov Biblioteca "Runivers" IL Mai multe despre idealism În cea de-a -a carte a revistei Questions of Philosophy and Psychology, în care a fost publicată critica mea la adresa articolelor prințului S N Trubetskoy despre idealism, a apărut și răspunsul său Autorul spune că îi atribui multe lucruri pe care nu a vrut să spună; i se pare că de multe ori obuzele mele lovesc fortificațiile altora, pe care nu s-a gândit deloc să le apere Nu pot decât să mă bucur că convergem mai mult decât mă așteptam; dar trebuie să protestez împotriva acuzației că am început să discut articolele lui cu gânduri preconcepute și nu voiam să înțeleg ce spunea Se pare că mi-am dovedit atitudinea atentă față de părerile sale prin

faptul că i-am urmărit pas cu pas expunerea și am prezentat, în final, concluziile pe care el însuși le trage Nu înțeleg cum poate acționa altfel cel mai conștiincios critic și cum i se poate reproșa atunci că nu vrea să fie suficient de obiectiv Dacă am înțeles greșit multe și i-am atribuit autorului ceea ce nu a vrut să spună, atunci acest lucru s-ar putea datora unei clarități insuficiente a prezentării, așa cum recunoaște Prince însuși Trubetskoy Fără îndoială, ar fi putut exista gafe și greșeli din partea mea; dar, în orice caz, bunăvoința nu a lipsit Vizavi, stând pe același pământ cu cartea Trubetskoy, fără a respinge metafizica, ci recunoscând semnificația ei științifică, m-am gândit că este posibil să ajungem la un acord, cel puțin, pe baza înseșii fundamentelor acestei științe, fără aprobarea căreia toată filozofia rămâne o clădire " atârnând în aer" Puteți construi cel mai magnific C- * Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN tulpini; dacă nu există o bază solidă, toate acestea nu sunt altceva decât castele magice Din pacate, chiar si dupa clarificari Trubetskoy, rămâne un dezacord fundamental între noi tocmai cu privire la aceste întrebări de bază, s-ar putea spune, elementare, de a căror rezolvare depinde întreaga soartă viitoare a filosofiei Voi încerca să contur cât mai pe scurt punctele principale, lăsând deoparte totul secundar, pentru a nu complica polemicile Primul punct se referă la realitatea lumii materiale Vb articolul la care am obiectat, Prince Trubetskoy spune: "Prima propoziție a idealismului filozofic este că lumea este un fenomen În afara fenomenului, în afară de fenomen, nu știm nimic și nu putem nici ști, nici presupune logic În această poziție, idealismul coincide cu empirismul și fundamentează empiria cu teoria ei a cunoașterii Existentul este ceea ce apare: aceasta este prima sa definiție metafizică elementară" (p) Mi-am exprimat nedumerirea cu privire la care dintre filozofii idealiști făcuse o astfel de propunere Acum, în prezentarea planului general al lucrării sale, carte Trubetskoy explică că a vrut să spună critica empirismului (p și urm) Dar, pornind de la obiecții, repetă din nou: "Lumea este un fenomen Această poziție universal recunoscută a filozofiei servește drept punct de plecare pentru idealism)) (p) Se mai spune aici că "realismul naiv sau inexplicabil, caracteristic conștiinței senzuale înainte de nașterea filozofiei și a științei, ia lumea care apare drept ceva necondiționat de real Dar treptat, experiența și reflecția conving umanitatea gânditoare că obiectele din jurul nostru nu au o asemenea realitate, că aparține altceva, înțeles de minte, și nu realității senzuale, pe care o percepem Puțin mai departe, însă, se afirmă că și pentru știință este posibil să nu existe deloc antinomia inerentă conceptului științific că un fenomen, ca atare, este condiționat de un subiect sensibil "Recunoaște pur și simplu realitatea empirică empirică a fenomenelor pe care le investighează" (p) De parcă știința nu aparține umanității gânditoare! Suntem din nou perplexi cu cine și cu ce avem de-a face Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Prințul Trubetskoy, aparent, nu își dă o explicație clară despre diferența dintre empirismul primitiv, naiv și experiența științifică, pentru că el îmi atribuie "o credință inconștientă, adică inconștientă că sentimentele exterioare însele oferă o percepție reală a unei ființe adevărate " (pag) Eu, pe de altă parte, am spus întotdeauna ceva cu totul diferit Am susținut și continui să susțin că numai experiența dovedită ne oferă cunoașterea adevărată a lucrurilor Aspectul este relația subiectului cu obiectul; este la fel de mult condiționat de subiectul ca prin obiectul din care se obține impresia Empirismul inexplicabil poate lua ca fiind un fenomen, dar sarcina științei este să analizeze această relație, să-

i separe elementele și să determine ce este subiectiv și ce este obiectiv în ea În diferite cazuri , se poate ajunge la concluzii diferite Astfel,de exemplu atunci cand aud un sunet stiinta ma convinge ca sunetul este o senzatie pur subiectiva,dar in realitate se produce o scuturare a aerului,care este cauza acestei senzatii La fel, când văd vopsea, știința mă convinge că, de fapt, nu este deloc vopsea, ci vibrațiile eterului, care nici măcar nu aparține categoriei fenomenelor, pentru că nu este supus niciunei sentimente , dar este asumat doar de rațiune, ca o explicație logică a fenomenelor care ne uimesc Dar când o minge de biliard rotundă și tare îmi apare simțurilor, experiența dovedită mă convinge că este într-adevăr rotundă, și nu cubică, căci altfel nu s-ar rostogoli pe un plan, și cu adevărat solidă, și nu lichidă și nu gazoasă, altfel s-ar vărsa sau s-ar împrăștia în aer Carte Trubetskoy se întreabă cum este posibil, după secole de eforturi ale teoriei critice a cunoașterii, să se ajungă la recunoașterea existenței reale a unei mingi de biliard; și mărturisesc că nu înțeleg cum se poate respinge această realitate fără a cădea în iluzionism pur Dacă fenomenele unui corp sferic și solid sunt pur subiective, atunci este necesar să arătăm ce le răspunde de fapt, așa cum vibrațiile aerului corespund sunetului, iar vibrațiile eterului corespund vopselei Dar despre faptul că sarcina științei este să studieze cauzele fenomenelor care ne apar, în carte Nu există nicio urmă de Trubetskoy Pentru el, această întrebare pare să nu existe Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN Pe baza unor concluzii pur științifice, putem recunoaște ca fiind cu adevărat sferic chiar și un astfel de corp pe care nimeni * nu l-a văzut ca atare Astfel, de exemplu, știm cu certitudine absolută că pământul este o sferă turtită la poli; dar* numai locuitorii altei planete o pot vedea ca atare Pentru noi, acesta este un fapt care se dovedește nu prin percepția senzorială, ci prin date științifice, precum: cercetări geografice, legile oscilației pendulului, măsurători ale suprafeței pământului Întrebarea este: permite cartea Trubetskoy, că pământul este, într-adevăr, o minge, sau nu este altceva decât o percepție senzuală, condiționată de subiect, ca o culoare verde? Chiar și în ceea ce privește fenomenele complet omogene, experiența științifică poate ajunge în diferite cazuri la concluzii opuse: le poate recunoaște pe unele ca fiind corespunzătoare realității, iar altele ca iluzii pure Astfel, de exemplu, vedem că luna se învârte în jurul pământului, iar știința ne asigură că într-adevăr așa este Întrebarea este, care este relația dintre elementul subiectiv și obiectiv: este revoluția lunii determinată de impresia noastră subiectivă sau impresia noastră subiectivă este determinată de revoluția lunii? Dar avem un alt fenomen, complet analog: pentru simțurile noastre, soarele se învârte în jurul pământului exact în același mod ca și luna; totuși, de data aceasta știința ne asigură că aceasta nu este mai mult decât o iluzie și că, în realitate, nu soarele se învârte în jurul pământului, ci pământul în jurul soarelui Astfel, vorbind de empirism, trebuie să cercetăm ce ne oferă experiența dovedită și ce ne dezvăluie cu privire la existența reală a lucrurilor, și nu mulțumiți cu o afirmație generală; că toate acestea aparțin domeniului fenomenelor și, prin urmare, sunt condiționate de subiect Cu o astfel de vedere, trebuie să învârți pământul în jurul soarelui și să pună toate legile astronomice într-o singură categorie cu senzația de culoare roșie și verde Totul se contopește într-o masă indiferentă de fenomene, condiționată de subiect și, prin urmare, lipsită de orice realitate Aparent, prinț Trubetskoy nu a clarificat pe deplin pentru el însuși ce este un fenomen, pentru

că el clasifică în această categorie ceea ce nu îi aparține deloc Deci, el spune: "materie Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ • este un fenomen" (p) În altă parte, el numește -materia "formă sensibilă" (p) În opinia mea, materia nu este nici o formă, nici un fenomen, nici ceva sensibil Materia și forma sunt două concepte care sunt de obicei opuse unul altuia Materia, ca atare, este invizibilă și intangibilă și, prin urmare, nu este un fenomen Conform conceptului său, materia este o substanță care stă la baza fenomenelor senzoriale și rămâne identică cu ea însăși cu toate modificările lor, adică este o definiție mentală, sau categorie, prin care calitățile senzoriale sunt conectate Dacă această definiție este doar o reprezentare goală a minții noastre sau dacă corespunde unei esențe reale, acest lucru poate fi argumentat Locke, urmând nominaliştii medievali, a păstrat prima privire Dar chimia dovedește în mod irefutat că în realitate nici un atom din această substanță imaginabilă nu este creat sau distrus, ci că acesta, în toate combinațiile și diviziunile posibile și în schimbarea tuturor calităților sensibile, rămâne întotdeauna egal cu el însuși Un astfel de rezultat al științei experimentale este cea mai puternică dovadă în favoarea realității definițiilor metafizice Dar cartea Trubetskoy nu numai că nu a folosit-o, dar a inclus această definiție chiar metafizică în categoria fenomenelor, cu scopul de a submina semnificația reală a întregii lumi materiale Întrebarea este: care sunt aceste elemente, relevate de chimie, constant identice cu ele însele? [Au o existență reală independentă de subiect, sau sunt și ele condiționate de subiect și constituie doar reprezentarea lui ideală? Carte Trubetskoy ne asigură că științele experimentale ar putea să nu fie deloc conștiente de astfel de dispute metafizice care nu privesc rezultatele pe care le-au obținut, ci doar clarifică semnificația lor filozofică Cred, dimpotrivă, că aceste întrebări ating științele experimentale în chiar fundamentele lor, căci sarcina lor este să dezvăluie legile reale ale naturii și adevăratele cauze ale fenomenelor, deoarece ele există independent de ideile noastre subiective Pentru științele experimentale, nu este deloc același dacă pământul este într-adevăr o minge turtită spre poli, sau dacă este aceeași formă subiectivă de percepție ca și culoarea verde, pentru care este necesar să se găsească un motiv potrivit Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN Dacă aceste științe nu acordă nicio atenție disputelor metafizicienilor, este doar pentru că, din punct de vedere pur empiric, le consideră a fi discuții degeaba, care nu pot influența rezultatele obținute de ei Să arate unde au dreptate și unde greșesc, să distingă corectitudinea modalităților și insuficiența unui punct de vedere exclusiv experimental, să recunoască adevărul de neclintit al concluziilor faptice și limitările sferei la care se raportează, toate acest lucru se poate face numai studiind cu atenție metodele științelor experimentale, punctele lor de plecare și modurile lor de acțiune Dar nu avem nimic de acest fel în Prince Trubetskoy nu este găsit Adevăratele sarcini ale științelor experimentale îi rămân străine Prin urmare, argumentația lui este lipsită de temei real Singura dovadă pe care o prezintă împotriva existenței reale a lumii materiale, indiferent de subiect, este aceea că însuși spațiul și timpul de care sunt determinate toate fenomenele materiale sunt formele a priori ale percepțiilor noastre senzoriale și, prin urmare, împreună cu toate acestea continut, au un caracter pur ideal Subliniind că în acest sens recunosc meritul nemuritor al lui Kang, el spune: "Cred că aici există o dilemă decisivă: dacă timpul și spațiul sunt forme de percepție senzorială, atunci ele nu pot fi în niciun caz forme de ființă

necondiționat reale, si invers Întreaga întrebare se rezumă la dacă sunt sau nu forme de percepție?;; (pag) O astfel de dilemă mi se pare lipsită de fundament logic Nu înțeleg de ce formele înnăscute ale percepției senzoriale nu pot corespunde existenței reale a lucrurilor Nu numai că unul nu îl exclude pe celălalt, dar s-ar părea, dimpotrivă, că o astfel de corespondență trebuie neapărat să existe; altfel subiectul nu ar putea trăi și acționa în lumea reală Dacă ideile noastre despre spațiu și timp nu ar corespunde cu ceea ce avem de fapt, nu am putea face un singur pas pe pământ și cu atât mai puțin am putea fi ghidați de considerente de viitor Capacitatea de a prezice cu exactitate minutul și locul declanșării unei eclipse de soare sau de a descoperi, pe baza unor calcule matematice, planete necunoscute de nimeni, demonstrează că spațiul și timpul sunt în realitate Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ la fel cum ni se apar în forme a priori, pe baza cărora ne facem calculele Unde este locul unei dileme? Cartea Sam Trubetskoy admite că aceste forme generale de existență senzuală nu au un sens pur subiectiv Pentru a le oferi obiectivitate păstrându-și idealitatea, el face distincția între idealismul subiectiv și cel transcendental, reproșându-mi că nu vreau să recunosc această diferență În idealismul transcendental, în opinia sa, se află adevărata soluție a problemei În ce presupune el această diferență? În primele sale articole, pe care le-am criticat, el a distins de sensibilitatea subiectivă un fel de sensibilitate generală, transcendentală Acest lucru m-a nedumerit; Nu am inteles nimic si am intrebat: dar a cui este aceasta senzualitate? În răspunsul lui către Prince Trubetskoy explică că subiectul acestei sensibilități transcendentale este sufletul lumii, ceva diferit de Divin, dar care trebuie recunoscut ca subiect general al spațiului și al timpului Carte Trubetskoy va fi de acord că acest lucru nu ar fi putut fi ghicit deloc Dacă, sub forma conciziei, a tăcut despre acest element esențial al vederii sale și a lăsat senzualitatea generală plutind în nori, atunci nu se poate învinovăți criticul că nu a înțeles gândurile autorului Probabil că va fi de acord și cu faptul că referirile, de la noii filozofi, numai la Schelling, care, totuși, nu a distins sufletul lumii de spiritul absolut și, ulterior, el însuși a renunțat la concepțiile sale panteiste, și apoi numai la cele inexplicabile indicii ale lui V S Solovyov, complet insuficiente pentru a justifica această noțiune, care, după el, este piatra de temelie a idealismului transcendental Nu voi discuta despre existența sufletului lumii - asta ne-ar îndepărta prea mult de subiectul real al dezacordului nostru Voi observa doar că acest lucru nu rezolvă însă problema spațiului și timpului În primul rând, nu înțeleg în mod pozitiv cum, chiar dacă am admis existența unui suflet mondial, i se poate atribui orice sensibilitate Căci senzualitatea în cauză, adică percepția senzuală a impresiilor, este vederea, auzul, Biblioteca "Runivers" B Chicherin bona, atingere, gust, pentru care sunt necesare organele fizice corespunzătoare A atribui ochi, urechi, nas, gura, mâini sufletului lumii este, după părerea mea, la fel de absurd ca să le atribui Divinului Sau să spunem că, din moment ce sufletul lumii este turnat în toate, el vede, aude, miroase, gustă prin organele noastre fizice? Dar asta înseamnă căderea în panteism, din care Prinț Trubetskoi abdică Sau, în sfârșit, să spunem că sufletul lumii posedă niște organe fizice și metode de percepție necunoscute nouă, care nu au nicio analogie cu ale noastre? Dar aici intrăm în tărâmul fanteziei pure, din care, de altfel, nu putem deduce absolut nimic, pentru că dacă organele și metodele de percepție senzorială a sufletului lumii sunt de așa natură încât nu ne putem forma nici măcar cel mai mic

concept despre ele, atunci formele generale ale acestei percepții senzoriale pot fi complet diferite de ale noastre Și astfel întrebarea semnificației obiective a reprezentărilor noastre despre spațiu și timp rămâne nerezolvată Apoi, chiar admitând tot felul de ipoteze fantastice cu privire la organele senzoriale ale sufletului lumii, ajungem totuși la rezultatul că spațiul și timpul nu sunt altceva decât forme senzoriale ale percepțiilor sale, adică reprezentări ale acestui subiect Între acel însuși carte Trubetskoy admite că fenomenele, și deci spațiul și timpul care le determină, nu sunt doar visele unui subiect universal (p) Ce sunt în mod obiectiv sau cu adevărat? În ceea ce privește subiecții umani, întrebarea rămâne: cum putem prezice eclipsele de soare? Să spunem că sufletul lumii, care ne ghidează ideile, produce și mișcări corespunzătoare acestora sau mișcări similare în lumea exterioară? Va fi ceva asemănător cu "armonia" preconcepută a lui Leibniz, în care monadele erau asemănate cu ceasurile cu bobinare identică Dar atunci este necesar să explicăm de ce ignoranții greșesc în acest sens, în timp ce oamenii cunoscători ajung la concluzii de încredere Dacă nu ne oprim asupra acestui mecanism exterior, atunci rămâne să căutăm explicații în concordanță cu spațiul real cu ideile noastre speculative Acest lucru m-a determinat să încerc să determin sensul obiectiv al spațiului și timpului pe baza Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ vanii le-au recunoscut in general proprietatile Din opiniile exprimate în articolul evidențiat de carte Trubetskoy, nu m-am gândit niciodată să mă retrag A nega existența organelor sensibile în Divinitate nu înseamnă a nega ființa sa de pretutindeni și eternitatea Pe de altă parte, această corespondență dintre fenomenele externe independente de noi și reprezentările și conceptele noastre speculative ne convinge că mintea însăși, ca organ al cunoașterii, este aranjată în așa fel încât să fie capabilă să cunoască lucrurile așa cum există ele cu adevărat, și nu numai așa cum apar simțurilor noastre externe Acest lucru ne duce la al doilea punct esențial de dezacord între carte Trubetskoy și cu mine, în special la problema independenței minții ca organ al cunoașterii Recunoscând existența reală a lumii fizice, independentă de subiect, eu, pe de altă parte, recunosc semnificația independentă a rațiunii ca organ al cunoașterii și măsură a adevărului Carte Trubetskoy, dimpotrivă, le respinge pe amândouă Urmându-l pe Trendelenburg în critica lui lui Hegel, el a asemănat mintea cu o pălărie goală, din care se scoate în prealabil doar ceea ce este pus în ea Am observat că mintea nu este o pălărie goală, ci o forță vie, activă, care își poartă principiile și legile în sine și numai din această cauză poate fi un organ al cunoașterii adevărate Carte Trubetskoy răspunde că această comparație nu se referă la rațiune, ci la abuzul sofistic al dialecticii Cred că în toate cazurile o astfel de comparație este inadecvată, pentru că, într-o asemenea viziune, orice concluzie speculativă pare a fi abuzată Se poate argumenta dacă aceasta sau acea definiție este derivată pur speculativ sau dacă datele experimentale sunt împrumutate pentru aceasta; dar dacă întregul proces speculativ apare, ca la Trendelenburg, ca o pură jonglare, în care datele împrumutate din experiență sunt acoperite cu forme imaginare, atunci, într-adevăr, mintea se dovedește a fi un recipient gol în care este pus conținutul ei extern , sau, după vechea comparație, o tablă goală, pe care sunt imprimate percepțiile exterioare Apoi, rămâne să recunoaștem experiența ca singurul fundament al cunoașterii În această direcție, Trendelenburg a deschis calea cu Investigațiile sale logice Cu toate acestea, cartea adevărat- Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN săracii nu se gândesc să

meargă pe acest drum De acord cu concluziile negative ale filosofului german, el caută un alt rezultat O găsește în misticism Acest lucru se datorează propriei sale critici la adresa raționalismului Împotriva posibilității de carte pură speculație Trubetskoy a citat două dovezi în articolele sale Prima a fost că orice idee, luată în abstractizarea ei, fără raport cu o ființă concretă, conține o contradicție internă "Un concept abstract", spune el, "conceput în afară de o astfel de relație, conține o contradicție logică și acolo unde încercăm să gândim un astfel de concept logic, se respinge inevitabil" (pp ,) A doua dovadă a fost că un gând, pentru a fi logic, trebuie fundamentat, că doar relația sa cu ființa poate servi drept bază (p) Împotriva primei, am obiectat arătând la conceptele pur abstracte de mărime și triunghi, din care, fără nicio contradicție internă, prin mijloace matematice, se trag concluzii absolut sigure Pentru aceasta carte Trubetskoy îmi răspunde că mă refer inutil la algebră și geometrie pentru a-l convinge de posibilitatea unei aplicări logice a conceptelor de mărime și triunghi "Dar unde am negat?" întreabă el Da, unde ai afirmat că orice concept abstract, scos din raport cu o ființă concretă, conține o contradicție internă și se infirmă Explicându-și gândul, Trubetskoy spune că "contradicția cu realitatea constă în faptul că ideile generale sunt opuse lucrurilor individuale, neacoperându-le conținutul și excluzându-l astfel în abstractitatea lor; contradicția cu logica constă în faptul că conceptele generice, afirmate fără referire, exclud o relație logică cu conceptele de specie, în timp ce de fapt nu există gen fără specie" (p) De fapt, nu există nici cea mai mică contradicție nici în una, nici în alta Conceptele abstracte de triunghi sau cerc, cu care operează geometria, nu interferează în niciun caz cu existența obiectelor reale care au aceste forme și excluderea din primele Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ conținutul real nu numai că nu distruge corectitudinea concluziilor, ci, dimpotrivă, constituie condiția necesară a acestuia În același mod, luarea în considerare a unui triunghi în general, indiferent de tipurile sale posibile, nu interferează deloc cu concluzia complet sigură că suma unghiurilor sale este egală cu două unghiuri drepte Autorul însuși admite că nu există o contradicție logică în faptul că conceptele generice, ca generalizări, nu conțin un conținut special de specie "Dar", spune el, "dacă ipostazizăm aceste concepte și le luăm ca idei absolute, autosuficiente, fără a ține seama de alte concepte, vom rupe involuntar legătura lor logică, care leagă conceptele generale cu unele particulare;) (p) Care este ipostaza unui triunghi sau a unui cerc nu este complet clar Dacă prin aceasta se înțelege, așa cum o definește autorul, transformarea predicatelor în subiecte (p), atunci tocmai asta face geometria Într-adevăr, formele triunghiulare și rotunde aparțin corpurilor; geometria transformă aceste proprietăţi în subiecte Ea le numește prin substantive, triunghi sau cerc și le consideră reprezentări independente și autosuficiente Între timp, nicio legătură logică nu este întreruptă prin aceasta și se obțin concluzii absolut de încredere Contrar părerii cărții Trubetskoy, din conceptul general de triunghi, se pot deduce diferitele sale tipuri Nu este deloc ceea ce să deducem din conceptul de "om" caracteristicile raselor Acesta din urmă este un concept pur experimental, care nu poate fi obținut fără date experimentale Conceptul de triunghi este o construcție geometrică, care în sine conține diviziunea sa Acest concept general include trei laturi și trei unghiuri În funcție de proprietatea oricărei mărimi, laturile pot fi egale sau inegale între ele De aici diferența dintre triunghiurile echilaterale, isoscele și scalene Unghiul, din nou prin

însăși natura sa, poate fi tocit, drept sau ascuțit; și întrucât în orice triunghi suma unghiurilor este egală cu două unghiuri drepte, de aici rezultă că doar un unghi din el poate fi drept, iar celelalte două, în această condiție, trebuie să fie cu siguranță acute Toate acestea sunt legate logic unele de altele, iar geometria, examinând fiecare figură în abstract, nu se încadrează în Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN nu dă nicio contradicție cu sine Conceptele care se infirmă nu apar aici Degeaba și cartea Trubetskoy se referă la Hegel, care, în același sens, este în el fie un sofist pur, fie o autoritate importantă Acele contradicții care se regăsesc în categoriile care sunt divorțate de o legătură comună și necesită completare, nu interferează cu nimic în faptul că, luate separat, categoriile conțin un adevăr cu totul sigur Categoria cantității este una dintre cele mai abstracte; iar între timp, investigându-l detașat de ceilalți, făcând abstracție de orice calitate și de orice ființă reală, matematica ajunge la cunoștințe necondiționat de exacte și de încredere Se poate argumenta despre dialectică; dar matematica dovedeşte irefutabil că gândirea pur abstractă nu conţine nicio contradicţie şi ne oferă un adevăr complet de încredere În ea pot fi găsite și concepte contradictorii; dar este necesar să se desprindă care este contradicția și ce necesită ea pentru a fi completată și corectată În orice caz, într-o asemenea generalitate, această propoziție nu poate fi prezentată și cu atât mai puțin poate fi folosită ca dovadă împotriva oricărei abstracțiuni Matematica demonstrează și asta, contrar părerii cărții Trubetskoy, pentru ca un gând să fie logic, nu se cere deloc să aibă o bază în vreo ființă reală; baza logica este perfect suficienta Am subliniat propoziţia de bază pe care se bazează toate ştiinţele matematice, şi anume că două mărimi egale cu o treime sunt egale între ele Empiriștii puri, precum Mill, caută motive pentru aceasta în viața reală; dar fiecare persoană care, în numele teoriei, nu neagă logica, vede că există o legătură pur logică a conceptelor abstracte, care, totuși, este suficientă pentru a da acestei propoziții caracterul de adevăr necondiționat Carte Trubetskoy trece peste acest exemplu în tăcere Vorbind despre relația dintre bazele logice și realul, el doar remarcă: "Dar cum să gândim relația dintre logic și real, aceasta este întrebarea" Pentru empiriști, care cred că baza oricărei conexiuni logice stă în obiceiul de a vedea lucrurile în acest fel și nu altfel, întreaga întrebare constă într-adevăr în aceasta Dar pentru un filozof sunt două Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ intrebarile sunt diferite El distinge fundamentul logic, care are rădăcini în gândire, de fundamentul real, care are rădăcini în ființa exterioară, și se întreabă: este suficient primul pentru afirmarea adevărului și în ce cazuri poate fi suficient? Dacă rațiunea este o forță independentă care are propriile sale principii și legi, atunci aceste principii și legi ne pot oferi adevăruri logice generale și necesare, care au dovezi complete, în afară de orice ființă și putere reală, la rândul lor, ne servesc ca modalități de cunoaștere lucruri Dimpotrivă, dacă mintea însăși nu conține nimic în sine, dacă nu este altceva decât un recipient gol în care este pus conținutul ei exterior, dacă toate concluziile speculative nu sunt altceva decât un sofism pur, atunci fundamentele oricărui gând ar trebui căutate în vreo ființă reală Acesta este punctul de vedere al empiriştilor Propunerea de mai sus și, odată cu ea, întreaga matematică, servesc drept dovezi de nerefuzat în favoarea primului punct de vedere Legătura logică a conceptelor poate servi, fără îndoială, drept bază a adevărului, indiferent de relația cu viața reală În critica mea, am subliniat și contradicțiile care apar cu

prințul Trubetskoy în definiția acelei ființe, care ar trebui să servească drept bază a gândirii Fie aceasta este fiinta concreta, care nu este acoperita de gandire, ci i se opune, atunci este doar conceptul cel mai general al fiintei, adica o definitie pur logica care nu are nimic real in sine, dar intre timp serveşte drept bază pentru derivarea categoriilor În răspunsul lui către Prince Trubetskoy îmi reproșează că nu numai că i-am denaturat gândul, ci chiar l-am citat mai mult decât inexact Aceasta este deja o acuzație de denaturare fără scrupule a gândurilor autorului și, prin urmare, trebuie să mă opresc asupra ei în detaliu De acord cu autorul că gândirea nu acoperă toată ființa, am spus că el nu se limitează la recunoașterea a două feluri de ființă: gândibilă și sensibilă, ci purtat de dorința lui de a găsi o bază reală pentru gândire, el recunoaște ca fiind doar ceea ce este opus gândirii Procedând astfel, m-am referit la pp , și Cartea Trubetskoy răspunde că o referință atât de clară l-a cufundat într-o confuzie considerabilă: cum a putut el să permită exprimarea unui astfel de gând! "K Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN Din fericire, spune el, nu am găsit o asemenea expresie la paginile și , dar la pagina am citit exact invers Să vedem ce este pe paginile indicate ' La pagina citim: "Dar, de fapt, gândul nostru este adevărat, pozitiv numai în relația sa posibilă (sau actuală) cu ființa, care îi este dată și inevitabil presupusă de ea Înțeles abstract, adică în afara unei astfel de relații, evident nu poate fi decât o falsă, încețoșată, fantomă a realității Dacă nimic nu este de conceput în afara gândirii, dacă tot ceea ce există este înțeles doar prin gândire, atunci, pe de altă parte, gândul însuși, în abstractitatea sa, este în mod necesar opus ființei La pagina citim: "această idee în sine, la rândul ei, nu poate fi recunoscută ca logică decât prin presupunerea unei baze pentru această idee, adică prin presupunerea că îi corespunde o ființă diferită de ea" Și mai departe: "orice definiție logică a existentului, ca ceva diferit de idee, presupune deja deja un astfel de existent diferit de acesta, ca ceva dat gândirii și nu derivat din conceptele sale abstracte La pagina : "atât această idee, cât și toate definițiile ei nu ni se par irelevante: un gând este logic, în măsura în care este pozitiv, adică justificat de ființe" Întreb fiecare cititor imparțial: am avut motive să înțeleg aceste expresii în așa fel încât ceva diferit de gândire, ceva opus ei ca atare, adică gândirea în abstracția ei, să fie recunoscut ca ființă? După aprobarea cărţii Trubetskoy că au vrut să spună exact contrariul, trebuie să recunosc că l-am înțeles greșit; dar vina în aceasta nu constă în denaturarea deliberată a gândurilor sale, ci poate în faptul că, așa cum spune el însuși, poziția pe care o ocupă mi se pare "total străină și de neînțeles" Într-adevăr, nu pot să-i dau sens, în ciuda dorinței mele celei mai sincere de a înțelege punctul de vedere al autorului Acum mi se spune că ființa, care este presupusă de gândire, este concretă, individuală, atunci este doar un concept general de ființă, adică o determinare pur logică; uneori ceva diferit de gândire, care i se opune prin abstracția sa, este recunoscut ca ființă; recunosc sincer Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ca nu inteleg absolut nimic Dacă cartea Trubetskoy dorește ca punctul său de vedere să fie accesibil unei persoane neinițiate în secretele viziunii sale asupra lumii, trebuie să-l dezvolte ceva mai amănunțit, evitând în special acele contradicții aparente care pot deruta cititorul cel mai lipsit de prejudecăți Nedumerirea crește atunci când aflăm că pentru a înțelege această ființă imanentă este nevoie de o sursă specială de cunoaștere - credința Acesta este al treilea punct esențial de dezacord între carte Trubetskoy și cu mine S-ar părea că, dacă mintea poate

înțelege și cunoaște ceva prin propria activitate, este ceea ce este întotdeauna inerent în ea, ceea ce este conținut în sine Pentru cunoașterea unei ființe exterioare, străine, este într-adevăr nevoie de o sursă specială de cunoaștere Acest lucru ne este dat de sentimentele exterioare în raport cu lumea materială, a cărei ființă nu este acoperită de gândire Dar când avem, pe de o parte, o experiență exterioară, care ne dezvăluie o ființă individuală concretă și, alături de aceasta, o experiență interioară, care ne dezvăluie starea mentală a unui singur subiect și, pe de altă parte, gândirea logică, care ne oferă principii generale și necesare, legând ființa individuală într-un întreg sistem, atunci de ce avem nevoie de o a treia sursă de cunoaștere? "Da, cel puțin (!) atunci", răspunde Prince Trubetskoy - că fenomenele și ideea nu se acoperă unele pe altele și, în această măsură, par a fi relative, condiționate de formele de ființă, sugerând o bază comună în ființa absolută, super-relativă Ca supra-relativ și absolut, poate fi conștient doar dacă este imanent în spiritul nostru Evident, nu este acoperit de niciun sentiment și de niciun gând, fiind baza ambelor, și ne poate fi dat doar în relația directă a spiritului nostru cu acesta Aceasta este o dată a priori a conștiinței și cunoașterii noastre, care este subiectul încrederii noastre, al recunoașterii sau al credinței noastre interioare de nerăspundere" (p) Dar din faptul că ființa sensibilă și imaginabilul nu se acoperă unul pe celălalt trebuie, pentru a înțelege legătura lor, să căutăm o a treia sursă de cunoaștere independentă de rațiune și experiență? Este construcția contrariilor față de unitatea și ascensiunea subiacente Questions of Philosophy, Vol θ Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN de la relativ la absolut nu este o cerință logică? Nu este legea cauzalității, care ne face să căutăm prima cauză a tot ceea ce există, o lege logică? Nu a fost această ridicare a relativului la absolut sarcina filozofiei de la început, în afară de toată credința? Bine sau rău, ea a rezolvat cea mai mare dintre toate problemele, care este prezentată minții umane, aceasta este o altă întrebare Dar trebuie să comparăm cu aceasta ceea ce ne dă credința nesocotită, în afară de revelație Cartea Sam Trubetskoy, într-o critică foarte aprofundată a misticismului, admite că "criteriul pentru toate propozițiile referitoare la lumea absolută constă în cunoașterea logică obiectivă bazată pe experiență" ("Basic Id ", p) Pe de altă parte, și în domeniul metafizicii, el respinge la fel de hotărât revelația directă, "sau intuiția intelectuală", ca organ și criteriu al cunoașterii "O astfel de presupunere", spune el, "cu greu merită o discuție serioasă: intuiția mistică, ca și mana cerească, își schimbă adesea gustul în funcție de dorința celui care o gustă și de a-l ridica la un organ independent de cunoaștere și de a căuta criterii de adevăr în ea ar însemna pur și simplu să proclamăm infailibilitatea imaginației noastre" (ibid) Cum este posibil după aceasta să recunosc această intuiție mistică ca un început independent de cunoaștere, împreună cu speculații și experiență, aceasta rămâne din nou un mister complet pentru mine Atât experiența, cât și speculațiile sunt recunoscute de noi ca surse independente de cunoaștere deoarece fiecare dintre ele ne oferă ceva ce nu este dat altora Experiența ne dezvăluie faptele lumii exterioare, acea ființă concretă, individuală, care nu poate fi dedusă speculativ Pe de altă parte, deducția pur logică ne oferă un sistem de categorii și matematică, care nu sunt derivate din experiență, dar, între timp, ne dezvăluie legile generale și necesare ale fenomenelor lumii Dar ce conținut special ne este dat de intuiția mistică? Existenta superrelativa? Dar însuși conceptul acestei ființe și toate

definițiile ei decurg din cerințele logicii Acel concept al Spiritului absolut, care conține baza celuilalt al său și relația sa cu acest Altul, care este dezvoltat de carte Trubetskoy, ne este dat nu în mod inexplicabil   credinţă, ci un proces pur logic: este rezultatul dezvoltării logice a idealismului Pe lângă Spiritul absolut, Prinț Trubetskoy recunoaște un alt subiect al procesului mondial Sufletul lumii, de care, conform teoriei sale, este nevoie tocmai atunci pentru a lega fenomenul lumii cu reprezentările a priori ale subiectului Acest concept stă la baza idealismului transcendental, așa cum îl înțelege autorul Ei bine, ne este dat prin credință imediată sau este postulat ca o cerință logică? Dacă această ființă, de care depind toate ideile noastre, ne-ar fi imanentă și ne-ar fi revelat direct, atunci conștiința ei ar fi proprietatea comună a tuturor; între timp, de fapt, nimeni nu crede în sufletul lumii, cu excepția câtorva filozofi care recunosc acest principiu foarte controversat, nu pentru că ne este dat direct, ca ceva preexperimentat și nepremeditat, ci ca un logic conexiunea fenomenelor subiective cu cele obiective Ce legătură are credința cu asta? Dar cartea Trubetskoy merge chiar mai departe El extinde intuiția mistică la obiecte reale care se află în afara noastră El crede că toți sunt subiecți ca noi și ar trebui înțeleși prin analogie cu noi Indignat, dintr-un motiv necunoscut, la afirmația mea că vede subiecte în mese și perne, el spune: "orice formă corporală, în măsura în care are o individualitate independentă, fiecare obiect, în măsura în care are o realitate reală independentă de sensibilitate, trebuie să ne considere ca subiect-obiect Mesele și pernele pot avea evident doar o individualitate imaginară Dar dacă, de exemplu, atribuim o realitate metafizică elementelor individuale ale materiei din care sunt compuse, trebuie inevitabil să vedem în ele nu simple obiecte, ci subiecte-obiecte, adică un fel de monade relative sau centre individuale reale unite în interacțiunea lor de un subiect central de ordin superior Altfel, nu înțeleg deloc ce ar trebui să se înțeleagă prin conceptul de individualitate "(pp -) De ce numai subiecții care gândesc și simt, și nu corpurile materiale, pot fi unități independente, rămâne *   neclar De asemenea, nu este clar pe ce bază mesele și pernele pot fi considerate obiecte imaginare În orice caz, ele reprezintă o combinație a acelorași subiecți ca și persoana însăși Trebuie să presupunem că legătura dintre aceste monade este determinată de proprietățile lor subiective În mese și perne, aceste mici creaturi se agață strâns una de alta; în corpurile lichide sunt indiferenți unul față de celălalt, c gazoase, ei fug unul de altul Prin urmare, avem adevărate comunități în mese și perne, legate printr-o conexiune internă și având putere supremă asupra noastră persoana subiectului lumii care îi controlează sau vreun prinț mai mic De ce este cartea Trubetskoy este indignat când spun că vede subiecți în mese și perne? Nu recunoaște el la fel? Introducerea unui element de credință în domeniul cunoașterii nu poate da naștere decât la fantezii Pentru a conecta fenomenele lumii cu legile rațiunii, nu este nevoie de niciun intermediar Rațiunea este organul cunoașterii deoarece ea însăși conține principii obligatorii Carte Trubetskoy spune că însumarea datelor experimentale în categorii logice mi se pare un fel de "catalogare mecanică" (p) Aceasta dezvăluie o foarte slabă familiaritate cu metodele științelor, care ajung la anumite cunoștințe Studiul tehnicilor și metodelor lor de acțiune, în special aplicarea matematicii la fenomenele lumii fizice, arată în ce moduri sunt dezvăluite adevăratele legi ale lucrurilor Nici matematica, nici

științele experimentale nu știu nimic despre necesitatea de a recurge la intuiția mistică Nici teoreticienii cunoașterii umane nu o cunosc Kant, prezentând tabelul său de categorii ca principii de legătură pentru reducerea diversității fenomenelor la unitatea rațiunii, nu s-a gândit niciodată că această operațiune are nevoie de un mediator special - credința Nici filosofii idealişti care l-au urmat nu au recurs la acest principiu Prin urmare, introducerea ei în domeniul cunoașterii nu este rezultatul dezvoltării filozofiei idealiste Pentru a lua acest punct de vedere, trebuie să ne întoarcem mult înapoi, la viziunea despre lume a lui Jacobi; dar apoi, în loc de idealism, obținem misticismul, adică deloc un punct de vedere științific Dacă filosofia trebuie să devină o adevărată știință, atunci este necesar, în primul rând, să-și stabilească cu fermitate bazele și metodele Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ -an Fără aceasta, așa cum am spus, cele mai atractive sisteme rămân clădirile agățate în aer Când, însă, între oamenii implicați în filozofie există neînțelegeri fundamentale cu privire la întrebările cele mai elementare care stau, se poate arăta, în pragul filosofiei, despre realitatea lumii exterioare, despre semnificația independentă a minții ca organ de cunoaștere și posibilitatea asociată cu aceasta de a trage concluzii speculative, despre relația fenomenelor experimentale cu principiile logice, atunci aceasta indică doar o stare modernă foarte scăzută a acestei științe Cei care se scutesc de osteneala de a-l studia pot invoca aceste neînțelegeri în apărarea lor, iar din punctul lor de vedere au dreptate Dar cei care studiază serios filosofia și văd în ea singurul mijloc de a aduce lumină în haosul conceptelor și judecăților umane, ar trebui, în primul rând, să se străduiască să o întemeieze pe baze solide, iar acest lucru se poate face numai printr-o acoperire cuprinzătoare a ei sarcini şi întrebări fundamentale în scopul dezvăluirii adevărului Acest lucru m-a determinat să iau stiloul Ca de obicei, disputa noastră nu a dus la nimic Carte Troubetzkoy declară că în privința punctelor cele mai esențiale obiecțiile mele nu i-ar putea zdruncina convingerile, adăugând, totuși, că nu ar persista în erori dacă ar fi evidente pentru el și ar prefera să facă câțiva pași înainte Nu mă flatez cu speranța că noile mele explicații în stat îi vor schimba părerile; atunci când o persoană s-a gândit mult timp la un subiect și și-a asimilat un anumit punct de vedere, acest lucru nu se face atât de repede Dar sper cu tărie că propriile sale reflecții ulterioare, și mai ales nevoia de a-și clarifica pe deplin conceptele și de a obține o mai mare acuratețe a expresiei, îl vor forța să facă acești pași Dacă observațiile mele pot ajuta să atragă atenția unui om de știință tânăr și talentat asupra acestei părți a problemei, atunci scopul meu va fi atins Ar fi o mare pierdere pentru știința filozofică rusă dacă s-ar opri la jumătatea drumului B Chicherin Biblioteca "Runivers" III Câteva cuvinte ca răspuns la B N Chicherin În obiecția sa la articolul meu "în apărarea idealismului", respectatul B N Chicherin își repetă lamentarea față de dezacordul care predomină în domeniul celor mai elementare și elementare chestiuni ale filosofiei, compromițându-l în ochii oponenților săi Un astfel de dezacord, totuși, își are baza, dacă vreți chiar și justificarea sa relativă, în imposibilitatea minții umane individuale de a înțelege simultan toate aspectele adevărului universal, în ciuda acelei eforturi profunde pentru o întreagă viziune filozofică asupra lumii care trăiește în aceasta Dezacordurile care decurg dintr-o astfel de sursă și care determină dezvoltarea filozofiei în istoria sa, au, fără îndoială, mai multă valoare decât unanimitatea în orice eroare Deci, înainte de începerea filozofiei, unanimitatea

completă a domnit în problema realității introducerii Mira, ei au considerat-o necondiționat reală, iar mărturia sentimentelor, care era mai dureroasă, a fost recunoscută ca neîncălzită: realismul nepoliticos, naiv, care recunoştea spiritul sau zeitatea sau zeitatea însăşi, domina -pentru fiinţele corporale în timp şi spaţiu Dar filozofia a distrus treptat o astfel de viziune asupra lumii; și chiar dacă ne-am putea întoarce la realismul naiv al vremurilor de mai înainte, așezându-se în pragul filosofiei, dacă am putea recunoaște din nou zeii în timp și spațiu, nu am restabili acordul anterior, ridicând, dimpotrivă, obiecții justificate și nedumeriri Diverse învățături, parțial opuse, se vor lupta în continuare între ele multă vreme, denunțându-se reciproc, completându-se, echilibrându-se reciproc Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ prieten în întreaga gândire umană și numai acea filosofie speculativă se va apropia de scopul ultim, care va putea să îmbine toate modalitățile posibile de înțelegere a lucrurilor într-o singură sinteză cuprinzătoare, determinând în mod obiectiv adevărul relativ al fiecăruia dintre ele Oricum ar fi, fiind conștienți de dezacordurile predominante și de fundamentele diferitelor controverse filosofice dintre doctrine opuse, trebuie, desigur, să luptăm spre unitate - altfel orice dispută ar fi inutilă Și pentru ca o astfel de străduință să aibă succes, pentru ca o dispută filozofică să se desfășoare corect, este necesar să se pună de acord cu însuși fundamentele ei, să nu-și multiplice inutil subiectele și să nu o complice cu neînțelegeri străine În acest scop, înainte de a argumenta, trebuie să se înțeleagă și să nu atribuie adversarului opinii pe care acesta nu le împărtășește Această primă condiție a unui argument corect nu este respectată de stimatul meu adversar în măsura potrivită, deși el și-a asumat sarcina ingrată de a-mi aranja articolele despre "fundamentele idealismului" - poziție după poziție La rândul meu, în răspunsul meu, am încercat sincer să fac tot posibilul să-mi clarific punctul de vedere, să clarific unele neînțelegeri din partea criticului meu și să stabilesc însăși punctele disputei noastre Dar eforturile mele nu au primit sprijinul lui B N Chicherin Mi s-a părut ciudat că și-ar putea lua osteneala să analizeze în serios o lucrare pe care a acuzat-o imediat de empirism, misticism, iluzionism și realism spiritual Am încercat să clarific încă o dată, într-o formă cât mai clară și concisă, punctul meu de vedere real, pentru a arăta cum consider diferitele concepte și definiții ale ființei Dar toate acestea, se pare, nu m-au ajutat prea mult După articolul meu "În apărarea idealismului", am sperat că criticul meu măcar să-și retragă acuzația de iluzionism, întrucât admit existența obiectivă a fenomenelor în timp și spațiu, independent de orice percepție senzorială individuală, și admit unele adevărate metafizice baza fenomenului; Am sperat că criticul meu va înceta să mă acuze că resping algebra Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY și geometrie, după declarația mea că protestez nu împotriva utilizării logice a conceptelor, ci împotriva trucurilor sofistice; Am sperat în sfârșit că criticul meu va înceta să mă acuze de misticism, confundând pernele cu ființe vii și credința ca o sursă autosuficientă de cunoaștere, după ce i-am amintit criticului meu de al patrulea articol, pe care la început la lăsat fără atenție și devotat la analiza "idealismului mistic" Dar m-am înșelat: în noua sa obiecție la apărarea mea, respectatul B N Chicherin mă suspectează încă de iluzionism, gata să nege forma rotundă atât a biliardului, cât și a globului; totuși mă asigură că văd în mintea mea o "pălărie goală", în ciuda explicației mele (la p , în def id); ca si pana acum, ma denunta ca pe un fel de mistic nebun care ia

mese si perne fie pentru "supusi vii" ca noi, fie pentru "comunități" întregi de astfel de supuși, conduse de "prinți" speciali (p) - deși eu , spre surprinderea mea, ar fi trebuit să observ o dată deja că nu sufăr de halucinații și că, indiferent de întrebarea despre adevărul sau falsitatea relativă a misticismului, mesele și pernele nu pot fi considerate indivizi reali Nu cred că pe astfel de motive o dispută ne poate duce la vreun rezultat pozitiv Rămâne să mă refer în apărarea mea, la primul meu răspuns, unde cititorul va găsi atât explicațiile mele cu privire la fond cu privire la obiecțiile îndreptate împotriva opiniilor mele reale, cât și observațiile mele cu privire la poziția stimatului meu adversar Cititorul să judece singur dacă sunt vinovat de acele erori de care sunt acuzat Nu presupun că însuși B N Chicherin m-a bănuit serios de toate ereziile pe care mi le atribuie Altfel, cu greu mi-ar fi onorat articolele cu o analiză serioasă Nu se poate certa cu o persoană care recunoaște bilele ca fiind plate sau pernele ca ființe vii Adversarul meu, evident, vrea să mă conducă la o absurditate Dar pentru aceasta nu este suficient să îmi atribui absurdități: trebuie să arăți că ele decurg de fapt din premisele mele actuale; și asta nu face criticul meu: Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ căci, în primul rând, nu pleacă întotdeauna de la trimiterile mele și, în al doilea rând, chiar și din trimiterile false admise, deduce greșit niște consecințe absurde care nu decurg din ele Să o arătăm în acțiune În primul rând, nu sunt un iluzionist sau un idealist subiectiv; dar chiar dacă aș fi unul și celălalt, acest lucru nu m-ar forța deloc să recunosc rotundul drept plat, așa cum deduce criticul meu Am vorbit mult despre relația dintre idealismul subiectiv și transcendental, atât în articolele mele, cât și în prima mea replică către BN Chicherin Diferența dintre aceste două forme de idealism a fost stabilită nu de mine, ci de Kant, care el însuși se răzvrătește împotriva iluzionismului După Kant, învățătura idealismului transcendental a fost dezvoltată de marii săi urmași, în special Schelling și Hegel, deși, poate, ambii gânditori nu au spus ultimul cuvânt al filozofiei idealiste, fără a distinge suficient de concret între Absolut și Celălalt al său, pe pe care panteismul lor abstract este determinat Cu toate acestea, ambii filozofi se bazează pe idealismul transcendental: niciunul dintre ei nu a recunoscut materia ca un "lucru în sine" sau o substanță originară cu realitate absolută, așa cum face criticul meu În "corpuri" au văzut fenomene, în ființe reale - subiect-obiecte B N Chicherin le va reproșa iluzionism? Dar dacă ei nu merită un asemenea reproș, atunci eu îl merit și mai puțin Insistând asupra unei distincții concrete între Absolut și "Celălalt" al său (adică între Ființa atot-una și acea realitate sau esență condiționată care își are fundamentul final în ea), am văzut eroarea esențială a idealiștilor germani în abstract concepția absolutului, care a intervenit, ei trebuie să țină seama în mod corespunzător de această diferență, de unde se explică încercarea lor de a construi natura din concepte abstracte Dar să presupunem că sunt de fapt un idealist subiectiv și că văd baza realității emergente nu în principiile transcendentale ale lumii externe și interne, ci în conștiința mea empirică, subiectivă Lasă lumea exterioară să se transforme în iluzia mea subiectivă, în reprezentarea conștiinței mele individuale, care este involuntară, cu ceea ce Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY atunci lumea visează la o necesitate fatală Un astfel de punct de vedere poate fi eronat, dar absurditățile la care vrea să-l conducă criticul meu nu decurg din el: căci nu numai în realitate, ci și în vis, niciun iluzionist nu își poate imagina mingi plate sau plane ca mingi "Iluzia" pe care o admite nu constă într-o anume înșelăciune a

simțurilor, capabilă de corectare sau verificare experimentală, și nu în faptul că avem o idee în loc de alta, eronată în loc de adevărată "Iluzia" constă în faptul că avem reprezentări deloc, pe care le considerăm lucruri reale, sau ne referim la astfel de lucruri, în timp ce nu putem ști nimic în afara reprezentărilor Așa argumentează iluzionistul și nu există nicio contradicție în faptul că, fără a părăsi lumea fenomenelor, "imanentă" conștiinței sale, el se străduiește să le cunoască așa cum apar înaintea lui în succesiunea și coexistența lor necesară, în asemănarea lor și diferența, într-un cuvânt, în raportul lor necesar El neagă nu ordinea lor reală în totalitatea lor, ci realitatea lor; ca empiric, el poate studia și prezice fenomene chiar în timpul și spațiul pe care, ca metafizician, le consideră iluzorii El nu denaturează ordinea empirică a fenomenelor, el dă doar o apreciere filozofică a întregii realități care apare, apreciere pe care o considerăm falsă, deși are și partea ei de adevăr Această cotă de adevăr constă în conștientizarea erorilor realismului naiv, cu o credință inexplicabilă în realitatea necondiționată a timpului, spațiului, materiei, într-un cuvânt, întreaga lume exterioară Dar dacă realitatea lumii exterioare nu este ceva irelevant, atunci este imposibil să recunoaștem însăși lumea ideilor noastre ca irelevantă sau să reducem lumea fenomenelor cu infinitatea și necesitatea ei universală la ideile conștiinței noastre individuale Dacă greșeala realismului original a constat în recunoașterea necondiționată a realității externe, atunci greșeala idealismului subiectiv constă în negarea necondiționată și abstractă a unei astfel de realități Căci, așa cum am spus deja, "greșeala realismului constă nu în a recunoaște o realitate exterioară diferită de noi, ci în a nu realiza corect baza pe care o recunoaștem" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ mâncăm, drept urmare confundăm cu ușurință realitatea necondiționată cu realitatea relativă*) și înțelegem greșit realitatea însăși în raport cu spiritul nostru * (În ID de securitate, pagina)- Dar nu vreau să mă repet Criticul meu afirmă că baza recunoașterii sale a realității lumii exterioare nu este credința oarbă în indicațiile simțurilor, ci verificarea experienței senzoriale Așadar, el recunoaște bila de biliard ca fiind rotundă, pentru că se rostogolește pe biliard, și solidă, pentru că nu se varsă și nu se împrăștie în aer Cred că, din aproximativ aceleași motive, fiecare idealist recunoaște mingea menționată ca fiind rotundă și dură Dar asta nu-l deranjează au alte opinii despre natura timpului și spațiului și despre realitatea empirică a lucrurilor decât cele împărtășite de criticul meu; iar acest lucru nu-l împiedică pe idealist să pună întrebarea critică a bazei certitudinii experienţei şi gândirii noastre - toată cunoaşterea în întregime După cum am încercat să arăt în articolul meu "În apărarea idealismului", criticul meu ignoră în esență această întrebare În orice caz, verificând unele experimente prin intermediul altora, nu ne apropiem încă de soluția și nici măcar de formularea acestei întrebări Acuzându-mă de iluzionism, B N Chicherin îmi reproșează că ignor scopul științei, care este explicarea cauzelor fenomenelor (p) și că arăt o familiaritate insuficientă cu metoda științelor (p) Dar din faptul că resping conceptul de "lucru în sine", care domina vechea metafizică dogmatică, nu rezultă încă că ar trebui să resping scopul indicat al științei - altfel ar rezulta că empiristii, în primul rând, ar trebui să nege Și în același mod, din faptul că îmi exprim îndoielile cu privire la corectitudinea metodei filosofice a lui B N Chicherin însuși, care a fost pentru mine "o metodă de catalogare mecanică a tot ceea ce există", nu rezultă că ar trebui să resping metode care domină

știința modernă O dispută despre activitatea cognitivă a rațiunii pure ne-ar duce prea departe Să trecem deci la polemica lui B N Chicherin împotriva mea *) Un exemplu de asemenea confuzie îl găsim la B N Chicherin, care ia materia și corpurile ca lucruri în sine, iar timpul și spațiul ca atribute ale Minții absolute și ale Spiritului absolut Biblioteca "Runivers" KN S T>IGBETSKOI "misticism" În primul rând, de data aceasta citează din propria mea critică a idealismului mistic, recunoscându-l ca "foarte temeinic" (p) În această critică am încercat să arăt că credința nu poate fi o sursă autosuficientă de cunoaștere în afară de activitatea rațională a spiritului De ce criticul meu îmi atribuie o opinie contrară? Dar chiar dacă ar avea dreptate, dacă credința imediată mi s-ar părea o sursă de înțelegere în afară de experiență și rațiune, atunci criticul meu m-ar conduce cu adevărat la absurd cu un argument atât de ciudat precum "dovada din pernă?" Dar ce fel de misticism poate face o persoană sănătoasă să ia o pungă de puf pentru o ființă vie? Dacă, totuși, B N Chicherin are în vedere propunerea mea că fiecare individualitate reală nu este un simplu obiect, ci un subiect-obiect, i e că, deși există (ca obiect) pentru altul, el există în același timp (ca subiect) în sine și pentru sine, fără a trece cu totul în relațiile sale exterioare - atunci nu trebuie să fii deloc mistic pentru a accepta astfel de o idee Dacă, în legătură cu aceasta, se pot deduce unele presupuneri cu privire la natura metafizică a materiei și se recunoaște că elementele ei finite au nu numai indivizibilitate fizică, ci și o anumită individualitate metafizică, ca niște centre de forțe, atunci o astfel de teorie, evident, are și ele nu conțin nimic mistic în sine și este împărtășit de mulți savanți moderni În orice caz, nu constituie invenția mea Arătând-o, am observat că nu mă consideram un susținător al lui Leibniz, care a transformat fiecare monada într-o substanță absolută autosuficientă închisă în sine și a sugerat că individualitatea metafizică a elementelor materiei nu exclude, ci, pe dimpotrivă, presupune interacţiunea lor vie, determinată de început unificator O astfel de ipoteză nu tratează întrebări speciale despre structura fizică a materiei și nu conține nimic care ar putea contrazice datele fizicii sau chimiei; iar în domeniul metafizicii mi se pare mai logic decât teoria "pieselor absolute" sau "lucrurilor în sine" metafizice ale materialismului clasic *) *) Recunoscând materia ca un lucru extins și impenetrabil în sine, B N Chicherin susține că nu este un fenomen și că constituie un Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ În răspunsul meu, criticul meu ia mai ales la inimă reproșul meu pentru referințe inexacte, prin care îmi prezintă gândul într-o lumină falsă B N Chicherin a susținut că, purtat de dorința de a găsi o bază reală pentru gândire, "recunosc ca fiind singurul lucru care este opus gândirii", în dovada căruia s-a referit la paginile , și din articolele mele (Metode ideale) În răspunsul meu am citat un fragment de la p , unde apare exact opusul a ceea ce îmi atribuie el și, în plus, am indicat cum am înțeles cu adevărat relația gândirii logice cu ceea ce o fundamentează, în cursul toată discuția mea Evident, B N Chicherin nu putea obiecta la reținerea mea și mă așteptam să fie de acord cu mine În schimb, citează un alt extras din aceeași pagină , precum și extrase din paginile și în apărarea sa: dar în niciuna nu este ceea ce îmi atribuie, adică, astfel încât "recunosc ca fiind doar ceea ce este opus gândirii" Dacă am spus că în abstracția sa gândirea se opune ființei sau nu "acoperă" ființa, atunci aceasta are o cu totul altă semnificație, așa cum am lămurit deja în primul meu răspuns Și am avut tot dreptul să spun că criticul meu se referă în zadar la paginile

indicate Cu respectatul B N Chicherin aș putea încă să mă cert cu privire la anumite locuri din articolele mele și răspunsul meu, la care adesea își atașează propriul sens *) opusul "formei senzuale" așa cum au învățat anticii Că esența metafizică a materiei este inaccesibilă simțurilor noastre, acest lucru îl recunosc fără dispută; dar acolo unde B N Chicherin vorbește despre corpuri impenetrabile și extinse, el părăsește solul metafizicii și trece la fizică, adică la fenomene care sunt încă percepute de noi, sau doar asumate de gândirea noastră Platon și Aristotel au văzut în corpuri întruchiparea formei (sau a substanței formate), iar materia metafizică (υλη) a fost recunoscută ca fiind complet necorporală *) De exemplu, voi indica referirea lui (pagina) la pagina a articolului meu "În apărarea idealismului", pe care el îl scoate din context, demonstrând că admit că fiecare concept abstract conține o contradicție reală cu logica și realitatea; intre timp, pe pagina indicata, indic in ce conditii se produce o asemenea contradictie Biblioteca "Runivers " KN S TRUBETSKOY Dar o astfel de dispută cu greu poate fi de mare interes pentru cititor Dacă B N Chicherin constată că sunt departe de a răspunde la toate obiecțiile sale și aceasta cu el într-o dispută pe fond, atunci sunt cu totul datornic al lui și, prin urmare, nu voi suporta responsabilitatea pentru imaginar sau În orice caz, îi ofer încă o dată recunoștință sinceră și vie pentru atenția acordată muncii mele, ale căror neajunsuri sunt conștient, în ciuda tuturor dezacordului meu fundamental cu respectatul meu critic Carte S Trubetskoy dacă nu intru, sunt gata să recunosc, totuși, că pentru datoriile altora Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de cărți V M Bekhterev Despre localizarea activității conștiente la animale și la oameni SPb , , p Brosura prof Bekhterev este un discurs susținut la YI Congresul Medicilor Ruși din Sankt Petersburg Atingând problema importantă a localizării activității conștiente, autorul încearcă, în primul rând, să dea o definiție a conștientizării și, în același timp, să stabilească semnele care caracterizează prezența conștiinței la ființele vii care sunt străine de S U A "Conceptul de conștiință, potrivit autorului, îmbrățișează tot ceea ce este subiectiv, revelat în observatorul însuși, prin urmare, tot ceea ce aparține zonei lumii interioare" ( ) În ceea ce privește, în continuare, criteriul de determinare a activității conștiente, atunci oportunitatea mișcărilor în sine nu poate fi astfel, deoarece aceasta din urmă este posibilă chiar și în absența completă a conștiinței (în reflexe) "Diferența dintre activitatea inconștientă și cea conștientă în manifestările lor exterioare se rezumă la faptul că în primul caz avem o oportunitate automată, caracterizată prin constanță neschimbătoare și stereotip uimitor, în timp ce în al doilea caz avem o oportunitate care nu este doar o mașină -asemănătoare, dar variabilă și adaptarea la varietatea în continuă schimbare a condițiilor externe" ( ) Astfel, posibilitatea conștiinței este determinată de apariția unui nou factor, alături de reflexul stabilit Biblioteca Runiverse RECENZIE carte un mecanism, și anume, al alegerii personale, care presupune o discriminare conștientă a impresiilor exterioare și prezența memoriei (memoriilor) Înarmat cu un astfel de criteriu pentru a distinge activitatea conștientă, autorul încearcă să determine limitele conștiinței în lumea vie Fără a nega posibilitatea existenței conștiinței pasive în natură, ca formă de tranziție de la corpuri complet inerte fără viață la forme activ-conștiente, autorul, pe urmele lui Romens, recunoaște conștiința activă în cea mai inferioară dintre ființele vii - ciliate și rizopode Ba mai mult, autorul este înclinat să atribuie activitate conștientă

organismelor vegetale inferioare, reproșându-i, în acest caz, lui Romens că este prea indecis În general, potrivit Prof Bekhterev, "dezvoltarea primară a vieții este de neconceput în absența condițiilor care stau la baza dezvoltării conștiinței, la fel cum manifestarea conștiinței în absența proceselor de viață este de neconceput" ( ) Actualitatea mișcărilor plantelor în sens larg poate fi privită ca o consecință îndepărtată a activității conștiente primare a celor mai simple organisme vegetale (ib) Trecând apoi la subiectul principal al vorbirii - la problema localizării activității conștiente la ființele care posedă un sistem nervos, autorul spune că la organismele animale inferioare, conștiința nu pare să fie strict localizată în nicio parte a sistemului nervos , dar, aparent, este difuzat în toți în general ganglionii nervoși ( ) La animalele articulare superioare, activitatea conștientă este concentrată în principal în ganglionul toracic mare, care este prototipul creierului de vertebrate ( ) În ceea ce privește animalele vertebrate, deși locul activității conștiente în ele este în principal emisferele cerebrale, cu toate acestea, la reprezentanți ai acestora precum pești, amfibieni și chiar păsări, procesele conștiente elementare sunt posibile chiar și cu emisferele sculptate, în prezența numai subcorticale centre (-) La mamifere și, în special, la om, locul activității conștiente este exclusiv emisferele cerebrale (~) Dar procesele mentale superioare atribuibile activității cortexului cerebral nu sunt în niciun caz însoțite de conștiință Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE nu, iar acesta din urmă, în manifestarea sa, folosește în mod constant produsele activității inconștiente, extragând material abundent din acesta din urmă ( ) Această activitate inconștientă nu este altceva decât o activitate conștientă dispărută ( ) În general, potrivit autorului, aria activității conștiente din corpul uman era odinioară mult mai largă, iar reflexele, reprezentând, parcă, resturi organice ale muncii conștiente, sunt martori vii ai activității cândva conștiente ( )) Procesele vegetative, acum de obicei efectuate inconștient, erau anterior și conștiente Mai mult, prin analogie se poate concluziona că nu numai toate procesele cerebrale, ci, în general, toate procesele nervoase, oriunde ar avea loc, au fost procese inițial conștiente și au devenit doar treptat inconștiente ( ) Această poziție, bazată în principal pe considerente psihologice, autorul încearcă să susțină datele experimentale, referindu-se la faptele cunoscute ale așa-numitei activități de substituție a țesutului cerebral Ținând cont în principal de experiențele proprii, autorul consideră că "în cortexul emisferelor, în jurul centrilor senzoriali și motorii, avem, parcă, zone sau teritorii libere cu o funcție senzorială sau motrică ascunsă, despre care, în de fapt, înlocuirea funcției pierdute are loc într-o anumită măsură prin formarea de noi centre" ( ) Dar posibilitatea transmigrării activității conștiente nu se limitează la limitele cortexului cerebral Pe baza cunoscutelor experimente ale lui Goltz pe câini, autorul ajunge la concluzia că "în condițiile nu o singură dată, ci treptată, produsă în mai multe etape, îndepărtarea emisferelor cerebrale de la mamiferele superioare, conștientă activitatea este detectată, deși într-o măsură limitată, de către centrii subcorticali subiacente" ( ) Această activitate substitutivă este mult mai viguroasă la nou-născuți decât la animalele adulte, așa cum se poate observa din experimentele autorului însuși, Shif și Herzen ( ) Astfel, faptul extinderii activității conștiente despre inconștient, potrivit autorului, stă dincolo de orice îndoială și, în consecință, poziția sa inițială asupra localizării activității conștiente la animalele superioare este exclusă Întrebări

de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE semnificativ în regiunea emisferelor cerebrale ar trebui să se schimbe oarecum Scopul acestui pamflet este de a identifica substratul anatomic al activității conștiente Principalele puncte ale autorului pe acest subiect, în măsura în care provin din date experimentale, sunt în deplin acord cu opiniile general acceptate în acest domeniu și aproape nimeni nu va argumenta împotriva localizării treptate a activității conștiente, de la animalele inferioare la om , la care se limitează la funcțiile emisferelor cerebrale Dar, rezolvând problema specială a localizării activității conștiente, autorul atinge unele probleme psihologice generale și își exprimă propriile opinii asupra acestor probleme, care uneori pot părea prea categorice și nu întotdeauna strict justificate Deci, de exemplu, autorul este gata să extindă sfera conștiinței atât de mult încât să cuprindă toate ființele vii, inclusiv plantele O astfel de extindere a acestui concept ni se pare că nu este în întregime motivată și aproape indică o lipsă de analiză psihologică De fapt, pe baza datelor propriului nostru psihic, ce putem spune despre natura conștiinței la plante sau despre natura conștiinței pasive, a cărei existență autorul nu o respinge? La fel, unde este baza pentru afirmația autorului că oportunitatea mișcărilor plantelor mărturisește conștiința lor primară? Mai mult, cu greu este posibil, împreună cu autorul, să recunoaștem natura conștientă a mișcărilor ciupercii slăbioase (Aethalium), pentru că nu au nevoie de presupuneri psihologice pentru explicarea lor, iar autorul merge mai departe decât Romens aici în zadar Și unde, într-un astfel de caz, este acea alegere personală, "corespunzând doar condițiilor externe date și evaluării lor interne", pe care autorul o recunoaște ca un criteriu al activității conștiente? În general, poziția autorului potrivit căreia viața este întotdeauna însoțită de conștiință este cu greu justă și, în opinia noastră, aria primei este mult mai largă decât sfera conștiinței, chiar dacă aceasta din urmă este înțeleasă într-un mod departe de a fi îngust sens Reproșul lipsei de claritate a analizei psihologice poate fi repetat cu privire la toate acele locuri din pamflet în general, unde autorul, vorbind despre viața psihică a inferioară Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE aici, urmează orbește pe Romens, permițând uneori idei prea exagerate despre abilitățile mentale ale acestor creaturi (ciliați, furnici etc) Autorul nu spune nimic despre alți anchetatori, care în niciun caz nu confirmă concluziile naturalistului englez în toate Prof Aici Bekhterev cade într-un antropomorfism excesiv, de care mulți zoopsihologi sunt atât de puțin liberi Cu toate acestea, el nu este străin de acest neajuns în alte cazuri, mai ales atunci când vorbește despre conștiința originară a activității reflexe și instinctive Părerea autorului că toate actele reflexe sunt rămășițe organice ale muncii conștiente este cu greu justă Dacă la om, într-adevăr, multe fenomene reflexe își au originea în activitatea conștientă, atunci alături de ele există o altă serie de reflexe (atât la om, cât și mai ales la animale) care nu au fost aproape niciodată conștiente În același mod, ținând cont de anumite acte instinctive secundare la om, cu greu este posibil să tragem concluzii despre originea conștientă a activității instinctive la toate animalele și să diminuăm importanța în acest caz a unui factor atât de puternic precum selecția naturală Într-adevăr, este foarte posibil să recunoaștem natura psihologică a instinctului (în măsura în care procesele de senzație, percepție, emoții au loc în geneza lui) și, în același timp, să nu negăm semnificația factorilor mecanici în formarea lui Toate aceste neajunsuri sunt ușor de explicat, dacă ținem cont de

dificultatea întrebărilor ridicate și de timpul limitat în care autorul a fost nevoit să trateze aceste subiecte importante Dacă, în general, discursurile despre lucruri precum natura și limitele conștiinței sunt departe de a fi recunoscătoare în sensul certitudinii rezultatelor, atunci este cu atât mai firesc să ne așteptăm la acest lucru de la un pamflet limitat la o anumită dimensiune Important este că autorul, chiar și într-un spațiu atât de mic, a putut să dea o idee clară a situației în care se află în prezent problema localizării activității conștiente, adăugând aici propriile sale considerații care sunt departe de lipsit de interes Și dacă ținem cont că majoritatea pozițiilor exprimate de autor se bazează pe propriile sale lucrări, care Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Deși a câștigat de multă vreme faima onorabilă în știință, cu greu ne putem înșela dacă spunem că pamfletul său poate fi recomandat în siguranță pentru orientare în întrebări departe de a fi clarificate despre localizarea activității conștiente în sens larg N Vinogradov Johannes Volkelt, A e sth e ti k des Tragischen Munchen p În prezentarea conținutului cercetării noi și fundamentale despre estetica tragicului Volkelt, considerăm de cuviință să prefațăm câteva cuvinte despre activitatea filosofică a autorului în general Johannes Volkelt, profesor la Universitatea din Leipzig la catedra de filozofie și pedagogie, este încă puțin cunoscut în afara Germaniei, deși este profesor din Și-a început cariera savantă cu un studiu critic al lui Kant, iar prima sa lucrare majoră este Erfahrung und Denken-Kritische Grundlegung der Erkenntnisstheorie Acesta este un volum în trei pagini, rodul a zece ani de studiu a lui Kant Dacă distincția critică dintre neo-kantianism și pozitivism este recunoscută ca o întrebare filosofică importantă pentru timpul nostru, atunci trebuie să fim de acord că cercetările lui Volkelt aduce multe considerații valoroase pentru stabilirea imparțială a granițelor dintre idealismul modern și realism Volkelt ia în considerare deja opiniile ultimilor teoreticieni ai cunoașterii: Schuppe, Avenarius, Sigwart, Rehmke, Riehl, Lips, Goering, Laasom, Otto - Liebmann, A f - Leclerome, Schubert - Zolder-nom, Yul Bergman, E Mahom și alții, și mai ales remarcă cu succes caracterul unilateral și inconsecvența acestor dușmani ai metafizicii În opinia sa, atât neo-kantienii, cât și pozitiviștii nu se pot descurca fără a lua în considerare condițiile cunoașterii noastre: conceptele de substanță, cauzalitate, scop, lege, necondiționat - aceasta, într-adevăr, intră în conținutul teoriei lor a cunoașterii Dar orice teorie care neagă metafizica are dreptul de a considera toate aceste concepte numai în sensul produselor analizei reprezentărilor; stabilind caracterul subiectiv al acestor reprezentări, originea reprezentărilor mai complexe din cele simple, adecvarea lor numai pentru legare Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE "reprezentările cu alții, nu atinge și nu poate atinge, negând metafizica, sensul logic, transsubiectiv al acestor concepte pentru cunoaștere Părerile sale filozofice prof Volkelt formulat în șase populare Vorträge zur Einführung in die Philosophie der Gegenwart În aceste discursuri (publicate în), care fac parte din prelegerile pe care le-a susținut la Universitatea din Würzburg, el caracterizează foarte clar semnificația filozofiei pentru știință și viață Cu toate acestea, oricât de simpatice ar fi părerile filozofice generale ale lui Volkelt, cele care îl prezintă printre profesorii germani, au apărut în lume abia de curând: acestea sunt scrierile sale despre estetică Ob his Aesthetische Zeitfragen, ed în , nu ne vom extinde, deoarece în de cărți "Întrebare, Filosofie" traducerea recenziei de către prof Falkenberg, subliniind conținutul acestei cărți Aproape toate

întrebările abordate în ea, cu excepția chestiunii realismului și naturalismului, sunt incluse în cursul de estetică predat acum de Volkelt la Leipzig Acest curs este împărțit în două mari secțiuni: doctrina percepțiilor noastre estetice și doctrina obiectului estetic în general Prima parte, pur psihologică, tratează condițiile în care un obiect estetic ne lasă o impresie artistică (norme subiective); în al doilea, Volkelt studiază condiţiile pe care fiecare obiect estetic, ca atare, trebuie să le îndeplinească (norme obiective) Esența ultimei lucrări a lui Volkelt, Estetica tragicului, este următoarea O trăsătură caracteristică a conceptului de tragic, care îl deosebește de sublim (Erhaben), trebuie recunoscută ca fiind momentul conflictului, al luptei Întrucât conflictul, lupta, contrariile tăioase pot fi descrise de toate artele, cu excepția arhitecturii, este clar că elementul tragic poate intra atât în pictură, cât și în muzică; dar în principal tragicul servește ca conținut al poeziei și în special al dramei Înainte de a vorbi despre esenţa şi tipurile tragicului, trebuie avut în vedere că i) nu trebuie privit la doctrina tragicului ca pe o teorie metafizică;) nu ar trebui să fie asociat cu această categorie estetică a unei anumite viziuni asupra lumii (deși cu optimism Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE într-adevăr nu se potrivește, ceea ce devine clar la o analiză mai atentă);) ar trebui acordată mai multă atenție momentului final al dezvoltării tragicului;) nu trebuie să intri în moralizare, din moment ce estetica nu face parte din etică, în general trebuie să te abții de la judecăți etice unilaterale Care este esența acelui fenomen care se numește de obicei tragic? Dincolo de orice dispută că este compus din două elemente: în fața noastră se află suferința umană (Leid), și suferința, în natura ei, ieșită din comun Volkelt completează acest punct de vedere doar cu afirmația că suferința nu ar trebui să fie slăbită de perspectiva unui deznodământ fericit (cum, de exemplu, în The Merchant of Venice, îmbrăcarea femeilor slăbește tragedia, scenele curții); dimpotrivă, suferința pe care o observăm trebuie să se dezvolte în direcția morții eroului tragic (internă sau externă), deși acțiunea tragică poate să nu se încheie cu moartea efectivă Autorul distinge două tipuri de tragedie: tragedie finalizată și neterminată Oricât de importantă ar fi prima vedere, a doua este și ea demnă de atenția esteticii Se exprimă fie într-un rezultat conciliant (de exemplu, Contesa Orsina în "Emilia Galotti"), fie într-unul nedefinit ("Nora" de Ibsen) Moartea unui erou tragic poate fi exprimată fie în moarte corporală, fie în moarte spirituală , sau în ambele; dar ceea ce este caracteristic în aceste cazuri este că suferința care duce la moarte poate să nu fie simțită de erou Don Juan, de exemplu, se bucură de viață până la capăt și, fără îndoială, face, din exterior, o impresie tragică În plus, eroul tragic trebuie să fie o persoană remarcabilă, "mare" (eepe grosse Persõnlichkeit), deși nu sublim (erhaben), așa cum ne învață estetica metafizică germană Într-adevăr, banalul, stereotipatul, "cotidian" nu face o impresie tragică Când o persoană simplă, "medie", piere sub presiunea discordiei externe sau interne, acest lucru ne provoacă tristețe, milă, uneori chiar disperare Mulți eroi ai lui Dostoievski și Turgheniev fac o astfel de impresie Când vedem că o persoană remarcabilă, "mare" nu poate face față poziției sale și moare, apare în noi un sentiment aparte de contrast Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE datorită măreției și puterii eroului, pe de o parte, și morții sale, pe de altă parte Trist (das Traurige) trebuie distins de tragic În acțiunea tragică, "mărimea" (die Grosse) eroului trebuie exprimată nu numai în contrastul care tocmai s-a menționat, ci și în capacitatea

lui de a-și îndura suferința O persoană care își îndură eroic eșecurile ne va da impresia că suferința este o parte integrantă a vieții și nu un fenomen accidental O vreme ne ridicăm deasupra cotidianului și cotidianului și suntem pătrunși de conștiința că voința destinului se manifestă în lume, soarta domnește, fie că va afecta chiar depozitul mental al eroului, așa cum îl vedem în Shakespeare, sau în afara ei, care este descrisă în principal de tragedia greacă antică Aceasta este esența tragicului Să ne îndreptăm acum atenția asupra acelei forțe fatale (tragische Gegenmacht) care împiedică cursul fericit al acțiunii sau, cu alte cuvinte, asupra factorilor interni și externi care creează tragedia Într-o situație tragică se găsesc nu numai persoanele care poartă în ei înșiși faptele pagubei și morții, ci și naturi întregi, pure, de îndată ce cad în complicații exterioare care sunt nefavorabile pentru ei Tragedia unei lupte interne nu trebuie confundată cu tragedia unei persoane care își ispășește vinovăția Dușmanii interni pot sta în unilateralitatea umană (în dispoziții conflictuale, în dezvoltarea mentală unilaterală), care nu trebuie echivalată cu vinovăția Cât despre alte împrejurări, exterioare, aflate în afara controlului eroului, care îl pun într-o situație tragică, ele trebuie să dea impresia a ceva fatal, chiar dacă se exprimă în triumful unei "șanse stupide", vulgaritate și ticăloșie Oprându-se asupra cazurilor în care nenorocirile exterioare sunt, parcă, o răzbunare pentru vinovăție, Volkelt atrage atenția asupra unei varietăți de naturi tragice - asupra criminalilor Criminalul poate evoca în noi o impresie de tragedie numai dacă are trăsături de grandiozitate care creează în noi (cum s-a spus mai sus) un anumit sentiment de contrast Aceasta este ceea ce experimentăm, de exemplu, când contemplăm Richard al III-lea al lui Shakespeare - Ca urmare a acțiunii, exprimată prin moartea eroului, simțim o oarecare bucurie Eroul care a dat dovadă de atâta măreție Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE după ce a îndurat nenorocirile cu stoicitate, s-a despărțit de viață cu stoicitate, a devenit curățit moral, adesea prin moartea lui face să triumfe, dacă nu în prezent, atunci în viitor, ideea pe care a apărat-o în timp ce muri Încă o dată suntem convinși că sentimentul tragicului are un caracter sintetic Ea, din acest punct de vedere, este compusă din elemente de depresie și euforie În funcție de predominanța unuia dintre aceste elemente, autorul nostru distinge între tragicul genului înălțător și cel suprimator (erhebender und niederdrückender Art), observând că cele mai recente lucrări înfățișează predominant tragedia celui de-al doilea fel - Luând în considerare esența tragicul și factorii care îl creează, prof Volkelt trece la a treia parte a învățăturii sale Acum consideră tragicul în conținutul său Tragicul se dezvoltă și devine mai complicat în personajele personajelor și în situații și situații Locul central în tragedie este ocupat de personaje, deoarece ele sunt adevărații purtători ai tragediei, deși nu se poate nega că circumstanțele externe distrug uneori oameni care nu sunt deloc predispuși la un final tragic După ce a analizat o serie de personaje și situații, stabilindu-le tipurile, Volkelt trece la procesul de dezvoltare a unei acțiuni tragice, separând latura estetică a problemei de cea tehnică, care constituie conținutul teoriei dramei în general și al tragediei în special În sfârșit, ultima secțiune a "esteticii tragicului" este doctrina impresiei subiective a tragicului Sentimentele de plăcere și neplăcere (Lust-und Unlustgefühle) se ciocnesc și se schimbă în mod constant pe parcursul tragediei și, prin urmare, ne încordează și măresc atenția și gândirea - față de erou, față de forța cu care luptă, față de întregul curs de acțiune Compasiunea și teama sunt doar o parte

a impresiei tragice Ele ar trebui să fie completate cu un sentiment de șoc (Erschütterung) - rezultatul unei combinații de sentimente eterogene - precum și o serie de sentimente care ne înalță și ne împacă - De fapt, asta epuizează întregul volum al doctrinei tragicului Dar Volkelt mai are două capitole suplimentare, care au o semnificație mai mult sau mai puțin independentă Într-una dintre ele, a -a (penultima) sub titlul: "Tragic în raport cu soarta transcendentă și imanentă", autorul dă în general Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE conturează istoria principalelor vederi asupra esenței tragicului, iar în ultimul (i) - metafizica tragicului Deja în prefață, el avertizează că această doctrină are un sens complet independent și estetica ei nu provine din metafizică, ci dintr-un studiu cuprinzător atât al fenomenelor tragice, cât și al unei literaturi extinse, dar unilaterale, a subiectului Întrebări separate de estetică a tragicului au dat naștere unei literaturi solide, începând cu Aristotel, dar numai în această lucrare fundamentală toate întrebările care apar în mintea noastră despre categoria estetică luată în considerare sunt unite într-un singur tot și rezolvate în acel sunet, direcție moderată și imparțială care este inerentă tuturor prof Volkelt K Zantsevici I Kolubovski Anuarul filosofic Recenzie de cărți, articole și note, în principal în limba rusă, legate de cunoștințele filozofice Anul doi Moscova, (pagini) În Anuarul său, domnul , Kolubovsky numără de cărți și articole de natură filozofică, publicate în un scurt rezumat al conținutului lucrărilor citate de el și indică recenzii și note despre acestea Datorită acestui fapt, căutând prin cartea sa, destinată, de fapt, pentru tot felul de referințe și perfect adaptată acestui scop, găsiți în ea o altă latură utilă și interesantă: oferă material pentru judecarea trăsăturilor caracteristice literaturii filozofice ruse, a acesteia volum și ton uniform În primul rând, trebuie remarcat faptul că starea de spirit optimistă cauzată de numărul de eseuri dispare în scurt timp, întrucât se dovedește că Anuarul menționează foarte multe articole care au doar o legătură îndepărtată cu filozofia și, de fapt, trec în domeniul jurnalism, critică, economie politică și uneori vorbărie, ascunzându-se în spatele unui titlu filozofic Cel mai mare număr de eseuri se încadrează pe istoria filozofiei (peste o) și eticii (peste o) Capital Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Scrieri noi se găsesc, desigur, mai ales la catedra de literatură tradusă Aici găsim cărți precum "Prima analiză", "Retorică", "Politică" de Aristotel, "Etică" de Spinoza, "Psihologie" de Herbart, "Prelegeri despre sufletul omului și al animalelor" de Wundt (tradus din a -a) Ediție germană), "Dezvoltarea spirituală în prima copilărie" de Preyer, "Schopenhauer" de Kuno Fischer, "Introducere în filozofie" de Paulsen, articole de Taine, Spencer Adevărat, anumite fapte, precum faptul că Arta și natura lui Cherbulier și Estetica lui Prels au fost traduse, în timp ce lucrarea serioasă despre estetică a lui Knight, care a apărut concomitent cu Cherbulier, rămâne netradusă până în zilele noastre, sugerează că lucrările superficiale, scrise în mod distractiv au un șanse mai mari de succes, dar în același Anuar există un indiciu că scrierile "plictisitoare" ale vechilor filozofi găsesc un cerc mare de cititori Deci, despre "Etica" lui Spinoza, care în a trecut printr-o ediție de de exemplare, orașul Kolubovsky relatează următoarele: "Prima ediție, tipărită în în valoare de de exemplare, la un preț foarte mare (p) epuizat rapid A doua ediție, publicată în , la prețul de ruble de asemenea, destul de curând, în ciuda faptului că, în același timp, ediția Mosk Psih Societate" Dintre lucrările originale, atenția este atrasă asupra lor de volumul și soliditatea unor lucrări precum "Despre

adevărurile evidente" de Karinsky, "Fundamentals of Logic and Metaphysics" și "Cursul de știință a statului" de Chicherin, "Estetica" de Smirnov, "Momente principale în dezvoltarea noii filosofii" de Groth, "Istoria fizicii" de Lyubimov, "Structura materiei și forței moleculare" de Yarkovsky Restul scrierilor sunt în cea mai mare parte pamflete și articole, printre care se numără lucrări de mare valoare, dar sunt îngropate într-o mare de articole și scrieri feuilleton, strălucind uneori cu prostii incredibile Mai ales multe curiozități se găsesc la catedra de literatură pedagogică (între % dintre autori-profesori) Să cităm câteva fragmente pentru confirmare Pe pagina ii, subliniind articolul dlui Kozlovsky "Despre scopul educației", domnul Kolubovsky spune: "Autoarea consideră că cei mai apropiați asistenți de educator sunt un preot și un medic creștin (!) Dacă cuvintele Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Domnul Kozlovsky de la sfârșitul paginii nu este rodul unei neînțelegeri, atunci trebuie să recunoaștem onoarea de a descoperi pentru el gimnastica creștină Fără îndoială, însă, de la p se poate concluziona că apărătorii metodei inductive în predare, care este, parcă, privilegiul țărilor protestante, își pregătesc elevii pentru chinurile infernale Un alt profesor din broșura "Problemele educației" argumentează astfel: "O persoană este în primul rând o formă, o persoană, o persoană, un ideal morfologic Atunci omul în forma sa este o realitate vie impregnată de spiritul divin Un număr deosebit de mare de curiozități uluitoare se găsesc în cartea doamnei Manaseina, Fundamentele educației, căreia îi sunt consacrate în Anuar două pagini scrise veninos Una dintre ele este atât de bună încât ar fi destul de utilă pentru o revistă plină de umor "Legea cauzei", spune doamna Manaseina la pagina , "este legea fundamentală de bază a oricărei gândiri și chiar a oricărei vieți psihice în general: fără ea nu se pot concepe nici gândurile, nici sentimentele, nici măcar senzațiile elementare! În afara legii cauzalității, sunt posibile doar fenomenele de chemotaxie, dezvoltându-se pe baza afinității chimice Ca urmare a acestui fapt, nu numai toate conceptele, toate idealurile, ci și toate ideile noumenelor lui Platon sau ale lui Kant nu constau în esență decât din legea cauzalității De asemenea, articolele de natură jurnalistică oferă autorului Anuarului dreptul deplin de a se abate de la tonul său calm obișnuit, care nu poate fi păstrat expunând, de exemplu, un eseu precum pamfletul "New World Outlook" (cu ultimele sale capitole intră în domeniul jurnalismului), al cărui autor "identifică granițele cunoașterii cu acele limite pe care o persoană le poate atinge în un balon și, prin urmare, soluția întrebării despre el consideră zborul ultima etapă pe drumul către o viziune rațională asupra lumii Apropo, el încearcă să demonstreze că Europa se străduiește spre Asia Pe lângă numeroasele chemări ale mesagerului, în literatura noastră, judecând după lista Anuarului, mai există o boală: abundența luptelor polemice, lungi și indecente de la una, și uneori de la ambele părți în război În Vl S Solovyov a fost atacat de ani Medvedsky și Rozanov, au avut loc Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE ciocnire între Elpe și Aksakov din cauza spiritismului, a fost provocată controverse ample de încercările nereușite ale prof Wagner să fotografieze spiritele Pentru a rezolva întrebări mai serioase referitoare la trăsăturile caracteristice ale literaturii noastre filosofice, ar fi necesar, desigur, ca publicarea Anuarului să continue mulți ani la rând Atunci, de exemplu, s-ar putea determina cât de mult se reflectă în literatură, clar vizibilă în societatea rusă, mai ales în rândul tinerilor, o legătură constantă între tendințele politice și filozofice, exprimată

în faptul că liberalismul și radicalismul din țara noastră sunt de obicei însoțite de o ură față de metafizică și pozitivism, în timp ce în Europa de Vest sistemele metafizice au fost adesea sursa de convingeri liberale și progresiste și au inspirat politicieni Întrucât nu există o legătură logică directă între liberalism și pozitivism, ar fi interesant să investighem acele condiții speciale ale vieții rusești care au provocat acest fenomen Pentru îndeplinirea unor astfel de scopuri, un astfel de index alcătuit cu atenție precum "Anuarul" poate servi ca un ajutor extrem de valoros, printre altele, deoarece compilatorul său, după cum se poate observa din prezentarea anterioară, a atașat un sens larg conceptului de "cunoștințe filozofice" Trebuie recunoscut, însă, că în unele cazuri a mers prea departe și a inclus în cartea sa lucrări filozofice doar în titlu n Lossky Cărți și broșuri noi primite de editori: Profesorul N I Barsov La doctrina esenței sau naturii predicii liturgice creștine SPb Stran T Huxley Despre cauzele fenomenelor din lumea organică Șase lecturi citite de muncitori Traducere din engleză de N Berezin (cu o anexă a unei schițe biografice a lui T Huxley compilată de traducător, cu un portret al lui T Huxley și figuri în text) Ediția editorilor revistei "Educație" SPb Pg C o k Jurnalul Societății Contabililor, publicat lunar fără cenzură prealabilă, editat de θ V Yezersky ianuarie şi februarie -martie şi aprilie Prețul abonamentului pe an p Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE V Zabolotny O schiță filozofică bazată pe subiectivism, sau un experiment către o rezolvare rațională a întrebării: ce este fericirea? Varşovia Pag C k Nick Karishev Munca, rolul ei și condițiile de aplicare în producție Publicat de O N Popova Biblioteca educațională nr și Sankt Petersburg Stran VSH-fboo A t Cai Fiodor Petrovici Gaaz Eseul biografic Cu un portret SPb Pg C k G Lanson, prof Ecole Normale din Paris Istoria literaturii franceze al XIX-lea Tradus din franceză sub redacția lui P O Morozov Ediția editorilor revistei "Educație" SPb Stran IV - -XXXIV C i r P Lednev Cristale ale spiritului și relația dintre spirit și materie * Lucrați în două părți cu de tabele de desene multicolore Moscova Stran IV ~ O C P k Hector Little Fără familie Tradus (abreviat) din franceză de A Krukovsky Publicat de O N Popova SPb Stran Pret copeici D S Mill Sistemul logicii silogistice și inductive Prezentarea principiilor evidenței în legătură cu metodele cercetării științifice Traducere din engleză sub redacție V N Ivanovski Prima parte Moscova Stran XV fi Frithiof Nansen În întunericul nopții și în gheață Publicat de O N Popova Emite IP SPb Stran C k Dr Navratil Fundamentele terapiei mentale Traducere din germana cu un articol tradus doctor: "La chestiunea terapiei psihice" SPb Stran Vl Nikolsky La problema neînțelegerilor în medicină și a ieșirii din ele (Experiența criticii inițiale a științelor medicale) Varșovia Pp K F Odarcenko Fundamentele morale și juridice ale economiei naționale ruse Moscova pp C și r k Raport despre reuniunea anuală solemnă a societății medicilor de la Kiev octombrie Kiev Raport anual asupra bibliotecii publice ruse din Iuriev de la ianuarie până la ianuarie Iuriev Str F Pollock, profesor la Universitatea Oxford Istoria doctrinelor politice Tradus din engleză de A M Gerd SPb Stran Pret k Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Ivan Popov Legea morală naturală (Bazele psihologice ale moralei) Sergiev Posad C p Țară VS+XIX+ A S Rozhdestvin Critica artistică O imprimare separată din "Însemnările filologice" Voronezh Țara cărți rusești Cu date biografice despre autori și traducători Editat de S A Vengerov Ediția G V Yudin Problema XIII Barsukov-Bashutsky SPb Revista Economică Rusă Jurnal economic lunar editat de M M Fedorov SPb Svchnikov Rezolvarea chestiunii filozofice a fiabilității

existenței sufletului și trupului în noi Cercetare filosofică independentă Sarapul Stran Herbert Spencer Introducere în filozofie Într-un scurt rezumat de I Lyubomudrov Samara Tara C k * Procedurile Societății Medicilor din Kiev cu aplicarea protocoalelor Volumul I; emisiune eu-h; vol II, nr i, , Kiev ^ Humphry Ward David Grieve Tradus (abreviat) din engleză A' Carrick SPb Ţări, dar C k • Faust Tragedia lui Goethe Prima parte Traducere de A I Mamontov Moscova Stran Preț și r k P Flechsig, profesor de psihiatrie Limitele echilibrului spiritual Discurs rostit la ziua de naștere a lui Albert, regele Saxonia, aprilie Tradus din germană S Steinhaus Ediția a Yuzhno-Rus extrem de aprobat skago O-va tipografie afacere Odesa pp C k George Chambers Povestea stelelor Traducere din engleză de A Nikolaev de desene și hărți ale cerului înstelat Publicat de O N Popova / Biblioteca Educaţională Nr Sankt Petersburg Stran -IV A Shevelev La problema teatrului popular (la congresul figurilor ruse de scenă) M Pg M Shippel Circulația banilor și semnificația sa socială Traducere din germană, editată și cu prefață de Peter Struve Ediția editorilor revistei "Educație" SPb Stran XIП-|-iO Pret k B Shtalberg Umanitatea în istoria omenirii Tradus din germană de N Leontieva Ediția editorilor revistei "Educație" SPb Stran VII + Pret o k Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Monistul Vol , , nr - S Lloyd Morgan Automatism și conștiință Articolul analizează punctul de vedere al prof Huxley asupra acțiunilor omului și animalelor ca atare, care, fără excepție, pot fi interpretate în termeni de automatism mecanic, iar conștiința care însoțește unele dintre procesele neurofizice este doar un produs secundar, un epifenomen care nu afectează chiar cursul proceselor Autorul articolului contestă acest punct de vedere: termenul "automatism" este aplicabil doar unui tip de activitate nervoasă, celui care se manifestă prin acțiune reflexă și instinctivă; acest tip se caracterizează prin relativa stabilitate și constanță și nu include intervenția controlului și ghidării conștiente; cu toate acestea, deoarece este supusă modificării, aceasta încetează deja să fie automată Acest tip este complet opus celui care conferă organismului plasticitate, adică face posibilă adaptarea la condițiile din jur în experiența individuală și, în consecință, dobândirea de noi obiceiuri de reacție spre deosebire de obiceiurile moștenite; acest tip include acțiuni voliționale în care există o activitate care are un efect mai mult sau mai puțin modificator asupra reacțiilor instinctive și, prin urmare, le scoate deja din sfera automatismului Acest tip presupune intervenția directă a acelor procese moleculare corticale care au ca însoțitor din partea conștiinței ceea ce numim alegere bazată pe experiența individuală și dependentă de asocierea impresiilor Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV decăderea și ideile; atunci când este aplicat acestui tip, automatismul este o contradictio in adjecto ("alegerea-automatism;)") Edw Douglas Fawcett De la Berkeley la Hegel Un capitol din istoria filozofiei, inclusiv o critică a fazei panlogistice a idealismului (Autorul vede un defect fundamental în acel curent de idealism care merge de la Berkeley prin Kant și parțial Fichte la Hegel, în primul rând, în colorarea sa teistică și, în al doilea rând și în principal, în teoria primatului Rațiunii, adică în învăţătura că Raţiunea este priusul metafizic al realităţii La Hegel această tendință își găsește expresia cea mai deplină Prin urmare, o critică a hegelianismului este o critică a panlogismului în general Metafizica viitorului trebuie să fie idealismul, adică o doctrină conform căreia principiul spiritual stă la baza fiinţei; totuși, acest principiu spiritual nu este Rațiunea, ci supraconștientul (Metaconștient); totodată, autorul profesează monadologismul monist În

concluzie, autorul face câteva observații despre forma de panlogism care caracterizează doctrina editorului monistului, dr Carus Aceste observații au determinat un răspuns din partea Dr Karu ca, publicată în aceeași carte sub titlul "Panlogismi În ea, Karus apără i) doctrina sa despre suflet ca aspect intern al corpului, h) doctrina universalității minții,) o obiecție la înțelegerea monadologică a sufletului,) doctrina nemuririi, nu personal, ci nemurirea produselor culturale, a ideilor și, în cele din urmă,) doctrina scopului vieții, deoarece totul este cultura cea mai înaltă și cea mai înaltă a spiritului sau, după cum spune el, "creșterea principiului spiritual în lume " George Bruce Halsted Pangeometrie subconștientă O mică notă despre cartea lui Pavel Stakel-Die Théorie der Parallellinien von Euklid bis auf Gauss, Eine Urkundensam-mlung zur Vorgeschichte der nicht-euclidischen Geometrie Lpz În opinia autorului, această carte merită cea mai vie apreciere a gânditorilor, oferind documente autentice ale dezvoltării treptate a acelor idei care reprezintă acum așa-zisa geometrie non-euclidiană Autorul constată cu plăcere "sancțiunea din partea învățământului german" a părerii deja exprimată la Monisti, în , și anume că "Euclid nu a vrut deloc să ascundă Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Geometrie euclidiană Aceasta s-a făcut în noaptea superstițioasă a Evului Mediu, din întunericul de care am scăpat în cele din urmă, ajungând la ceea ce nu era deja necunoscut nici măcar lui Euclid carus Filosofia budismului Autorul subliniază că elementele budismului care par a fi nihiliste (doctrine despre suflet, despre nemurire, despre nirvana) par a fi astfel doar din cauza unei neînțelegeri Budismul nu este nihilism deloc, iar nirvana nu înseamnă anihilare Budismul, în ceea ce privește filosofia sa, poate fi caracterizat ca fiind pozitivism și fenomenalism antimetafizic; și mai mult decât orice altă religie, folosește termeni filozofici care, cu cât sunt mai pozitivi, apar minților nefilosofice doar ca negații Se poate interpreta budismul în sensul nihilismului cu tot atât de puțin fundament pe cât se vede nihilismul în teoria fenomenală a cunoașterii sau se acuză psihologia modernă de "fără suflet", așa cum este reprezentată de Fechner, Wundt, Ribot și alții, de a nega psihicul principiu Prof Rudolf Eucken Hegel în zilele noastre (Traducere din manuscris) În timp ce în Germania filosofia lui Hegel este aproape uitată, în Anglia și mai ales în America capătă din ce în ce mai mult interes și influență După ce a conturat într-o schiță concisă ideile călăuzitoare ale sistemului hegelian, autorul notează că planul grandios de a îmbrățișa toate fenomenele lumii cu un singur principiu, o viziune asupra omului ca instrument al minții universale, ridicând foarte mult individul deasupra vieții de zi cu zi a intereselor cotidiene, este o convingere profundă e în mișcare neîncetată înainte, în cele din urmă, astfel încât transferul centrului de greutate către istorie și sociologie, caracteristice timpului nostru, face ca farmecul filosofiei hegeliene să fie de înțeles și pentru mințile moderne Cu toate acestea, nu rezultă din aceasta că Hegel poate juca rolul principalului lider al cercetării filosofice moderne sau că sistemul său poate fi privit ca pe ceva complet terminat Ca să nu mai vorbim de faptul că critica modernă nu tolerează recunoașterea unei puteri intelectuale transcendente, analiza critică trebuie să ridice întrebarea câtă intuiție și sistem de reprezentare Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV lyayat Hegel unitate internă La această întrebare autorul răspunde cu un nu răsunător; Sistemul lui Hegel este panlogismul, în sensul absolut al cuvântului, adică doctrina conform careia gandul, si numai gandul, prin

propria sa miscare dialectica, este creatorul intregii fiinte; realitatea nu este altceva decât un proces intelectual, un gând care iese din sine și se întoarce la sine Cu o asemenea universalitate a gândirii, realitatea vie, așa cum apare intuiției, finitul, individul, este complet absorbit de ideea absolută, transformându-se într-un instrument pasiv al procesului logic Prin urmare, acolo unde realitatea intuitivă este asociată cu creativitatea intelectuală (ca și în istorie), opera lui Hegel este mare și fructuoasă; dimpotrivă, în acele zone în care metoda hegeliană de construcție prin intermediul conceptelor trebuie să "meargă pe propriile picioare" (în tărâmul naturii), acolo conceptele hegeliene atârnă în aer O altă contradicție majoră a sistemului hegelian constă în cerința, pe de o parte, a progresului constant, iar pe de altă parte, în recunoașterea sistemului hegelian însuși ca finalizare a procesului ideii absolute (deoarece în acest sistem ideea se cunoaște adecvat) Astfel, se conturează două tendințe diametral opuse: pe de o parte, avem stabilitate, pe de altă parte, radicalismul, așteptând cu nerăbdare reînnoirea constantă a vieții După cum se știe, însuși Hegel s-a ținut de tendința conservatoare, dar printre unii dintre discipolii săi (de stânga a lui Hegel) a preluat tendința radicală, și astfel hegelianismul a devenit pilonul principal al mișcării revoluționare a secolului nostru și, ca atare, persistă și acum în rândul social-democrației, în special în Germania Aceste contradicții explică cutare sau cutare atitudine față de filosofia hegeliană În Germania, filosofia lui Hegel a căzut imediat interese speculative și estetice, gândirea socială s-a îndreptat către probleme natural-științifice și social-practice În Anglia și peste ocean, filosofia lui Hegel se află în mijlocul unei situații istorice cu totul diferite și nu poate evoca acea atitudine negativă și iritabilă față de ea însăși, care era de înțeles în Germania Dimpotrivă, viața intelectuală înfloritoare din aceste țări caută, în sistemul lui Hegel, o concepție mai profundă despre viață și despre lume Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Salutând acest interes în curs de dezvoltare pentru panlogismul idealist, autorul sfătuiește, totuși, să nu uite acele aspecte ale filozofiei lui Hegel care fac imposibilă restaurarea sa completă și își exprimă speranța că studenții americani ai lui Hegel vor putea separa în creativi profesorii lor ceea ce este valoros în ele şi veşnice Prof J Mark Baldwin Geneza "intereselor" sociale Autorul demonstrează că interesele individuale, așa cum sunt observate într-un stadiu incipient al vieții, nu sunt nici egoiste, nici altruiste, ci trebuie caracterizate ca fiind sociale, i e inclusiv elemente legate de alte personalități, "vecini" (socius) Autorul își bazează punctul de vedere pe teoria dezvoltării conceptului de sine (noțiunea de seif), propusă de el mai devreme (Dezvoltarea mentală în copil și în rasă), în virtutea căreia gândirea individului despre sine include elemente legate de alte personalități, iar, la rândul său, , gândirea individului despre ceilalți I le construiește din elementele proprii, astfel încât eu și "celălalt" sunt doar doi poli ai conceptului general de personalitate Dr James Sarrie Câteva puncte din fizica intracraniană O condiție necesară pentru dezvoltarea oricărei structuri este o anumită cantitate de rezistență fizică; dă formă și determină direcția creșterii; chiar și în cea mai simplă celulă, difuzia lichidelor și mișcarea granulelor necesită o anumită rezistență din partea pereților celulari, fără de care o pată de protoplasmă s-ar rezolva într-o substanță amorfă Aplicând acest principiu general rezistenţei oferite de bolta craniană forţelor care acţionează în cavitatea acesteia, autorul dovedeşte necesitatea acestei

rezistenţe pentru ca forma de energie proprie creierului să fie acumulată şi eliberată cu mai multă economie Prof G Fiamingo Conflictul raselor, claselor și societăților (Traducere din manuscris) Autorul neagă că lupta raselor, claselor și societăților poate avea orice bază teoretică Avantajul cultural al oricărei rase este fals; fenomenul social al civilizației nu este pentru- * Biblioteca "Runivers" : REVIEW JOURNALOV atârnă de fenomenul antropologic al rasei și este rezultatul condițiilor geografice și economice Progresul social este suma succeselor individuale; indivizii sunt asociați în societate cu scopul de a-și crește bunăstarea prin cea mai bună utilizare a forțelor naturale; atunci când un grup de indivizi se unesc pentru a-și însuși ceea ce aparține altor indivizi, atunci o astfel de asociație devine antisocială și dăunătoare bunăstării generale, fie sub forma unei bande de tâlhari, fie sub formă de greve ale muncitorilor, sau o companie panamează Conflictul de rase, clase, societăți etc este doar o manifestare a spiritului de exclusivitate Indivizii, în loc să muncească și să-și asocieze munca pentru a-și spori bunăstarea, luptă unii împotriva altora, amăgindu-se cu gândul că jefuirea altora sau transformarea lor în paraziți le va crește bunăstarea Acest spirit de exclusivitate își găsește baza naturală în ignoranță sau individualism orb, precum individualismul lui Max Stirner sau Nietzsche Egoismul uman rezonabil vede că singura sursă de prosperitate este munca și că pentru doi indivizi care consideră că este util să lucreze împreună pentru a crește bunăstarea reciprocă, diferența de rasă, culoare, formă a craniului, naționalitate, clasă etc , nu reprezintă orice piedică Dacă toată omenirea ar fi convinsă de acest adevăr, atunci spiritul de exclusivitate ar dispărea Atunci, în sociologie, problema originii raselor și civilizațiilor nu ar fi atras un asemenea interes ca acum P Carus Mitologia budismului În timp ce budismul pur este un sistem filozofic profund, budismul popular a dezvoltat o vastă mitologie întruchipată în legende și artă religioasă În acest articol, autorul se oprește asupra următoarelor caracteristici ale comploturilor mitologice și iconografia lor: i) Maga, diavolul budist, personificând răul egoismului și dorințelor) Douăsprezece Nidâne, i e un lanț de cauzalitate prin care de la ignoranță (avijja) vine acțiunea (karma), de la conștiința de acțiune, de la individualitatea conștiinței (namarupa), etc , până la suferință și moarte) Roata vieții, iar autorul face o aproximare curioasă între Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Imagini budiste ale roții vieții și imagini caldeene ale lumii în ghearele unui demon rău) Mitologia înclinației malefice în budismul nordic - Articolul este ilustrat În plus, articolele lui Ch S Peerce'a despre logica matematică, conţinând o expunere a cărţii profesorului badenesc Schroder'a "Vorlesungen über die Algebra der Logik *", şi articolul lui Topinard "Science and Faith", început mai devreme prin tipar, cap ILt A Basistov Revue philosophique Nr i- A Fouillée Hegemonia științei și a filozofiei (№ i) Filosofia lui Kant este impregnată de ideea că, dacă știința este o funcție a rațiunii, nu este singura și nici cea mai importantă; explicația științifică este limitată la anumite limite, iar dincolo de acestea există o zonă largă în care viziunea noastră asupra lumii trebuie să aibă o altă bază Dimpotrivă, pozitivismul lui Comte construiește ceea ce el numește unitatea cerebrală a rasei umane numai pe faptele incontestabile și probabile ale cunoașterii Acest dezacord de lungă durată între cele două tendințe s-a acutizat foarte mult în timpul nostru și a atins punctul culminant în disputa notorie despre "falimentul științei" Procuratorii de cunoaștere opun rezultatelor disciplinelor științifice

individuale cu răspunsurile gata făcute ale religiei la cele mai importante întrebări ale vieții și moralității; susținătorii științei indică beneficiile acesteia în sfera materială și industrială, ignorând complet psihologia, etica, filosofia Desigur, dacă științele fizice au încercat să creeze conceptul de lume și viață, atunci au suferit o epavă, pentru că nu și-au asumat propria afacere; dar în limitele autorității lor, ei au făcut mult bine și și-au câștigat încredere și dragoste Datorită unilateralității în care au căzut cele două partide în conflict, tineretul de astăzi a fost împărțit în neo-pozitiviști și neo-idealiști În primul rând, Zola înclină, în celebrul său discurs către studenți, să înece dorul și îndoielile interioare cu munca grea; în felul acesta el reduce munca la nivelul unui fel de divertisment igienic sau de intoxicație și o privează de sensul ei ideologic și de semnificația morală Idealiștilor li se alătură Dumas și gr L N Tolstoi Toți cei care sunt dezamăgiți de Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV științe, compară-l cu religia, pierzând din vedere filozofia, vorbește despre fizică și științe naturale, uitând de ramurile umanitare ale cunoașterii Știința nu a promis deloc să dezvăluie incognoscibilul - să ne amintim rolul pe care îl joacă în Comte și Spencer; dimpotrivă, teoria evoluționistă nu răspunde, de exemplu, la întrebarea de unde venim, dar teoria mozaică a creației oferă un răspuns la aceasta; dar și teoria brahminică a emanației își dă răspunsul și pentru a decide cine are dreptate este nevoie de sprijinul filozofiei Știința, în sensul propriu al cuvântului, se învârte doar pe relațiile obiectelor între ele, indiferent de legătura lor cu subiectul simțitor și gânditor? știința afirmă legi statice și dinamice, influențează din ce în ce mai mult progresul utilitar al omenirii și face din adevăr o proprietate comună; știința, ca manifestare a conștiinței sociale, sintetizează mințile între ele, contopește voințele individuale într-o singură luptă pentru acțiune, creează un întreg stoc de dispoziție și sentimente sociale și formează un organism spiritual; fiecare descoperire științifică este un nou punct în care conștiința individuală se întâlnește, este prin urmare o expansiune a conștiinței sociale, a simpatiei și a sinergiei Dar sunt suficiente științele particulare pentru ca unificarea completă și adevărată a omenirii să aibă loc? Nu este nevoie de ajutorul metafizicii sau al credinței, al religiei pentru asta? Sau are dreptate Comte și, așa cum teologia moare când vede metafizica înaintea ei, tot așa trebuie să moară și metafizica la vederea științei? Nu, Kont greșește Metafizica, nu ca ontologie, ci ca "prima filozofie", se bazează pe real, pe ceea ce înțelege știința Dar există elemente în ea care nu pot fi reduse la grupuri separate de cunoștințe Metafizica completează opiniile private ale disciplinelor științifice și, spre deosebire de acestea, în studiul lucrurilor, acordă atenție spiritului cunoaștere; recunoaște că realitatea este atât subiectivă, cât și obiectivă, iar acesta este avantajul său important față de știință, pentru care doar lucrurile contează În plus, dacă fiecare știință se închide într-o anumită zonă și este interesată doar de anumite categorii de relații, dacă imaginea lumii se reflectă pentru ea, așa cum ar fi, într-o oglindă spartă, din Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV sacadat și palidă, apoi filosofia combină aceste fragmente disparate într-o singură imagine completă și reabilește unitatea naturii Ea spiritualizează universul prin analogie cu omul și, creând ipoteze care sunt o continuare a experimentului, vede mentalul din spatele materialului și în ceea ce pare neînsuflețit, recunoaște forțe, aspirații, voință Și numai o astfel de viziune asupra lumii, o astfel de premisă filosofică face

moralitatea de neclintit și rațional Nimeni nu este obligat să filosofeze pentru a săvârși fapte morale, iar pentru comportamentul moral sunt suficiente o știință unificatoare și principiul binelui comun; dar numai un filozof dă egoism o respingere fundamentată teoretic De aceea, filosofia are un primat incontestabil asupra științei și hegemoniei intelectuale Acest lucru, însă, nu slăbește semnificația sentimentului, în special a sentimentului religios Ca să nu mai vorbim de faptul că marile idei științifice și filozofice sunt întotdeauna însoțite de emoții înalte de natură estetică și morală, elementul credinței și simțirii intră inevitabil în viața umană Credința este o cunoaștere vagă și plauzibilă, care se bazează pe obișnuință și există în fiecare societate ca o proprietate moștenită, unde adevărul se împletește cu erori Această proprietate socială aparține tuturor și toată lumea trage din ea; dacă această sursă gata nu ar exista, individul ar trebui să înceapă din nou întreaga structură a ființei sale și fiecare dintre noi ar fi un mic Descartes Bunul simț, opinia publică, tradițiile consacrate - tot ceea ce credem, și tot ceea ce simțim, are valoarea ei relativă, ca un refugiu împotriva ignoranței totale, a nedumeririi deplină Este imposibil de demonstrat geometric că Venus de Milo este frumoasă; totuși, simțul estetic este un ghid de încredere în domeniul său Dacă, înainte de a acționa, ar trebui să analizăm totul până la capăt, nu am putea acționa niciodată Dar credința și simțirea nu au dreptul să se revolte împotriva științei și filozofiei și să le uzurpe locul, pentru că numai în ele pacea și viața își pot găsi explicația finală, numai în ele există ceva veșnic și de neclintit Credința este acoperită cu rutină și eroare și numai Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV gând pur Autoritatea simțirii și a credinței poartă în sine un început pieritor și numai filosofia este liberă Religia, spre deosebire de Comte, nu este distrusă, nu părăsește lumea, dar în ea, într-adevăr, dispare tot ce este creat de imaginație și capătă din ce în ce mai multă înveliș filosofic; în această formă, este o conștiință profundă a unității inseparabile a sinelui nostru cu legile universale ale vieții lumii O astfel de înțelegere a religiei este dată și justificată doar de filozofie într-o dezvoltare progresivă și, pentru ca toți să se ridice la ea, trebuie să treacă secole Este imposibil să tulburăm prematur și violent somnul mitologic în care sunt scufundate popoarele; dar filosofia nu cunoaște decât adevărul și, fără a fi în dușmănie cu religia, nu intră în compromisuri cu aceasta Cine crede că o idee este o forță este convins că știința nu este o reflectare exclusivă a obiectelor și, inseparabilă de conștiința noastră de sine, ea unește filozofic gândirea umană și lumea materială E Egger Starea de spirit a moribundului (nr i) Numeroase fapte arată că oamenii care au văzut moartea înaintea lor și-au amintit întreaga viață în aceste momente teribile și aceasta a fulgerat în fața lor într-un flux furtunos de imagini și idei Atârnați și dezlănțuiți, înecându-se, căzând în abisul drumeților montani, toată lumea susține că o astfel de privire de ansamblu retrospectivă și instantanee a întregii vieți a însoțit acele momente în care viața le-a părăsit Cea mai detaliată mărturie a prof Neit'a, care a ţinut o prelegere la Zurich, în clubul alpiniştilor, despre impresiile trăite de călătorii de munte în cazurile de ameninţare imediată cu moartea Neish a experimentat i) un sentiment de beatitudine,) anestezie tactilă și dureroasă într-o stare normală de vedere și auz,) viteza rapidă a gândirii și imaginației,) amintirea întregii vieți trecute Acesta din urmă trebuie înțeles mai puțin hiperbolic: probabil, nu toată viața este amintită, ci doar elementele cele mai caracteristice și importante ale eului nostru

individual și temporal O astfel de revizuire pe moarte a vieții care zboară departe nu este nimic anormal Cine moare încet și calm, care așteaptă moartea, își rezumă întotdeauna rezultatele existenței sale și uneori le formulează cu unii spunând că Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV roiul devine moștenirea urmașilor; această înclinație firească a spiritului uman în cazurile de moarte subită și neașteptată se manifestă prin faptul că trecutul la fel de brusc iese la iveală într-o conștiință care se estompează, dar, desigur, nu ca o reflecție intelectuală, ci sub forma unei schimbări irezistibile de diverse imagini și imagini Viața trecută nu reînvie doar atunci când conștiința se dezintegrează și piere odată cu funcțiile organismului; sau când moare optimistul care crede că își revine și nu-și prevede sfârșitul; sau când moare misticul, pentru care este norocul să-și lepădă lanțurile pământești și care își disprețuiește sinele care dispare în așteptarea unei vieți noi și mai bune; dar în momentul morții, cel care, cu regret și dor, așteaptă pasiv sfârșitul imediat, ca rezultat inevitabil al circumstanțelor deja îndeplinite, nu poate decât să învie întregul conținut al eului său Copiii, în care nu m-am format încă, sunt lipsiți de griji față de moarte și nu înțeleg, nu își dau seama că a venit; dimpotrivă, bătrânii sunt mereu ocupați cu l-ul lor, care este plin, desigur, nu de speranță pentru viitor, ci de amintirea unui șir nelimitat de evenimente anterioare - de aceea bătrânul își dă ultimele minute nu la prezent, ci la trecut, nu-și observă sentimentele și gândurile actuale, ci își sintetizează viața trecută ca un vârtej de nenumărate imagini Ch Feré Limbajul reflexiv (nr i) În această mică notă sunt adunate mai multe cazuri de strigăt reflexiv, exclamație sau cuvinte obișnuite, care însoțesc o persoană cu o emoție puternică Deosebit de interesant este acest fenomen la persoanele cu tulburări mintale; apoi se împletește într-un mod deosebit cu rămășițele vieții normale și conștiente a minții Ch Feré Civilizație și neuropatie (Nr) Bolile nervoase nu au ocupat niciodată un loc atât de important în literatura generală și medicală ca acum S-ar putea crede că un potop amenințător al lor vine asupra omenirii, împreună cu spectrul degenerării, iar igieniștii și sociologii studiază mijloacele pentru expulzarea lor Între timp, statisticile nu arată deloc că numărul bolilor nervoase chiar a crescut; dacă un astfel de progres terifiant este atribuit neuropatiei, atunci acest lucru nu se datorează adevăratului Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV stare de fapt, ci circumstanțe indirecte care creează mirajul unei creșteri a nevrozelor În primul rând, subiecții afectați de o boală nervoasă, spre deosebire de alte afecțiuni, se bucură de libertate de mișcare, călătoresc în cele mai diverse direcții, povestesc de bunăvoie odiseea suferinței lor, sunt peste tot și, prin urmare, se pare că sunt o mulțime , că fără ele nu există un singur colț pe pământ În plus, categoria bolilor nervoase se extinde în fiecare zi, pentru că tocmai în ea medicii includ toate acele tulburări funcționale pe care nu le pot diagnostica altfel; in sistemul nervos medicii cauta refugiu pentru impotenta lor stiintifica si se refera la ea! ca fiind cauza multor suferinţe Care înainte era cunoscut doar ca un original, este acum ridicat la nivelul de neuropat; slăbiciune naturală și decrepitudine senilă, orice scădere a capacității de luptă lumească dă deja în ochii publicului dreptul la acest titlu Mai mult, o atenție specială acordată neuropatiei a apărut și pentru că a avut loc o modificare a vederilor asupra acesteia în spiritul umanității; ea nu excită, așa cum obișnuia, disprețul, victimele ei sunt tratate cu grijă și simpatie, astfel încât naturile slabe chiar profită de acest lucru, nu își înfrânează înclinațiile și,

datorită inerției lor, se reînnoiesc cadre de persoane cu dizabilități artificiale, și mai târziu reale Se spune adesea că condițiile vieții și civilizației moderne sunt favorabile dezvoltării nevrozelor Se spune că la om structura creierului devine acum din ce în ce mai complexă, deci din ce în ce mai fragilă; că au apărut noi nevoi pe care sărăcia nu le poate satisface; că viața rapidă și pestriță emotionează și obosește; că înflorirea industriei îşi încordează forţele Dar toate aceste afirmații sunt dubioase Nu s-a dovedit că creierul, pe măsură ce devine mai complex, devine fragil Au fost și sunt numeroși lucrători ai minții care, după munci lungi și reușite, după o serie întreagă de descoperiri, și-au păstrat puterea intelectuală și nervoasă în deplină splendoare până târziu în viață Ceea ce se datorează suprasolicitarii se dezvoltă adesea în sol care este epuizat ereditar și susceptibil la boli Mai degrabă, o minte grea și necultivată este predispusă la confuzie decât o minte sofisticată și flexibilă; mai degraba Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV mintea lâncește și slăbește din lipsă de activitate decât dintr-un exces; Este spiritul iluminat interesat de o multitudine de obiecte? Tovarășe, iar în trecerea de la unul la altul, în diversitate, își găsește cea mai bună igienă Dacă este adevărat că neuropatii predomină tocmai în inteligență, atunci depinde mai mult de lene și lux decât de munca mentală și emoții Ignoranța este mai plină de nebunie decât de cunoaștere, atâta timp cât aceasta din urmă nu este îngustă și limitată, atâta timp cât nu își atrofiază toate celelalte funcții în detrimentul unei părți a minții Nu atât dorința joacă un rol important și trist în degenerarea claselor sărace, cât diviziunea muncii, care suprimă activitatea nervoasă; mașina, spune Louis Blanc, depersonalizează muncitorul Viața, este adevărat, se grăbește repede, dar există ceva în ea pe care trecutul nu știa, există o reducere semnificativă a tot felul de pericole de la călătorii, inundații, incendii; ca urmare, sursa de dispoziții și emoții dureroase se usucă, iar o cauză a neuropatiei devine mai puțin Nu trebuie să uităm de îmbunătățirea condițiilor de igienă, hrană și îmbrăcăminte Alcoolismul este considerat vinovat incontestabil al nevrozelor Dar statisticile nu confirmă acest lucru cu dovezi incontestabile, dacă ținem cont că mulți au devenit victimele ei datorită tendinței la defecte fizice care s-ar fi dezvoltat fără el De asemenea, este important că înregistrarea neuropaților a devenit acum mult mai ușoară, iar spitalele de psihiatrie perfect amenajate nu îi mai sperie; ei nu acționează cu forța, ca înainte, ci voluntar; însă faptul înregistrării pacienţilor nu este încă dovada creşterii acestora Datele statistice colectate pentru Irlanda și Scoția nu arată nicio tendință de creștere a neuropatiei în aceste țări Tabelele spun exact contrariul despre America de Nord, în special despre New York și Massachusetts, unde bolile nervoase sunt foarte avansate Cu greu este corect să explicăm acest lucru prin activitatea excesivă a americanilor; mult mai instructiv este faptul că viața lor se distinge prin monotonie și exclusivitate a intereselor și lasă multe funcții intelectuale inactive Demn de remarcat este faptul că printre formele de neuropatie din ce în ce mai multă cetățenie dobândește paralizie generală, în special la femei Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV si tinerii Dacă nu este ușor să dovedești realitatea unei creșteri a neuropatiei, atunci este și mai dificil să-i afli cauza; nu s-a stabilit dacă această creștere a civilizației trebuie pusă mai degrabă pe seama exceselor pe care le presupune, decât pe obstacolele pe care le pune în calea selecției naturale, acea păstrătoare a raselor G Fonsegrive Generalizare și inducție (nr și $) Problema principală a teoriei cunoașterii este

problema formării ideilor generale și nu degeaba dezbaterea despre natura universalelor marchează întreaga perioadă medievală a filosofiei În vremea noastră însă, sarcina generalizării este încercată aproape exclusiv de adepţii tendinţei neoscolastice; pentru critici ea cu greu există, întrucât în ochii lor ideea generală se naște ca prin magie, printr-un simplu contact al reprezentării cu categoriile rațiunii și este imposibil să distingem momentele individuale în procesul formării ei; empiriştii recunosc problema ca soluţionată, datorită doctrinei asociaţiilor Dacă pentru Kant și filosofia modernă punctul cel mai important în epistemologie este modul în care se face trecerea de la gândire la obiect, de la constituția internă a spiritului la un obiect exterior, atunci vechile învățături ale lui Aristotel și ale scolasticii nu pot înțelege nici măcar o astfel de formulare a întrebării, pentru că pentru ei lucrul este fără îndoială - real și rezonabil Monografiile recent publicate ale lui Peillaube "Les concepts", ale lui Gardiar "La connaissance", ale lui Piafa "L'idée" reînvie aceste teorii străvechi și ne dau motive să le comparăm cu cele moderne Potrivit lui Aristotel, mintea în potență este totul, toate lucrurile și le cunoaște prin faptul că, într-o anumită privință, sunt asemănate cu ea, asimilează cu ea semnele și contururile, care sunt percepute de diverse simțuri, apoi sunt conectate în sens central (sensorium comuna) și dau astfel, o reproducere completă a unui obiect sau aceluia, amprenta (specia) sa specifică Dar, asemănând cu sine intelectul, care este universal în însăși esența sa, instantaneul senzorial al unui lucru distruge propria sa natură, căci mintea respinge totul individual și particular Toate definițiile și semnele, toate împrejurările de timp și loc, tot ceea ce este unit prin cuvântul "acesta" nu pătrunde în intelect și de aceea Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV procesul de asimilare a rațiunii de către un lucru creează un nou produs - o reprezentare a aceluiași lucru, dar abstractizată de elementele sale particulare și individuale (specie intelligibilis) Când apare această imagine, mintea rămâne pasivă; întregul său rol inactiv se reduce doar la faptul că proprietățile tangibile ale obiectelor, străine lui prin natura lor, sunt respinse de el Funcția minții active, intellectus agentis, se instalează atunci când începe să reflecteze asupra datelor sale interne, să-și gândească propriul gând; în această fază a activității sale își dă seama că specie intelligibilis, o idee abstractă, are o potențială universalitate și se poate referi la un număr nenumărat de ființe sau obiecte El o transferă din sine în exterior, o transformă într-un concept realizat de obiectele lumii exterioare (species intentionalis), și o îmbracă într-un cuvânt aparte, termen care îl caracterizează (verbum mentale) Procesul de generalizare s-a încheiat; spiritul nu a adăugat nimic la datele obiective, nu a creat, de fapt, nimic nou Așa învață fosta școală de filozofi Acum domină o altă teorie a generalizării Deosebește radical abstracția de generalizare și pentru aceasta din urmă consideră necesară prezența mai multor obiecte ale căror trăsături abstracte sunt grupate și comparate; •generalizarea presupune identificarea unor grupuri similare pe baza unor elemente comune pentru acestea; ideea generală are o relaţie numai cu trecutul şi pentru a-şi extinde aplicarea în viitor este necesară o nouă operaţie a spiritului - inducerea În descrierea acestui proces, toate curentele filozofiei moderne sunt mai mult sau mai puțin de acord și toate acordă o mare importanță activității minții, manifestată mai ales prin comparație Aceste învățături ar putea fi opuse de alta, bazată pe fundamentele aristotelice de mai sus Principalele sale caracteristici

sunt următoarele Trăsătura esențială care face o idee generală generală este aceea că aceasta vă permite să observați lucruri similare în lucruri diferite și invers Acest rezultat, în aplicarea la idei de proprietăți simple, îl obținem printr-o abstractizare naturală și pasivă a atributelor unui obiect dat, urmată de distincția făcută de intelect între proprietăți abstracte și conștiință Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nu că ideea generală care a apărut prin intermediul unei asemenea abstracţii are o semnificaţie universală În ceea ce privește ideile relației dintre proprietăți, cei care afirmă că există două feluri de generalizări pentru ele greșesc: una este vulgară, aplicată numai laturii exterioare a fenomenelor, cealaltă este științifică, pătrunzând prin experimentare până în miezul lucrurilor și legile existenței lor De fapt, procesul mental prin care un copil își numește toți cunoscuții masculini "tatic" nu diferă în esență de cel prin care Linnaeus sau Cuvier își fac clasificările În ambele cazuri, generalizarea se bazează în primul rând pe faptul că avem o capacitate directă de a distinge trăsăturile esențiale ale obiectelor de cele accidentale Autoobservarea ne arată fiecăruia dintre noi care dintre semnele ființei noastre sunt esențiale și inevitabile, care nu sunt; este necesar să reflectăm asupra acestui sentiment înnăscut pentru a ne face o idee generală și o concepție clară a ierarhiei semnelor Omul este măsura tuturor lucrurilor în sensul că, în complexitatea ființei sale, descoperă legi generale pentru toate ființele și fenomenele lumii și extrage din el însuși normele pentru mediu; ca un trup, poartă în sine legile materiei; ca și viața, el înțelege legile generale ale biologiei; ca gând, el cunoaște legile spiritului Prin urmare, prin abstracție de semne, el acționează intuitiv; în abstractizare el nu compară sau raționează; stabilind sfera conceptului, el realizeaza o serie de intuitii Pentru a stabili o lege, noi, spre deosebire de Bacon, nu avem nevoie de mai multe experimente, unul este suficient și totul depinde de înțelegerea mai mare sau mai mică a minții Privirea geniului înțelege imediat și imediat ceea ce este ascuns celorlalți, grație unei iluminări instantanee - iluminare, în cuvintele lui Joseph de Maistre, repetate de Claude Bernard Legea este dezvăluită mai devreme omului de știință decât o descoperă Abstracția trăsăturilor este prima etapă a generalizării; a doua constă în faptul că un grup de trăsături abstracte este asociat intuitiv cu ideea unei multitudini de obiecte și fenomene cărora le sunt inerente și că trăsăturile aleatorii sunt supuse necesarului Generalizarea extinde sfera conceptului Dar într-un astfel de caz, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV comuniunea coincide cu inducerea Și chiar este Singura diferență este că generalizarea se aplică relațiilor dintre proprietăți și are ca obiect ființe, speciile și genurile lor, în timp ce inducția se aplică relațiilor dintre evenimente și are ca obiect legile Dar întrucât conceptul general exprimă întotdeauna legea subordonării și coordonării trăsăturilor sale esențiale, atunci în ochii logicianului și psihologului ideea generală este aceeași cu legea și a generaliza este același cu a induce Problema psihologică a inducției este că proclamăm legi într-o formă care se aplică nu numai trecutului, ci și viitorului Această anticipare a viitorului este rezultatul unui proces pur deductiv, în virtutea căruia, pe baza unui atribut legat de conceptul de obiect, atribuim acestui obiect restul atributelor care sunt cu primul dintr-un conexiune abstractă; de la real concluzionam la posibil Inducția se reduce astfel la abstracție, pe de o parte, și la deducție, pe de altă parte, și nu există două feluri de gândire, ci doar una - deductivă Ceea ce numim inducție este, în primul rând, construcția

intuitivă a atributelor esențiale și accidentale ale unui lucru, în al doilea rând, una sau mai multe deducții care subordonează concretul abstractului și, în al treilea rând, extinderea intuitivă a sferei conceptului, a acestuia universalizarea în timp Dacă comparăm această teorie intuitivă a generalizării și inducției cu cea discursivă prezentată mai sus și la care filozofii moderni aderă, atunci preferința pentru claritate și simplitate ar trebui acordată primei Principalul curent al psihologiei nu poate fi de acord cu principiul intuiției intelectuale și alungă acest moment Dar un astfel de ostracism este nedrept Abstracția directă, intuitivă este inerentă în noi; devine discursivă numai atunci când o supunem diviziunii logice și o exprimăm în cuvinte Nu se poate nega că suntem capabili să distingem intuitiv esențialul de accidental, așa cum spunea Descartes - simplici mentis intuito Protestul cu care a fost primit conceptul de intuiție intelectuală încă de la Kant se bazează pe prejudecăți; dacă intuiția se reduce la câmpul senzației pure, atunci se pierde orice garanție a corectitudinii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV silogisme și logici, căci într-un asemenea caz vor trebui identificate și cu senzația Elimină intuiția directă din gândirea inductivă și va trebui să ajungi la concluzia că descoperirile pot fi făcute destul de mecanic, conform celebrei rețete a lui Bacon, că o persoană poate fi înlocuită cu ușurință de un automat inteligent, mașina ingenioasă a lui Raymond Lull Teoria discursivă ignoră psihologia descoperirilor, plasează toate semnele și proprietățile lucrurilor pe același plan și, în esență, distruge logica, deoarece din punctul său de vedere silogismul se dovedește a fi petitio principii, iar inducția este anticiparea unui experiment care este întotdeauna supus la erori Teoria intuitivă nu merită reproșul că proclamă un fel de contact invizibil între minte și inteligibil; de fapt, nu pretinde deloc să pătrundă în esența lucrurilor și nu are nevoie de realism platonic, ci doar de conceptualism; ea caută să cunoască natura obiectului numai în raport cu raţiunea noastră Prezența iluziilor în generalizări și inducție, teoria intuitivă explică că omul nu este o minte absolută, ci și sensibilitate și, întrucât intuiția rațională operează pe datele intuiției senzuale, amestecăm uneori accidentalul cu necesarul, semnul sensibil cu inteligibilul Dacă teoria intuitivă vorbește contrar metodei de inducție baconiană, atunci prin aceasta nu se autodistruge, deoarece mulți oameni de știință natural și oameni de știință, nu prin această metodă, au ajuns la concluziile lor remarcabile în laboratoarele lor Bacon a caracterizat greșit calea care duce la descoperire; această cale nu este inductivă, ci deductivă și doar o teorie intuitivă a generalizării și inducției explică faptul că marile descoperiri s-au bazat adesea nu pe instanțe pozitive și negative, ci pe un singur fapt În concluzie, trebuie spus că recunoașterea intuiției intelectuale dă dreptul de a spera în posibilitatea pătrunderii acesteia în adevărurile unei ordini metafizice A Fouillée Necesitatea unei interpretări psihologice și sociologice a lumii (nr j) Există doar trei moduri de a stabili o analogie universală și o unitate în diversitatea lumii reale: aceasta sau transcendent Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV dent monism, care întruchipează unitatea undeva deasupra fizicului și mentalului, în substanța lui Spinoza, în forță, ca la Spencer, în general - în ceea ce nu este cunoscut; sau acea viziune care reduce psihicul la fizic sau, în cele din urmă, aceea care subordonează fizicul psihicului Prima metodă implică o contradicție inextricabilă, deoarece este imposibil să afirmăm că incognoscibilul este unul - nu putem ști nimic despre incognoscibil

Pozitivismul profesează a doua viziune Pentru el, știința, descoperind din ce în ce mai mult legile fenomenelor și ridicându-se constant la relațiile cele mai generale, eo ipso lucrează pentru înflorirea filozofiei, deoarece fenomenul și esența sunt inseparabile unul de celălalt, iar fenomenul servește ca reprezentant al numele Dar este suficient să sistematizați legile lumii pentru a vă face singur o idee adecvată despre ea? Până la urmă, aceste legi determină doar relațiile reciproce ale lucrurilor, dar natura intimă a unui lucru, Dingan sich, rămâne de neînțeles atât pentru pozitiviști, cât și pentru kantieni Ei spun că nu cunoaștem în mod direct și concret decât procesele conștiinței noastre, pe care nu avem dreptul să le proiectăm în exterior, și astfel suntem pentru totdeauna condamnați să nu depășim filosofia legilor, să nu pătrundem în filosofia esențelor Cu toate acestea, o astfel de viziune este incorectă Toate legile științifice se străduiesc să arate că o analogie universală domnește în lume și de aceea acționăm în conformitate cu ele atunci când concluzionăm de la stările noastre interne la natura internă a fenomenelor Avem toate motivele să suportăm, mutatis mutandis, ceea ce descoperim în noi înșine, față de ceea ce este în afara noastră Când atribui conștiinței altuia ceea ce experimentez eu însumi, atribui plăceri și dureri, gânduri și dorințe asemănătoare cu ale mele, nu mă înșel niciodată, nici teoretic, nici practic Pentru moralitate este necesar ca în acest caz să nu fiu victima unei iluzii; este necesar să suferi cu adevărat atunci când încerc să-ți aline suferința; este necesar să gândești cu adevărat ca mine atunci când respect motivul tău În marea lume a fenomenelor mai există una, mai mică - aceasta este lumea socială, lumea ființelor printre care trăiesc, care gândesc și simt, și această lume, această republică a conștiințelor, sunt obligat să o interpretez psihologic Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" ¡ REVISTA REVISTELOR îndrăzneaţă şi sociologic Dar de aici nu rezultă încă că c tărâmul așa-ziselor lucruri neînsuflețite ne este interzis să pătrundem în constituția lor internă prin analogie cu psihicul nostru; nu, și în ea pot concluziona din ce în ce mai departe de mine, de la om la animal, de la animal la plantă, de la plantă la mineral: filosofia, în același timp speculativă și morală, dezvăluie miezul lucrurilor și ne permite să vedem în conștiința noastră revelația altor conștiințe Spre deosebire de pozitiviști, nu suntem deloc siguri că materia este grosieră, inertă și străină de elementul psihic; Spre deosebire de Litra, o persoană nu este singură, nu este izolată în timp și spațiu, el își trăiește nu numai viața personală, ci și universală și, prin urmare, natura lumii nu îi este închisă Pozitiviștii trec cu vederea că obiectele nu există independent de subiectul cunoscător, că fenomenele fizice ne sunt cunoscute doar sub forma reprezentărilor noastre și că lucrurile sunt produse ale minții; Astfel, inteligența, psihismul nu pot fi excluse din numărul de principii ale lumii cognoscibile Poate se va obiecta că nici măcar nu ne cunoaştem stările interne în realitatea lor, ci le cunoaştem doar sub acele forme specifice pe care le iau la intrarea în sistemul de categorii ale raţiunii; poate se va observa că nu există conștiință imediată și că toată conștiința este cunoaștere, care, ca atare, nu ne mărturisește realul Dar această obiecție se bazează pe confuzia dintre conștiința naturală și conștiința reflectorizant; prima ne scăpa doar pentru că o caracterizăm și o descriem prin intermediul unor cuvinte care reflectă ele însele în originea lor Pentru a experimenta orice stare mentală, nu este nevoie să o reflectăm; conștiința naturală nu înșală niciodată, este fără îndoială și, parcă, înțelege realitatea așa cum este Și întrucât

reflecția este legată de conștiința naturală, deoarece nu o face să dispară și, uneori, o face și mai intensă, înseamnă că ne este posibil să cunoaștem realitatea eului nostru interior Această cunoaștere, este adevărat, nu va fi întotdeauna absolută și completă, dar în orice caz este mai adecvată și temeinic pentru termenii care sunt dați în mod conștient Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nimic mai mult decât pentru obiectele exterioare Din punct de vedere fizic, nu putem avea decât algebra lumii, dar din punct de vedere filozofic, avem dreptul de a concluziona de la stările noastre subiective la conținutul obiectiv al lucrurilor Cine "se declară monist" trebuie să aleagă între o viziune mecanică și una spiritualistă În rezolvarea acestei alternative, rezultă că un mecanism pur, pe de o parte, nu poate fi înțeles fără un moment psihic și, pe de altă parte, nu poate explica psihicul Mișcarea nu este altceva decât schimbare, iar schimbarea este percepută de noi ca o serie de senzații și stări sufletești; spațiul și timpul - aceste limite ale fenomenelor fizice - există doar în conștiința noastră, iar necesitatea lumii este construcția gândirii noastre Distrugeți rezistența la particule, de ex din nou, senzația noastră subiectivă, și veți ajunge la concluzia că punctele abstracte se mișcă în spațiul abstract și timpul abstract conform legilor abstracte ale numerelor abstracte și ale figurilor abstracte - iată zeitatea demascată a mecanismului pur, iată formula lui aerisită, care împotriva propriei sale voinţe îl identifică cu idealismul abstract În plus, mecanismul este incapabil să explice psihicul Creați în decursul unei lungi serii de secole orice combinație a unui număr nenumărat de atomi extinși, schimbându-și relațiile în spațiu și timp, și nu veți crea nici măcar o senzație slabă Doar psihicul este dat imediat, doar el este concret și nu presupune nimic altceva, doar limbajul său vorbește realitatea conștiinței noastre Nu psihicul poate fi extras din mecanic, ci, dimpotrivă, mecanicul din psihic, întrucât totul fizic este dizolvat în spiritual Unul din două lucruri: fie nu există nimic în spatele totalității atributelor senzoriale la care corpurile sunt reduse pentru noi, și apoi materia dispare în senzații active sau potențiale, adică în fenomene de ordin mental; sau în spatele acestei totalități există un real care există în afară de noi, caz în care îl putem concepe numai după modelul singurei realități cunoscute direct de noi în sine, adică, pe modelul conștiinței, al psihismului, al spiritualității, asemănător cu al nostru Din precedentul Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV este clar că acea metodă evolutivă, care în ultimii cincizeci de ani a dat roade atât de bogate în știința pozitivă, trebuie transferată în filosofia generală Legea continuității domnește în egală măsură în lumea psihică și în lumea fizică și, prin urmare, trebuie să investigăm modul în care psihicul se dezvoltă din germenii săi, modul în care rudimentarele rudimentare ale vieții mentale, corespunzătoare stadiilor inferioare ale vegetației fiziologice, formează baza pe pe care o vei topi ulterior magnifica floare a spiritualului Psihicul, în virtutea acestei legi, este inerent moleculelor anorganice - altfel ar exista un abis între organic și anorganic, iar conștiința, ca și cum ar cădea din cer, s-ar alătura brusc mișcărilor materiei complet insensibile Este mult mai rațional să admitem nu numai paralelismul universal al fizicului și al mentalului, ci și unitatea lor substanțială, în urma căreia pur fizicul este germenul spiritualului și pur spiritual are o manifestare fizică Asa de; natura lucrurilor este analogă cu natura omului și toate ființele lumii sunt legate între ele Este posibil să ne gândim la această legătură doar sociologic, dar nu în spiritul lui Comte, ci în spiritul

unei combinații sintetice de date din biologie și psihologie Lumea este un organism social; mintea umană este în multe privințe un produs al socialității; voințele individuale aspiră la unitate, să se recunoască ca o singură organizație solidară În zilele noastre, după binecunoscutele încercări de a reduce sociologia la biologie, se observă o mișcare inversă, care pentru faptele biologice caută o explicație în sociologie; idee socială insuflată în natură , cunoașterea teoriei polizoismului, în medicină - teoria microbilor Organismul este o societate rudimentară; fiecare ființă vie este multe într-una Fiziologii au arătat că legile de organizare sunt aceleași cu legile asocierii sociale Espinas, Guyot, Marion, Polan, Tarde, Durkheim, de Roberti, Isoulet, Bergson, toți sunt mai mult sau mai puțin de acord cu ideea că în lumea morală, precum și în lumea planetelor, există încă o gravitație neclar formulată, atracție de voințe și intelect, că conștiința noastră individuală este conectată cu toate conștiința lumii, că deși societatea presupune în indivizi atribute psihice - sensibilitate, voință și rațiunea, dar mintea individuală își atinge deplina dezvoltare numai sub influența condițiilor sociale Individul este real pentru că el este realizarea universalului, universalul este real pentru că se manifestă în individ Nu numai omul, ci și lumea trebuie privite în categoria socialului Întreaga lume este plină de viață și de sentimente; ca razele X, conștiința pătrunde totul; nu există nimic absolut izolat, nu există individualitate absolută și, spre deosebire de Leibniz, monadele au ferestre care se deschid spre infinit; totul este deschis la tot, solidar cu totul, este în comunitate cu totul Acest principiu al monismului idealist este baza solidă a eticii, iar dacă îi adăugăm simboluri și mituri, dacă îl punem într-o formă atractivă pentru imaginația colectivă, atunci obținem diferite tipuri de conștiință religioasă *) R de la Grasserie Despre involuția și ordinea reciprocă a ideilor exprimate în limbaj (nr) Ordinea în care o unitate etnografică binecunoscută își aranjează gândurile într-o propoziție se distinge printr-un caracter stabil și pune în lumină lumea sa mentală În teorie, orice ordine este posibilă, dar în practică are mai multe tipuri definite, de la care nu se abate Gândul, ideea este intuiția interioară a spiritului, imaginea vizuală a unei ființe concrete sau abstracte în proprietățile sau acțiunea ei Dacă aceste imagini sunt purtate succesiv una după alta în timp sau sunt cumva coordonate în spațiu, atunci mintea, fiind prin natura sa mai lentă decât vederea, vede în ordine cronologică acele • chiar obiectele pe care ochiul obișnuia să le vadă sinoptic, • imediat Când vrem să punem în cuvinte imaginile pe care le-am văzut, atunci pierdem și mai mult din fostul sinoptism vizual și suntem nevoiți să ne disecăm gândul și frazele, să despărțim subiectul de acțiunile sale și de circumstanțele care îl înconjoară Este clar că cu această nevoie de a împărți inseparabilul, aranjam cuvintele în funcție de gradul lor de importanță, mergem *) Articolul de mai sus este un capitol din cartea lui Fulier: "Le mouvement positiviste et la conception sociologique du monde" de la esenţial la secundar, de la subiect la acţiune Aceasta este o ordine directă și firească și s-ar părea că, datorită logicii sale, nu poate exista alta Cu toate acestea, celălalt există; este opus primei și, începând cu cuvintele laterale, se termină cu subiectul Motivul este înrădăcinat în tendința inerentă popoarelor neculte de a se răzvrăti împotriva diviziunii verbale a unei singure imagini vizuale, împotriva acestui flux lent de gândire care nu corespunde realității Tocmai acea dorință

de a aborda o reproducere vie și colorată a lucrurilor, care se manifestă în scrisul hieroglific, acea dorință de a distruge încetineala prezentării scrise, care în timpurile moderne a creat stenografia - această înclinație a minții face ca popoarele primitive să-și exprime gândurile mai scurte, chiar și cu un cuvânt produs artificial pentru a acoperi mai multe concepte, prin intermediul pronumelor cât mai mult posibil pentru a laconiciza propoziția Pe această cale însă, calea scurtării frazei, pe măsură ce civilizația se dezvoltă, nu se poate merge departe, deoarece limbajul din subiectiv devine obiectiv și ia în sine o serie întreagă de cuvinte noi și autonome Și apoi recurg la o astfel de aranjare a părților de propoziție, care, spre deosebire de ordinea directă, devolutivă, nu permite gândurilor ascultătorului să se oprească, se calmează logic până când fraza este completată și care, parcă, avertizează că imaginea nu s-a încheiat; dacă în primul caz, într-o ordine devolutivă, de exemplu, în propoziţia: "Mâna lui Prima bate pe Secunda", fiecare cuvânt reprezintă o anumită idee, iar primele două sau trei cuvinte, luate împreună, dau deja o imagine destul de completă, care în extremă se poate mulțumi cu , apoi, într-o ordine involutivă, în propoziția: "A doua prima bate mâna", întreaga impresie se realizează numai atunci când se rostește întreaga frază și, deși logica suferă oarecum din această cauză , dar imaginea primește mai multă luminozitate și seamănă mai mult cu acel sinoptism, pe fundalul căruia se profila în vederea feței vorbitoare La acest sistem de fraze recurg popoarele a căror gândire este concretă, a căror gândire este aproape de sursa, de viziunea sa, iar cuvântul este o amprentă a gândirii obiective Ordinele descrise trec adesea unele în altele într-o limbă dată Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV ha și produc un design mixt Ordinea involutivă nu este păstrată mult timp de oameni; psihologic, aceasta se explică prin faptul că lupta dintre aranjarea propriu-zisă a faptelor și reproducerea ei verbală este din ce în ce mai slabă, pe măsură ce ideile concrete fac loc celor abstracte, pentru care vederea nu are nicio importanță: în propoziția "virtutea este mai grea" decât viciul", subiectul și predicatul reprezintă lucruri pe care nimeni nu le-a văzut vreodată Gândul așteaptă cu calm sfârșitul frazei și nu mai necesită vizualizare Înainte, însă, să se instaleze domnia ordinii devolutive, există întotdeauna o etapă de tranziție în care domnește anarhia gramaticală W Miinz Logica copilului (nr) Copilul este capabil să perceapă și să combine în mod logic ideile cu mult înainte de a învăța să vorbească, iar această abilitate, așa cum au arătat observațiile lui Preyer și ale altora, progresează deocamdată fără ajutorul cuvintelor, care abia mai târziu influențează atât de puternic dezvoltarea a intelectualității Copilul pronunta foarte mult timp cuvintele imprumutate de la adulti, fara sa le inteleaga sensul, fara sa le asocieze o idee definita si abia treptat incepe sa le aplice in mod constient, identificandu-si propria logica cu logica celor din jur G Dumas Studii experimentale despre bucurie și tristețe (nr , ,) Adept al teoriei fiziologice a emoțiilor, autorul a testat-o pe o serie de cazuri și și-a acordat principala atenție relației dintre bucurie și tristețe cu respirația și circulația sângelui El și-a efectuat experimentele în principal în spitalele St Anna și Sf Lazăr, la Paris, pe nebuni și paralizați, cu ajutorul pneumografului lui Mageu, tensiometrului lui Cheron și pletismografului lui Comte și HaShop Dumas a ajuns la concluzii care confirmă ipoteza lui Lange în punctele principale, dar diferă de aceasta în unele detalii Prima condiție fiziologică a bucuriei este hiperemia cerebrală, care provoacă

excitație psihică și motrică, exprimată într-o asociere neobișnuit de ușoară, rapidă și plăcută de idei și prin gesturi, cântând, sărituri și strigăte Dar musculos și vocal manifestările de bucurie deviază în curând sângele de la creierul hiperemic către mușchi și piele, respirație * se accelerează, circulația sângelui crește, iar sistemul vasomotor se extinde - acest din urmă fenomen este astfel, spre deosebire de Lange, nu un semn primar, ci secundar al emoției vesele Hiperemia creierului apare din cauza faptului că bucuria, așa cum nota Claude Bernard în , începe cu un ușor stop cardiac, după care efectuează o activitate crescută, tremură entuziasmat și trimite o cantitate mare de sânge la creier, provocând culoare și animație pe fața subiectului În ceea ce privește momentul ideologic al emoției de bucurie, atunci a explica modul în care această stare vasomotorie este asociată cu o stare intelectuală, o idee, o imagine, nu poate fi decât teoria lui Polan și Meinert, în care este prezentată în ultimul său manual de psihiatrie În virtutea acestei teorii, formarea conștientă și neobosită în mintea de idei noi, de noi combinații pe baza celor vechi și obișnuite, este întotdeauna însoțită de plăcere, iar scoarța cerebrală are două funcții - de a produce asocieri de idei și motorii si sa contracteze vasele de sange, iar fiecare dintre aceste doua activitati traieste in detrimentul celeilalte, iar daca prima creste, cea din urma scade, atunci presupune munca mentala relaxarea tonusului muscular și hiperemia substanței creierului, aceasta este o condiție indispensabilă pentru emoția veselă Durerea are două feluri: în primul se manifestă printr-un spasm al vaselor periferice și cerebrale și o încetinire a inimii; în al doilea, creierul funcționează lent, respirația slăbește, tensiunea arterială scade, pulsul încetinește; K Lange a atras atenția asupra primei vederi, iar Claude Bernard asupra a doua Combinația acestor două expresii de tristețe formează al treilea fel, care are propriul său mecanism special Sângele care circulă în vasele comprimate pierde curând oxigen și se transformă în sânge venos, care se reflectă imediat în culoarea țesuturilor Contracția sistemului voomotor se explică prin aceeași teorie a lui Meinert: dintre cele două funcții ale celulelor creierului, ideomotor și vasoconstrictiv, prima în emoția tristeții este paralizată în detrimentul întăririi celei din urmă La aceasta trebuie adăugată împrejurarea importantă că, după oboseala creierului cauzată de tristețe, odihna vine la toate membrele corpului și datorită acesteia Inerția, această absență completă a mișcării, corpul îngheață și vasele se micșorează - imaginea este perfectă opus vasodilataţiei care se observă cu emoţia bucuriei Ca și în ultimul, momentul ideologic al sentimentului de tristețe în sine nu are nimic anume emoțional și nu ideea produce emoția, ci particularitățile asocierii ideilor cu tristețea Potrivit lui Meinert, ele constau în faptul că combinațiile ideologice profunde și obișnuite se dezintegrează, dureros dezorganizate: de exemplu, vestea morții unui prieten distruge cele mai intime și apropiate dintre asociațiile noastre cu care am reușit să ne obișnuim și înlocuiți-le cu greu există unul nou, de care suntem obosiți Conștiința acestei întârzieri funcționale și oboseală este cea care provoacă în noi sentimentul de neputință caracteristic tristeții Desigur, nu se poate ascunde de sine întreaga natură problematică a unor astfel de explicații despre bucurie și tristețe, nu se poate nega că ele echivalează cu o încercare de a înțelege calitatea din cantitate, dar nu le putem respinge complet F Suferința morală trebuie separată de tristețe în sensul propriu, pe care o precede Lange nu face o astfel de

distincție Vasoconstricția își are locul în suferința morală, precum și în tristețe; sângele se scurge din creier și apare o senzație specifică de durere La aceasta se poate alătura încetinirea, chiar stopul cardiac, după cum a subliniat și Claude Bernard; cu toate acestea, acesta din urmă se remarcă cu fiecare iritare puternică și bruscă, orice caracter ar avea - fizic sau moral, plăcut sau neplăcut Dar, în timp ce durerea fizică acționează direct asupra inimii fără participarea creierului (acest lucru poate fi observat la o broască al cărei creier a fost tăiat), suferința morală afectează circulația sângelui într-un mod diferit, parțial deja descris mai sus: dezorganizarea combinațiile obișnuite de idei și generarea dificilă a altora opresc activitatea centrilor corticali, drept urmare impulsurile care apar în cortex sunt direcționate spre centrul vasomotorilor și dau naștere la spasm vascular, care se rezolvă în anemie de medulara oblongata si excitarea nervilor vagi Suferința este lupta centrilor nervoși; când se termină, se instalează un cântec reținut și monoton Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV cal Astfel, emoțiile suferinței morale și ale tristeții trec una în alta În concluzie, trebuie spus că bucuria și tristețea sunt întotdeauna asociate cu modificări ale circulației sângelui și ale respirației, că, prin analogie, același lucru trebuie recunoscut în raport cu emoțiile superioare, că în general faptele confirmă întreaga corectitudine a fiziologică teoria sentimentelor Părerile intelectualiștilor nu pot fi acceptate decât în măsura în care sunt expuse de Paulan și Dumont în caracterizarea lor a ideilor plăcute sau neplăcute; dar adevarul ramane afirmațiile lui Darwin, Maudsley, Ribot, Lange, James despre natura fiziologică a emoțiilor de bucurie și tristețe Ambele emoții își pot deriva fie din fenomene pur organice, fie din fenomene intelectuale; în primul caz, ideile care le însoțesc sunt, desigur, de natură secundară, iar rolul lor este de a clarifica subiectului sentimentul pe care îl trăiește și de a justifica în ochii săi bucuria sau tristețea de care este cuprins ; în al doilea caz, procesul de asociere a ideilor de pe faţă la o stare afectivă şi emoţie nu acoperă cauza sa ideologică, ci odată ce starea afectivă este deja prezentă, reacționează la intelectual și dă ea însăși idei noi, motive de bucurie și tristețe *) abate Jules Martin Metafizică și știință (Nr) Cunoaștem lumea exterioară în condiții de timp, spațiu și mișcare Dar din moment ce nu știm nimic despre natura reală a acestor condiții și doar instinctul nostru înnăscut ne face să credem în existența și succesiunea fenomenelor, știința nu va avea niciodată adevărul și toate teoriile sale vor fi în același timp adevărate și false Pătrunderea nu empirică, ci intuitivă, metafizică în lume ne poate oferi conceptul ei Este imposibil să te eliberezi de metafizică, dacă nu te predă fluxului coexistentului, nu-ți interzice orice gând despre aceasta și nu trăiește decât prin obiceiuri •Numai metafizica poate explica universul Pe lângă articolele menționate, următoarele cărți atrag atenția asupra lor în cărțile analizate ale revistei: Le Dantec-Life *) Mier prezentarea articolelor Dumas de către prof I A Sikorsky în volumul II "Întrebări de medicină neuropsihică" (pp -) Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV și moartea (Nr și), Evoluția chimică a speciei (Nr $)*); Suri - Lobul occipital și viziunea mentală (nr și , terminație); Bergson-Memorie și recunoaștere (nr și ; autorul are în vedere două tipuri de memorie, dintre care unul înregistrează în conștiință, sub formă de imagini, toate evenimentele vieții noastre cotidiene, iar celălalt coincide cu obiceiul, ne înclină) la acțiune și creează în fizicul nostru corpul are modele motorii cunoscute, o tendință de mișcare; recunoașterea

necesită intervenția constantă a atenției și a imaginilor imprimate anterior; este foarte dificil să localizam imaginile, să le despărțim de ideea care le leagă și din percepția care le generează); Feret - Mâna, apucare și atingere (nr ; autorul atrage atenția asupra faptului că mișcările mâinii sunt foarte caracteristice și variază pentru fiecare individ; mâna servește ca agent și interpret al minții, iar fiziologii și psihologii) ar trebui să fie mai interesat de viața sa); Tarda - Ideea unui "organism social" (nr ; o replică foarte spirituală și scrisă strălucit către Worms și Lilienfeld, cei mai noi susținători ai concepției societății ca organism); Dor-yaka - Studii despre psihologia unui muzician (nr și , sfârșit) Y Aikhenwald ♦) Aceste articole, împreună cu alte câteva, au fost incluse într-o carte separată a lui F Le Dantec: "Théorie nouvelle de la vie" (vezi recenzia lui H D Vinogradov în cartea a -a "Probleme de filosofie și psihologie") Biblioteca "Runivers" I Știri ale literaturii filosofice străine* (Fragmente din recenzii din reviste străine) Drews, A Kants Naturphilosophie ais Grundlage seines Systems Berlin Mitscher und Rõstell IX u S ° Nu există nicio îndoială că filosofia naturală a lui Kant este oarecum neglijată în comparație cu alte părți ale sistemului său Atât susținătorii, cât și oponenții săi îl ignoră din cauza principiilor epistemologice ale criticii Autorul cărții în cauză și-a asumat, așadar, sarcina recunoscătoare de a examina întreaga filosofie teoretică a lui Kant din punctul de vedere al filosofiei naturale Dar titlul lucrării lui Drews spune mai multe: consideră filosofia naturală ca fiind baza sistemului lui Kant, iar autorul de la pagina II declară în mod explicit că Kant nu a fost, așa cum se crede în mod obișnuit, un teoretician al cunoașterii, care, de altfel, a studiat și el știința naturii filozofie - nu, a fost mai degrabă un filozof natural care s-a ocupat doar de teoria cunoașterii pentru a oferi o bază științifică pentru filosofia sa naturală Drews nu are dreptul să facă o astfel de declarație Este foarte probabil ca tânărul Kant să fi fost condus la filozofie prin studiile sale matematice și științifice; fără îndoială că, sub influența lui Newton, cu mult înainte de crearea Criticii rațiunii pure, el "și-a elaborat ideea de bază a filozofiei sale naturale; nu există nicio îndoială, în plus, că el a avut întotdeauna un interes puternic pentru știința naturii empirice și teoretice Dar toate acestea încă nu dau motive să considerăm întregul său sistem închis într-un cadru natură-filosofic Argumentarea lui Drews este foarte slabă, iar expunerea lui a filozofiei naturale Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA ^ Părerile precritice ale lui Kant nu aveau un merit înalt în sine, cartea sa ar merita o condamnare necondiționată^ Este în întregime construită pe ideea că scrierile precritice ale lui Kant și Critica însăși au căutat să-i împace pe Leibniz și Newton în dinamism metafizic și fizic și distruge dualismul materiei si spiritului Autorul leagă foarte abil scrierile lui Kant cu o legătură internă natură-filosofică, dar încă nu dovedește că această legătură a existat cu adevărat, că tocmai de această legătură s-a ghidat Kant, că punctul de vedere al lui Drews a fost și punctul său de vedere vedere Faptul că în lucrările precritice ale lui Kant elementul natural-filosofic joacă un rol mai mare* decât cel psihologic sau teologic nu ar fi trebuit să-l conducă pe autor la concluziile sale, întrucât același fenomen se remarcă și la Descartes, Spinoza, Leibniz și alți metafizicieni; astfel încât și ei ar trebui priviți ca filozofi ai naturii Întreaga epocă a lui Kant și a predecesorilor săi avea un caracter naturalist, iar știința deja dezvoltată la acea vreme, desigur, putea da filozofiei un material mai

bogat de concepte clare și bine întemeiate decât psihologia sau chiar teologia, care au germinat grosolan Numai o reacție împotriva atenției unilaterale acordată doar momentului epistemologic al filozofiei lui Kant l-ar fi putut determina pe autor la extrema sa ascuțită Kant a văzut într-adevăr teoria cunoașterii ca fiind nimic altceva decât un mijloc și o bază pentru construirea unui întreg sistem metafizic și, în consecință, Drews a căzut în eroarea de a lua parte întreaga filozofie naturală pentru metafizică Acest lucru poate fi explicat prin propriile simpatii filozofice: autorul se alătură lui E Hartmann, care, fără îndoială, se află într-o legătură genetică cu concepțiile natural-filosofice ale lui Kant, întrucât a moștenit de la el, prin Schelling, o viziune dinamică asupra naturii și acceptarea a obiectivelor obiective în natură Însăși expunerea "filozofiei naturii critice", deci spre deosebire de cea a altor comentatori despre Kant, îl mituiește pe Drews cu originalitatea și claritatea sa; Remarcile critice ale autorului ajung la însăși esența întrebării și, chiar dacă există un dezacord fundamental cu acestea, nu se poate nega că ele contribuie la clarificarea problemelor controversate Materialul este distribuit în carte în așa fel încât să apară mai întâi "baza * Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE poziția naturii-filosofie (în Critica rațiunii pure), iar apoi construcția ei în Fundamentele metafizice, în Critica puterii de judecată și în scrierile postume ale perioadei de tranziție în dezvoltarea filozofică a lui Kant (Dr Edm Koenig Zeitschrift fur Philosophie und phiiosophischc Kritik j Dezember, Heft) wm Caldwell M A D Sc Sistemul lui Schopenhauer în semnificația sa filosofică Edinburgh și Londra Blackwood și Fiii , rr X - Autorul acestei cărți voluminoase, care deține Departamentul de Filosofie Morală și Socială la Universitatea Northwestern din Illinois, dorește să ne dea o idee generală despre sistemul lui Schopenhauer Fiecare capitol al lucrării lui Calixheia se străduiește să prezinte viziunea asupra lumii a pesimistului german în întreaga sa formă și, prin urmare, este prea microscopică în relativa independență față de restul; întreaga carte suferă de multe repetări și de lipsa unității organice Autorul îmbină critica schopenhauerismului ca rețea de contradicții cu elogiarea calităților sale extrem de pozitive Poate că studiile de etică și filozofie socială dispun pe critic pe un ton generos și simpatic; poate, o lungă ședere în domeniul "binelui" îl face să caute virtuți serioase în doctrina analizată și să o completeze cu propriile sale puncte de vedere asupra îmbunătățirii lumii Poate, pe de altă parte, "psihologia populară", având în vedere gânditorul individual ca produs al mediului, îi iartă defectele Oricare ar fi fost, prof Caldwell este convins că teoria voinței lui Schopenhauer este pentru noi cheia explicării realității întregii lumi perceptibile și vizibile, dar creatorul ei, sub influența tradițiilor și a înclinațiilor personale care cântăresc asupra lui, nu a avut suficient geniu și curaj pentru a face din el concluzii și aplicații ulterioare Ideea că realitatea lumii și a individului constă în voință i se pare foarte convingătoare autorului, iar tendința principală a cărții sale este de a justifica atât această idee, cât și atacul lui Schopenhauer asupra filozofiei ideii, care a atins punctul culminant în Hegel Din vremea lui Descartes, filozofia din nefericire pentru Caldwell, a desenat și ea Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA care acordă prea multă atenție gândirii și prea puțină acțiunii; ar vrea ca Descartes să proclame ago ergo suni! Dar nici Schopenhauer însuși nu a renunțat complet la vechea tendință a filosofiei de a rezolva problema esenței lucrurilor și de aceea are

atâtea contradicții pe care autorul încearcă să le împace , în ciuda faptului că acest lucru nici măcar nu este necesar, întrucât, în propriile sale cuvinte, lui Schopenhauer însuși nu i-a păsat niciodată legătura reciprocă dintre aspectele individuale ale filozofiei sale și nu a considerat criteriul logic important pentru evaluarea unui sistem filosofic Deci, principala eroare a lui Schopenhauer este că a amestecat elementele dogmatice și critice ale filosofiei și a împărțit lumea în două jumătăți - voință și idee, noumen și fenomen; dar în prima sa parte, în doctrina voinței, schopenhauerismul este remarcabil: el a arătat cel mai bun mod de a înțelege lumea și trebuie să vedem în ea o Nemesis pentru filosofia ideii absolute Pe lângă rămășițele unei viziuni idealiste asupra lumii, Schopenhauer, în ochii autorului, se face și vinovat de disprețul față de istorie și de negarea sensului pozitiv al sentimentului În general, trebuie spus că cartea este prof Caldwell nu ajunge mai ales la faimosul eseu al lui Sully despre pesimism*) (C A F Rhys Davids Mind , № , aprilie) Rudolf Eucken, profesor la Jena Concepțiile despre viață ale marilor gânditori O istorie a dezvoltării problemei vieții omenirii de la Platon până în prezent A doua ediție revizuită , p VШЧ- Autorul își consideră cartea ca pe o contribuție "la lupta pentru existența spirituală", în care vede una dintre cele mai caracteristice trăsături ale timpului nostru Oamenii nu sunt mulțumiți de punctul de vedere pur obiectiv pe care se află știința, iar acum există un interes din ce în ce mai mare pentru latura subiectivă a omului Pentru a susține această mișcare, prof Eucken își propune să studieze diferite concepte despre om ♦) Aceeaşi atitudine negativă şi ironică o găsim faţă de cartea lui CaldwelPa în recenzia acesteia, plasată în nr al Revistei Internaţionale de Etică* pt S (Voi VII, Aprii) si detinuta de W Wall ac eu Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE viața, creată de mari gânditori El nu vrea să scrie o istorie a filozofiei sau să alcătuiască o antologie de pagini remarcabile despre viață - el își propune doar să prezinte în această formă părerile unor filosofi remarcabili asupra ei, astfel încât să ne putem face o idee despre construcția personală sus şi fizionomia acestuia din urmă Iar problema vieții poate fi rezolvată mai devreme într-un mod atât de subiectiv, într-o asemenea cunoaștere cu personalitățile, decât prin "apoteoza abstracțiilor" Având în vedere faptul că autorul, conform intenției sale, îi face pe gânditori să vorbească cu buzele lor și alege una și nu alta dintre creațiile lor, el nu poate eo ipso să nu dezvăluie convingerile sale personale; dar într-o carte de această natură, acest subiectivism este mai bun și mai de dorit decât o atitudine indiferentă față de subiect, care, de altfel, presupune prezența unor idei și dogme la autor Prima parte a studiului vorbește despre gânditorii lumii clasice, dintre care locul principal este acordat lui Platon, Aristotel și Plotin; a doua este dedicată creștinismului în manifestările sale străvechi și noi; a treia tratează epocile Renașterii, iluminismul, critica și căutarea unor noi căi Motto-ul și ultimul cuvânt al autorului este "das Subjekt und seine ínnerlichkeit" Profunzimea și adevărul vieții nu pot fi măsurate decât după un criteriu moral Epoca noastră trebuie să o rezolve prin propriile forțe și experiență, dar va învăța multe din studiul trecutului, în special din studiul acelor mari puncte de cotitură ale gândirii reprezentate de Platon, fondatorii creștinismului, Luther și Kant (E Meyer Mind , № , aprilie) Harald Hõffding Doctrina principiilor etice (Discursuri de la Zurich, Volumul I) Berna, A Siebert , p Această carte este o prelegere publică susținută de autor în vara anului la Berna, la Congresul Societăților Etice Motivul

evaluării morale este, după Hoffding, simpatia; scara sau criteriul obiectiv al comportamentului este principiul bunăstării și duce la principiul unei persoane libere, în virtutea căruia nicio ființă personală nu poate fi considerată doar ca un mijloc, dar în același timp trebuie să fie tânără și un sfârșit etic Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA problema apare atunci când autoritatea se opune autorităţii Lucrarea eticii filozofice începe doar cu stabilirea unui scop definit, care se înțelege prin acțiunile noastre Hõítding, ca toți utilitariștii, nu a putut depăși obiecția față de această teorie că în psihicul uman nu ar putea fi găsit niciun sentiment care să-l determine cu adevărat pe individ să lupte pentru cea mai mare fericire a unui număr cât mai mare de persoane; de aceea autorul prezintă această fericire ca scop al comportamentului și consideră simpatia drept motivul său Utilitariștii vin mereu la refugiul simpatiei, deși nu pot să nu realizeze că volumul și intensitatea ei sunt invers proporționale unele cu altele HőíTding dă astfel două principii diferite de etică, iar când adaugă la ele un al treilea, principiul personalității libere, nu numai că nu rezolvă problema morală, dar o confundă și mai mult (Fr Bon Revista trimestrială de filozofie științifică , Problema) Max Wentseher Despre cauzalitatea fizică și psihologică și principiul paralelismului psiho-fizic Leipzig, Barth, , p X și În prefața acestei cărți, autorul se plânge că de la prăbușirea marilor sisteme filozofice din prima jumătate a secolului al XIX-lea filozofia a început să fie neglijată pentru știința naturii Adevărat, i se pare că acum a venit momentul renașterii ei; el vede unul dintre semnele acestui lucru în faptul că, la ultimul congres psihologic de la München, naturaliștii au descoperit nevoia de a-și aprofunda filozofic concepțiile fragmentare asupra lumii Wentseher este interesat de problema relației dintre fizic și mental Este înarmată împotriva teoriei moderne a paralelismului psiho-fizic, care își are originea în Spinoza, dar nu vrea să recunoască această dependență și se consideră ilegal nu o doctrină metafizică, ci, în cuvintele lui Wundt, unul dintre susținătorii ei, "un postulat empiric)" Dar deoarece paralelismul neagă "interacțiunea dintre spiritual și corporal și susține fără motive suficiente că cauzalitatea naturală formează un sistem închis, el Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA în esenţă metafizic Paralelismul cere ca fiecare fenomen psihic să corespundă unuia fizic: dar ce fenomen corporal corespunde caracterului substanţial al "Eului" meu, unităţii lui? Nu se poate crede că acest fenomen este unitatea organismului, deoarece acesta din urmă nu este ceva obiectiv: corpul este format din particule care sunt separate spațial Mai departe, ipoteza paralelismului nu explică faptul conștiinței, deoarece implică o influență constantă a obiectului asupra subiectului, iar paralelismul îi separă decisiv unul de celălalt și nu permite să se arunce o punte între ele Actul de voință este un argument strălucit și izbitor pentru intervenția subiectului în cursul lucrurilor, în viața lumii fizice Argumentele pe care autorul le aduce împotriva paralelismului în cele trei capitole ale cărții sale nu conțin nimic nou Wentscher consideră sufletul ca pe un sistem unificat de fenomene coexistente, ca pe ceva întreg; dar pierde din vedere faptul că ea se prezintă doar conștiinței ca atare și, atunci când devine obiectul cercetării științifice, trebuie descompusă în momente separate ' (Foucault Revue philosophique , nr ^ Mai) Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică CLVL Raportul ședinței publice din martie Ședința a fost deschisă la ora în sala de adunări a

universităţii, sub preşedinţia lui N Ya Grot, cu secretarul V N Ivanovsky, în prezenţa domnilor membri actuali: A V Adolf, Yu Guerrier, P A Kalenova, S S Korsakova, L M Lopatina, A I Malshina, N IĬ Postovsky, B II Preobrazhensky, G A Rachinsky, G I Rossolimo, O A Savei-Mogilevich, V P Serbsky, θ A Smirnova S A Sukhanova, A A Tokarsky şi Prince D N Tserteleva, gg membri - concurenţi: A A Andreeva, A V Drozdov, I D Remezov, S G Shakh-Nazarov şi T A Yasakov şi publicul extern În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: Ivan Ivanovici Lapshin (N Ya Grotom, V N Ivanovsky şi Yu I Aikhenvald) a fost propus ca membru cu drepturi depline al Societăţii Preşedintele a raportat despre informaţiile primite de la G Spencer, K Fi- | Scrisori Sher şi F Paulsen în care aceşti gânditori mulţumesc Societăţii de Psihologie din Moscova pentru că i-au ales membri de onoare Preşedintele a raportat următorul text al telegramei trimise de el în numele Societăţii membrului de onoare K Fischer în ziua celebrării solemne a împlinirii a de ani de activitate ştiinţifică (martie, în stil vechi) Heidelberg, profesor Kuno Fischer Die Moskauer Psychologische Gesellschaft sendet Ihnen, Herr College, ihrem hochgeschatzten Ehrenmitgliede, ihre innigsten Gra-   tulationen und Glückswünsche zum feierlichen Jubilăumstage Ihrer ruhmvollen fünfzigjãhrigen Thãtigkeit ais Denker und Lehrer Preşedintele Nicolas Grot D ch P D Boborykin a citit mesajul sub titlul: "O tentativă de sistem sociologic (pe cartea lui Jean boulet: La cité moderne") A avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care a participat N V Bugaev, Prinţ D N Tsertelev, N Ya Grot, θ A Smirnov şi P A Kalenov S-a făcut un vot pentru membrii cu drepturi depline ai Societăţii de persoane propuse în şedinţele anterioare Au fost aleşi: prof A V Vasiliev (vs), K P Zantsevich (vs), V I Yakovenko (al -lea) Întâlnirea a fost închisă la ora şi seara CLVII Raport despre sedinta obisnuita din raapta Şedinţa a fost deschisă Consiliului Director al Universităţii la ora : membri actuali: N A Abrikosova, A V Adolf, Yu I Aikhenvald, A N Bernshtein, Ya -shiev, K P Zantsevich, P A Kalenov, S S Korsakov, N P Postovsky, V P Preobrazhensky, T A Savey- Mo- Gilevici, V P Serbsky, S A Sukhanov, A A Tokarsky, carte -CU N Trubetskoy, Prinţ D N Tserteleva şi N I Shishkin, domnii membri concurenti: A A Alyabyeva, Yu L Luben- kova, t D Selivachev, S G Shakh - Nazarov, T A Yasakov şi străini În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: N Ya Grot şi-a citit mesajul: "Conceptele sufletului şi energia psihică în psihologie" A avut loc o dezbatere despre raportul citit, la care au participat, pe lângă referent, N I Shishkin, L M Lopatin, A A Tokarsky şi N V Bugaev S-a făcut un vot pentru membrii titulari ai Societăţii, propus în şedinţa anterioară de I I Lapshin, care a fost ales în unanimitate (de voturi) Şedinţa a fost suspendată la ora : Ştiri şi note La mai , o apărare publică a prof Universitatea Yuryev Yakov Fridrikhovich Oze disertaţia "Personalism şi proiectivism în metafizică Lotz", depusă de acesta pentru titlul de doctor Adversari oficiali au fost prof L M Lopatin şi Pr -Conf univ A S Belkin După o dezbatere animată, domnul Oze, cu aplauze prietenoase din partea publicului, a fost declarat demn de gradul de Doctor în Filosofie